

ПРИРАЧНИК ЗА АКТИВНО ГРАЃАНСТВО
ПРИРАЧНИК ЗА АКТИВНО ГРАЃАНСТВО
DORACAK PER QYTETARI AKTIVE
DORACAK PER QYTETARI AKTIVE
MANUAL FOR ACTIVE CITIZENSHIP
MANUAL FOR ACTIVE CITIZENSHIP

**ПРИРАЧНИК
ЗА АКТИВНО ГРАЃАНСТВО
DORACAK
PER QYTETARI AKTIVE
MANUAL
FOR ACTIVE CITIZENSHIP**

Прирачник за активно граѓанство

Издава: Форум – Центар за стратешки истражувања и документација

За издавачот: Ѓунер Исмаил, Претседател на Управен одбор

Извршен директор: Слаѓан Пенев

Координаторка на програмата: Соња Исмаил

Автори:

Ѓунер Исмаил

Мирјана Најчевска

Зоран Бојаровски

Жарко Трајаноски

Владо Апостолов

Џелал Хоџиќ

Лектура: Виолета Караџовска Стојанова

Превод на албански јазик: Назиф Зејнулаху

Превод на англиски јазик: Ана Василева

Фотографии: Ванчо Џамбаски

Ликовно-графичко обликување: Александар Тосевски

Печати: Алма Графика

Тираж: 500 примероци

Овој прирачник е овозможен со поддршка од американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД) во рамките на Проектот на УСАИД за граѓанско општество. Содржината на прирачникот е одговорност на Фондацијата Отворено општество - Македонија и Форум - Центар за стратешки истражувања и документација и не ги изразува ставовите на УСАИД или на Владата на Соединетите Американски Држави.

This manual is made possible by the generous support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID) within the USAID Civil Society Project. The contents of this manual are the responsibility of the Foundation Open Society - Macedonia and the Forum - Center for Strategic Research and Documentation and do not reflect the views of USAID or the United States Government.

Содржина

Вовед 5

Мирјана Најчевска: ВОДИЧ ЗА АКТИВНО ГРАЃАНСТВО.....	7
Зоран Бојаровски: АКТИВНО ГРАЃАНСТВО: ОД ГРАЃАНСКА ИНИЦИЈАТИВА ДО ОСТВАРЛИВА КАМПАЊА.....	24
Жарко Трајаноски: БОРБАТА ЗА СЕКСУАЛНИ ПРАВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА: КАКО НЕВИДЛИВИТЕ СТАНАА ВИДЛИВИ И ГЛАСНИ.....	48
Владо Апостолов: АКТИВИЗМОТ ВО МАКЕДОНСКОТО НОВИНАРСТВО - ДАВЕНИК ПРОТИВ ГОЛИЈАТ.....	60
Џелал Хоџиќ: НАШЕТО ОПШТЕСТВО Е НАША МОРАЛНА ОБВРСКА.....	66
ПОИМНИК НА ШКОЛАТА ЗА АКТИВНО ГРАЃАНСТВО.....	76
Нурје.....	83
Mirjana Najcevska: UDHËZUES PËR QYTETARI AKTIVE.....	85
Zoran Bojarovski: QYTETARI AKTIVE NGA INICIATIVA QYTETARE DERI TE FUSHATA E REALIZUESHME.....	101
Zarko Trajanoski: LUFTA PËR TË DREJTAT SEKSUALE NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË: SI U BËNË TË PADUKSHMIT TË DUKSHËM DHE TË ZËSHËM.....	123
Vlado Apostolov: AKTIVIZMI NË GAZETARINË MAQEDONASE-DAVENIK1 KUNDËR GOLIATIT.....	135
Xhelal Hoxhiq: SHOQËRIA JONË ËSHTË OBLIGIMI YNË MORAL.....	141
NOCIONAR I SHKOLLËS PËR QYTETARI AKTIVE.....	150
Introduction.....	157
Mirjana Najchevska: A GUIDE TO ACTIVE CITIZENSHIP.....	159
Zoran Bojarovski: ACTIVE CITIZENSHIP FROM A CITIZENS' INITIATIVE TO A VIABLE CAMPAIGN.....	175
Zarko Trajanoski: THE FIGHT FOR SEXUAL RIGHTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA: HOW THE INVISIBLE BECAME VISIBLE AND LOUD.....	197
Vlado Apostolov: ACTIVISM IN MACEDONIAN JOURNALISM - DROWNER AGAINST GOLIATH.....	208
Dzelal Hodzic: OUR SOCIETY IS OUR OWN MORAL OBLIGATION.....	214
GLOSSARY OF THE SCHOOL FOR ACTIVE CITIZENSHIP.....	223

Целта на Школата за активно граѓанство е да ги подготви младите луѓе за преземање граѓански иницијативи преку добивање неопходни знаења и вештини. Трите клучни елементи на обуките на оваа школа се толеранцијата, почитта за разликите и интерактивната настава. На учесниците им е дадена можноста да симулираат повеќестрани преговори, да учат за ненасилна комуникација и да практикуваат комуникација со медиумите. Школата не пропагира употреба на насилство и не застапува ни една специфична кауза во наставата.

ВОВЕД

Почнувајќи од 2012 година, Школата за активно граѓанство секоја година обучува по 60 млади претставници на граѓанскиот сектор како суштински да се ангажираат во општеството и да ги применат искуствата на најистакнатите граѓански активисти во Македонија во своите идни иницијативи. Секои шест месеци нови триесет млади граѓани се запознаваат со основните поими на граѓанското општество, со структурата и местото на граѓанскиот сектор во општеството, со методологијата за планирање и реализација на граѓански акции, со разликите меѓу партиското и политичкото итн.

Оваа школа е базирана на искуствата што ги стекна Форум ЦСИД во текот на седумте години (2003-2010) на организирање на Школата за политика, во чии рамки беа обучувани околу 250 претставници на политичките партии, верските организации, медиумите и граѓанскиот сектор за разни актуелни и константни феномени на политичките дискурси (мултикултурализам, дипломатија, популизам, национализам, односи со јавност, одржлив раст, политички маркетинг, социјална правда ...). Во дваесетината семинари што беа организирани од Школата за политика, слушателите имаа можност да се запознаат со многу искусни предавачи и врвни експерти за прашањата за кои се дискутираше во школата. Дел од нив и во Школата за активно граѓанство ги обучуваат младите претставници на граѓанскиот сектор за теми поврзани со човековите права, организирање граѓански акции, односи со јавноста и со властите како дел од граѓанскиот активизам, говорнички вештини и сл.

Авторите на текстовите во овој прирачник се истакнати граѓански активисти, познати не само како борци од „теренот“, туку и луѓе што го користат пишаниот збор како средство за константен притисок за поголеми права и подобри услови за дејствување на заедниците во македонското општество.

Најчевска нè потсетува кои се основните човекови права и кои права ги имаме како поединци и членови на здруженија во однос на државата. Таа објаснува и каква треба да биде државната проактивна позиција во однос на почитувањето на човековите права, каде е местото на граѓанскиот сектор во демократската држава и кои се средствата што може да ги искористи активното граѓанство за делување во општеството.

Бојаровски прави детална анализа на организирањето на граѓанските акции и како да се организира комуникациска стратегија со цел медиумите и јавноста да се придобијат за целта за која се организира една акција или кампања.

Трајаноски презентира еден детален опис на борбата за сексуалните права на активистите во Македонија и систематичен преглед на борбата за признавање на граѓанските и човековите права на една заедница во Македонија: од срамежливите почетоци на граѓанскиот активизам на претставниците на заедницата, преку малите победи и порази во борбата против хомофобијата, до многу видливо и организирано борење за своите права со смели протести против насилството, против говорот на омраза и против молкот на институциите, кои не го спречија и казнија насилството и говорот на омраза кон лицата што се дел од ЛГБТИ-заедницата.

Владо Апостолов ни ја прикажува тажната состојба на македонското новинарство во последната деценија, иако неговиот, како и случаите на неколку светли ѕвезди на истражувачкото новинарство, се жарчиња надеж што ја навестуваат промената што се надеваме

дека следи и во однос на условите за новинарско дејствување и активизам, и во однос на извесната поголема солидарност меѓу колегите и од страна на општеството со цел да не ни се случи уште едно затворање на влијателен медиум, како што се случи со А1 телевизија во 2011 година. Наспроти константното назадување во однос на слободата на медиумите, празнењето на новинарството од својата содржина, пропагандистичкото заземање на медиумскиот простор, притисоците, законите, уцените и цензурата, Апостолов ги забележува и ги најавува малите победи што допрва следат.¹

Џељо Хоџиќ е еден од најпосветените и најискрени активисти во македонското општество, присутен на секој граѓански протест последниве години. Тој е и алумнист на Школата за активно граѓанство, член на првата генерација учесници, и неговото драгоцено искуство во учеството во неколку крупни граѓански иницијативи, како АМАН и движењето за социјална правда „8 Септември“, му дава право да забележи неколку битни препораки за сегашните и идни активисти, кои и во семинарите што ги организира Школата за активно граѓанство често се истакнуваат:

- потполно е легитимна соработката со политичките партии што се спремни да ја поддржат вашата иницијатива, но секако со претходно јасно дефинирани партнерски односи;
- барајте партнери за вашите иницијативи и во политичките партии, и во невладините организации, и во неформалните групи, и во познати интелектуалци и уметници;
- создавајте партнерства на рамноправна и фер основа.

Покрај овие авторски текстови, во овој прирачник вклучуваме еден поимник во кој се поместени клучните поими за кои дискутираа учесниците на Школата за активно граѓанство и чии формулации беа исползувани за да се даде често широка дефиниција на секој од дискутираните поими. Во следните сесии на Школата сигурно ќе бидат дополнети и проширени и овие дефиниции.

Секако, овој прирачник не цели кон тоа да даде инстант упатства и решенија за некои горливи прашања со кои секојдневно се судруваат оние луѓе што избрале да излегуваат на улиците и да се борат за подобар живот, ниту, пак, сметаме дека со него ќе бидат исцрпени сите теми што се во фокусот на интерес на луѓето активни во граѓанскиот сектор на Република Македонија. Овој прирачник за активно граѓанство е, пред сè, производ и резултат на активностите на Школата за активно граѓанство која Форум ЦСИД ја спроведува во рамките на Проектот на УСАИД за граѓанско општество.

Ѓунер Исмаил

Претседател на Управниот одбор на Форум ЦСИД

¹ Бидејќи текстот на Владо Апостолов е пишуван во ноември 2014 година, кога Кежаровски сè уште беше под закана од враќање во затвор, среќни сме што во меѓувреме посведочивме уште една победа

Меѓународното право им го гарантира на луѓето правото активно да ги застапуваат и да ги бранат човековите права и основни слободи

Според Универзалната декларација за правата на човекот:

- Секој има право на слобода на мислење и изразување, што го опфаќа и правото да не биде вознемируван за своето мислење, како и правото да бара, да прима и да шири информации и идеи со кои било средства и без оглед на границите.
- Секој има право на слобода на мирно собирање и здружување.
- Никој не може да биде принуден да припаѓа на некое здружение.
- Секој има право да учествува во управувањето со јавните работи на својата земја, непосредно или преку слободно избрани претставници.

Според Европската конвенција за правата на човекот:

- Секој човек има право на слобода на изразувањето. Ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи, без мешање на јавната власт и без оглед на границите. Овој член не ги спречува државите, на претпријатијата за радио, филм и телевизија да им наметнуваат режим на дозволи за работа. 2. Остварувањето на овие слободи, кое вклучува обврски и одговорности, може да биде под одредени формалности, услови, ограничувања и санкции предвидени со закон, кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето на нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството.
- Секој човек има право на слобода на мирно собирање и здружување со други, вклучувајќи го и правото да основа синдикати и да им се придружува на синдикатите за заштита на своите интереси. 2. Остварувањето на овие права може да биде ограничено само со законски мерки што во едно демократско општество се неопходни за националната безбедност, јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето злосторства, заштитата на здравјето или моралот или заштитата на правата и слободите на други. Со овој член не се забранува наметнување законски ограничувања за припадниците на оружените сили, на полицијата или на државната администрација.

Декларација за правата и одговорностите на индивидуите, групите и организациите на општеството да ги промовираат и да ги штитат универзално препознаените човекови права и слободи (Adopted by General Assembly resolution 53/144 of 9 December 1998)

- Секој има право сам или со други да ги промовира и да се залага за заштита и остварување на човековите права и слободи.
- Секој има право да знае, да бара, да добива и да поседува информации за човековите права и слободи и како се остваруваат во легислативата, во правосудството и во административниот систем.
- Секој може да публикува, дисеменира погледи, информации и знаење за човековите права.
- Секој има право да дискутира, да проучува легислатива и практика поврзана со човековите права и да го свртува вниманието на јавноста кон овие прашања.
- Секој има право да се жали на политиките и активностите на индивидуални службеници и на државни органи.
- Секој има право да присуствува на јавни расправи, истраги, судења, и да формира мислење за нивната согласност со законот и меѓународните документи.
- Да дава професионална правна помош и поддршка во одбрана на човековите права.
- Секој има право да учествува во мирни активности против повредите на човековите права.
- Секој има право да биде заштитен во овие активности.

Луѓето имаат право да ги бранат човековите права ([Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights](#)). Според [Декларацијата за бранителите на човековите права](#):

- Секој има право, поединечно и заедно со други, да ги унапредува и да се бори за заштитата и остварувањето на човековите права и основни слободи на национално и меѓународно ниво.
- Со цел унапредување и заштита на човековите права и основни слободи, секој има право, поединечно и заедно со други, на национално или меѓународно ниво: да се состанува и здружува мирно, да формира, да се придружува и/или учествува во невладини организации, здруженија или групи, да комуницира со невладини или меѓународни организации.
- Има право да проучува, дискутира, формира и има мислење за законската и практична примена на сите човекови права и да го насочува јавното мислење кон овие прашања.
- Секој има право да развива и да расправа за нови идеи и принципи поврзани со човековите права и да се застапува за нивно прифаќање.
- Секој има право, меѓу другото, до државните институции, агенции и организации задолжени за јавни работи да вложува критики и предлози за подобрување на нивното функционирање и да укажува на кој било аспект од нивната работа што може да го попречи или оневозможи унапредувањето, заштитата и остварувањето на човековите права и основни слободи.

- Државата ќе ги преземе сите потребни мерки да обезбеди заштита на секој поединечно и заедно со други, од какво било насилство, закани, одмазда, de facto и de jure дискриминација, притисок или какво било друго самоволно дејство како реакција на легитимното користење на правата наведени во оваа Декларација.

1. Што значи „универзално препознаени човекови права и слободи“?

Универзално препознаени човекови права и слободи се оние за кои луѓето се договориле на меѓународно ниво и кои ги формулирале во конкретни документи на ниво на ООН или/и регионални меѓународни структури.

Човековите права претставуваат систем од меѓународни принципи и стандарди прифатени од повеќе држави, рамковно формулирани (за да можат да се приспособат на националните системи), кои ги регулираат односите меѓу индивидуите и другите индивидуи и индивидуите и заедницата, зад кои стојат заштитните механизми на меѓународната заедница и националните системи на заштита.

Човековите права се однесуваат на:

- достоинството на човекот (секое човечко суштество е достоинствено едноставно затоа што е човечко суштество, без никакви ограничувања или потреба од исполнување некакви стандарди на однесување);
- индивидуалноста (која ја опфаќа уникатноста на секое човечко суштество и рамноправната поставеност во однос на другите човечки суштества и на заедниците и која му дава право на секој човек да се побуни против институциите и системите што ги загрозуваат неговите права);
- универзалноста (која подразбира можност на сите луѓе, насекаде, во секое време да ги практикуваат сите човекови права);
- слободата (која претставува гаранција дека луѓето нема да бидат изложени на дејства што им штетат, која создава услови луѓето да можат да ги направат работите што ги сакаат, а чија граница се правата и слободите на другите луѓе);
- можноста за избор (кога луѓето избираат од повеќе можности врз основа на доволно информации што ги разбираат, без притисок и без закани во врска со евентуално направениот избор);
- еднаквоста (формална – еднаквост во и пред законите, фактичка – еднаквост што ги зема предвид природните и социјално наследени разлики и еднаквост на шансите – како можност секоја индивидуа да го достигне највисокиот степен на сопствениот потенцијал);
- различноста (разбрана како богатство, а не како закана).

2. Државата и човековите права

Современата демократска држава треба да функционира како алатка за задоволување на потребите и интересите на луѓето. Тоа подразбира дека државата има задача:

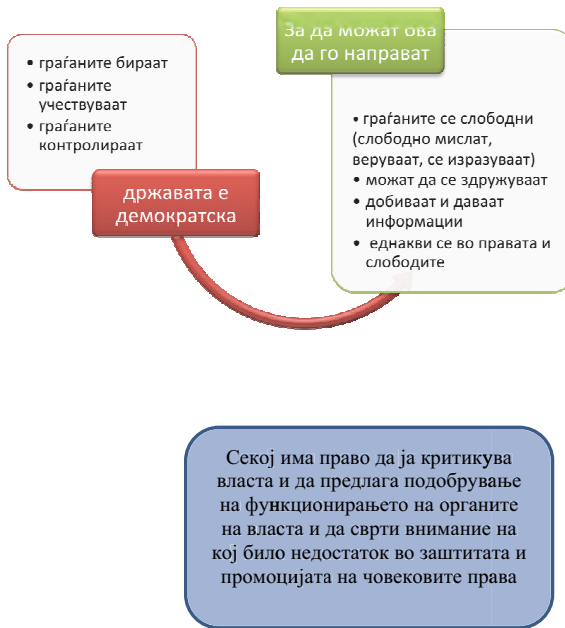
- да ги почитува правата и слободите на секој човек (да не ги прекршува правата и слободите на луѓето, да не ги ограничува без потреба, да постапува во согласност со правата и слободите на луѓето, да го дефинира функционирањето на државните институции на начин што не ги прекршува правата и слободите);
- да ги овозможува правата и слободите на секој човек (треба да создаде услови во кои луѓето ќе можат да ги практикуваат своите права и основни слободи);
- да ги заштитува правата и слободите на луѓето (да создаде систем од институции и практики со кои ќе овозможи пријавување, процесирање и санкционирање на повредите на човековите права и основни слободи);
- да ги промовира правата и слободите на луѓето (да ги запознава луѓето со нивните права и слободи, да ги запознае со заштитните средства што им стојат на располагање и да ги поттикне да застанат во одбрана на сопствените и правата и слободите на другите луѓе).

Државата може да има реактивна или проактивна поставеност во однос на почитувањето, промовирањето и заштитата на човековите права и основни слободи:

Реактивна	Ограничувања	Проактивна	Предности
Државата реагира на сторени прекршувања на правата и слободите на луѓето (презема одредени активности, ги активира заштитните механизми, спроведува процедури, изрекува санкции и ги спроведува тие санкции)	Товарот на постапката за докажување на прекршувањето на правата е на жртвата (жртвата треба да го препознае прекршувањето на нејзините права и слободи, да има сознанија за средствата што ѝ стојат на располагање, да има средства за водење процедура, да ги собере потребните податоци и да собере храброст за започнување на процедурата)	Државата постојано го преиспитува основниот вредносен систем (ги дефинира посакуваните вредности врз основа на човековите права и основни слободи) и употребува алатки за промовирање на правата и слободите (како, на пример, афирмативната акција во справувањето со дискриминацијата)	Се создава атмосфера на почитување на правата, масовност и инклузија
Државата реагира по барање на жртвата или на овластен субјект, кој има законско право да бара заштита за поединци или групи	Проблем на структурната и институционална дискриминација (државата може да затает во заштитата кога самата се појавува како прекршител на правата и слободите)	Државата создава институции што треба да ги промовираат и да ги овозможуваат правата и слободите на луѓето	Доминира холистички пристап што води сметка за меѓусебната поврзаност на правата и слободите
Случаите се решаваат индивидуално и последиците од донесените одлуки се однесуваат единствено на луѓето involvirани во случајот	Мало превентивно делување (решените случаи може да немаат доволно влијание на идни истоветни или слични ситуации)	Државата ги употребува статистичките методи и создава бази на податоци со цел адресирање на континуирани и системски прекршувања на правата и слободите	Државата делува превентивно и ги штити жртвите на прекршувањата на човековите права и слободи од натамошна виктимизација

Државата делува преку:

- закони (со кои се дефинираат правилата на однесување и процедурите што се базираат на однапред прифатени стандарди),
- институции (кои го овозможуваат донесувањето и спроведувањето на законите на демократски начин и во рамките на принципот на владеење на правото), и
- органи за присилба (кои го спречуваат или санкционираат прекршувањето на законите).

Поединците, групите и организациите имаат право да ги промовираат и да ги штитат меѓународно признатите човекови права и основни слободи.

Секој има право како поединец или заедно со други да учествува во мирни активности против повредите на човековите права и основни слободи и има право на заштита од страна на државата во остварување на овие активности.

а) Како ќе препознаеме дали државата ги почитува човековите права и основни слободи:

- Секоја активност на државните институции и органи се изведува на начин што ги препознава правата и слободите (крајна цел на делувањето на државата е задоволување одредени потреби и интереси на граѓаните)
- Државата/државните службеници не ги повредуваат правата и слободите на граѓаните (постојат јасно одредени начини на делување што овозможуваат контрола над работењето на државните органи)

- Постојат процедури (за партиципација и заштита) што се базираат на правата и слободите (учеството на луѓето во донесувањето на одлуките на државата е подигнато на највисоко ниво преку изграден систем за информирање, изнесување ставови и мислења и проверка на извршеното влијание)
- Целта на делување на државните институции и органи е насочена кон повеќе права за поголем број луѓе (постојат мерливи параметри преку кои може да се следи зголемувањето на бројот на права и бројот на луѓе што можат да ги практикуваат)

б) Како ќе препознаеме дали државата ги штити човековите права и основни слободи:

- Постои развиена жалбена постапка (позната и достапна секому)
- Постојат ефикасни и непристрасни органи на прогон (полиција, јавно обвинителство)
- Постојат независни судови
- На граѓаните им се олеснува заштитата на правата и слободите (преку информации, поедноставување и поевтинување на постапките)

в) Како ќе препознаеме дали државата врши контрола над системот со цел почитување и заштита на правата?

- Има посебни тела за контрола (надвор од самите институции, препознатливи и активни) – на пример, надворешна контрола на полицијата, комисији за еднаквост, омбудсмани и сл.
- Овие тела се независни (финансиски, функционално, кадровски и структурно)
- Постои систематска, секојдневна контрола (врз основа на однапред подготвени листи и мерила за проверка)
- Резултатите од контролата се соопштуваат на јавноста (постојат секојдневни информации, извештаи, реакции и позитивни последици за луѓето)
- Резултатите од контролата имаат повратно влијание (врз основа на поднесените извештаи се прават видливи промени во институциите, политиките)

г) Како ќе препознаеме дали државата ги санкционира прекршувањата на правата и слободите?

- Постојат осмислени казни за повреда на правата и слободите (казните соодветствуваат на направените прекршувања)
- Не постои имуност на државните службеници и функционерите (кога се применува системот на казни, први на удар доаѓаат функционерите и државните службеници, а последни граѓаните)
- Санкциите се применуваат на начин што делува превентивно (казните се последен елемент во подолг процес на делување, создаваат простор за промоција на реститутивната правда, водат грижа за жртвата и отвораат врата кон поинакво постапување)

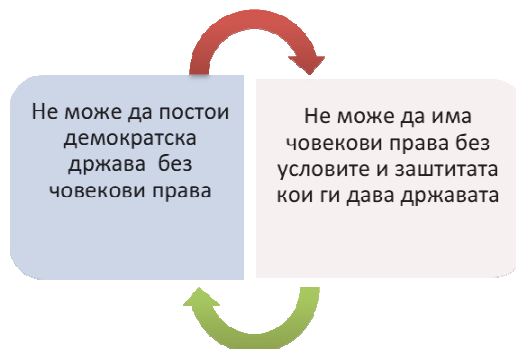
д) *Како ќе препознаеме дека државата ги овозможува правата и слободите?*

- Постои демократска атмосфера (државата создава механизми преку кои граѓаните можат да го изразат своето мислење и да влијаат на одлуките што се носат, луѓето не се плашат да го искажат своето мислење и да ги манифестираат своите потреби и интереси, луѓето редовно и масовно учествуваат во процесите на одлучување и нивните потреби и интереси се дел од конечните одлуки)
- Луѓето прашуваат, коментираат, бараат информации во врска со сите прашања од нивен интерес
- Фактички се зголемува бројот на права и се зголемува бројот на луѓе што можат да ги практикуваат правата и основните слободи

ѓ) *Како ќе препознаеме дека државата ги промовира правата и слободите?*

- Ги запознава граѓаните со нивните права (постојат редовни начини за информирање на граѓаните за правата што ги имаат, за новите законски решенија со кои им се гарантираат и штитат нивните права и за меѓународните договори што ги ратификува државата и обврските што ги презема со овие ратификации)
- Ги поучува граѓаните како да ги практикуваат, бараат и да ги заштитат своите права (постојат редовни начини на информирање за институциите задолжени да им помогнат на граѓаните во остварувањето на нивните права, заштитните механизми што им стојат на располагање и за процедурите за заштита на нивните права)
- Ги поддржува бранителите на човековите права (создаваат услови за постоење формални и неформални здружувања на луѓето што ја контролираат власта во врска со нејзините обврски во овозможувањето, заштитата и промоцијата на човековите права, овозможуваат искажување различни идеи за натамошно зголемување на правата и зајакнување на нивната заштита, и ги заштитуваат посебно во услови кога изнесените ставови се спротивни на ставовите на мнозинството и традиционално прифатените вредности зад кои стои мнозинството население)

Демократијата, државата и човековите права се во меѓусебна зависност:

Во идеални услови, современото демократско општество се структурира на таков начин што обезбедува одредена поставеност на човекот/индивидуата:

3. Граѓански сектор

Граѓанскиот сектор не е ниту добар ниту лош.
Тој може да биде и корисен и штетен,
меѓутоа е неопходен една држава да биде демократска

Граѓанскиот сектор е составен од групи и организации од формален и од неформален тип, кои дејствуваат независно од државата и од пазарот, со цел да ги промовираат различните интереси и потреби на луѓето (овие интереси и потреби можат да бидат најразлични и од најразлични области: политички, економски, работни, еколошки, спортски, уметнички, можат да бидат широки и многу тесни, можат да бидат од интерес на големи групи луѓе или на многу тесен круг луѓе).

Најчести заблуди за граѓанскиот сектор
Силен граѓански сектор – здраво општество
Силна држава – слаб граѓански сектор
Граѓански сектор – прогресивен сектор

Постојењето на граѓанскиот сектор е непосредно поврзано со развојот на современото разбирање на демократијата. Во услови на плурализам на мислите, идеите и изразувањето, партиципацијата на граѓаните во процесите на одлучување станува *conditio sine qua non* (услов без кој не се може) на демократската држава.

Поставувањето на концептот за човекови права во основата на современата општествена структура подразбира огромно проширување на кругот на луѓе што имаат право да учествуваат во процесите на управување и одлучување и кои имаат право да влијаат на конечниот резултат на овие процеси.

Граѓанскиот сектор како збир од индивидуи е во спротивност со кој било облик на вкаменето колективно вграмување. Улогата на граѓанскиот сектор е да обезбеди дел од каналите на влијание на луѓето врз структурите на општеството и да создаде услови за флексибилно поврзување на луѓето во интересно базирани кругови.

Флексибилноста на граѓанското поврзување се однесува како на менување на сферите на интерес, така и на менување на бројот на луѓе и променливоста на начините на делување. Еден човек може да припаѓа на различни граѓански структури, со различно ниво на ангажман и да соработува или да споделува интереси со најразличен број луѓе.

Ниту еден човек не може да го сместиме во една кутија.

Луѓето имаат повеќекратни идентитети.

Тоа што некој припаѓа кон одредена група луѓе заради некои свои карактеристики, или самиот смета дека припаѓа кон таа група, или, пак, другите мислат дека припаѓа кон таа група, не смее да влијае врз можноста за практикување и заштита на правата и основните слободи.

Излегувањето и влегувањето од која било структура на вистинско или претпоставено припаѓање исто така не смее да има никакви последици врз можноста за остварување и заштитата на основните права и слободи на човекот.

Во развиената демократска држава, власта сака да го слушне мислењето на граѓаните, потребно и е формулирањето на различните интереси во градењето на политиките, неопходно и е искажувањето на незадоволството со цел навремена и соодветна реакција

Луѓето се вклучуваат во граѓанскиот сектор и делуваат низ него врз основа на своите вистински или претпоставени карактеристики.

Можноста за влијание на граѓанскиот сектор е пропорционална со развиеноста на општествената структура. Колку е поразвиена и подемократска општествената структура толку е поголема можноста за влијание на граѓанскиот сектор. Во развиената демократска држава, власта сака да го слушне мислењето на граѓаните, потребно и е формулирањето на различните интереси во градењето на политиките, неопходно и е искажувањето на незадоволството со цел навремена и соодветна реакција. Развиената државна структура има потреба од алтернативите, идеите и развојните правци што може да ги пружи граѓанскиот сектор, има потреба од помош и паралелно делување во одделни области и има потреба да ги слушне критиките и искажувањата на незадоволство од страна на граѓаните заради навремено делување и соодветно градење на легислативата и развојните политики.

Во отсуство на демократски дефинирана општествена структура:

Во отсуство на демократски дефинирана општествена структура:

- граѓанскиот сектор може да биде злоупотребен и деформиран во функција на потврда/одбрана на одредени политики, кои не се во интерес или дури се и спротивни на интересите на граѓаните;
- граѓанскиот сектор нема врз кого да влијае, односно го губи местото што треба да обезбеди партиципација на граѓаните (поради отсуство на соодветни институции, затоа што институциите се затворени за мислењата на граѓаните или, пак, поради отсуство на процедури што би овозможиле влијание на граѓаните);
- граѓанскиот сектор може да биде потполно маргинализиран (како од страна на државата, која не создава услови за негово постоење и искористување, така и од страна на граѓаните, кои не гледаат во граѓанскиот сектор алатка за сопственото делување).

Граѓанскиот сектор не може да постои без демократска држава.

Државата дава неопходна рамка на постоењето на граѓанскиот сектор (систем и организација). Државата создава амбиент на утврдени правила и владеење на правото, кои го овозможуваат делувањето и влијанието на граѓанскиот сектор.

Државата има заштитна улога и обезбедува практикување на човековите права и слободи за сите еднакво, а со тоа и искажување мислења и промовирање потреби и интереси што не се прифатливи за мнозинството население.

Во отсуство на заштитни механизми, граѓанскиот сектор може да биде изложен на постојани напади, па дури и на насилство, и да ја изгуби сопствената функционалност (посебно кога станува збор за чувствителни теми што се спротивни на уверувањата на мнозинството).

Отсуството на средства за делување може да го измести фокусот на граѓанскиот сектор и да остави големи празнини во делувањето (во областите што не се приоритетен интерес за владејачката гарнитура).

Отсуството на законска рамка на делување може да доведе до пречекорување на границите на делување на граѓанскиот сектор и спроведување активности што ги прекршуваат правата и слободите на одредени групи граѓани, односно нанесуваат штета на пошироката заедница.

На демократската држава ѝ треба граѓанскиот сектор.

Граѓанскиот сектор обезбедува мобилизација на луѓето околу заеднички потреби и интереси, што ѝ олеснува на државата да ги перципира истите и да ги земе предвид интересите на граѓаните.

Граѓанскиот сектор ги сумира мислењата на различни групи и индивидуи и обезбедува поместување на суверенитетот на државата во корист на индивидуата.

Граѓанскиот сектор поставува граници на можно самоволие на државата и ја дисциплинира власта.

Граѓанскиот сектор ја олеснува партиципацијата на индивидуите во процесите на одлучување со структурирање субјекти препознатливи за државата, со кои може да се преговара и договара.

Карактеристики на граѓанскиот сектор неопходни за една демократска држава

Не секој граѓански сектор е соодветен за развојот на демократската држава и промоцијата и заштитата на човековите права.

Во една демократска држава, граѓанскиот сектор треба да нуди алтернативи и нови стандарди (поинакви решенија со кои ќе се овозможи поцелосно и подобро задоволување на потребите и интересите на граѓаните). Понудените решенија мора да бидат во рамките на вредностите што произлегуваат од концептот за човекови права и основни слободи, и нивното остварување не смее да се потпира на средства што се спротивни на овие вредности.

Граѓанскиот сектор во една демократска држава треба да биде реален одраз на плуралитетот на заедницата (плуралитет на етнички групи, религиозни, на интереси, потреби, разбирања, мислења, филозофски убедувања). Едностраното димензионирање на граѓанскиот сектор може да доведе до небалансиран приод кон различните потреби и интереси на граѓаните и, во крајна линија, да предизвика дестабилизација на целата структура на заедницата.

Граѓанскиот сектор треба да има можност за брза реакција (наспроти бавноста на државниот апарат, кој следи одредени процедури и кој не може секогаш навремено да реагира на променетите услови или потреби на граѓаните). За да може да ја оствари оваа функција, граѓанскиот сектор мора да биде составен од единки што не се бирократски обременети, меѓутоа да располага и со таква финансиска самостојност, која ќе му овозможи делување без претходно поединечно одобрение (посредно или непосредно) од страна на државните органи.

Граѓанскиот сектор во една демократска држава е отворен форум за дебата за најразлични прашања (а пред сè оние што не се прифатливи или посакувани за пошироката јавност и за мнозинското население). За граѓанскиот сектор не смее да има табу-теми. Од една

страна, тоа значи дека мора да постои можност за расправа дури и на теми што се некомпатибилни со концептот за човекови права (со цел развивање аргументи, меѓутоа и осознавање на распространетоста на одредени размисли). Од друга страна, тоа значи инсистирање да се отворат и да се стават на дневен ред теми што се непосакувани за мнозинството или за некоја посебна група, а се од исклучително големо значење за развојот на човековите права и слободи.

Граѓанскиот сектор треба да овозможи артикулација на проблемите и интересите на граѓаните на начин што ќе може соодветно да биде презентираан пред државата и да овозможи да се слушне гласот на граѓаните и да ја зајакне можноста за нивно влијание врз конечните решенија.

4. Како делува граѓанскиот сектор?

а) Ги идентификува потребите и интересите на граѓаните

Во непосреден контакт, преку анализи и истражувања, преку собирање податоци (квантитативни и квалитативни), со непосредно набљудување или врз основа на сопственото искуство.

Граѓанскиот сектор ги сумира мислењата на различни групи и индивидуи и обезбедува поместување на суверенитетот на државата во корист на индивидуата. Граѓанскиот сектор поставува граници на можно самоволие на државата и ја дисциплинира власта. Граѓанскиот сектор овозможува партиципација на индивидуите во процесите на одлучување.

б) Ги мотивира граѓаните за акција

Им дава поддршка, создава услови за соработка, ги застапува и ги претставува граѓаните, ги организира различните групи околу нивните заеднички интереси и потреби, воспоставува врски со меѓународни организации и структури како и со националните тела за заштита на човековите права.

в) Промовира плурализам и различност

Граѓанскиот сектор обезбедува присутност на различните групи преку нивните сопствени здружувања, флексибилен е во прифаќањето различни луѓе што се собираат околу некоја заедничка цел, овозможува промоција на интереси и потреби поврзани со многу мали групи луѓе, обезбедува балансирано присуство на широк дијапазон различни групи во процесот на одлучување.

г) Влијае врз државата и носителите на власт

Воспоставува континуирана и ад хок комуникација со претставниците на власта, ги презентира и ги застапува интересите на граѓаните пред органите на власта, посочува на можни решенија, нуди анализи, извештаи, информации, податоци употребливи за структурите на власта.

д) Укажува на грешки, недостатоци, пропусти и прекршувања на законите

Анализира, сумира, споредува, известува за практикувањето на правата од страна на граѓаните и начинот на нивната заштита.

ѓ) Може да задоволува одредени потреби и интереси и да воспоставува паралелни структури или да ги надополнува постојните формирани од страна на државата

Хуманитарно делување, социјална помош и поддршка, образовни елементи, конкретни активности поврзани со задоволување на потребите на граѓаните.

Граѓанскиот сектор може да влијае врз:

- Законодавецот (на секое ниво на донесување на законите, подзаконските акти, одлуките и градењето на политиките)
- Извршителот (во подготовката на законите, во спроведувањето на политиките и во извршувањето на законите)
- Присилувачот (како контролен механизам)

5. Орудија на активното граѓанство

Граѓанскиот сектор може да делува преку две орудија: мониторинг и директна акција.

а) Мониторинг

Мониторингот подразбира континуирано, осмислено, организирано, целно насочено набљудување, собирање податоци и известување за одредени активности, решенија, ситуации.

Објект на мониторинг можат да бидат: закони, документи, официјални материјали, медиуми, институции, организации, ситуации, активности.

Добиените податоци од мониторингот се користат за поднесување поединечни и/или збирни извештаи, соопштенија, прес-конференции и известувања на јавноста, поставување прашања до соодветни органи на власта, иницирање постапки пред надлежни органи насочени кон поголема заштита на правата и/или промена на нормите или практиките во насока на поголемо почитување на правата на граѓаните.

Мониторингот е составен дел од партиципацијата на граѓаните во процесите на одлучување. Со собраните податоци и информации, мониторингот овозможува осмислено вклучување на граѓаните во процесите на одлучување.

Мониторингот претставува и прво ниво на контрола на власта. Имено, власта што знае дека е набљудувана, дека нејзините решенија и активности се следени, мерени и анализирани, вообичаено многу повеќе ги почитува законите и многу посовесно ги извршува своите обврски. На ваков начин мониторингот ја поставува првата граница на самоволието на власта.

б) Акција

Збир од конкретни дејства што ги преземаат граѓаните (поединечно или заедно со други), со цел заштита, подобро практикување или промоција на правата и основните слободи.

Предуслови за делување

- Граѓаните мора да имаат активна слобода (да знаат, да умеат, да сакаат нешто да направат, да располагаат со потребните средства тоа да го направат)
- Да постојат однапред предвидени правила на игра - законски одредени процедури на постапување, кои не го ограничуваат туку го овозможуваат граѓанското делување (граница на остварување на правата што оневозможуваат повреда на правата и слободите на други, институции што можат да помогнат, заштитни механизми)
- Да постои дефиниран простор за делување (физички и симболичен) што подразбира и слобода од страв и казнување (санкции и виктимизација на луѓето што ги преземаат активностите)

- Да е подготвена да ги трпи последиците од своите активности и активно да се спротистави на овие последици (свест за можните негативни реперкусии, за можните реакции на пошироката јавност и на власта, и знаење за заштитните механизми што можат да се употребат)
- Да има систем од демократски институции на кои ќе делува/врз кои ќе влијае (структурите на власта функционираат на начин што овозможува влијание од страна на граѓаните)
- Да има заштита од државата (правосудниот систем е насочен кон заштита на луѓето што ја контролираат власта, кои поставуваат прашања и кои се спротиставуваат на одредени решенија на власта)
- Медиумска поддршка (постојат медиуми што ги пренесуваат информациите за активностите на граѓанскиот сектор, кои имаат исти/слични ставови за конкретни прашања што се поставуваат на дневен ред, кои ги поддржуваат овие активности и учествуваат во нив во рамките на сопственото делување)

Подготовка за акција

- што сакам (точната формулација на барањето е многу важна како за тој што бара, така и за оној кон кого е упатено барањето)
- идентификување на надлежниот орган, институција (каде да се обратиме – многу често активностите на граѓанскиот сектор пропаѓаат затоа што „чука на погрешна врата“, односно поставува конкретни барања пред органи и институции што не се надлежни за дадената проблематика)
- сојузници (од кого можам да очекувам поддршка – сојузниците се секогаш потребни како за постигнување масовност и поголема јачина на барањето, така и заради санирање на евентуалните несакани последици од активностите)
- противници (од кого можам да очекувам спротиставување – еднакво важно како лоцирањето на сојузниците е лоцирањето на можните противници, а со цел градење посебни стратегии за амортизирање на нивните дејства и адресирање на нивните аргументи)
- Што понатаму (ако успеам, ако не успеам – секогаш мора да постои план „Б“ и план „В“ во случај на неуспех, да постои план за намалување на штетата и помош на жртвите. Мора да постои идеја за денот потоа во случај на остварување на целта. Ниту една цел не смее да претставува крај)

Проблеми:

1) Граѓански сектор прифатлив и неприфатлив за политиката и политичките партии

Граѓанскиот активизам може да кореспондира во некоја област со активностите, стратегиите и/или политиките на владејачката структура. Вообичаено ова се случува кога станува збор за одреден вид маргинализирани групи, за хуманитарни активности, меѓутоа и за различни активности поврзани со подигање на свеста за конкретни проблеми.

Граѓанскиот активизам може да биде спротивен на активностите, стратегиите и политиките

на владејачката структура. Во вакви случаи многу природно е сојузништво да се бара во опозициските политички партии, кои можат да ги презентираат барањата на граѓаните во Собранието (доколку имаат свои претставници во него) или да дадат масовност и гласност на овие барања преку организирање на своето членство.

2) Чувствителни теми

Во делувањето на граѓанскиот сектор може да се појават теми што бараат посебен начин на делување поради тоа што граничат со безбедноста на државата, затоа што се во потполна спротивност со вредносниот систем што го промовира владејачката структура, поради тоа што се движат по линијата на верската и/или етничка толеранција, или, пак, поради тоа што се во спротивност (табу-теми) со вредносниот систем на мнозинство од населението.

Во случај на работа со чувствителни теми, потребно е многу големо познавање на проблематиката и голема вештина во изнаоѓањето стратегии и начини овие теми да бидат ставени на дневен ред без да предизвикаат сосема спротивен ефект. Во ваков вид случаи од голема помош е соработката со меѓународни организации или мрежи на невладини организации и искористување на меѓународните ратификати и стандардите што се промовираат во нив.

Граѓанскиот сектор треба/мора да најде сојузници во политичките структури кои ќе застанат зад идеите кои ги промовира и барањата кои ги поставува. Само на таков начин тие идеи и барања може да станат дел од политиките, законските решенија и развојните стратегии

6. Како граѓанството станува активно?

За да биде активен, на граѓанинот не му е потребно формално здружување (бројот на луѓе што делуваат и формалното препознавање на групата не претставуваат суштински елемент на активното граѓанство). Луѓето можат да делуваат како: поединци, група, неформална организација, здружение, мрежа на здруженија, синдикат, политичка партија...

Секој поединец станува дел од активното граѓанство со тоа што:

- Избира (слободно и врз основа на доволни и разбирливи информации, бара информации, ги одмерува податоците и донесува решение со разбирање на понуденото)
- Учествува (го искажува своето мислење/став, ги соопштува своите потреби и интереси, и, бара нивно задоволување)
- Контролира (искажува задоволство или незадоволство од донесените решенија, поставува прашања за одредени решенија или активности, бара отчет и одговорност од државните органи)
- Поднесува тужби, жалби, петиции, приговори... до соодветните органи во случаи кога мисли дека му се повредени правата и слободите, или загрозувани интересите.

За да може поединецот да биде дел од активното граѓанство, треба:

- Да ги практикува правата и слободите (да ги знае своите и правата на другите, да постапува во согласност со овие права и да знае кога се прекршуваат)

- Да го разбере правото како одговорност (за сопствените и остварувањето на правата и слободите на другите)
- Да застане во одбрана на сопствените и на правата на другиот (да го регистрира/препознае прекршувањето, да се спротистави на прекршувањето, да даде поддршка на секој чии права се прекршени)
- Да ја индивидуализира вината за прекршување на правата (да се препознаат директните и прикриените прекршители на човековите права и да се именуваат)
- Да искористи сè што има на располагање во системот (системот нуди различни алатки и начини на борба со прекршувањата на човековите права – жалби, петиции, судски процеси, иницијативи, маршеви, демонстрации, штрајкови...)

Демократската држава нуди повеќе можности и алатки за активниот граѓанин:

- Повикување на процедурите (граѓаните мора да ги потсетуваат државните органи и да бараат од нив доследно спроведување на законски пропишаните процедури)
- Присуство (граѓаните треба да ја искористат секоја можност дадена во законите за лично присуство при донесувањето на одлуките)
- Барање разговор (граѓаните треба да го искористат своето право за директен контакт со тие кои ги избрале да ги претставуваат и со одговорните за спроведување на законите)
- Увид во документи (граѓаните имаат право да ја видат целокупната документација поврзана со донесувањето на одредено законско решение, одлука или политика)
- Многу писмена комуникација (најдобар начин на комуникација е писмената затоа што на писмено барање администрацијата мора да даде писмен одговор, затоа што е можно повикување на претходна комуникација, можно е прецизно определување на почетните датуми и ситуации, следење на настаните, лоцирање на индивидуалната одговорност и подигање на нивото на бараната заштита)
- Искористување на молчењето на администрацијата (молчењето е одобрување)
- Управни постапки и спорови (кои чинат малку, а се во голем број случаи итни)
- Пронаоѓање истомисленици или жртви (граѓанинот треба да ги идентификува луѓето во слична ситуација, со слични потреби и интереси и да проба заеднички настап. Државата многу полесно ги повредува правата и слободите на граѓаните кога тие се обидуваат своето право да го остварат на штета на правото на другиот)
- Организиран настап/делување

Најтешко е да ги одбраниш принципите и да се спротиставиш на јавното мнение

Некои луѓе е тешко, па дури и опасно да ги застапуваш. Постојат прашања за кои не се зборува, кои се спротивни на традицијата и културата на потесна или поширока заедница, кои се дел од институционалната и структурната дискриминација. За овој вид прашања потребно е заедничко делување на повеќе луѓе и различни структури.

7. Рамка на делување на активното граѓанство

- Граѓанскиот сектор е дел од политичкото опкружување во кое се развива и тој е подложен на сите проблеми, ограничувања, деформации на тоа опкружување (граѓанскиот активизам ниту е совршен ниту безгрешен, меѓутоа е неопходен).
- Граѓанскиот сектор не може да ги оствари своите цели без инволвирање на политичкиот субјект (политичките партии се тие што ја освојуваат власта и влегуваат во легално избраните тела во кои се донесуваат одлуките. Државата е таа што ја има алатката за присила. Граѓанскиот сектор треба/мора да најде сојузници во политичките структури, кои ќе застанат зад идеите што ги промовира и барањата што ги поставува. Само на таков начин тие идеи и барања може да станат дел од политиките, законските решенија и развојните стратегии).
- Граѓанскиот сектор треба да соработува со власта (како за прашањата за кои нема спротиставување, така и за прашањата што отвораат како алтернативи и за прашањата што власта не ги ставила на листата на приоритети на сопственото делување, па ако треба и да ја присили власта да ги слушне проблемите за кои не сака да слуша).
- Граѓанскиот сектор треба да бара поддршка кај опозициските политички партии (опозицијата е природен сојузник на граѓанскиот сектор за сите прашања што се идеолошки, вредносно или на некој друг начин спротивни на политиките на владејачката структура. Опозицијата и опозициските политички партии што се во Собранието, можат да ги стават на дневен ред овие прашања, може да побараат нивно разгледување или, пак, да го претставуваат гласот на граѓаните во законодавното тело. Опозицијата може да изгради систем од вредности зад кој ќе застане граѓанскиот сектор во борбата за промена на власт и на кој ќе се повикува граѓанскиот сектор при евентуално остварување на оваа промена).
- Меѓународна димензија (граѓанскиот сектор може да добие поддршка од граѓаните на други држави, да го направи видлив проблемот и надвор од државата, да побара помош од меѓународни структури и здруженија или да го постави проблемот во еден поширок контекст кој се однесува или ги зафаќа интересите и потребите на луѓе надвор од националната држава).

Што е активно граѓанство? Тоа е прашањето на кое мора да му се спротивстави одговорот дека активниот граѓанин е нешто сосема друго од вообичаената слика за неговата политичка партиципација само за време на изборните активности. Време е она што е вообичаена, и за политичарите посакувана слика за активниот граѓанин, да започне да се менува.

Време е граѓаните да препознаат, а потоа и да практикуваат дека тие самите се перманентната „опозиција“ на политичките партии што се привремено на власт зашто таа власт им е отстапена во име на граѓаните и дека тие можат да си ја вратат повторно во свои раце – на секои 4 години, или тогаш кога граѓаните ќе препознаат дека политичката партија што го добила мандатот од граѓаните, не ја остварува ветената политичка програма или, пак, ја остварува со корупција или со етички неприфатливи принципи.

На тој начин граѓаните демонстрираат дека имаат:

- Свест за демократско граѓанство

Со што покажуваат дека постојаното учество на граѓаните во политичкиот живот на едно општество, преку граѓанско здружување или преку ад хок граѓански иницијативи, е во темелите на демократски, партиципативни заедници.

- Свест за мониторирање и влијание во јавните политики

Како показател дека граѓаните секогаш и за секоја политичка одлука можат да се организираат за да го мониторираат нејзиното донесување, или, пак, да учествуваат непосредно во креирањето и донесувањето на јавните политики на локално и на централно ниво почитувајќи ги законите и процедурите што мора да бидат такви за да го овозможат тоа.

Овие придобивки и права на граѓаните во едно демократски отворено општество најдобро се остваруваат кога граѓаните знаат дека треба да поседуваат и да усовршуваат збир на интердисциплинарните вештини што ќе им помогнат во:

- Контролата на локалната и на централната власт
- Примената на вештините во реалните прашања и политики
- Користењето на компаративните искуства
- Процената на можностите

Постојаниот „тренинг“ граѓански активизам ќе ги усоврши постапките и можностите за контрола на локалната и на централната власт во реалните прашања и политики од непосредна важност за граѓаните. Кога граѓаните практикуваат активизам, секако доаѓаат во контакт со практики, искуства и решенија од некои други акции.

Постојаниот „тренинг“ граѓански активизам ќе ги усоврши постапките и можностите за контрола на локалната и централната власт во реалните прашања и политики од непосредна важност за граѓаните

Цели на активното граѓанство

- Освен постигнувањето на целта на секоја граѓанска акција поединечно (Намалување на загадувањето во градот, Кампања за велосипедски патеки, Пониски цени на...), основната, голема цел и континуираниот стремеж на граѓанскиот активизам е да ја развие посветеноста на граѓаните кон активното граѓанство како начин за партиципација во креирањето и донесувањето на јавните политики со:
- Знаења и вештини за практикување активно граѓанство
- Обезбедување искуства што демонстрираат компетенција
- Придонес во прифаќањето на важноста за активно граѓанство

Освен вештините и знаењата што секој граѓанин ги стекнува преку образованието за да постигне стручност во професијата што ја одбрал, секој член на една заедница треба да има чувство дека неговото учество во заедницата, на локално или на национално ниво, не завршува само со неговиот професионален ангажман. Секој граѓанин има можност за учество во функционирањето на заедницата со граѓански иницијативи и акции. За да се остварува тоа, неопходно е запознавање со начинот на кој функционира локалната или националната заедница и да се запознае со неговите права и можности за учество во иницијативи и акции.

На тој начин секој граѓанин се стекнува со одредено искуство и компетенција за учество или за лидерство во реализација на граѓанските иницијативи и од него прави компетентен член на заедницата. Тоа, пак, придонесува индивидуалното учество во акциите на заедницата да стане пример за сите други дека граѓаните имаат можност да го дадат својот удел во функционирањето на заедницата и тогаш кога востановените структури на власта се не-ефикасни или не ги препознаваат актуелните и суштинските потреби на граѓаните и на заедницата.

На што нè учи активното граѓанство

граѓани мој простор права **политика** образование
учество **демократија** иницијатива
активизам **граѓанство** партиципација
заедница споделување **општество**
солидарност непослушност

- Како да се мониторираат и да се влијае на јавните политики
- Дека може да се учествува во процесот на креирање на јавните политики
- Дека е можно да се развиваат конкретни вештини и основи за да се биде одговорен и активен граѓанин
- Се развиваат плодотворни и креативни комуникациски вештини
- Поттикнува позитивна слика и самодоверба во практикувањето на правата и одговорностите

Што се јавни политики?

Јавните политики можат да се дефинираат како согласност што ја презема власта (локална или централна) да пронајде инструменти и начини за да ги исполни своите обврски и одговорности во спроведувањето на политиките за кои добила мандат за време на избори, како и заштита на правата на поединците и на заедницата за решавање на проблемите што стојат на патот на општата благосостојба.

Јавните политики ги опфаќаат законите, регулативите, одлуките и практиките што ги создаваат:

- Законодавната, извршната и судската власт
- Јавната администрација
- Регулаторните агенции
- Други јавни и владини тела и агенции

Активно граѓанство... Јавни политики... Каква е врската меѓу нив? Проблемите!!! Токму така, проблемите се врската меѓу јавните политики и активното граѓанство. Кога проблемите не можат или не постои волја да се решат со институционалните инструменти за креирање и донесување јавни политики, тогаш на сцена стапува - АКТИВНОТО ГРАЃАНСТВО.

Проблемите што се испречуваат пред некој јавен интерес на заедницата, не треба да се гледаат како пречки туку како предизвици и треба да се решаваат. На таков начин секогаш се прави уште еден чекор повеќе кон една подобра заедница во која живеат задоволни граѓани без разлика на нивната етничка, политичка верска и која било друга определба.

Проблемите треба да се решаваат, а не да се „туркаат под тепих“. Најмалку од сè нивното решавање, или волја за решавање, треба да зависи од некои политички или партиски интереси.

Стремежот кон подобра заедница никогаш не завршува. Кога ќе се постигне една цел, пред заедниците се отвора нов предизвик што треба да се надмине со решавање на некој проблем. Кои се критериумите што го определуваат изборот на проблем што треба да се реши? Еве некои од прашањата чии одговори определуваат дали и како треба да се реши некој проблем во заедницата околу кој се собира енергијата на определен број граѓани:

- Дали проблемот е од важност за поголема група граѓани?
- Дали власта (локална, централна) е одговорна за решавање на тој проблем?
- Дали постојат доволно информации што ќе помогнат да се организира плодотворна граѓанска акција?
- Дали постојат реални шанси за решавање на проблемот?

Основни чекори за креирање граѓанска акција

Кога ќе се утврди дека некои граѓани на заедницата имаат некаков проблем и кога ќе почне за него да се разговара, всушност се прави првиот чекор за една граѓанска акција. Вообичаено

чаено, искуството ги препознава следните чекори во креирањето на една граѓанска иницијатива:

- Идентификација на проблемот на една заедница.
- Предлог-решенија во форма на препораки за применливи јавни политики.
- Акционен план за прифаќање и имплементација на предлозите што произлегуваат од граѓанската иницијатива.
- Спроведување на акциониот план пред јавноста.

Концентрацијата на незадоволството од некоја ситуација во заедницата е првиот симптом кој упатува на идентификација на проблемот за кој е неопходна граѓанска акција

Концентрацијата на незадоволството од некоја ситуација во заедницата е првиот симптом што упатува на идентификација на проблемот за кој е неопходна граѓанска акција. Во оваа фаза разговорите и дебатите за проблемот не мора да се организирани, но секако придонесуваат кон изострување на неговата слика. Вообичаено во оваа фаза се создаваат организациските и лидерските јадра, кои се оформуваат во втората фаза на дебатите внатре во заедницата кога прибирањето информации за природата на проблемот и за изворите од кои тој се генерира, стануваат поорганизирани и пофокусирани.

Една од препораките во оваа фаза е „колку повеќе извори и информации, толку поголеми опции за решенија“. Доволниот број информации ќе ја помогне аргументираната презентација на проблемот.

Во оваа фаза на подготовка на една граѓанска иницијатива, најдобри и најефикасни резултати се постигнуваат доколку оние што се собираат околу неа, се организираат во групи:

- Група 1 – За аргументирана презентација на проблемот
- Група 2 – Развој на алтернативни политики
- Група 3 – Усогласување на предложените решенија со уставните и законските одредби
- Група 4 – Работа на акциониот план

Групата за развој на алтернативни политики ги подготвува решенијата на проблемот и треба да понуди комплетно промислени и апликативни одговори, кои треба да бидат усогласени со сугестиите во однос на уставните и законските одредби за кои се грижи групата граѓани што ја проверуваат легислативата и усогласувањето на новите решенија со неа.

Четвртата група работи на акциониот план на граѓанската иницијатива и ги планира и активностите соодветно со фазите за спроведување на граѓанската иницијатива од нејзиниот почеток до остварувањето на целта.

Во еден момент граѓанската иницијатива треба да биде презентирани и пред пошироката јавност со посредство на средствата за комуникација. Од презентацијата и од јавната промоција на граѓанската иницијатива се очекува:

- Соочување со реалниот контекст во кој се соочува иницијативата
- Започнување јавна дебата што може да ја стимулира иницијативата и - обратно
- Помага да се стекнат нови активни истомисленници и поголема јавна поддршка

Организација на една граѓанска акција

На секоја промена ѝ претходи акција што ќе биде успешна само доколку е организирана, а добрата организација подразбира вложување:

- Во срцата за да ја обезбеди МОТИВАЦИЈАТА
- Во главите за да ја обезбеди СТРАТЕГИЈАТА
- Во „рацете“ и „нозете“ за да ја обезбеди АКЦИЈАТА

Мотивацијата, стратегијата и акцијата се трилинггот за успех на секоја граѓанска иницијатива. Мотивацијата ја храни иницијативата со енергија и ентузијазам, стратегијата го обезбедува рационалниот пристап на планирање и спроведување на претходно разработените чекори, а овие две – мотивацијата и стратегијата, се преточуваат во акцијата што води до целта.

ЛИДЕРОТ И ЛИДЕРСТВОТО ВО ОРГАНИЗИРАЊЕТО НА ЕДНА ГРАЃАНСКА АКЦИЈА

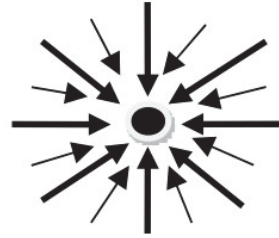
Овие три вештини, да мотивираш, да подготвиш стратегија и да структурираш колективна акција, можат да се учат и да се научат. Тоа се три темелни лидерски вештини неопходни за развој на кампања и за создавање и реализација на една граѓанска акција.

Во однос на лидерството во граѓанските акции, добрата организација подразбира да бидат исполнети три фактори:

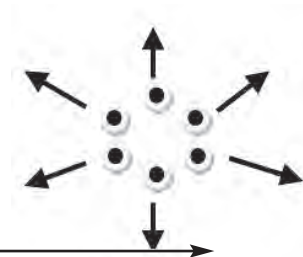
1. Лидери што организираат и развиваат други лидери за да координираат со нив во лидерски тимови.
2. Да се создаваат односи, заедница и посветеност околу лидерството на акцијата.
3. Извлекување на моќта од ресурсите на заедницата за да биде енергија на стратегијата со која треба да се остварат поставените цели и резултати.

Од искуствата на граѓанските акции на оваа тема – лидери и лидерство, се препознаваат одредени препораки што се прилично инструктивни. Од искуства, кога е во прашање улогата на лидерот и лидерството во планирањето, организацијата и реализацијата на една граѓанска кампања, се издвојуваат ситуации кога сите активности и сите клучни активисти се строго фокусирани кон еден лидер. Овие искуства не се задолжително негативни, но отвораат многу прашања во однос на ефикасноста на акцијата поради пренагласената централизираност и еднонасочна комуникација, која, како прво, одзема многу време, а како второ, бара од лидерот, кој е центар на акцијата, исклучителни капацитети и посветеност.

- Дали е лидер оној кај кого одат сите?
- Што значи кога си во центарот?
- Какво е чувството кога си стрела што не може да се упати кон целта?
- Што ќе се случи ако лидерот се откаже?

Лидер во центарот

Недостиг од лидерство

Понекогаш одиме во другата крајност:

Не ни треба лидер зашто сите можеме да го правиме тоа!

Оваа ситуација ја доведува во ризик координацијата во граѓанските иницијативи, а таа, бидејќи понекогаш се работи за сложени и комплексни процеси, е многу важна кога станува збор за успешно доведување до целта на граѓанската акција. Освен тоа, во вака организираната граѓанска иницијатива се губи чувството за одговорност.

ДЕЗОРГАНИЗАЦИЈА	ЛИДЕРСТВО	ОРГАНИЗАЦИЈА
Поделеност	Воспоставување врски и односи	Заедништво
Конфузија	Интерпретација	Разбирање
Пасивност	Мотивација	Учество
Реактивност	Стратегија	Иницијатива
Без акција	Мобилизација	Акција
Бесцелност	Преземање одговорност	Цел

Лидерите се, пред сè, добри организатори, или менаџери, кои се одговорни да ги остварат целите на граѓанската акција.

Една од најважните особини на менаџирањето на таквите лидери е да ги координираат и да ги охрабруваат другите да преземат лидерски активности во одредени сфери или во одредени фази на кампањата.

Тоа значи делегирање на одговорноста (многу постимулачки термин отколку доделување задачи) на другите лидери.

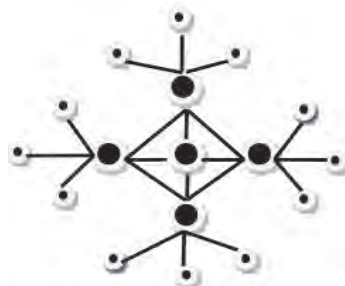
Треба да се запамети: во раната фаза на кампањите, мотивирањето и ангажирањето на волонтерите и на поддржувачите е критично и затоа е екстремно важно да се придобијат нови лидери/организатори за да се формираат лидерски тимови.

Критериуми за тимска ефикасност:

1. Капацитетите на тимот одат во прилог на целта што треба да се постигне
2. Тимот учи како да работи подобро за време на подготовките и во текот на реализацијата на акцијата
3. Тимот го поддржува индивидуалниот развој и усовршување

За да се оствари оваа тимска ефикасност, претходно треба да се обезбедат услови за добар старт:

1. Тимот лидери/организатори е стабилен и си ги знае потенцијалите и ограничувањата.
2. Вашата мисија има јасна насока. Задачите што треба да ги остварите се јасни, предизвикувачки, важни се за акцијата што ја спроведувате.
3. Тимовите работат самостојно и во исто време поврзано со останатите лидерски тимови.
4. Добрите тимови си помагаат. Добрите тимови комуницираат кога им треба помош.
5. Имате јасни правила.

Лидерски тимови

ПРИКАЗНАТА/НАРАТИВАТА НА ЕДНА ГРАЃАНСКА АКЦИЈА

За неуспехот на граѓанските акции најчесто се виновни инерцијата, стравот, нискиот степен на самодоверба, изолацијата и апатијата. Овие состојби се надминуваат со итност, надеж, со сознанието дека граѓаните можат да направат разлика, со солидарност и со гнев.

Инструментите за надминување на емоциите што инхибираат, лежат во наративите, во приказните:

- на секој од активистите посебно (Мојата приказна),
- во приказните на нашата заедница (Нашата приказна), и
- во Приказната сега и тука, која се пишува и се пренесува додека трае граѓанската акција.

„Мојата приказна“ раскажува зошто секој од нас ѝ се придружил на акцијата. „Нашата приказна“ ги обединува вредностите на заедницата, на организацијата, или на ад хок кампањата, како и ресурсите што ги има заедницата за да ја постигне целта. „Приказната сега и тука“ раскажува за итниот, актуелен предизвик, за кој сме повикани да преземеме акција.

Трите елементи што ја обединуваат приказната што ја шириме се: Предизвикот, Изборот и Резултатите, односно промените што сакаме да ги постигнеме.

Многу елементи на „Приказната сега и тука“ се познати и блиски. Предизвикот, наместо да биде во минатото, сега е тука. Надежта е во иднината, во идните промени што треба да настанат со граѓанската акција. Изборот не е избор што некогаш сме го направиле, туку е избор што го правиме сега. Оттаму, „Приказната сега и тука“ е за итната, актуелна потреба од промена, која бара да ѝ се посвети целосно внимание, а нејзините корени се во „Мојата...“ и во „Нашата приказна“.

„Приказната сега и тука“ е акцијата што ја преземаме.

II ДЕЛ

АКТИВНО ГРАЃАНСТВО - ОД ГРАЃАНСКА ИНИЦИЈАТИВА ДО ОСТВАРЛИВА КАМПАЊА

За оние групи граѓани што бараат малку повеќе стратешки модели и алатки за ефективна социјална промена тука се: кампањите!

Што се кампањите? Во суштина, кампањите се организиран и континуиран напор за постигнување одредена социјална правда. Кампањите се моќен начин за стратешко градење на капацитетите, развој на искуство и поставување на темелите за идните движења. Истовремено, кампањите освојуваат победи за нови кампањи.

Кампањите имаат цел! Кампањите се дефинирани од страна на нивните цели, кои можат да бидат различни и „големи“ или „мали“: ...извојување реформи во сферата на урбанизмот; соборување диктатор; промена на уредбата на градскиот совет во однос на сообраќајот; синдикализација во фабриките на мултинационалните компании...

Кампањите имаат реална (остварлива) цел! Некои цели се повеќе корисни од некои други. Затоа треба да има приоритети. Залудно е да се изгради цело едно движење што ќе се

стреми кон неостварливите (нереалните) цели. Остварливите цели на една кампања треба да се разгледаат од аспект на капацитетите на оние што организираат кампања. Согледувањето на реалните цели на една кампања, и нивното остварување, се инспиративни и стимулативни за идните граѓански акции (кампањи).

Кампањите можат да применат многу различни тактики! Блокади, штрајкови, маршеви, улични настапи и говори... се само дел од тактиките на остварување една кампања. Многу впечатливи се оние кампањи што содржат драматизирани настапи. Такви акции се, на пример, континуираните акции на организацијата „Фемен“. Кај нас успешни „сценски“ акции спроведуваше граѓанската иницијатива „Распеани скопјани“. Во регионот, една од најуспешните кампањи, која за една година, во 2000-та, го собори тогашниот претседател на Србија, Слободан Милошевиќ, покажа дека инсценираните и духовити акции беа прилично инспиративни за поддршка, солидарност на граѓаните и за нивна одлука да им се придружат на студентите, кои беа јадрото на движењето „Отпор“.

Зошто се корисни различни тактики? Помага во регрутацијата и образованието на одредени организации и поединци како потенцијални сојузници. Различните тактики, сообразени на целните групи, на одредени фази на граѓанската иницијатива се инспирација за нова поддршка и солидарност за да се изгради помасовна несоработка со системот.

Лидерите се важни, но вистинската моќ на социјалните промени лежи во мобилизираниот народ. Кампањите го помагаат градењето на капацитети на локалните лидери во нивната локална средина на еден децентрализиран начин. Победите на локално ниво, на ниво на граѓански иницијативи ја зголемуваат самодовербата и стимулираат нови иницијативи.

За да се изгради една кампања, треба – време! Кампањите се разликуваат од еднократните акции. Една од нивните цели е да вршат постојан притисок на подолг период.

ДА СЕ ИМА ПРЕДВИД: Кај еднократните кампањи, оние врз кои се врши притисокот, знаат дека треба да се издржи ударниот бран, додека во вториот случај долгите кампањи имаат за цел постојаниот притисок да постигне температура до кршење на отпорот за спроведување на граѓанската акција и за остварување на нејзината цел.

Зошто успеваат кампањите? На една успешна кампања ѝ требаат граѓанство (колку повеќе, толку подобро) и лидери. Лидерите се важни, но вистинската моќ на социјалните промени лежи во мобилизираниот народ. Кампањите го помагаат градењето на капацитети на локалните лидери во нивната локална средина на еден децентрализиран начин. Победите

на локално ниво, на ниво на граѓански иницијативи ја зголемуваат самодовербата и стимулираат нови иницијативи.

Локалните кампањи може да се реплицираат! Иако локалните организации или ад хок групи треба да трагаат по автентични кампањи, понекогаш се применливи и кампањите што се реплицираат. Многу практични примери и лекции можат да се научат или да бидат инспирација од искуствата на примената на концептот „ненасилна акција“ на студентското движење „Отпор“.

За настанувањето и за искуствата на студентското движење „Отпор“, повеќе тука (<http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/otpor-origins.php>)

Клучни согледувања на „Министерството“ за активизам:

- Активистите веруваат дека можат да направат разлика во нивната заедница
- Веруваат дека прават разлика во заедницата
- Развиваат познавања за јавните политики
- Развиваат познавања за да ги предизвикуваат креаторите на политиките
- Знаат како функционира владата
- Развиваат посветеност кон активното граѓанство
- Се инволвираат во заедницата
- Ги знаат специфичните проблеми на заедницата
- Развиваат вештини за работа во групи
- Развиваат важни истражувачки и комуникациски вештини

РЕГУТИРАЊЕ АКТИВИСТИ И ПОДДРЖУВАЧИ НА ГРАЃАНСКИТЕ АКЦИИ

Регутирање – Што е тоа? Едноставно тоа е акција, или серија од акции, кои треба да привлечат колку што е можно поголем број луѓе за да ѝ се придружат или да ја поддржат вашата иницијатива.

- Едно е – да повикате голем број луѓе на настаните што ги организирате за да ве поддржат.
- Друго е – да привлечете колку што може повеќе волонтери што ќе се вклучат во организациските или во лидерските тимови.

Регутирање – Зошто? Има повеќе причини. Еве неколку:

- Се создава видливост на иницијативата.
- Големите бројки носат голема енергија што го забрзува процесот на промени.
- Голем број луѓе, голема кампања.
- Се изоструваат вештините и аргументите заради кои е преземена акцијата.
- Ја става акцијата поблиску до народот.
- Нови луѓе, нови идеи.
- Се „билда“ чувството на заедништво.

Регутирање – Како?

- **Со срцето** – Има повеќе шанси да привлечете поголем број луѓе доколку вашата приказна се поврзува со приказната на заедницата (Нашата приказна), со нив-

ните потреби и со „Приказната сега и тука“. Затоа е важно да им се посвети доволно време на волонтерите и на поддржувачите за да се „инфицираат“ со инспирацијата, визијата и стратегијата на вашата акција. Ако тие не ја „купат“ вашата приказна, ќе биде потешко со другите.

- **Со разумот** – Граѓанските акции се сложени операции. Многу енергија и време се троши на административни прашања, на логистиката, на убедување на говорниците... Сè уште останува да се реши важното прашање на убедување колку што е можно поголем број граѓани да дојдат на вашите настани, да ви ја дадат поддршката. Треба да се има предвид: Ако сакате на вашиот настан да дојдат 1.000 граѓани, треба да информирате најмалку 3.000.

III ДЕЛ - Комуникација со јавноста

„Пропагандата за демократијата е она што за диктаторските режими е насилството.“

Ноам Чомски, *„Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media“*, (1988), by Edward S. Herman and Noam Chomsky

Познат и како аналитичар на медиумите, Ноам Чомски заедно со Едвард Херман го конципира моделот на пропаганда, според кој во услови на пазарна економија, и покрај отсуството на државна интервенција, медиумите не се непристрасни и се под влијание на корпоративната моќ.

Го отпочнуваме овој дел од прирачникот, „Комуникација со јавноста“, со темата пропаганда затоа што современите искуства бележат дека властите, во услови на контрола на медиумите, ги користат алатките на пропагандата за да им служат на доминантните (политички или бизнис-елити) и на нивните интереси и за да ја објективизираат медиумската реалност наместо објективната.

Алатки за пропаганда во медиумите:

- Селекција на теми
- Дистрибуција на теми од интерес
- Нагласувања
- Ставање на темите во рамки
- Филтрирање на информациите
- Управување со дебатите
- Дефокусирање
- Комуникација со јавноста

Медиумска реалност е состојба во која континуираната употреба на алатките на пропагандата создава псевдоставност, илузија што има за цел да се наметне како објективна и на тој начин да ја искриви перцепцијата на гледање на стварноста и да создава јавни мислења во полза на владејачките политики.

Оттаму комуникација со јавноста е суштествен дел на организираниите граѓански иницијативи.

Процес за информирање на јавноста за мотивот, активностите и целта на една организација

Основна форма на таа комуникација е продукција и дистрибуција на редовни извештаи, а дополнителни форми се:

- Медиумска покриеност
- Влијание на одлуките на креаторите на политиките
- Создавање и одржување на репутацијата кај: активистите, волонтерите, партнерите, владата, донаторите, другите...

Цел на комуникациите со јавноста: Да ја промовира целта на граѓанската иницијатива, да го обезбедува разбирањето и да воспоставува соработка меѓу организацијата и нејзините најрелевантни целни групи. Во посебните и специфични цели на комуникацијата со јавноста е креирањето на сликата на организацијата што ја поведува иницијативата.

Зошто е корисна позитивната слика?

- Да ги подобрува односите на организацијата со партнерите.
- Да ги подобрува односите со вработените и со волонтерите.
- Да ги подобрува финансиските перспективи и партнерските односи.
- Да ги подобрува перформансите на организацијата.
- Да се подобрува разбирањето.
- Тогаш кога целните групи не разбираат што работи организацијата и која е нејзината цел.
- Тогаш кога работата и активностите се премногу стручни, комуникацијата со јавноста помага да се опише активноста, за секого лесно разбирлива.

Комуникацијата со јавноста е суштествен дел на организираниите граѓански иницијативи. Тоа е процес за информирање на јавноста за мотивот, активностите и целта на една организација. Основна форма на таа комуникација е продукција и дистрибуција на редовни извештаи

Формите и целите на јавната комуникација се разликуваат за секоја посебна организација

Зошто е неопходна комуникацијата со јавноста? Еве некои причини за таа неопходност:

- На организациите им треба поддршка и финансии. Видливоста на граѓанските организации и на нивните иницијативи е важна за прибирањето финансии од донаторите.
- Лидерите на граѓанските организации и спонзорираниите иницијативи се обврзани да ги информираат донаторите, клиентите, партнерите, даночните обврзници и јавноста за нивната активност и за начинот на кој се користи финансиската поддршка на донаторите.

Од друга страна, на граѓанските организации им треба фидбек за нивните активности за да се фокусираат на својата цел и да бидат релевантни во однос на потребите на заедницата. Не помала придобивка од комуникацијата со јавноста е воспоставувањето врски со нови и со потенцијалните партнери, со што се зајакнува вмрежувањето и соработката со сродните граѓански организации и иницијативи.

Други форми на комуникација

Внатрешна комуникација: Информирање на активистите и волонтерите вклучени во една иницијатива или во граѓанското здружение. Неопходна е затоа што во текот на целото време ги обезбедува неопходните информации за текот на иницијативата, за реакциите, за резултатите по фази. Тоа им дава на учесниците во иницијативата чувство на постојана припадност и посветеност на акцијата. Во исто време обезбедување систем за вклучување на активистите и волонтерите во соодветни фази на иницијативата да учествуваат со соодветни активности кои произлегуваат од нивните вештини и знаења.

Стручна комуникација е неопходна доколку за време на иницијативата се прават одредени истражувања или се стекнуваат сознанија за кои е потребна некоја посебна стручност.

Вмрежување: Постојаната комуникација и размена на информации ја помага координацијата на активностите со партнерите и обезбедува простор за приклучување нови партнери во иницијативата.

Недостатокот на македонскиот медиумски амбиент, во делот на традиционалните медиуми, е што тој речиси целосно е „завладеан“, партизиран, политизиран и поделен, вклучувајќи го и јавниот радиодифузен сервис, кој според уставот и законите треба да биде сервис на граѓаните и на нивните иницијативи. Платените кампања се скапи, а граѓанските иницијативи немаат буџети за такво нешто, па така односите со традиционалните медиуми се прилично сложени.

Работа со медиумите

Комуникацијата со медиумите, а преку нив и со јавноста денес главно се остварува преку традиционални медиуми, на интернет и преку социјалните мрежи.

Во делот на традиционалните, радиото, телевизијата, весниците, магазините, се медиумите што сè уште имаат потенцијал да ја обезбедат комуникацијата на граѓанските иницијативи на организациите со нивните целни групи и со пошироката јавност. Со традиционалните медиуми, особено со телевизијата, се постигнува опфат на многу поголема публика отколку што тоа може да се направи само со програмските активности.

Недостатокот на македонскиот медиумски амбиент, во делот на традиционалните медиуми, е што тој речиси целосно е „завладеан“, партизиран, политизиран и поделен, вклучувајќи го и јавниот радиодифузен сервис, кој според уставот и законите треба да биде сервис на граѓаните и на нивните иницијативи. Платените кампања се скапи, а граѓанските иницијативи немаат буџети за такво нешто, па така односите со традиционалните медиуми се прилично сложени.

Односи со медиумите – Како и да е, граѓанските организации и организаторите на иницијативите не треба да се откажат од придобивките што можат да се добијат од медиумите

дури и во вакви услови. Едноставно, треба да се приспособат на условите, да ги проучат нивните навики и потреби, и да пронајдат нови начини да ги надминат пречките.

Во таа смисла, одржувањето добри односи со медиумите е исклучително важно. Како прво, како што претходно рековме, треба да ги разбирате нивните потреби. За да биде тоа функционално, бидете подготвени да обезбедите:

- Информации што им требаат
- Тогаш кога им требаат (тајминг)
- Во форма што им е најкорисна

Кога велите дека одржувањето контакти со медиумите е многу важно, мислиме и на тоа дека граѓанските активисти треба да ја искористат својата стручност и непосредно искуство со реалните теми на граѓаните за да се наметнат како експерти. Тие треба да бидат подготвени за медиумски настап доколку се случи нешто што бара експертска анализа од сферата што е специјалност на организацијата (епидемии, дискриминација, владеење на правото, екологија...).

Подготвеноста за медиумски настап е неопходна и кога организацијата е во криза, затоа што во такви случаи неконтролираната медиумска покриеност не е пожелна. Во таа смисла лидерите на граѓанските здруженија и иницијативи, како и на лицата одговорни за односи со јавноста, мора да бидат одговорни и подготвени да се справат со медиумите.

Подготвеноста за медиумски настап остварува придобивки во:

- Создавањето соодветна слика за организацијата во јавноста
- Промовирањето на политиките и иницијативите за кои се застапува здружението или иницијативата
- Информирањето и советувањето на целните групи

За да се постигне посакуваното знаење за комуникација со медиумите, потребно е запознавање со елементарните карактеристики на природата на различните медиуми и редакции. Тоа помага да не се чувствуваме како да сте на туѓа територија, а важно е да се знае дека секој медиум и секоја редакција има свој начин на работа. Различни медиуми, различни потреби:

- **Деск-редакциите** на весниците, радијата и на телевизиите имаат потреба од нови вести секој ден и во секој момент
- **Магазините и продуцентите на документарна програма** имаат потреба од стории што навлегуваат подлабоко
- **Локалните радио и ТВ-станции, како и локалните весници** сакаат стории што ги засегаат нивните гледачи, слушатели и читатели
- **Дописниците на странските агенции и медиуми** ги интересираат стории од пошироко влијание

Како да се стигне до медиумите и што е тоа што медиумите го очекуваат од информациите што имаат потенцијал да бидат вест? Постојат повеќе начини, но два се базични:

- Со обезбедување информации директно до медиумите
- Со организирање настани и активности што се вредни да бидат вест

Вториот, организирање настани и активности што имаат во себе потенцијал да бидат медиумска вест, е најдобар начин. Бара малку повеќе ангажман и креативност на активистите, но во морето од информации што денес пристигнуваат до медиумите, селекцијата на оние што ќе станат вест на денот е многу строга.

За добра комуникација со медиумите помагаат и овој тип „озборувачки“ информации за новинарите. Имајте предвид:

- Повеќето новинари се сезнајковци, односно имаат површно знаење за многу работи.
- Помалку од нив се навистина „специјализирани“.
- Многу често нивното образование не се совпаѓа со нивната новинарска специјалност.

Што посакуваат новинарите?

- Им требаат детални објаснувања. Дајте им ги, зашто ако ги оставите сами да заклучуваат, тешко вам и на иницијативата.
- На некои им треба помош. Најлоши се оние на кои им треба помош, а се суетни да ја побараат.
- Прашуваат елементарни прашања. Не е тоа лошо. Подобро е отколку да не прашуваат.

Треба да се запамети: Не бидува од секоја информација вест. Затоа, кои се основните фактори што треба да ги има една информација за да се претвори во релевантна медиумска сторија?

- Да биде новина и од интерес за поголем дел од публиката (значи треба да има релевантност).
- Да биде возбудлива, провокативна и да има нов агол.
- Да биде целосно точна.
- Да биде навреме објавена.

Еве уште неколку елементи за успешна сторија:

- Навременост
- Релевантност и од интерес на генералната или на посебен дел од публиката
- Од интерес за заедницата, државата, светот
- Необичен агол
- Интересна личност. Доколку информацијата е поврзана со некоја позната личност, таа добива предност
- Добра фотографија или видео
- Бидете сигурни дека сторијата има најмалку 2-3 од овие елементи за да обезбеди внимание кај медиумите.

Пласирање на вашата сторија: Подгответе ја информацијата со селекција на најважните елементи што треба да бидат содржани во медиумската порака. Нека биде едноставна, не-

двосмислена и јасна. Нека биде куса. Презентирајте една идеја, еден елемент во едно соопштение за медиумите. Ако имате повеќе идеи, претворете ги во пораки за некоја наредна пригода. Во спротивно, можете да се соочите медиумите сами да направат селекција и избор на информациите во вашето соопштение. Бидете сигурни дека во таков случај нема да бидете среќни.

Како да ја пишувате сторијата? Доколку може, избегнете вие да ја пишувате веста. Сепак, оставете им го тоа на новинарите. Но, секако, ставете го клучниот елемент на сторијата на почетокот на вашата информација. Избегнувајте стручен и технички јазик. Сè може да се објасни на едноставен, популарен начин. Ако има бројки, направете ги разбирливи и сликовити. Ако има премногу бројки и статистика, задолжително поделете ги на хартија и поделете им ги на новинарите.

Дали сторијата ќе се објави? Доколку се држите до овие основни принципи и доколку пронајдете медиумски интересен начин за презентација на вашата информација, постои голема шанса. Но, новинарите не можат да го гарантираат тоа. Тие ја пишуваат веста, уредниците ја уредуваат или „(с)уредуваат“, можат да ја променат, да го сменат аголот до степен до кој нема да ја препознаете вашата информација. Но тоа не треба да ве спречува да настојувате да ги ширите вашите информации.

IV ДЕЛ

Социјалните мрежи и кампањите

Граѓанските здруженија и заедници се во постојана потрага по најдобриот начин да ги со-владеат бариерите што го спречуваат дијалогот и да бидат поблиску до суштината на партиципациската демократија. За да го остварат тоа преку комуникација со јавноста, едни од најкористените алатки и медиуми во последно време на интернет се **социјалните мрежи**. Принципите на функционирање на социјалните мрежи, практично произлегоа од начинот на кој пулсираат и граѓанските заедници: да се поврзуваат, да делат и да иницираат остварување на заедничките интереси, да започнуваат акции... Социјалните мрежи им овозможуваат на заедниците да ги споделуваат нивните искуства преку е-места, е-алатки и е-услуги и одамна го заменија имејлот како алатка за комуникација, кој беше еднонасочен без интеракција. За разлика од првата генерација интернет-комуникација, втората и третата (преку мобилната комуникација) овозможуваат невидено повеќе повеќенасочна комуникација и интеракција.

Степени на вклученост. Со оглед на тоа дека социјалните мрежи поврзуваат поединци и индивидуалци што веќе имаат свои е-места со свои навики, корисно е да се познаваат некои од нивните навики за да се препознаваат како потенцијални партнери во граѓанските иницијативи. Еве една можна поделба:

- **Креатори:** блогираат, објавуваат статуси, веб-страници, создаваат видео, аудио и графички содржини, пишуваат стории...
- **Критичари:** објавуваат рејтинзи и критики на постови, коментираат на други блогови, учествуваат на форуми, учествуваат во креирањето на wiki содржини...
- **Колекционери:** претплатени се на РСС фидови, „гласаат“ на веб-страници, „тагнуваат“ фотки и веб-страници...

- **Следбеници:** создаваат профили на социјалните мрежи, посетуваат социјални мрежи.
- **Посматрачи:** читаат блогови, слушаат поткастови, гледаат туѓи видеа, читаат он-лајн-форуми, читаат критики и рејтинзи...
- **Пасивни:** не прават ништо од сето претходно.

Социјалните медиуми како дел од медиумската стратегија за комуникација на граѓанските акции со јавноста, не треба да се гледаат како готови решенија. Тие се тука, тие имаат потенцијал, но не се волшебено стапче за решение на вашите комуникациски проблеми.

Затоа, секогаш треба да се проценува соодветноста и потенцијалот на овие можности во планирањето на комуникацијата на иницијативите на заедниците. Едноставно, нема општо-прифатен модел. Секоја иницијатива треба да креира своја, автентична комуникациска стратегија.

Социјалните мрежи и кампањите. Кога станува збор за креирање комуникациска стратегија за некоја граѓанска кампања, треба да се има предвид:

- Контролата на информациите - оние што се испраќаат и оние што доаѓаат однадвор.
- Неопходност од лидерски тим и тим што ја креира и ја спроведува комуникацијата со јавноста.
- Да се води сметка за етиката на однесувањето поврзано со проектот и со организацијата.

Во таа смисла, секако, она што може да се очекува како придобивки од соодветната и добро спроведена комуникација преку социјалните мрежи е дека се тие ефектна алатка за обезбедување поддржувачи и дека, во исто време, се отворен процес за критики/рецензии и надзор поради тоа што се отворени за интеракција за сите сугестии. Тоа го помага поврзувањето на заедничките интереси и вмрежувањето на сите оние што ќе почувствуваат дека идејата и целите на граѓанската иницијатива се важни и за нивната заедница или за нив како поединци. Конечно, овој тип интеракција несомнено ја унапредува демократијата и непосредното учество на граѓаните.

Социјалните мрежи се исклучителни алатки за ширење на информациите. Процесот е многу поуспешен кога е во комбинација со непосредната комуникација, лице в лице, односно со една од базичните придобивки на граѓанските иницијативи – непосредната комуникација на луѓето во една заедница поврзани во името на целта на акцијата. Во исто време, социјалните мрежи заради поврзувањето и интеракцијата, се сериозна можност за постојано учење на критички однос на актуелни теми. Но, тоа секако не е доволно. Потребно е и извесно потесно познавање на принципите за остварување успешна комуникациска кампања.

Кутија со алатки на социјалните медиуми. Во оваа кутија има 4 прегради, кои се нарекуваат:

- Фокус
- Предизвикај внимание
- Акција
- Ангажирај

Идентификувајте едноставна, конкретна и мерлива цел: Иако социјалните мрежи на широко се употребуваат за да поттикнат акција, луѓето што најуспешно ги употребуваат, имаат една заедничка особина: прецизен фокус. Колку и да е голема, застрашувачка и импресивна, остварувањето на секоја цел започнува со неколку луѓе и чекор по чекор. Затоа, јасно утврдената причина, јасно утврдените постапки за промена, јасно утврдените фази за реализација и јасната цел, потврдуваат дека една иницијатива има – фокус.

Фокусот нека биде хуман: Фокусирајте ја вашата кампања на оние на кои сакате да им помогнете многу повеќе отколку веднаш да предлагате решенија. Решенијата ќе дојдат полесно и ќе бидат посоодветни доколку во раната фаза на стратегијата за комуникација на вашата иницијатива се запознаете со проблемот и со луѓето засегнати од него заради кои се поведува акцијата. Акцијата треба да биде исто така јасна. Направете план за реализација во фази. Правете мали чекори за да ги освојувате планираните фази, за да ја постигнете долгорочната макро цел.

За да имате увид до каде сте и дали сè се остварува според планираното, проценувајте и вреднувајте. Идентификувајте вредносен систем (индикатори) што ќе ви помага да го проценувате остварувањето на вашата иницијатива во секоја фаза. Спроведувајте тестови за да ги проверите претпоставките. Тоа ќе ви даде информации за да ги процените следните чекори.

Почитувајте ги роковите и славете ги малите победи патем, без да се дефокусирате од главната цел. Целта треба постојано јасно да биде фокусирана за да ги одржувате шансите за успех и да создавате моменти на дополнителен поттик.

Многу е битно во секоја фаза да бидете сигурни дека целта на вашата иницијатива има смисла за секој активист, волонтер и за секој поединец од вашата целна група и дека со секоја успешно освоена одредница, предизвикувате радост, среќа и нов поттик.

Предизвикај внимание е втората преграда во кутијата со алатки на социјалните мрежи. Со други зборови, таа порачува: „Направи да се загледаат!“ Да се предизвика внимание е многу повеќе од накратко предизвикување интересирање кај некој што ја скенира страницата на екранот на компјутерот додека ја чита вашата онлајн-порака на некоја социјална мрежа. Зборуваме за многу посложена јадица. Таквата јадица провоцира желба за повеќе знаење и информации. Кога ќе го привлечете вниманието, ќе се случуваат прекрасни нешта.

Креирајте ја кампањата со јадици што ќе предизвикаат лесна идентификација на вашата иницијатива. Направете ги содржините неочекувани и изненадувачки. Луѓето сакаат нови информации што потоа сакаат да ги споделат. Вовлечете ги со тоа што ќе ја предизвикате нивната љубопитност. Еве еден трик што помага: Ставете го познатото во нова рамка:

Да се предизвика внимание е многу повеќе од накратко предизвикување интересирање кај некој што ја скенира страницата на екранот на компјутерот додека ја чита вашата онлајн-порака на некоја социјална мрежа.

Ограда од милион долари! Граѓанска акција како израз на незадоволство од „барокизацијата“ на Скопје

Организирањето настани како дел од комуникациската стратегија, освен привлекувањето на медиумите е добро и за визуализација на иницијативите. Резултатите од таа визуализација, фотографиите и видеата се добар материјал за комуникација на социјалните мрежи. Покажи, не раскажувај. Фотографиите и видеото заменуваат илјада зборови, велат принципите на медиумската комуникација.

Допри до инстиктите е следната добра препорака што доаѓа од преградата „Предизвикај внимание“ во кутијата со алатки на социјалните мрежи. Треба да се дизајнираат кампањи што ги активираат сетилата – места, звуци, вкусови... Употребете музика за да навлезете подлабоко, да предизвикате емоции.

Едно истражување покажа дека само 6 проценти од испитаниците потврдиле дека рекламите влијаат на нивните одлуки. Истото истражување потврдило дека дури 90 отсто од анкетираниите повеќе им веруваат на препораките на нивните пријатели и познати. Луѓето запаметуваат 80 до 90 отсто од она што го гледаат, а помалку од 15 отсто од она што го слушаат или читаат.

Затоа, не зборувај – покажи!

Други препораки и трикови:

- **Нека биде кусо:** без разлика дали е видео или слоган. Прецизното, кусото и духовитото го зграпчува вниманието
- **Нека биде лично:** „Тагнувајте“ фотографии
- **Изберете боја на вашата кампања:** Рак на дојка – розова...

Ангажирај е третата преграда во кутијата со алатки на социјалните мрежи. Првата препорака во неа е: Инсистирај на лични врски!

Ангажирањето, инволвирањето, е најголемиот предизвик од четирите крила на овој модел. Ангажирањето следбеници е повеќе уметност отколку наука. Начинот на кој ги инволвирате, нема многу врска со логиката и разумот. Можете да имате добри аргументи зошто луѓето би ви се придружиле, но ако не ги ангажирате емотивно, ќе се колебаат.

Затоа: Раскажете приказна! Создадете аргументирани, „лепливи“ приказни за да ги пренесете важните информации. Запомнете: помалку е повеќе!

Развивајте емпатија (поистоветување). Додека ги ангажирате другите, дозволете вашата целна група да ве ангажира и вас. Што е важно за нив? Како е тоа во врска со вашата кампања?

Автентичноста на вашата кампања е следната „јадица“. Искрената страст е заразна. Колку повеќе сте автентични, толку повеќе ќе им биде полесно на другите да се врзат за вас и за вашата кампања. Градете заедничка основа за да ги споделувате вашите уверувања и вредности.

Добрите приказни се медиуми за вашата порака и, во исто време, привлечни стории и за традиционалните медиуми, кои, да не заборавиме, сè повеќе информации црпат од социјалните мрежи. Кога е веќе така, ставете ги вашите приказни таму. На кој начин соопштуваме нешто е исто толку важно со тоа што го кажуваме. Поврзете ја комуникацијата со контекстот.

Зошто се важни сториите? Од психолошки аспект затоа што човечкиот мозок е организиран за да апсорбира стории и да се ориентира според нив, бидејќи функционираме според правила за да разбереме. Приказните им даваат живот на фактите и им вбригуваат страст.

Преземи акција е четвртата преграда. Акцијата обезбедува можности и дава моќ. Препораките што произлегуваат од овој дел се критични за затворањето на кругот што ќе им ја отвори можноста на оние што покажуваат интерес да се претворат во субјекти што можат да направат промени во заедницата.

Акцијата нека биде лесна и едноставна. Така ќе биде поприватлива. Кампањата има повеќе шанси за успех доколку луѓето јасно разберат и ја препознаат целта како потребна. Нека биде забавна. Нека биде како игра, со хумор, духовита.

Поставете си го прашањето: Може ли повторно да се почувствуваат како деца?

Совети за Фејсбук

■ **Направете фејсбук-страница (не профил)**

Ова ќе ви овозможи да имате URL адреса (откако ќе добиете 25 фанови), повеќе администратори, таб за добре дојде и платформа за вашите содржини.

■ **Ставете содржини**

Никој не сака да биде прв на забавата и никој не сака да биде првиот што ќе напише на вашиот сид на Фејсбук. Поврзете ја вашата фејсбук-страница со вашата веб-страница и линкувајте ги содржините... Направете што било за да имате содржини што им се потребни на другите и што можат да се споделат.

■ **Тестирајте различни содржини – избегнувајте едноличност.**

Неопходно е постојано тестирање на содржините врз основа на искуствата за да се открие вистинската и најдобриот начин на пласирање. Поставувајте прашања, линкувајте интересни места од ваш и од интерес на вашата целна група. Ако не добивате доволно „лајкови“ и коментари – не се предавајте, само направете нешто поразлично.

■ **Користете видео.**

Мултимедиумските содржини го одржуваат интересот на фановите и помагаат подобро да се запознаат со вашата активност. Прикачувајте видеа на Фејсбук. Не линкувајте со YouTube зашто корисниците може да си заминат.

■ Бидете вирални (ширете го вирусот)

Виралноста на Фејсбук се прави со тагнување. Тагнуваните пријатели, фотографии и фан-страници на содржини што се споделуваат, се појавуваат како фидови кај други корисници и се потенцијал за ново и постојано споделување.

Пример: Лени Кравиц изнајмува фоторепортери да ги снимаат луѓето на неговите концерти. Потоа ги става на неговата страница и им овозможува на своите фанови да се „обележат“ и на тој начин ја зголемуваат посетеноста на неговата страница.

■ Бидете активни

Штом некој објави на вашата страница, возвратете веднаш. Така ја одржувате ангажираноста и покажувате дека се грижите за вашите фанови.

■ Следете ја статистиката.

Со системите за статистика на Фејсбук многу лесно може да следите од каде доаѓаат „лајковите“ и другите демографски податоци на вашите фанови. Фејсбук овозможува да ги запознаете вашите пријатели и следбеници, кои се нивните интереси, како да допрете до нив...

■ Запомнете: Фејсбук е Фејбук

Не очекувајте дека вашите фанови на Фејсбук веднаш и без исклучок ќе се „залепат“ за вашата иницијатива. Различни луѓе седат во различните кошиња во универзумот на социјалните мрежи и имаат различни интереси и мотивација.

V ДЕЛ

Волонтерството и граѓанскиот активизам за поголема политичка партиципација

Во демократските општества еден од предизвиците за поголема политичка партиципација е да се создава средина во која поединци со различен бекграунд имаат можност да учествуваат во креирањето и донесувањето политики на локално, национално и на меѓународно ниво; социјални, економски и политички, меѓу два изборни циклуса.

Зошто? Затоа што:

- Граѓанското учество има различни форми и помага во градењето меѓусебна доверба и одговорност кон должностите и обврските на граѓаните и институциите.
- Придонесува во зајакнувањето на инклузивноста на различните категории граѓани и во кохезијата на заедницата.
- Недемократските и авторитарни системи не познаваат ваков граѓански ангажман и поради тоа кај нив не постои непосредно граѓанско учество, доверба и одговорност.

Кој е предизвикот на граѓанскиот активизам?

- Да се препознае придонесот на граѓанската акција како отворање можност за поправедна, инклузивна заедница со реални еднакви можности за сите нејзини граѓани одделно и за сите нивни организирани групи.

- Да се препознае дека и волонтерството и граѓанскиот активизам имаат еднакво важни улоги за поголемо учество на граѓаните во општеството.

Волонтерството генерира многу придобивки што се препознаваат како суштински за граѓанска партиципација во власта, но 4 фактори се темелни:

- Волонтирањето е првиот чекор во долгорочното вклучување во развојот на заедницата.
- Волонтерството и граѓанскиот активизам создаваат лидери, ги дефинираат областите на посветеност и ги мобилизираат индивидуалците.
- Волонтерството го прави релевантен граѓанскиот активизам на локално ниво.
- Граѓанскиот активизам започнува со волонтирање.

Волонтирањето е првиот чекор во долгорочното вклучување во развојот на заедницата:

- Од традиционални форми на волонтерство во локалните заедници (грижа за стари лица, поддршка на спортски и други хуманитарни активности на заедницата...) до хардкор граѓански активизам и протести...
- Според програмата и препораките Волонтери на Обединетите нации (UNV, www.unv.org), раното прифаќање на волонтерството е основа во еден долгорочен ангажман на граѓаните во развојот на заедниците.
- Искуствата и сознанијата покажуваат дека колку порано граѓаните прифаќаат волонтерски активности, толку е поголем степенот на „инфицираност“ со граѓански активизам.
- Тоа е поврзано со подолгорочниот и суштински контакт со прашањата за развој на заедницата и со можноста да се биде во контакт со процедурите, постапките и начините за решавање на прашањата од важност за развој на заедницата.

Волонтерството и граѓанскиот активизам создаваат лидери, ги дефинираат областите на посветеност и ги мобилизираат индивидуалците.

- Лидерските способности што се откриваат, создаваат и развиваат за време на волонтерските активности, а потоа и во раните форми на граѓански активизам се критични кога станува збор за мобилизирање на граѓаните во подоцнежните активности за подобар развој на заедницата.
- Лидерските капацитети и вештини ги мобилизираат луѓето да станат дел од новите и поголеми граѓански каузи.

Волонтерството го прави релевантен граѓанскиот активизам на локално ниво.

- Различните форми на волонтерство и граѓански активизам, по правило, се поврзани со непосредните социјални, политички, економски и други потреби на гра-

ѓаните на локалниот контекст, реалност и динамика на социјалните активности на заедницата.

- Таа практика, на гасрут активизам/волонтерството, е резултат на нејнепосредните потреби на заедницата и поради тоа има поголема легитимност.
- За да има ефект, потребите за волонтерски активности и граѓански иницијативи, претходно треба да произлезат од анализите на потребите на заедниците.

Граѓанскиот активизам започнува со волонтирање, а партиципацијата на граѓаните во заедницата треба да се гледа како дел од стратегијата за развој. Во таа смисла, ако прифатиме дека волонтерството и граѓанскиот активизам ја поттикнуваат партиципацијата во креирањето и донесувањето на политиките, искуствата препознаваат шест придобивки:

- Промоција на инклузивноста
- Трансформација на личните афинитети и сознанија
- Стекнување знаења
- Искуства и вештини во застапувањето, во спроведувањето кампањи, во подигањето на свеста
- Учество во создавањето подобри и пријателски заедници
- Продлабочување и усовршување на граѓанската партиципација

Промоција на инклузивноста. Инклузивност во волонтерството не е привилегија само на средната или на повисоката класа (филантропија). Главната енергија во волонтерството ја постигнуваат загрозените граѓански категории, кои на тој начин стануваат видливи и го промовираат принципот на солидарност – и во загрозеноста и во победата над проблемите. Со чувството што го поседуваат еднаквите во околностите во кои се нашле е незаменливо во силата на волонтерската акција.

Граѓанскиот активизам започнува со волонтирање

Трансформација на личните афинитети и сознанија - Промените што се постигнуваат во однесувањето, нормите, законите, верувањата, предизвикуваат промени и на индивидуално рамниште – и кај оние што ја добиваат помошта на волонтерите и граѓанските активисти, и кај самите волонтери и активисти. На колективен план тоа значи попријателска и побезбедна заедница во секој поглед (социјален, животна средина, јавна безбедност...). Врските меѓу луѓето во заедницата стануваат поконструктивни и со поголемо меѓусебно респектирање.

Стекнување знаења - Работата на терен и во директен контакт со животот на заедницата обезбедува непроценливи знаења и вештини, кои се потенцијал за нови придонеси. Тие можат да одат во насока на креирање нови иницијативи и граѓански акции.

Искуства и вештини во застапувањето, во спроведувањето кампањи, во подигањето на свеста - Дел од стекнатите знаења и вештини стануваат употребливи во активностите што претставуваат застапување за одредени иницијативи за креирање на агендите за развој

на заедниците. Контактот со проблемите на теренот ја олеснува нивната аргументација пред клучните играчи што донесуваат одлуки за заедницата. Кампањи и акциите за подигање на свеста за постигнување состојби за промени: на волонтерите со искуство и непосреден допир со прашањата од интерес на заедницата им е полесно да организираат собири, маршеви, протести, да лобираат...

Учество во создавањето посилни заедници - Волонтерството е една од важните стратегии за создавање посилни заедници заради непосредноста на нивните активности. Видливоста и континуираната присутност на акциите влијае на самосвеста на заедниците дека можат да прават промени.

Продлабочување и усовршување на граѓанската партиципација - Кога ќе сфатат дека можат да учествуваат во креирањето и донесувањето политики од интерес на сопствената заедница, тие добиваат нов импулс и капацитет за нова граѓанска партиципација во секое време.

Овие тези помагаат да ја разбереме политичката култура во Македонија во однос на граѓанскиот активизам, т.е. не наведуваат кон заклучоците дека граѓаните не се многу активни, што е карактеристика на парохијалните и поданичките култури, дека односите патрон-клиент се многу застапени, а сепак властите „доставуваат онолку демократија колку што се бара од нив“, со цел да се креира слика за партиципативност.

Таквата ситуација не мора да се гледа песимистички. Напротив, тоа е добар старт и мотивација за ширење на идејата за неопходноста од непосредното учество на граѓаните во животот на нивната заедница.

Жарко Трајаноски

БОРБАТА ЗА СЕКСУАЛНИ ПРАВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА: КАКО НЕВИДЛИВИТЕ СТАНАА ВИДЛИВИ И ГЛАСНИ

Борбата за еднакво уживање на сите човекови права на сите луѓе е невозможна без организирано граѓанско општество. Во оваа студија на случај ќе се обидеме да покажеме каква сè улога имаат одиграно граѓанските организации во борбата за човекови права на ЛГБТИ-луѓето во Република Македонија.

Пред 12 години во Република Македонија немаше ниту една организација што активно се бореше за промоција и заштита на ЛГБТИ-правата како човекови права. Немаше видлива ЛГБТИ-заедница, а хомосексуалноста и сексуалните права беа сè уште табу-тема во пост-конфликтното македонско општество. Денес можеме слободно да кажеме дека постои видливо и организирано граѓанско општество, кое се бори не само за промоција, туку и за заштита на сексуалните права на сите луѓе, без разлика на нивната сексуална ориентација или родов идентитет.

На почетокот, борбата се водеше за признавање и промоција на сексуалните права, и таа борба за жал сè уште не е завршена. Денес, главното жариште на борбата е институционалната заштита од насилство, дискриминација и говор на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет

Граѓанското движење за сексуални права беше иницирано од типична „watchdog“ организација – Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија, која ги спроведе првите истражувања што послужија за отворање јавна дебата и детабуизирање на хомосексуалноста. Истражувањето го поттикна создавањето на првата организација за сексуални права, која играше улога ем како обезбедувач на услуги (психосоцијална поддршка и правни совети), ем како промотор на сексуалната различност, ем како прв иницијатор за правни промени. Денес имаме мноштво организации што се обединети под заеднички чадор – „Националната мрежа за борба против хомофобијата и трансфобијата“,¹ која игра репрезентативна и застапувачка улога за ЛГБТИ-заедницата во Република Македонија.

Во овој кус историски приказ ќе ги прикажеме главните успеси, препреки, порazi и предизвици на граѓанските активист(к)и за ЛГБТИ-права. На почетокот, борбата се водеше за признавање и промоција на сексуалните права, и таа борба за жал сè уште не е завршена. Денес, главното жариште на борбата е институционалната заштита од насилство, дискриминација и говор на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.

На почетокот беше - истражување

Во летото 2002 година во Република Македонија се спроведуваше истражувањето „Граници на слободата и изборот: хомосексуалноста во Република Македонија“ од страна на Цента-

¹ Национална мрежа за борба против хомофобијата и трансфобијата, <http://www.lgbtimreza.org/>

рот за човекови права и разрешување конфликти и Хелсиншкиот комитет на Република Македонија. Токму тоа истражување беше поттик не само за отворање јавна дебата за хомосексуалноста во Република Македонија,² туку и за граѓанско организирање за промоција и заштита на сексуалните права како човекови права.

Во почетокот на 2003 година хомосексуалноста се сметаше за табу-тема, а сè уште немаше здружение што ќе ги промовира човековите права на ЛГБТ-луѓето. Работите бргу се променија со формирањето на „Центарот за граѓански и човекови права“ во Скопје, кој отвори советувалиштето за психосоцијална помош и поддршка. За првпат во Македонија медиумите почнаа да ги отвораат прашањата за стигмата, дискриминацијата и за семејното насилство поттикнато од предрасудите дека хомосексуалноста е болест.³ „Центарот за граѓански и човекови права“ ја организираше првата национална конференција за правата на хомосексуалците, ја најави првата граѓанска иницијатива за законски промени⁴ и првата јавна кампања „Соочи се со различноста“.⁵ Во медиумите почнаа да се појавуваат коментари што ги охрабруваат хомосексуалците „јавно, да прозборат за себе, зашто само така ќе ја докажат својата храброст и решителност да се изборат за своето, засега 'неосвоено' право“.⁶

Контроверзната кампања „Соочи се со различноста“

Првата јавна „билборд“ кампања за промоција на правата на сексуалните малцинства предизвика големи контроверзии не само во Македонија, туку и во САД. Неколку месеци откако беа поставени билбордите, списанието „National Review“ објави критички напис, во кој ја обвини американската амбасада во Македонија дека „ги користи доларите на даночните обврзници на САД за да подига билборди што промовираат хомосексуална агенда“.⁷ Во написот беше објавена и реакцијата на претседателот на Република Македонија, кој изјавил дека „U.S. taxpayer funds should not be used to promote alternative lifestyles in my country...“ и дека кампањата е „deeply offensive to most people in Macedonia which represents a very conservative mix of the Orthodox Christian and Muslim faiths“.⁸ Претседателот беше обвинет од Центарот за граѓански и човекови права (ЦГЧП) и од медиумите дека шири хомофобија и дека не ги застапува интересите на сите граѓани.⁹

² „Ќе се истражуваат хомосексуалните заедници во Македонија“, „Дневник“, 8.7.2002, „Жигосани поради тоа што се поинакви“, „Капитал“, 28.11.2002. „Македонските хомосексуалци мечтаат да се бакнуваат на улица“, „Дневник“, 22.1.2003.

³ „Македонските хомосексуалци живеат во постојан страв од јавна осуда“, „Дневник“, 6.8.2003.

⁴ Видете „Бришење на казните за македонските хомосексуалци“, „Дневник“, 3.12.2003.

⁵ „Македонските хомосексуалци го кренаа гласот“, „Дневник“, 5.8.2003

⁶ Драги Јанковски, „Хомосексуалците мора да ја водат својата битка“, „Дневник“, 6. 8.2003.

⁷ Diplomatic Missteps, JANUARY 6, 2004, <http://www.nationalreview.com/articles/209033/diplomatic-missteps/kerri-houston>

⁸ Портпаролот на Стејт департментот изјави дека амбасадата не дала дозвола да се користи нејзиниот печат на билбордите, но и дека проектот што бил поддржан од САД против дискриминацијата врз малцинствата бил конзистентен со нивната политика на поддржување на толеранцијата и човековото достоинство. „U.S. rebukes gay rights group in Macedonia“, 10.1.2004, <http://www.advocate.com/news/2004/01/10/us-rebukes-gay-rights-group-macedonia-10944>

⁹ Видете: „Трајковски има уплав од хомосексуалци“, „Дневник“, 19.1.2004, „Кога Трајковски ќе се соочи со различноста“, „Дневник“, 19.1.2004, „Трајковски ги навреди хомосексуалците“, „Утрински весник“, 20.1.2004.

Во пресрет на претседателските избори, Центарот за граѓански и човекови права јавно ги прозва претседателските кандидати да се изјаснат за правата на сексуалните малцинства, но таквото барање наиде на молк од страна на кандидатите.¹⁰ Институционалната борба против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација започна со иницијативата пред Уставниот суд, со која се оспори членот од Законот за служба во АРМ, според кој припадник на АРМ може да биде повикан на дисциплинска одговорност со можност да го загуби работното место само затоа што е хомосексуалец.¹¹ Иако Уставниот суд не поведе постапка, подоцна Министерството за одбрана предложи измени на Законот за служба во АРМ, со цел да обезбеди еднаков третман меѓу хетеросексуалците и хомосексуалците.¹² Тоа беше првата извојувана законска промена.

Центарот за граѓански и човекови права ќе остане запаметен и по организирањето на првите јавни културни настани, како што е првиот филмски фестивал „Суница“.¹³ Подоцна, оваа организација почна да го публикува и првиот магазинот посветен на ЛГБТ-заедницата „Хелло“.¹⁴

„Coming out“ на ЛГБТ-движењето

Борбата за сексуални права во Република Македонија премина на многу повисоко ниво со формирањето на „МАССО“ – Македонска асоцијација за слободна сексуална ориентација. Лидерот на МАССО, Кочо Андоновски, прв направи „coming out“ како геј и почна да дава интервјуа во медиумите.¹⁵ МАССО (во соработка со Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија) спроведе нови анкети и истражувања¹⁶ и достави прашалник до политичките партии. Видливоста на МАССО поттикна јавна осуда на хомосексуалноста од страна на црковни лица (како „смртен грев“ и како „противприроден грев“¹⁷) и од некои социолози (како „социјално девијантна појава“)¹⁸.

Сепак, најмногу контроверзии во јавноста предизвика иницијативата на МАССО за донесување закон за регистрација на истополови партнерства, која првично беше поддржана од неколку социјалдемократи и либерали.¹⁹ Некои медиуми погрешно ја претставија законската иницијатива тврдејќи дека „македонските хомосексуалци бараат право на брак“.²⁰

¹⁰ „Кандидатите не ги коментираат хомосексуалците“, „Вест“, 4.7.2004.

¹¹ „Хомосексуалците непожелни во АРМ, тврди НВО“, „Утрински весник“, 2.6.2004

¹² „УРИВАЊЕ НА ТАБУАТА ВО ОДБРАНАТА: И хомосексуалци на работа во АРМ“, „Вест“, 1.12.2005

¹³ „Ревија на геј-филмови, а после забава“, „Вест“, 10.8.2004. Организацијата на филмскиот фестивал „Суница“ подоцна ја презеде здружението „Егал“ (В. „Геј-филмски фестивал“, „Дневник“, 15.5.2006).

¹⁴ „Излезе првиот магазин за хомо, би и трансексуалци во Македонија“, „Вест“, 8.3.2006.

¹⁵ „Хомосексуалците си ги бараат своите права“, „Време“, 12.2.2005

¹⁶ „Сексуалноста дискриминира 200.000 луѓе во Македонија“, „Дневник“, 20.4.2005

¹⁷ „Мажоложништвото или како популарно го нарекуваат хомосексуализмот е противприродна работа и светиот апостол Павле вели дека за мажоложниците нема спасение. Тоа е став на Светото писмо, на Црквата воопшто. Тие луѓе не можат да го населат царството небесно, зашто од Бога се осудени како противприродни актери во блудот. Нормално, Црквата не вели дека блудниците не се грешници, но тие прават природен грев, додека мажоложниците или женоложниците прават противприроден грев, бидејќи природата не ги создала да комуницираат истополово.“ („МПЦ не смее да ја одбегне понудата на вселенскиот патријарх, интервју со митрополитот преспанско-пелагониски, г. Петар“, „Утрински весник“, 30.4.2005)

¹⁸ „Хомосексуалците во Македонија водат двоен живот“, „Утрински весник“, 21.4.2005.

¹⁹ „Социјалдемократите најголеми поддржувачи на хомосексуалците“, „Вест“, 7.2.2005; „Хомосексуалците ќе влезат во изборната програма на социјалдемократите“, „Утрински весник“, 7.9.2005.

²⁰ „Македонските хомосексуалци бараат право на брак“, „Дневник“, 2.7.2005; „МАССО бара легализација на хомосексуалните бракови“, Макфакс, 1.10.2005.

Законската иницијатива предизвика бурни партиски реакции. Иницијативата беше оценета како „неприродна“ и „тројански коњ“²¹ од страна на ВМРО-ДПМНЕ, а хомосексуалните бракови беа претставени како „опасни“.²² И претставници на ДУИ истакнаа дека нема да го поддржат законот, бидејќи „не можат да поддржат нешто што е спротивно на законите на природата“.²³ ВМРО-Народна предупреди дека доколку предлог-законот за „истополови заедници“ помине во Собранието, „тоа ќе повлече отворање процеси за легализирање на полигамијата, полиандријата, проституцијата и употребата на дрога“.²⁴ И СДСМ „неофицијално“ се огласи против озаконувањето на хомосексуалните бракови и посвојувањето деца.²⁵ Единствено скопскиот градоначалник ја оцени иницијативата како чекор напред.²⁶

И други иницијативи и настани на МАССО честопати беа погрешно претставувани од страна на медиумите. На пример, најавата на манифестација организирана од МАССО „Љубовта е Љубов“ беше медиумски претставена како „Геј-парада во Скопје“.²⁷ На оваа манифестација беше промовирана и иницијативата „во пакетот-уставни измени да биде внесена одредба со која ќе гарантира секаков вид недискриминација“.²⁸ Обидот да се организира јавен настан во центарот на Скопје беше попречен од локалните власти.²⁹

МАССО продолжи со барање на политичка поддршка,³⁰ со кампањи за подигнување на свеста (под мотото „Геј-правата се човекови права“), со одбележување значајни датуми,³¹ но и со документирање случаи на повреди на човековите права. На пример, откако МАССО

²¹ „ВМРО-ДПМНЕ се противи на иницијативата за донесување закон за регистрирани партнерства. Оваа иницијативата, која за жал беше поддржана и од СДСМ, е тројански коњ за нашите граѓани“ - генералниот секретар на ВМРО-ДПМНЕ, Гордана Јанкуловска („ВМРО-ДПМНЕ е против бракот меѓу хомосексуалци“, „Утрински весник“, 31.10.2005)

²² „Како демохристијанска партија, уште повеќе сме уверени во фактот дека оваа иницијатива е неприродна, бидејќи легализирањето на односите помеѓу лица од ист пол, вклучувајќи ја и полигамијата, е несвојствена активност за човековиот род - рече Гордана Јанкуловска, генерална секретарка на партијата, на вчерашната прес-конференција.“ („Хомосексуалните бракови опасни“, „Дневник“, 31.10.2005)

²³ „За црквата грев, за партиите рејтинг“, „Дневник“, 1.11.2005.

²⁴ „Верските заедници да го осудат предлог-законот за хомосексуалците“, „Утрински весник“, 4.11.2005. МАССО јавно ја осуди хомофобичната прес-конференција и побара побрзо донесување на антидискриминаторска легислатива. („Реакција на МАССО по повод пресот на ВМРО-НП“, Макфакс, 4.11.2005)

²⁵ „По прашањето на Предлог-законот за регистрирано партнерство, во СДСМ официјално никогаш не разговарале партиските органи, додека неофицијалните размислувања во партијата се јасно против озаконувањето на хомосексуалните бракови и против посвојувањето деца“, се вели во соопштението на оваа партија. („Колку главои носат хомосексуалците?“, „Вечер“, 1.11.2005)

²⁶ „Тоа што сега го прават хомосексуалците е чекор напред во остварување на нивните права“, изјави вчера скопскиот градоначалник Трифун Костовски, коментирајќи го Предлог-законот за регистрирани партнерства што го предложи Македонската асоцијација за слободна сексуална ориентација („Предлогот за хомосексуалните права е чекор напред“, „Утрински весник“, 2.11.2005)

²⁷ „Прва геј 'парада' во Скопје“, „Вечер“, „Геј-парада во Скопје“, Макфакс, 1.9.2005

²⁸ „Македонските хомосексуалци бараат поинаков уставен третман“, „Утрински весник“, 14.10.2005. „За време на јавната расправа за измена на Уставот, побаравме во членот 9 да биде вметната и забраната на дискриминација врз основа на сексуалната ориентација. Добивме толкувања дека Уставот 'подразбира' санкционирање таква дискриминација и нема потреба во него да има одредба 'сексуална ориентација'. Ако Уставот подразбира и право на сексуална определба, тогаш подразбира и право на истополови брачни заедници“, вели Андоновски. Постојниот закон за бракот и семејството признава само хетеросексуална брачна заедница.“ („Хомосексуалците пред матичар“, „Дневник“, 29.10.2005)

²⁹ Видете „Аларова обвинета дека спречувала журка на МАССО“, „Време“, 2.10.2007.

³⁰ „Само Петковски ги поддржува хомосексуалците“, „Време“, 16.5.2006.

³¹ „Ден против хомофобијата – одбележување и во Македонија“, Макфакс, 7.5.2006

објави случај на медицинско третирање на хомосексуалност со хормонална терапија, следуваше јавен апел од претставник на здружението на психијатри „до сите психијатри да не се вклучуваат во третман на нешто што не е болест“.³² Прашањето за политичката поддршка на ЛГБТ-заедницата беше медиумски жешка тема и во предизборната кампања во 2006 година, а прашалникот на МАССО беше злоупотребен од страна на медиумите³³ и од страна на конзервативните партии за хомофобична кампања.³⁴

Исто така, МАССО пристапи кон мониторирање на процесот на приближување кон ЕУ, во поглед на обврските за борба против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација.³⁵ МАССО јавно посочуваше на случаи на дискриминација врз основа на сексуална ориентација³⁶ и упатуваше јавни апели за што побрзо донесување сеопфатен закон за заштита од дискриминација.³⁷

Една од горливите теми што ги отвори МАССО беше дискриминацијата во образованието и во учебниците.³⁸ МАССО почна да организира јавни трибини за студентите на одредени факултети³⁹ и јавно укажа на потребата за воведување образование за сексуално здравје во македонските училишта.

Борбата за сеопфатен закон за заштита од дискриминација

Со згаснувањето на МАССО, не згасна и активизмот за сексуалните права и слободи.

По дебатата на тема „Позицијата на релевантните чинители во однос на дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација“, во организација на Центарот за човекови права и разрешување конфликти пред почетокот на изборната кампања во 2009 година, се огласија и претседателските кандидати. Кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ, Ѓорге Иванов, ја даде следнава изјава: „Нашиот систем не дискриминира никого. Хомосексуалците самите се жигосуваат и мислат дека се во подредена позиција“.⁴⁰

³² „Психијатрите да не ги лекуваат хомосексуалците со лекови“, „Утрински весник“, 3.2.2006.

³³ На пример, „Левите партии ги поддржуваат геј-браковите“, „Вест“, 13.6.2006.

³⁴ Видете „Не“ за хомосексуалците, проституцијата и лесните дроги“, „Утрински весник“, 22.3.2006.

³⁵ „Борците за сексуални слободи ја ‘исцинкарија’ Владата кај Кјарини“, „Вечер“, 10.3.2005.

³⁶ „Дваесетина случаи на дискриминација поради сексуалната ориентација, од кои само за два е поведена правна постапка, регистрирала Македонска асоцијација за слободна сексуална ориентација (МАССО) во изминатата година.“ („МАССО гледа хомофобија кај Владата“, „Дневник“, 8.2.2008)

³⁷ „МАССО бара донесување на законот за недискриминација“, „Утрински весник“, 8.2.2008.

³⁸ „Познати професори шират хомофија во учебниците“, „Време“, 3.2.2007.

³⁹ На Филозофскиот факултет беше организирана работилница на тема „Родови и сексуални политики“, а дводневна дебата под наслов „Предизвици во имплементацијата на принципите на недискриминација“ беше одржана во Полициската академија - Скопје. (Видете „Транссексуалец ги учи идните полицајци да не бидат хомофоби“, „Дневник“, 17.5.2008)

⁴⁰ Петре Ристовски, „Хомофобија стоп!“, „Шпиц“, 10.2.2009.

Во тој период, Коалицијата за сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници (понатаму: Коалицијата) започна да објавува јавни реакции и извештаи за сексуалните права на ЛГБТ-лицата. При промоцијата на првиот годишен извештај, Коалицијата побара од претседателот Иванов јавно да се извини за наредбата дека „хомосексуалците самите се жигосуваат“.⁴¹

Битен настан за ЛГБТ-активизмот е организирањето на „Маршот за толеранција“ на 16.11.2009 година, на кој за првпат беше веено знамето со виножитото. Овој марш, кој претходно во медиумите беше сензационалистички најавуван како „геј-парада“, беше пресретнат од хомофобичен протест на партиски активисти од „Титовите леви сили“.⁴² Овој инцидент покажа дека хомофобијата не е присутна само кај конзервативната десница, туку и кај конзервативната левица.

Важен мобилизирачки настан за активистите за сексуални права беше бришењето на „сексуалната ориентација“ како основа за дискриминација од страна на Владата при усвојувањето на предлог-законот за спречување и заштита од дискриминација.⁴³ Претставници на Коалицијата веднаш укажаа на неконзистентноста, бидејќи изразот „сексуална ориентација“ веќе постои во Законот за правата на пациентите и во Законот за волонтирањето, а во Законот за работните односи постои одредба „полова насоченост“.⁴⁴ Исто така, актот на бришење беше оценет како поттикнување дискриминација,⁴⁵ а беше разоткриена и медиумско-политичката манипулација дека со законот за заштита од дискриминација ќе се овозможи легализирање на истополовите бракови.⁴⁶ Коалицијата учествуваше и во експертски јавни расправи, на кои се побара внесување на сексуалната ориентација како основа за

Донесувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација без признаена „сексуална ориентација“ може да се смета за еден од главните порази на граѓанското општество во Република Македонија

⁴¹ „Коалицијата се надева дека актуелниот претседател на Република Македонија јавно ќе се извини за наредбата - хомосексуалците сами се жигосуваат - и дека ќе се заложи за изградба на ефикасен систем за заштита од стигма и дискриминација на припадниците на маргинализираните групи, со што на најдобар начин ќе покаже дека е претседател еден за сите“, рече Жарко Трајановски. („Иванов да се извини на хомосексуалците“, А1, 5.11.2009)

⁴² „Уа педери и уа лезбијки - не сакаме геј-парада - вака Титовите леви сили, партијата на Слободан Угриновски, уште непочнат, го осудија маршот по повод меѓународниот ден на толеранцијата. Од Хелсиншкиот комитет за човекови права велат дека нивниот марш не е никаква геј-парада туку едно големо не за омразата, дискриминацијата и насилството.“ (Граѓански марш за толеранцијата, А1, 16.11.2009)

⁴³ „Бришењето на 'сексуалната ориентација' како основа за дискриминација Владата го направила на последната седница, иако постоењето на ваквиот навод воопшто не бил спорен во работните верзии на законот, кој е мошне важен во исполнувањето на условите за евроинтеграцијата на земјата.“ („Ориентирани кон сексуална дискриминација“, „Дневник“, 29.1.2010).

⁴⁴ „Нели е контрадикторно во еден закон да се дозволува употребата, а во друг да се брише - се прашува Славчо Димитров.“ („Ориентирани кон сексуална дискриминација“, „Дневник“, 29.1.2010).

⁴⁵ Жарко Трајановски: „Парадоксално кај овој закон е што наместо да ги спречи дискриминацијата и хомофобијата, тој се злоупотреби како инструмент за нивно поттикнување.“ („ЕУ не сака сексуални дискриминатори“, „Време“, 10.4.2010)

⁴⁶ Славчо Димитров: „Се бара изговор дека хомосексуалците ќе бараат брак, но овој закон нема врска со тоа и безобразно е да се манипулира со такви популистички ставови. Овој закон е јасно дефиниран што значи, што застапува и што регулира.“ („Закон за заштита од дискриминација или за хомофобија?“, „Утрински весник“, 2.2.2010)

дискриминација.⁴⁷ Коалицијата побара и доби поддршка за внесување на „сексуалната ориентација“ во законот од страна на многубројни домашни и меѓународни невладини организации.⁴⁸

Како резултат на лобирањето на Коалицијата за внесување на сексуалната ориентација како основа за дискриминација, група од 28 пратеници од СДСМ, ЛДП, ЛП, Нова Алтернатива и Нова демократија поднесоа Предлог-закон за заштита и спречување од дискриминација, кој беше застапуван од експертот д-р Мирјана Најчевска. Коалицијата јавно реагираше и на хомофобичниот говор на омраза од страна на пратеници при комисиската расправа за законот во Собранието.⁴⁹ Хомофобичната кампања го допре дното кога пратеникот на владејачката партија, „научно“ и „медицински“ ги дијагностицираше интерсексуализмот како „патолошка состојба“ која треба да се лекува, трансвеститизмот како „блага форма на психичко нарушување“, трансексуализмот како „многу тешко психичко нарушување“, за на крајот да заклучи дека „хомосексуализмот е болест што треба да се лекува“. По хомофобичната дебата во врска со Законот за заштита и спречување од дискриминација беше прифатен амандман со кој беше редефинирано семејството како „заедница на спротивни полови, односно на еден маж и една жена“.

Донесувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација без признаена „сексуална ориентација“ може да се смета за еден од главните порази на граѓанското општество во Република Македонија. Неправдата сè уште не е исправена и признавањето на сексуалната ориентација како експлицитна законска основа за дискриминација е сè уште еден од главните предизвици на движењето за ЛГБТИ-права.

Борба против хомофобијата во образованието

Борбата против хомофобијата во образованието стана видлива откако Коалицијата почна да ги истражува и да ги преиспитува хомофобичните содржини во учебниците за средно и за високо образование.⁵⁰ Во 2011 година беше објавена експертска анализа на неколку учебници, која беше повод во извештајот на ЕК за 2011 година да биде укажано дека „Универзитетските и средношколските учебници ја третираат хомосексуалноста како болест“. По претставка од страна на Коалицијата, Комисијата за заштита од дискриминација во 2011 утврди дискриминација во учебникот по „Педагогија“ во делот каде што хомосексуалноста беше вброена во „негативните појави на сексуалниот живот на човекот“, каде што „хомосексуалноста и лезбијството“ беа претставени како „опачини“, а „учесниците на таков изопачен, неприроден и... ненормален сексуален живот“, беа опишани како „личности со психички тешкотии и пречки“.⁵¹ Овие содржини беа отфрлени во новото издание на учебникот.

⁴⁷ „Сексуална ориентација“ да се внесе во Законот за антидискриминација, како една од основите за дискриминација, заклучија денеска експертите од Правниот факултет. („Сексуална ориентација“ да влезе во Законот за антидискриминација, Макфакс, 5.3.2010)

⁴⁸ По преговорите со МЦМС, Центарот за човекови права и разрешување конфликти, Хелсиншкиот комитет итн., беше усогласено заедничко „Барање до Владата на Република Македонија како предлагач на Законот за спречување и заштита од дискриминација“, кое го потпишаа околу педесетина здруженија на граѓани. Барањето најде на поддршка и од „ИЛГА-Европа“, „Хјуман рајтс воч“ и група европарламентарци.

⁴⁹ Видете, „Хомосексуалците жртви на говорот на омраза“, „Време“, 24.3.2010.

⁵⁰ В. „Хомофобијата е длабоко влезена во образовниот систем“, Макфакс, 7.5.2010

⁵¹ „Жарко Трајаноски: Во Македонија хомосексуалноста сè уште се третира како болест!“, „Плусинфо“, 17.5.2013.

По уште една претставка против учебниците „Медицинска психологија“ и „Психијатрија том 1 и том 2“, поддржана од Мрежата за заштита од дискриминација, Комисијата за заштита од дискриминација во своето мислење од 2014 година утврди дека постои вознемирување по основ на сексуална ориентација⁵² и препорача да се отстранат и да се исфрлат од употреба хомофобичните делови од овие три книги, за кои и самите автори признаа дека се направени грешки.

Овие мали победи против хомофобичните автори и учебници се охрабрување за граѓанските активист(к)и да ја продолжат борбата за нехомофобично образование и воведување сеопфатно сексуално образование.

Борбата против говорот на омраза и нетолеранција

Еден од главните предизвици во борбата за сексуална еднаквост е говорот на омраза врз основа на сексуална ориентација, кој е видлив во јавниот и политичкиот живот. Адресирајќи ја потребата од јавна осуда на говорот на омраза и нетолеранција кон маргинализираните групи, на 17.5.2012 Коалицијата одржа јавна расправа во собраниската комисија за еднакви можности. Во рамките на дебатата беше укажано дека недостатокот од политичка волја за признавање, почитување и заштита на ЛГБТ-лицата е една од причините зошто Македонија се најде на дното од листата на земјите на мапата на „ИЛГА Европа“. На 17.7.2012 година пратеникот Ивон Величковски поднесе до Собранието „Предлог-декларација за осуда на говорот на омраза“ (подготвена и промовирана во соработка со Коалицијата), но таа никогаш не се најде на дневен ред.⁵³

Во истиот период Владата и провладините медиуми започнаа хомофобична кампања против „истополови бракови“, злоупотребувајќи ја иницијативата на Хелсиншкиот комитет за човекови права за уставно оспорување на член од Законот за семејство, во кој „блиски лични односи“ се дефинираат како „лични односи меѓу лица од различен пол“. Еден ден по поднесувањето на иницијативата, во централниот дневник на ТВ Сител е емитуван прилог „Со кампања хомосексуалците бараат истополови бракови“, во кој се промовира ставот дека „на хомосексуалците им треба професионална, медицинска, а не законска помош“.⁵⁴ Хомофобичната кампања на тема „истополови бракови“ продолжи на 12.10.2012 кога министерот надлежен за борба против дискриминацијата (министерот за труд и социјална политика) започна да дава дискриминаторски изјави за „прашањето на хомосексуалните двојки да им се дозволи да посвојуваат деца“, промовирајќи го концептот на „здрава нација“ и „здрави деца во здрава природна средина“. На гостувањето на ТВ Сител, министерот доби прашање „постојат ли можности да се воведат истополови бракови во Република Македонија, да им се даде можност да посвојуваат деца, а, во согласност со тоа, можеби, да ги легализираме и инцестот, и педофилијата, и полигамијата, како што е тоа во некои други земји, или сè ќе си остане по старо?“, на кое одговори негативно. Потоа следувааше ТВ-прилогот „Граѓаните и институциите се против геј-бракови“.

⁵² „Во три учебници на Медицински факултет - вознемирување врз сексуална ориентација“, Нова, 7.5.2014.

⁵³ Со 26 гласа ЗА, и 45 гласа ПРОТИВ, предлогот да се стави како точка на дневен ред не беше усвоен.

⁵⁴ По претставка од страна на Коалицијата, Советот за радиодифузија изрече писмена опомена кон ТВ Сител, со образложение дека преку стигматизирање и етикетање се врши дискриминација и се шири хомофобија.

Откако повеќе здруженија јавно реагираа укажувајќи на дискриминаторски изјави по повеќе основи, претседателот на Комисијата за заштита од дискриминација го одбрани својот министер тврдејќи дека во неговата изјава „нема ниту говор на омраза, ниту станува збор за дискриминација“. Во исто време, Комисијата за заштита од дискриминација остана глува на хомофобичната кампања во весникот „Вечер“, кој четири дена по ред на насловната страница објавуваше сензационалистички дискриминаторски содржини, во кои хомосексуалноста се поистоветуваше со порнографијата, полигамијата и педофилијата. Во систематската хомофобична кампања не беа вклучени само провладините медиуми, туку јавни личности, експерти и некои провладини здруженија на граѓани. На пример, Светскиот македонски конгрес јавно објави дека „ги отфрла хомосексуалните бракови, инцестот, полигамијата и педофилијата и иницијативите што водат кон нивната легализација“. Хомофобичната кампања кулминираше со изјавите на министерката за внатрешни работи и на премиерот против посвојувањето деца во „еднополови бракови“.⁵⁵

И покрај тоа што неколку организации⁵⁶ поднесоа претставка против министерот за труд и социјална политика до Комисијата за заштита од дискриминација, наидоа на целосен административен молк.

Од говор на омраза до експлицитно насилство

Политичката кампања против хомосексуалните бракови, која беше проследена со говор на омраза и нетолеранција во медиумите и на социјалните мрежи, воопшто не ги обесхрабри активистите за ЛГБТИ-права. Напротив, силината, жестината и перманентноста на негативната кампања, раководена од владејачката партија и нејзините медиумски послушници, придонесе за мобилизирање, самоорганизирање и поголема видливост на активистите за ЛГБТИ-права. На пример, на почетокот на јули 2012 г., десетина активисти од новоформираната организација „ЛГБТ Јунајтед“ се фотографираа пред фонтаната со „Воинот на коњ“ со знамето на виножитото (симбол на ЛГБТ-заедницата) и со натписи „геј“, „лезбијка“, „бисексуалка“, „трансродно лице“. Фотографиите насловени „малата геј-парада“ се најдоа во повеќе медиуми и предизвикаа говор на омраза и отворени закани за насилство. Иако заканите по живот беа пријавени во полиција, не беа преземени никакви мерки против заканувачите.

Колку што ЛГБТИ-заедницата стануваше поорганизирана и повидлива, толку повеќе се зголемуваа заканите, повиците за насилство и актуелните чинови на физичко насилство врз активисти за ЛГБТИ-права. Најбитни настани за видливоста на ЛГБТИ-заедницата во 2012 година беа отворањето на Центарот за поддршка на ЛГБТИ-

Колку што ЛГБТИ-заедницата стануваше поорганизирана и повидлива, толку повеќе се зголемуваа заканите, повиците за насилство и актуелните чинови на физичко насилство врз активисти за ЛГБТИ-права

⁵⁵ „Живееме во време кога не само што е сè поголема реткост второ дете во семејствата, а камоли

трето и четврто, туку, спротивно на тоа, водиме дебати за искривени вредности, за еднополови бракови, па уште и посвојување деца во тие еднополови бракови, за некакви права на жените, па на мажите, кои од нив се позастанени во политиката или во бизнисот, а додека се трошиме на тие теми, нам, како на држава, ни снемума народ.“ („Груевски: ВМРО историски препознатлив код на македонскиот народ“, <http://vlada.mk/node/4747>)

⁵⁶ Од страна на Коалицијата, ХОПС, Хелсиншкиот комитет, ЕССЕ и ФООМ.

заедницата во Старата чаршија (23 декември) и Маршот за толеранција во ноември. Обата настана беа проследени со физичко насилство. Во утринските часови, на 24.10.2012, неколку часа по отворањето на Центарот (и говорот на премиерот против „еднополовите бракови“) беше искршено стаклото на центарот на Хелсиншкиот комитет. При одбележувањето на „Меѓународниот ден на толеранцијата“ на централниот плоштад во Скопје беше извршен физички напад на двајца активисти од страна на маскирано лице. Истата година, Центарот за поддршка на ЛГБТИ-заедницата во Старата чаршија беше мета на уште неколку напади (еден обид за палење на Центарот и уште едно демолирање на прозорските стапла).

Физичкото насилство од омраза врз основа на сексуална ориентација продолжи и во 2013 година. На 20 април 2013 година, неколку активисти за човекови права на Коалицијата и на „ЛГБТ Јунајтед“ беа вербално и физички нападнати од страна на група лица во Битола при поставување постери за поддршка на човековите права на ЛГБТ. Насилството кулминираше на почетокот на „Неделата на гордоста“ (22.6.2013), откако провладините медиуми објавија сензационалистички и потпалувачки написи дека „геј-парада ќе маршира низ улиците на Скопје“. Прво, маскираните учесници на т.н. „Контра геј-парада“ (организирана преку социјалните мрежи) претепаа неколку момчиња во близина на споменикот „Воинот на коњ“, во центарот на Скопје. Истиот ден, во 18 часот официјално започна „Неделата на гордоста“ со промоција на прирачникот „Здравствени права на транс лицата“, проследена со дебата и проекција на филм. Учесниците на настанот и организаторите од Коалицијата и од ЛГБТИ-центарот беа физички нападнати од група од неколку десетици маскирани и вооружени лица, кои во стампедо почнаа да фрлаат камења, шипки, пиротехнички материјал и стаклени шишиња кон учесниците, повредувајќи неколку учесници и еден полицаец. Иако полицијата беше предупредена за можноста од организиран физички напад, од видеоснимките на влезната врата на ЛГБТИ-центарот јасно се гледа дека полициски службеници ја напуштаат позицијата непосредно

пред нападот и дека не преземаат мерки ниту за спречување и фаќање на напаѓачите, ниту за одбрана на нивниот нападнат колега. Неколку денови откако еден актер и активист за човекови права објави колумна во која ја обелодени својата сексуална ориентација, се собра толпа околу неговата куќа (25.6.2012), која упати закани за неговиот физички интегритет и фрлаше камења кон неговата куќа. Актерот пријави уште едно каменување на домот на 12.7.2013 година што исто така не е расчистено од страна на полицијата. Претходно, на 5.7.2013 е извршен уште еден напад на ЛГБТИ-центарот за поддршка со палење на објектот, при што Центарот претрпува поголема материјална штета и е привремено затворен. Подоцна, ЛГБТИ-центарот се пресели на друга локација, каде што ги продолжи своите активности фокусирани не само на заштита и застапување, туку и на поддршка на заедницата – преку лезбијско феминистичка група за поддршка, група за поддршка на трансродови лица, и група за поддршка на родители, семејства и пријатели на ЛГБТИ-лица.⁵⁷

Карактеристично за сите физички напади врз ЛГБТИ-лица е тоа што полицијата и обвинителството досега немаат расчистено ниту еден единствен случај, и покрај кривичните пријави поднесени од жртвите

⁵⁷ Видете повеќе на <http://www.lgbti.mk/>.

Карактеристично за претходно набројаните физички напади е тоа што полицијата и обвинителството досега немаат расчистено ниту еден единствен случај, и покрај кривичните пријави поднесени од жртвите. Ниту јавното објавување на снимките не придонесе за побрзо идентификување и казнување на сторителите. Ниту меѓународните апели поради „Ескалацијата на анти-ЛГБТ нападите во Македонија“⁵⁸ не ги поттикнаа властите да спроведат истрага и да фатат и да казнат барем еден од напаѓачите.

Властите продолжуваат со перманентна хомофобична кампања

Наместо борба против насилството од омраза, властите ја продолжија перманентната кампања против хомосексуалните бракови, овој пат маскирана како иницијатива за уставно „прецизирање на бракот“. Игнорирајќи ги апелите за осуда на хомофобичните напади во јуни и јули 2013 година, владејачката партија подготви уставна иницијатива што почна нов бран на хомофобија во медиумите и во Собранието. Иако владејачката ВМРО-ДПМНЕ не доби поддршка за уставната иницијатива дури ни од коалицискиот партнер ДУИ, иницијативата поттикна говор на омраза и дискриминација,⁵⁹ кој беше јавно осуден од страна на ЛГБТИ-активистите.⁶⁰ Перманентната кампања против хомосексуалните бракови и ЛГБТИ-активистите продолжи и во 2014 г. со нова уставна иницијатива за дефинирање не само на бракот како „животна заедница исклучиво меѓу само една жена и само еден маж“, туку и на „регистрирана вонбрачна заедница, или кој било друг регистриран облик на животното партнерство“.⁶¹

И оваа уставна иницијатива предизвика нов бран хомофобија во медиумите⁶² и на социјалните мрежи, но и поорганизиран отпор од страна на ЛГБТИ-активистите, кои во меѓувреме формираа ЛГБТИ-мрежа за борба против хомофобијата. Мрежата беше создадена како резултат на потребата од заеднички одговор на засилените хомофобични и трансфобични реторики во јавниот дискурс, кои резултираа со неколку напади врз ЛГБТИ Центарот за поддршка во 2012 и 2013 година, напади врз ЛГБТИ-активисти и видлив говор на омраза во јавниот простор, посебно на социјалните медиуми.⁶³ Мрежата беше основана од 15 организации, меѓу кои се Здружението за критички пристап кон родот и сексуалноста – Субвер-

⁵⁸ Реакцијата на „Амнести“ (“Urgent action, escalation in anti-lgbti attacks in Macedonia”) од 12.7.2013 и „Писмото до премиерот на Македонија“ од „Хјуман рајтс воч“ од 10.7.2013, како и реакциите на Европскиот парламент (поради „актите на вандализам“ кон ЛГБТИ-центарот) и извештајот на ЕК за зголемено насилство врз ЛГБТИ-лицата.

⁵⁹ Во повеќе наврати, пратеникот Драгиша Милетиќ акцентираше дека „хомосексуализмот“ бил болест и инсинуираше дека признавањето на хомосексуалноста како сексуална ориентација води кон признавање на педофилијата како сексуална ориентација.

⁶⁰ Во јавната реакција „Запрете ја хомофобичната кампања што поттикнува омраза, дискриминација и насилство!“, Коалицијата јавно запраша: „Како да се сфати постојаното инсистирање на владејачката партија да се води јавна расправа на тема ‘истополови бракови’, кога ЛГБТИ-луѓето се изложени на неказнето насилство и на постојани закани и дискриминација во сите општествени сфери, кога полицијата сè уште ги нема пронајдено силециите што извршија дивјачки напади врз активисти и организации за човековите права на ЛГБТИ и кога ниту една невладина организација во Република Македонија не го отвора прашањето за рedefинирање на бракот?“

⁶¹ Видете амандман XXXIII, <http://www.akademik.mk/wp-content/uploads/2014/08/natsrt.pdf>.

⁶² Видете „(НЕ)почитување на сексуалните различности“, <http://proverkanafakti.mk/nepochituvanje-na-seksualnite-razlicnosti/>.

⁶³ Создавањето на мрежата беше проектна активност на Здружението за критички пристап кон родот и сексуалноста – Субверзивен фронт Скопје, а се спроведува во партнерство со Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“.

зивен фронт Скопје, Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“, Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија, ЛГБТИ Центарот за поддршка, Женска алијанса, и Х.Е.Р.А. – Асоцијација за здравствена едукација и истражување. ЛГБТИ-мрежата иницираше јавна кампања за иницијативата „Член 3“ (за внесување сексуална ориентација и родов идентитет како основи за дискриминација во Законот за спречување и заштита од дискриминација), иницираше петиција против хомофобичните уставни измени и се вклучи во активно застапување и лобирање против уставното дефинирање на бракот, регистрираната вонбрачна заедница и животното партнерство.

Со формирањето на ЛГБТИ-мрежата, се интензивираше и борбата против насилството, говорот на омраза и дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Откако ЛГБТИ-активистите беа уште еднаш мета на хулигански напад од страна на маскирани напаѓачи во кафулето „Дамар“, ЛГБТИ-мрежата организираше серија протести пред обвинителството, барајќи да бидат разрешени сите досегашни случаи на насилство и говор на омраза кој поттикнува на насилство.⁶⁴ Неколкуте протести против насилството, говорот на омраза и молкот на институциите, кои не го спречија и казнија насилството и говорот на омраза, покажаа дека ЛГБТИ-заедницата е веќе видлива и има капацитет организирано и активно да се бори за своите права.

Оние, кои пред десетина години беа општествено невидливи и безгласни, станаа видливи и гласни борци против насилството, говорот на омраза и другите форми на хетеропатријархално угнетување. Со отворањето на јавна и парламентарна дебата, со започнувањето на законодавни иницијативи, со промената на свеста преку јавни кампањи и културни иницијативи, со протести и јавни акции, со солидарност и поддршка од интернационални организации, граѓанското општество отвори фронт против сексуалната нееднаквост, насилството, предрасудите, стереотипите, дискриминацијата и говорот на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.

Сексуалната нееднаквост продолжува. Но, и борбата против неа продолжува. Поорганизирано и порешително.

Оние, кои пред десетина години беа општествено невидливи и безгласни, станаа видливи и гласни борци против насилството, говорот на омраза и другите форми на хетеропатријархално угнетување

⁶⁴ Непосредно пред демолирањето на „Дамар“ на 23.10.2014 е објавен потпалувачки говор на омраза на два портала на албански јазик. Откако се случи хомофобичното насилство на 23.10.2014, истите медиуми што потпалуваа етнички, верски и хомофобични предрасуди и страсти, објавија прилог во кој се оправдува насилството. И на Фејсбук-страниците на двајца провладини новинари беа објавувани навредувачки и потпалувачки содржини и коментари, кои поттикнуваат насилство врз основа на сексуална ориентација. За повеќе, видете „Говорот на омраза предизвикува насилство“, <http://okno.mk/node/41926>.

Во годините по независноста на Македонија, новинарството никогаш не можело да се пофали дека е докрај независно од политичките и од бизнис-влијанијата, ниту, пак, македонскиот журнализам го кителе врвните професионални стандарди, кои предвидуваат новинарите да работат единствено и само во служба на општиот јавен интерес и да ги бранат вредностите на граѓанското општество, онакво какво што сме го замислиле со Уставот.

Најчесто, на прво место биле партиските и интересите на олигарсите, меѓутоа до крајот на минатата деценија постоеше минимум свест дека одредени информации мора да стигнат до граѓаните, односно до гласачите. Не можеше да се замисли да не се пренесе вест од прес-конференција на опозициска партија, а немаше секојдневни спинови што денес од едната страна се граничат со здравиот разум и со логиката, додека од другата страна ја преминуваат црвената линија на пристојното однесување и се претвораат во најдолен медиумски линч врз неистомислениците.

Сето тоа го немаше, кога јас и мојата генерација новинари некаде околу средината на 2000-тите, со доза на наивност и со многу ентузијазам влеговме во медиумите. Или, ако имаше вакви медиумски инциденти, тие секако беа изолирани случаи и новинарската заедница остро ги осудуваше.

Главните напори на голем дел од уредниците тогаш беа да се прават подобри вести, похумани и приемливи за публиката, да се усоврши стилот на пишување и на изразување преку фотографија и преку камерата, да се воведуваат нови жанрови во македонските медиуми во кои и речиси и да нема друго освен колумни, коментари и вести. Елементарната слобода на изразувањето во никој случај не беше доведена во прашање, и ако една информација поради икс причини не можеше да се појави во одреден медиум, друга редакција без проблеми ја објавуваше веста.

Новинарите тогаш главно ги мачеа синдикални прашања од типот на загарантирано здравствено и социјално осигурување, бидејќи немедиумските интереси на нивните газди беа дефинитивно најголемиот проблем.

Меѓутоа, во отсуство на вистинска демократска свест, дејствувањето на повеќе центри на моќ овозможуваше на местата каде што овие влијанија жестоко се судираат, токму од таму да излезат во јавноста важни информации за граѓаните.

Се појави аферата „Бачило“, која во голема мера влијаеше да се урниса угледот на тогашниот премиер Владо Бучковски. Тоа што овој скандал константно беше во медиумите повеќе се должеше на судирот што тогашниот претседател Бранко Црвенковски го имаше со Бучковски како премиер и на влијанието на Црвенковски во медиумите, отколку на демократската свест дека таква информација по секоја цена треба да излезе во јавноста. Сепак, скандалозната пресуда за штетата од 700.000 евра на овчарот Иснифарис Џемаили вака или онака стигна до ушите на гласачите!

Денес овие центри на моќ или не постојат, збришани се или се потчинети под моќта на само еден човек, кој се одзива на името Никола Груевски.

На последните парламентарни и претседателски избори, пролетта 2014 година сите бевме сведоци дека 90 отсто од мејнстрим-медиумите буквално ја цензурираа темата за продажбата на „Македонска банка“ и отидоа дотаму што не објавија ниту секунда од пресовите на Зоран Заев, кој ги презентираше фамозните аудиоснимки. Истата ситуација ја имахме и за време на таканаречениот „Црн понеделник“, кога јавниот сервис МРТВ и државната новинска агенција МИА не пренесоа дека полицијата ги исфрли новинарите и пратениците на опозицијата надвор од Собранието. И ден-денес на сајтот на МИА може да се најде извештајот од последната собраниска седница во 2012 година, во кој стои само дека пратениците го изгласале буџетот за наредната година. За МИА и за провладините медиуми, 24 декември никогаш не се случи!

Колку за споредба, пред десетина години, Антикорупциската комисија се осмели да побара поништување на приватизацијата на „Фершпед“, крупен бизнис-играч близок до врхушката на тогашната власт, нешто што од денешен аспект изгледа неверојатно и, пред сè, самоубиствено. Тоа е исто како првиот антикорупционер Ѓорѓи Сламков да засука ракави и да ги провери сомнежите на СДСМ за швајцарско-панамските шеми во врвот на фамилијата на власт.

Новинарството испразнето од содржината

Повеќето граѓани и естаблишментот сфатија дека имаат работа со авторитарна власт дури откако таа ја затвори А1 телевизија, го монтираше процесот против Љубе Бошкоски, се обиде да го прикрие убиството на Мартин Нешкоски и до темел го урна станбениот комплекс „Космос“ на Фијат Цаноски - сето ова по изборите во јуни 2011 година. Меѓутоа, новинарите добро знаеја со кого имаат работа многу пред да се случат овие настани, пред 5 јуни 2011, кога на дело го видовме македонското Лето на долгите ножеви.

ВМРО-ДПМНЕ од 2006 година, а многу посилено од претседателските и од локалните избори во 2009 година, откако ја зграби сета власт во државава, преку преземање на медиумите и стеснување на јавниот простор, постојано го празни новинарството од својата содржина. Главните мејнстрим-медиуми се во рацете на коалициските партнери на Груевски, кои се главните корисници на скапите и главно бесмислени владини реклами, а истите телевизии и весници за време на изборите се многу дарезливи кон владејачката партија и ја честат со екстремно евтин рекламен простор или едноставно се јавуваат како донатори. Тоа е магичен корупциски круг, кој е еден од главните врела на моќта на Груевски и на неговите министри.

Затоа денес во медиумите има сè помалку новинари, а повеќе држачи на микрофони и пропагандисти, и ние денес сме помалку новинари отколку што сме биле пред десетина години.

Утре и да дојде на власт некој што сака да ја уреди медиумската сфера по еден демократски терк, во што се сомневам, ќе му требаат години и години да создаде атмосфера во која би никнале професионални кадри и вистински медиуми. Новите генерации новинари немаат

Повеќето граѓани и естаблишментот сфатија дека имаат работа со авторитарна власт дури откако таа ја затвори А1 телевизија, го монтираше процесот против Љубе Бошкоски, се обиде да го прикрие убиството на Мартин Нешкоски и до темел го урна станбениот комплекс „Космос“ на Фијат Цаноски

Денес во медиумите има сè помалку новинари, а повеќе држачи на микрофони и пропагандисти, и ние денес сме помалку новинари отколку што сме биле пред десетина години

од кого да научат, особено ако завршат во најголемите мејнстрим-медиуми контролирани од власта, нешто што е многу веројатно да се случи.

Журнализмот кај нас е до тој степен депрофесионализиран, што ако медиумите беа болници, а новинарите лекари, секој ден пациенти ќе умираа од настинка. Ако овој „професионализам“ во новинарството се преслика во ЕЛЕМ, на пример, нам еднаш месечно ќе ни се урива по една хидроелектрична брана и ќе се исподавиме како глумци.

Катастрофите од ваков размер и навистина ќе почнат да се случуваат. Впрочем, ова не се некои црни гатања на дланка, тоа е иднината што ја носи едно длабоко партизирано општество, каде што главен критериум за вработување е партиската книшка и способноста за одработување политичка агенда. Апокалиптични се судбините на овие авторитарни друштва, каде што се слуша гласот на само еден човек, кој колку и да е паметен и способен, не може да се разбира во сè. Медиумите беа само првата пречка што власта на Груевски уште при крајот во минатата деценија ја збриша пред себе или, како што јас „милиувам“ да кажам, тотално ја испразни од својата суштина.

По оваа медиумска апокалипса во неколку чина останаа три-четири острови на кои може слободно да се твори, меѓутоа и нивното работење стана речиси невозможно по сè уште докрај нерасчистената сообраќајка во која загина сопственикот на „Фокус“, Никола Младенов, по аферата „Шпион“ во која беше приведен новинарот Зоран Божиновски и по апсењето на колегата Томислав Кежаровски. Овие настани јас ги нарекувам Пролетта на долгите ножеви 2013 година.

И како што обично бидува, при последниот обид на власта да го дотолчи она што останало од новинарството, високата отштета што ја доби директорот на УБК, Сашо Мијалков, во судскиот процес против мене и против уредничката на „Фокус“, Јадранка Костова, токму тогаш се јавија првите жарчиња надеж за професијата.

Журнализмот кај нас е до тој степен депрофесионализиран, што ако медиумите беа болници, а новинарите лекари, секој ден пациенти ќе умираа од настинка

Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ) и неговиот претседател Насер Селмани ја препознаа сериозноста на овој преседан, а тоа беше да се осуди новинар за пренесена изјава само затоа што таа не му се допаѓа на шефот на тајната полиција.

Оваа новинарска асоцијација навреме увиде дека одлуката на судијката Јованка Спиrowsка-Панева против „Фокус“ ќе воведо страшна практика во медиумите, а тоа е дека новинарите ќе мораат да ја проверуваат буквално секоја изјава што ја пренесуваат, а е поврзана со врхушката на власт. Тоа сигурно ќе доведе до табуизација на одредени теми и личности во Македонија и ќе придонесе нивно идолизирање до степен на божества, што практично и ни се случува. На социјалните мрежи можете да прочитате шеги од типот „не го спомнувај името Мијалково залудно“, сатира што прилично сликовито ја доловува реалната состојба на духот на македонскиот граѓанин.

Токму затоа ЗНМ организираше неколкунеделна акција за солидарност и му помогна на „Фокус“ да ги собере оние 9.300 евра што произлегуваа од тужбата на Мијалков. Овој потег

на здружението е особено важен, бидејќи во раководството на ЗНМ огромен дел од колегите работат во медиумите што се под контрола на власта и тие со акцијата си ги ризикувале работните места и егзистенцијата.

Друга точка на отпорот во ова црно време е секако Самостојниот синдикат на новинарите и медиумските работници (ССНМ) под водство на Тамара Чаусидис. И Синдикатот преку концертот на бендот „Рипортерс“, рок-група составена од новинари, помогна и тоа како во собирањето на парите за казната на „Фокус“.

Верувам дека ќе се покаже оти ова новинарско „НЕ“ ќе биде исто толку важно за новинарството во Македонија, колку што беше важно за егзистенцијата на неделникот „Фокус“ и моето лично преживување како новинар, кој беше засегнат од енормно високата парична казна.

Преку солидарноста што се покажа во случајот со „Фокус“, голем дел од граѓаните, дел од бизнисмените и НВО-секторот покажаа дека им е важно да опстои еден независен медиуми и ја препознаа неговата улога. Нешто што не се случи кога во прашање беше многу помоќната А1 телевизија. Некоја посериозна анализа можеби ќе покаже зошто јавноста не застана на страната на најгледаната телевизија.

Можеби тоа е поради фактот дека власта против А1 ги впрегна и медиумите и целиот државен апарат, впрочем полицискиот портпарол Иво Котевски и директорот на УЈП, Горан Трајковски, сè уште ги лечат подочниците од вечерта кога МВР го привеле газдата на А1, Велија Рамковски, и кога тие мораа да гостуваат буквално на сите телевизии објаснувајќи дека телевизијата не е таргет на бруталната полициска акција. Нешто што веднаш се покажа дека е невестина.

Можеби, пак, А1 не издржа под наездата на власта и не доби поддршка поради имиџот на нејзиниот газда Рамковски и поради неговото, на моменти, циркусантско кокетирање со сите власти. А веројатно вистината е некаква комбинација од двете причини, меѓутоа факт е дека тогаш ниту јавноста, а најмалку новинарите и новинарските здруженија, ни ЗНМ, ни синдикатот во зародиш не ја препознаа големата опасност од потонувањето на еден таков медиум.

При последниот обид на власта да го дотолчи она што останало од новинарството, високата отштета што ја доби директорот на УБК, Сашо Мијалков, во судскиот процес против мене и против уредничката на „Фокус“, Јадранка Костова, се јавија првите жарчиња надеж за професијата

Преку солидарноста што се покажа во случајот со „Фокус“, голем дел од граѓаните, дел од бизнисмените и НВО-секторот покажаа дека им е важно да опстои еден независен медиуми и ја препознаа неговата улога. Нешто што не се случи кога во прашање беше многу помоќната А1 телевизија

За силен синдикат треба да се работи, тој не е од Бога даден

Со затворањето на А1, освен што се уништи еден сериозен канал на комуникација со граѓаните, на улица останаа неколку стотици новинари и поради тоа понижувачки беше намалена цената на новинарскиот труд на пазарот. Како што денес велат некои од газдите, за сериозно ниска плата можете да ангажирате сериозно добар новинар.

*Во ситуација кога е загро-
зена егзистенцијата на
новинарите, никој од нив
не може да очекува тие
посериозно да се ангажи-
раат на темата на сло-
бода на медиумите*

Во ситуација кога е загрошена егзистенцијата на новинарите, никој од нив не може да очекува тие посериозно да се ангажираат на темата на слобода на медиумите.

Сиромаштијата во македонскиот журнализам е можеби и пострашна од притисоците, уцените и од цензурата, односно таа е една од предусловите да се дојде до овој целосен медиумски мрак. Затоа зачудува кусогледоста на најголемиот број новинари во Македонија, кои одбиваат да станат членови на Самостојниот синдикат на новинарите и на медиумските работници (ССНМ).

Сосема ги разбираам тие што не смеат да се приклучат кон ССНМ поради тоа што газдите и уредниците експлицитно им забрануваат да членуваат во „соросидни“ организации, имаше случај кога сите новинари од еден медиум одеднаш „доброволно“ се откажаа од членството во ССНМ, а за волја на вистината постојат и цели редакции што важат за медиуми независни од власта, а кои силно им забрануваат на новинарите да членуваат во Синдикатот.

Новинарите од овие редакции некако и ги разбираам зашто сè уште не се дел од Синдикатот, меѓутоа никако не можам да ги „сконтам“ колегите што немаат такви пречки, а не се приклучуваат со образложение дека „Синдикатот ништо не им понудил“.

Едноставно човек не може да се изначуди кога образовани луѓе, дипломирани новинари сметаат дека синдикалното организирање е од Бога дадено и не ги разбираат концептите на солидарноста и на синдикатите. Се однесуваат како синдикалното раководство да го избрале на тендер, како за тоа да платиле неколку милиони евра и сега тоа треба да им врши услуги кога имаат проблем со сопствениците на медиумите, а во меѓувреме сметаат дека нема потреба да помогнат да се изгради вистински силен синдикат. Како што реков, наивно мислат дека синдикатот е од Бога даден.

*Едноставно човек не може
да се изначуди кога обра-
зовани луѓе, дипломирани
новинари сметаат дека
синдикалното организи-
рање е од Бога дадено и
не ги разбираат концеп-
тите на солидарноста и
на синдикатите. Се одне-
суваат како синдикал-
ното раководство да го
избрале на тендер, како
за тоа да платиле не-
колку милиони евра и сега
тоа треба да им врши
услуги кога имаат про-
блем со сопствениците
на медиумите*

Реалноста е дека ако утре, од која било причина претседателката на ССНМ, Тамара Чаусидис, реши да крене раце, опстојувањето на новинарскиот синдикат ќе биде доведен во прашање, бидејќи, и покрај големиот труд вложен во Синдикатот, тој сè уште го нема потребниот капацитет да работи ако го нема жртвувањето на луѓето што го формираа.

А една од нашите битки секако е да се обезбеди солидарноста, бидејќи без економски ситуирани новинари, не можете да очекувате слобода на медиумите, тоа едноставно е аксиома.

Тој пат мора да се изоди и никој, ниту СДСМ, а најмалку ова раководство на ВМРО-ДПМНЕ нема да ни помогне во тоа. Дојдено е времето од новинарството во Македонија да се создаде силен еснаф, да изникне како феникс од пепелта на заробените медиуми и, ако не ме лажат моите впечатоци, мислам дека тоа полека но сигурно се случува!

Како што вели кинеската филозофија дека во секое лошо има

добро, по тој јинг-јанг принцип во овој темен медиумски вилает сакам да верувам дека се раѓаат првите знаци на вистинскиот новинарски еснаф. Имено, голем број од колегите што останаа без работа и беа маргинализирани по директна наредба на власта, се свртеа кон интернетот.

Така во моментот има повеќе портали чии сопственици се новинари. Иако првиот впечаток е дека станува збор за ниско-професионални медиуми што не можат да испорачаат вистински вести, сепак дел од онлајн-медиумите сериозно се профилираат и стануваат фактор во јавноста. Интересно е дека многу од овие колеги не би се осмелиле на ваков чекор, сами да формираат медиум, доколку не беа доведени до работ, и затоа овие редакции, управувани исклучиво од новинари, денес се најубавата работа што се изнедрила од земјата, која го брише дното на листите на „Репортери без граници“ и на „Фридом хаус“.

Интересно е дека многу од колегите не би се осмелиле на ваков чекор, сами да формираат медиум, доколку не беа доведени до работ, и затоа овие редакции, управувани исклучиво од новинари, денес се најубавата работа што се изнедрила од земјата, која го брише дното на листите на „Репортери без граници“ и на „Фридом хаус“

„Битката“ е добиена, „војната“ само што почнала

Ако окупацијата врз медиумите би се споредила со фашистичката окупација на Македонија за време на Втората светска војна, метафорично може да се каже дека активистичката борба за новинарството е на нивото на партизанскиот отпор од 1941 година.

Пукнати се првите пушки, редовите се збиваат, новинарите се пребројуваат, се организираат и јасно знаат кои им се црвените линии, меѓутоа постојат уште неколку битки на нивото на една новинарска „Неретва“, кои треба да се извојуваат за да можат медиумите во Македонија барем пристojно да продолжат со работа.

Битката што не смее никако да се загуби е борбата колегата Томислав Кежаровски да биде ослободен од сите обвиненија во случајот „Ликвидација“. Секој поинаков расплет на случајот ќе биде пораз за медиумските работници во Македонија.

Кежаровски е обвинет и во прв степен осуден за наводно откривање заштитен сведок, иако не го открил вистинскиот идентитет на „сведокот“. Од друга страна, темата што ја отвора со своите текстови е од највисок можен јавен интерес бидејќи имал доволно докази да верува дека полицијата подготвува лажан сведок за да поткрепи обвинување за убиство.

Случајот „Кежаровски“ е бедемот што власта не смее да го освои, особено ако се знае дека неговото приведување следува по серијата негови текстови за сообраќајната несреќа во која загина сопственикот на неделникот „Фокус“, Никола Младенов.

Пукнати се првите пушки, редовите се збиваат, новинарите се пребројуваат, се организираат и јасно знаат кои им се црвените линии, меѓутоа постојат уште неколку битки на нивото на една новинарска „Неретва“, кои треба да се извојуваат за да можат медиумите во Македонија барем пристojно да продолжат со работа

Во моментот, Кежаровски е во домашен притвор и ја очекува одлуката на второстепениот суд, меѓутоа за неговиот случај реагираа и ОБСЕ и сериозни европски организации и политичари.

Случајот „Кежаровски“ е бедемот што власта не смее да го освои, особено ако се знае дека неговото приведување следуваше по серијата негови текст-ови за сообраќајната несреќа во која загина сопственикот на неделникот „Фокус“, Никола Младенов

Иако можеби изгледа дека овој силен притисок на јавноста, на меѓународната заедница врз властите за Кежаровски дошол сам од себе, тоа секако ни одблиску не е вистината. Станува збор за работа на група од десетина новинари, Иницијативниот одбор за спас на Кежаровски, кој по апсењето на колегата секојдневно ги информираше сите релевантни адреси и во Македонија и во светот за она што му се случува на колегата. Организираа два протеста пред Основниот суд во Скопје, а тие го иницираа и големиот новинарски протест пред Музејот на македонската борба (Восочниот музеј), токму на празникот - Денот на македонската национална борба, 23 октомври 2013 година.

Тогаш новинарите се судрија со полициските специјалци во близина на Камени мост, бидејќи тие не ни дозволија пристап до Восочниот музеј. Овој настан го обиколи светот и неколку дена подоцна Кежаровски беше пуштен во домашен притвор.

Сите овие случаи покажуваат дека активизмот во новинарството е насушна потреба, посебно во општества каде што властодршците со сите сили ги држат медиумите за узди. Целта на овие авторитарни политички врхушки е од медиумите да направат огласни табли за еднонасочна комуникација со граѓаните, а од новинарите луѓе што само ги држат микрофоните и ништо не прашуваат, не размислуваат и не ги ставаат случувањата и информациите во контекст.

Активизмот во новинарството е насушна потреба, посебно во општества каде што властодршците со сите сили ги држат медиумите за узди. Целта на овие авторитарни политички врхушки е од медиумите да направат огласни табли за еднонасочна комуникација со граѓаните, а од новинарите луѓе што само ги држат микрофоните и ништо не прашуваат, не размислуваат и не ги ставаат случувањата и информациите во контекст

Веќе со години и можеби само во Македонија постои феноменот на таканаречени тематски прес-конференции, на кои премиерот и министрите не одговараат на прашања надвор од темата за која е закажано обраќањето. Вистинското новинарство било и отсекогаш ќе биде базирано на сомнежот, преиспитувањето, прашувањето, анализирањето и на контекстуализирање на случувањата, меѓутоа притоа новинарите мора стриктно да го почитуваат основниот кодекс на професијата.

Со други зборови, тоа значи дека не постојат прашања што се од витална важност за јавноста, а кои новинарите не смеат да ги постават и притоа да ги побараат одговорите од сите засегнати страни. Тоа значи дека често ќе треба да се поставуваат незгодни прашања, меѓутоа многу одамна познатиот англиски писател и, пред сè, мислител Џорџ Орвел рекол дека новинарство е она што некој не сака да биде објавено, додека сè друго е промоција, пи-ар!

Нема да се промени состојбата на еден народ сè додека тој, народот, не се промени себеси

Зарем толку „добар“ народ сме ние, па не може власта да ни краде колку што ние можеме да простиме? Злото нема да помине ако продолжиме само да ја вртиме главата. Мора токму ние, граѓаните, да ја направиме оваа држава поубаво место за живеење и да ѝ ја вратиме перспективноста. Зарем мислите дека не беше полесно и ние (што секогаш се буниме за нешто) да молчиме? Но, ако сите ние молчиме, се поместува границата, и тоа секогаш на наша сметка! На сметка на граѓаните, во корист на владејачките партии. Власта го сфаќа молкот на граѓаните како знак на одобрување, па ни ги одзема слободите, ни ги зароби медиумите, ни ги потроши парите на споменици, а притоа нè остави без чист воздух, без канализација, без средени болници и училишта. Кој сака уште да молчи? Секогаш кога ние нема да се занимаваме со политика, оставаме празен простор на политичката сцена што власта го злоупотребува. Затоа, никогаш повеќе да не им ја оставиме политиката само на партиите, затоа што тоа е наше право, но и наша морална обврска.

Власта го сфаќа молкот на граѓаните како знак на одобрување, па ни ги одзема слободите, ни ги зароби медиумите, ни ги потроши парите на споменици, а притоа нè остави без чист воздух, без канализација, без средени болници и училишта

Како учесник во организацијата на иницијативата „АМАН“, а и како иницијатор за започнување на иницијативата на „8-ми Септември“, ќе се обидам да ги споделам искуствата.

АМАН од поскапувањата

Граѓанската иницијатива „АМАН“ се појави како резултат на континуираните поскапувања на струјата, парното и бензините во 2011 и во 2012 година. Поскапувањата длабоко „удрија“ по џебот на граѓаните што имаат просечни примања, а за социјалците и сиромашните плаќањето на сметките го направија невозможна мисија. Целата приказна на „АМАН“ почна со креирање настан на Фејсбук, во кој беше најавен протест пред Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ), која ги одобруваше поскапувањата, иако во креирањето на цената на енергенсите е предвидено дека треба да внимава и на стандардот на граѓаните. Фејсбук-ивентот го креираше активистот Илија Најдов, а за само неколку часа неколку илјади луѓе најавија присуство на протестот. Првиот протест беше одржан пред РКЕ на 14.8.2012 година, вторник, во 18 часот. На протестот, пред околу 3.000 граѓани, се најави дека ќе се протестира секој вторник, сè додека не се прифатат барањата. Веќе следниот вторник, освен во Скопје, се организираа протести во Битола и во Прилеп, а во следните вторници почнаа протестите во Куманово и во Тетово. Првите протести беа релативно масовни, во Скопје, Битола и во Прилеп имаше повеќе од по 2.500 луѓе, а во Куманово и во Тетово имаше по околу 500 граѓани. Ако ги соберете сите, тоа покажува дека на една граѓанска иницијатива, без никакви финансиски ресурси и ничија поддршка, ѝ успеа да извади повеќе од 8.000 граѓани на протест. Поради овој факт активистите се окуражија, почнаа да се ор-

ганизираат редовно, да одржуваат пленуми повеќепати во неделата. Организирањето беше на „хоризонтална“ основа, што значи дека немавме лидер, туку сите одлуки ги усвојуваше мнозинство од присутните активисти. На првите пленуми беа усвоени следниве барања на иницијативата и беа повторувани на редовните вторнички протести:

- да се врати дневната евтина тарифа;
- да се врати цената на струјата на нивото од 2008 година;
- да се врати цената на парното на нивото од 2008 година;
- цената на бензините да се приспособи на нивото на стандардот на граѓаните;
- граѓаните што не користат парно, да не плаќаат никакви надоместоци кон Топлификација;
- да се укине ставката ангажирана моќност од 33% на сметките за струја;
- да се вложува во алтернативни извори на енергија;
- да не се продаваат „ЕЛЕМ“ и „МЕПСО“.

Како функционираше „АМАН“?

Во секој од градовите (Скопје, Битола, Прилеп, Куманово и Тетово) каде што се организираа протестите, активистите организираа пленуми на кои се разговараше за тоа како ќе изгледаат протестите, кои ќе бидат маршрутите, кои ќе бидат паролите и сите други организационски прашања. На самиот почеток на иницијативата „АМАН“ на ниво на сите градови беа прифатени барањата на иницијативата и вторник во 18 часот како ден за протест, а сè друго секој град посебно си организираше. На секој протест доаѓаа медиуми и земаа изјави од активистите, а и за секој следен чекор на иницијативата се организираа прес-конференции. Секој ден помеѓу вторниците се делеа летоци и се лепеа плакати со информативна содржина за времето и местото на одржување на протестот. Се организираа и трибини на кои активистите ги аргументираа барањата на иницијативата.

Соработка со Хелсиншкиот комитет за човекови права на РМ

Хелсиншкиот комитет почна да ни пружа бесплатна правна помош, која беше од големо значење за нас. Потоа почнаа да ги „чешлаат“ одобрените поскапувања на енергенсите од страна на РКЕ и открија дека добар дел од одобрените поскапувања биле неправилно усвоени. Овој аргумент беше изнесен на прес-конференција, помогна да се зголеми револтот на граѓаните, како и притисокот кон РКЕ. Хелсиншкиот комитет изработи и предлог-измени на Законот за енергетика, со кој беа опфатени две од седумте барања на иницијативата, а за кој потоа почнавме да собираме 10.000 потписи за да може да влезе во собраниска процедура.

Закани, уцени, етикетирања и контрапротести

По првите протести се случиле и првите етикети од страна на провладините медиуми дека зад „АМАН“ стои СДСМ и дека опозицијата ја контролира иницијативата, што секако не беше

точно. Едно утро, кога почна собирањето на 10.000 потписи, низ бандерите во Скопје беа залепени скапи постери во кои активисти на „АМАН“, но и луѓе што само доаѓаа на протестите, на фотографии беа претставени како кукли под контрола на поранешниот премиер и претседател на Р. Македонија, како и тогашен претседател на СДСМ, Бранко Црвенковски. Имаше и случаи кога наши активисти беа пресретнувани од сомнителни „фраери“, кои покажуваа фотографии од нас активистите и велеа дека би било подобро да не почнуваме со собирање 10.000 потписи. На врвот на кампањата против „АМАН“ се појави и провладината „Изгор приватизација“, која освен што тврдеше дека опозицијата е виновна поради поскапувањата на струјата, поради продажбата на тогашното „ЕСМ“ (денес приватното „ЕВН“), немаше никакво барање до институциите. Нормално, сите покани од независните медиуми за дебата околу барањата на иницијативата на „АМАН“ и работата на РКЕ, државните „ЕЛЕМ“ и „МЕПСО“ и приватизираната „ЕВН“, ги одбија. Кога бев повикан како гостин во емисијата „Анализа“, во телевизијата 24 Вести кај новинарката Богданка Кузеска, заедно со Воислав Стојановски од Хелсиншкиот комитет, тогаш претставничката на „Изгор приватизација“ го откажа своето учество во емисијата.

Глуви институции и непрофесионални медиуми

Додека траеја протестите пред РКЕ, ниту еднаш никој не излезе да поразговара со граѓаните, едноставно игнорираа, како да е сè нормално. Единствено признаа дел од неправилните поскапувања што ги откри Хелсиншкиот комитет. Полицијата никогаш не ги откри поставувачите на скапите постери, иако беа ставани на места каде што МВР има камери. По првите неколку недели, откако почнаа етикетите врз АМАН, веќе не можевме да сметаме на МРТВ, ТВ Сител, ТВ Канал 5 и на другите провладини медиуми. Треба да се напомене дека коректни известувања за иницијативата низ целиот период имаше од ТВ Телма, ТВ Алфа, ТВ 24Вести и дел од независните интернет-портали. Револтирани поради односот на јавниот радиодифузен сервис, за кој плаќаат сите граѓани, одлучивме да организираме и еден протест пред МРТВ.

Собирање 10.000 потписи за промена на Законот за енергетика

Хелсиншкиот комитет изработи и предлог-измени на Законот за енергетика, со кои се бараше:

- **да се врати дневната евтина тарифа;**
- **граѓаните што не користат парно, да не плаќаат никакви надоместоци кон Топлификација.**

Поради глувоста на институциите, но и поради потребата да покажеме дека огромен број граѓани стојат зад нашата иницијатива, решивме предлогот за измена на Законот да го внесеме на задолжителна собраниска расправа преку Законот за референдум, со собирање 10.000 потписи во подрачните единици на Државната изборна комисија (ДИК). По собирањето на првите 100 потписи и дозволата од Собранието, чекавме речиси еден месец Владата да го извести ДИК да ни ги отвори подрачните единици и да почнеме да ги собираме потписите. Ние моравме да испечатиме обрасци на кои граѓаните ќе се потпишуваат и да ги однесеме до сите подрачни единици на ДИК. Во некои од местата носевме обрасци на два јазика, а во некои и на три, во зависност од етничката структура на регионот што е оп-

фатен во подрачната единица. Моравме да испечатиме обрасци на кои ќе можат да се потпишат вкупниот број избирачи запишани во Избирачкиот список, сите да ги доставиме пред да почне и да ги собереме откако ќе заврши потпишувањето, а сето тоа на наш трошок. За овластен предлагач на Законот ја избравме Зорица Димовска. Зорица требаше во Собранието да ја образложи потребата од предложениот закон, кога ќе дојде на ред пратениците да го прифатат или не. Кога почна собирањето потписи, одржавме неколку собири низ неколку градови во Македонија, како би ги информирале граѓаните зошто би се потпишале и каде би се потпишале. Ги собиравме потписите, а многу често кога граѓаните доаѓаа во подрачните единици, тие беа затворени во време кога требаше да бидат отворени. Со сите такви сопки успеавме да собереме повеќе од 13.000 потписи, што за нас претставуваше една голема морална победа. Победа во која го докажавме нашиот легитимитет, кој беше оспоруван од провладините медиуми, победа во која докажавме дека нашите две барања имаат голема поддршка од граѓаните, покрај целата ароганција на институциите. Кога ги доставивме потписите во Собранието, веќе се беше случил 24 декември, датум на кој обезбедувањето и припадниците на МВР ги исфрлија поголемиот дел од пратениците на опозицијата од Собранието, кои потоа поради тоа го бојкотираа. Кога нашиот овластен предлагач, Зорица, во Собранието ја образложувала потребата од измени во Законот за енергетика, била провоцирана и навредувана од дел од пратениците на ДПМНЕ. Пратениците на ДПА и на НДП ги поддржаа предлог-измените на Законот, пратениците на ДУИ гласаа воздржано, а мнозинството пратеници околу коалицијата на ДПМНЕ гласаа против предлог-измените на Законот, односно „за“ нивно одбивање.

Дозволете да ви укажам дека е потполно легитимна соработката со политичките партии што се спремни да ја поддржат вашата иницијатива. Дури, не само што е легитимно, туку е пожелно и попаметно да соработувате, но секако со претходно јасно дефинирани партнерски односи. Барајте партнери за вашите иницијативи и во политичките партии, и во невладините организации, и во неформалните групи, и во познати интелектуалци и уметници. Создавајте партнерства на рамноправна и фер основа

Наши грешки

Покрај тоа што успеавме да собереме повеќе од 13.000 потписи, покрај тоа што откривме неправилности во работата на РКЕ, покрај тоа што од оваа наша битка излеговме како морални победници, треба да се признае дека правевме грешки во патот на иницијативата. Огромна енергија потрошивме на внатрешни расправи, како да се поставиме кон политичките партии што не етикетираа и партиите со кои имавме потенцијал да градиме партнерства. Затоа, дозволете да ви укажам дека е потполно легитимна соработката со политичките партии што се спремни да ја поддржат вашата иницијатива. Дури, не само што е легитимно, туку е пожелно и попаметно да соработувате, но секако со претходно **јасно**

дефинирани партнерски односи. Барајте партнери за вашите иницијативи и во политичките партии, и во невладините организации, и во неформалните групи, и во познати интелектуалци и уметници. Создавајте партнерства на рамноправна и фер основа. „Хоризонталата“ е потребна во градењето на иницијативата, но секогаш треба да создадете тела (правно тело, односи со јавноста, тело за мобилизација, тело за координација...) што ќе функционираат. Доколку таквите тела не функционираат, тогаш „хоризонталата“ станува кочница за ефикасно спроведување на акциите. Во „АМАН“, за жал, никогаш не профунк-

ционирана такви тела, па видовме голема мака додека ја избуткавме иницијативата до Собранието. Сите одлуки за следните чекори на иницијативата е важно внимателно да ги искомунуцирате со јавноста. Ние во „АМАН“, што поради медиумските блокади, што поради наша немарност, не успеавме успешно да го промениме терминот за протести од вторник во 18 часот во сабота во 13 часот, што значително ја ослаби посетеноста на протестот.

Успехот на „АМАН“

И покрај тоа што иницијативата не помина во Собранието, „АМАН“ е пример за успешна иницијатива, која го скрши мразот и го покажа патот како да се соберат 10.000 потписи, и како една тема да се стави на врвот на вниманието на јавноста, покрај сите медиумски блокади и етикети. „АМАН“ направи сè што е во можностите на една иницијатива за да биде прифатена од институциите, но поради нивната глувост таа беше одбиена. Да не беа „АМАН“ и Хелсиншкиот комитет, никогаш немаше да бидат откриени неправилно одобрените поскапувања од РКЕ. Треба да се напомене и дека откако се појави „АМАН“, долг период немаше така големи поскапувања на струјата, парното и на бензините, како што ги имаше во 2011 и во 2012 година.

„Храна, вода, облека и струја за секое семејство“ за да биде Македонија социјална држава

Неформалната група „8-ми Септември“ е формирана на моја иницијатива, во која членуваа и Владимир Вангелов, Александар Гочев, Олгица Станковска, Ана Маљцева, и заедно со уште десетина други активисти, интелектуалци и уметници го реализиравме проектот „Храна, вода, облека и струја за секое семејство“.

Потребата од една ваква иницијатива

Република Македонија според Уставот е и социјална држава, ама, за жал, во практиката е земја на социјална неправда. Неформалната група „8-ми Септември“ дојде до идеја дека треба да предложи измена на Законот за социјална заштита и предлог-мерки што ќе ги достави до Собранието, Владата и до ЗЕЛС, а со кои би се обезбедил минимален достоинствен живот за секое семејство и за секој граѓанин. Едно четиричлено социјално загрошено семејство прима 5.173 денари за еден месец и со тие пари треба да ги покрие сите потреби. Субвенциите за струја доцнат и по 7-8 месеци, а изнесуваат околу 700 денари. А само сметките за струја во зимските месеци се поголеми од целата социјална помош. Ако социјално загрошените семејства не си ги платат сметките, тогаш им се праќаат извршители. Парадокс е дека на сите семејства што се приматели на социјалната помош повеќе години, по третата година социјалната помош им се намалува за 50% помалку! Тоа значи дека едно четиричлено семејство треба да преживее со 2.586 денари. Ако тоа го поделите на четири члена и на триесет дена дневно, тогаш математиката покажува дека оваа „социјална“ држава ги згрижува социјално загрошените со 21,55 денари на ден! Кој може да преживее со 21,55 денари дневно, а притоа да се облече, да плати комуналии и сметки, да плати лекови, да плати превоз?! И додека реалните трошоци за живот растат вртоглаво, Владата од една страна минимално ја зголемува социјалната помош, а од друга страна речиси за половина го скрати бројот на социјално загрошени семејства.

2006 година - 64.517 домаќинства примале социјална помош

2009 година - 49.515 домаќинства примале социјална помош

2011 година - 36.991 домаќинства примале социјална помош

2012 година - 33.717 домаќинства примале социјална помош

Владата, која има значително поголем буџет од оној во 2006 година, буџет што од година во година е поголем, а кој во најголемиот дел се полни од граѓаните, значително го намалува трансферот на средства кон социјално загрозените семејства. Според минималната кошница на Сојузот на синдикати на Македонија, за да се помине пристојно еден месец, на едно семејство потребни му се повеќе од 31.000 денари. Македонија е лидер во класната раслоеност во Европа и во земјите од поранешниот Советски Сојуз. Официјалните податоци на Светската банка покажуваат дека јазот помеѓу сиромашните и богатите сè повеќе се продлабочува. Со други зборови: богатите се сè побогати, а сиромашните се сè посиромашни. Во јануари во 2014 година имало 207.086 блокирани сметки. Од тоа, блокирани сметки на граѓани биле - 142.607, другото се блокирани сметки на претпријатија - 64.479. Значи, дури 142.607 граѓани не биле во можност да си ги плаќаат долговите.

Барања на иницијативата

- 1) Владата да ги преземе долговите и плаќањето на сметките за електрична енергија на социјално загрозените граѓани, а локалните власти обврските на сметките за вода и комуналии.**
- 2) Ослободување од партиципација за здравствени услуги на социјално загрозените граѓани.**
- 3) Да се зголеми социјалната помош.**
- 4) Бесплатен јавен превоз за членовите на социјално загрозените семејства.**
- 5) Бесплатно сместување за ученици и студенти од социјално загрозените семејства.**
- 6) Полесен пристап до времени вработувања во студентски мензи, библиотеки, домови, туристички бироа за студентите од социјално загрозените семејства.**

Закон за социјална заштита, предлог-мерки до Владата, предлог-мерки до ЗЕЛС

Иницијативата „8-ми Септември“ до Владата достави предлог-мерки во кои се бара: 1) Владата да ги преземе долговите и плаќањето на сметките за електрична енергија на социјално загрозените граѓани; 2) Ослободување од партиципација за здравствени услуги на социјално загрозените граѓани; 3) Да се зголеми социјалната помош; 4) Бесплатно сместување за ученици и студенти од социјално загрозените семејства; 5) Полесен пристап до времени вработувања во студентски мензи, библиотеки, домови, туристички бироа за студентите од социјално загрозените семејства. Исто така „8-ми Септември“ достави предлог-мерки до ЗЕЛС, во кои бара: 1) Локалните власти да ги преземат обврските на сметките за вода и комуналии; 2) Да се обезбеди бесплатен јавен превоз за членовите на социјално загрозените семејства. Иницијативата „8-ми Септември“ заедно со Македонската платформа против сиромаштијата има изготвено и предлог-закон за измени и дополнувања на Законот за со-

цијална заштита, како и документ со анализа дека предложениот закон е издржан и одржлив. Овие два документа одлучивме да не ги доставиме до Собранието, првично поради предвремените парламентарни избори, но потоа и поради јасните сигнали од власта дека нема да има слух за нашите барања, а не добивме никаков одговор на претходно предложените мерки ниту од Владата на Р. Македонија, ниту од ЗЕЛС. Затоа се одлучивме да најдеме начин да создадеме поголема коалиција на политички партии, невладини организации, интелектуалци и новинари, кои би застанале зад овие барања и би успеале да направат доволен притисок да бидат прифатени.

Мини-карван низ Македонија

Кога тргнавме да го спроведуваме проектот, на истиот пат се најдовме и почнавме заеднички, како партнери, да одиме со Македонската платформа против сиромаштијата. Организиравме мини-карван во 18 општини низ Македонија, каде што одржувавме трибини, на кои со аргументи баравме поддршка за нашите барања за радикална промена на системот на социјална заштита. Одржавме трибини во Куманово, Тетово, Винаца, Карпош, Центар, Кавадарци, Велес, Струмица, Струга, Делчево, Штип, Брвеница, Битола, Прилеп, Скопје - Аеродром, населбите Топаана, Кисела Вода и Чаир. На трибините имавме релативно солидна посетеност. Најпосетени беа трибините во Куманово каде што имаше стотици граѓани, во Делчево исто така посетата беше повеќе од сто граѓани, а најмала посетеност имавме на трибината во Штип, на која имаше помалку од 20 граѓани. Карванот низ општините почна во ноември 2013 година и заврши во април 2014 година. На трибините и низ улиците додека траеше карванот собравме повеќе од 3.500 потписи на граѓани за поддршка на нашите барања. Секаде каде што одевме, делевме и летоци на кои беа напишани нашите барања.

Марш и концерт против сиромаштија

На 1.3.2014 година организиравме Марш против сиромаштијата, со маршрута од Собранието преку Владата до Јадран сквер. Маршот почна од пред Собранието, во симболично време 11.55, што требаше да прати порака дека е 5 минути до 12 за нов систем за социјална заштита. Од пред Собранието кон Владата тргнаа околу 700 граѓани. Пред Владата свое обраќање имав јас, како член на иницијативата, а по обраќањето маршот заврши на Јадран сквер каде што беше одржан концерт против сиромаштијата. По маршот на концертот останаа околу 200 луѓе. Како организатори очекувавме поголема посета на маршот, но треба да се напомене и дека непрофесионалните провладини медиуми со национална концесија неколку дена пред одржувањето на маршот имаа црна кампања за овој настан, а во која најавуваа дека маршот ќе биде насилен и дури дека ќе се уништуваат паркирани автомобили на недољжни граѓани.

Успех?

Иако нема реакција од страна на Владата и ЗЕЛС на доставените предлог-мерки од наша страна, сепак сметаме дека со скромните ресурси што ги имавме, успеавме да ја наметнеме темата за социјална еднаквост, посебно во времето кога со карванот одевме низ Македонија, како и кога го организиравме маршот против сиромаштијата. Поради таквиот притисок

произлезе потребата на Владата еднократно да ги плати долговите на дел од социјално загрозените семејства. Но веќе следниот месец дел од социјално загрозените семејства ќе продолжат да создаваат нови долгови затоа што не се во можност да си ги плаќаат сметките и животот на кредит. Затоа е потребна радикална реформа на системот на социјална заштита, кој би им пружал вистинска заштита на социјално загрозените семејства, и затоа јас, како активист, ќе продолжам да се залагам за социјална правда.

Денес „8-ми Септември“ е регистрирано здружение, кое и понатаму ќе се занимава со прашањето на социјалната правда, а до крајот на 2014 година ќе одржи десет работилници и 5 трибини низ Македонија, и ќе промовира краток аматерски документарен филм, во кој ќе се покаже животот на социјалците, стечајците, невработените, и во кој со аргументи уште еднаш ќе се објасни потребата од нов, функционален, систем на социјална заштита.

Пречки и тешкотии за активистите и за граѓанското општество

Активистите и граѓанското општество во Македонија дејствуваат со многу пречки и тешкотии во успешното остварување на своите функции, какви што се: мониторингот на (зло)употребата на државната моќ, стимулирање на граѓаните да се занимаваат со политика, поттикнување толеранција и умереност, претставување на интересите на граѓаните, надминување на етничките, религиозните, регионални, класни поделби на луѓето, да создаваат нови политички лидери, да помагаат демократски процеси на разни начини, информирање на граѓаните за правата и обврските и помагање на економскиот развој.

Република Македонија е без попис

Во 2011 година Р. Македонија требаше да спроведе попис на населението. Без попис на населението вие немате реална база на податоци, база врз која би можеле да креирате и да понудите политики во разни области (економски, образовни, здравствени, социјални, развојни...). Р. Македонија е единствената земја во Европа, која нема спроведено попис на населението. Последниот попис беше одржан во 2002 година, а оттогаш демографијата на населението е значително променета. Според Светска банка, повеќе од 450.000 граѓани се иселиле од државата.

Партизирани институции

Државните институции се партизирани и се ставени во функција на одржување на власта на ВМРО-ДПМНЕ. Како такви тие се глуви за мнозинството иницијативи, без разлика колку и да се издржани и одржливи. Партизираните институции се глуви за граѓанското општество.

Етикетирања и контрапротести

Власт што е осетлива на издржани критики, многу често посегнува кон етикетирање на активистите, преку медиумите што се под нејзина контрола, во странски платеници и домашни предавници, а сè со цел одземање на кредибилитетот на активистите и организациите што отвораат прашања од интерес на граѓаните и државата, а во спротивност од интересот на владејачките партии. Контрапротестите се уште еден инструмент на власта со кој таа на

недемократски начин им се спротиставува на граѓаните, активистите и организациите. Власта преку овој инструмент се обидува да ги заплаши граѓаните да се борат за своите легитимни права, и преку овој инструмент успева да ги демотивира граѓаните да се занимаваат со политика, а потоа го узурпира нивниот простор.

Медиумски мрак

На власта ѝ успеа да го поклопи медиумскиот простор. Медиумите под нејзина контрола се, всушност, инструмент во борбата со неистомисленици и политички противници. Преку провладините медиуми власта води хајки и црни кампањи кон сите од кои се чувствува загрозено. Истите овие медиуми не се достапни за идеите и иницијативите на активистите и организациите. Кога ја формиравме иницијативата „8-ми Септември“, на прес-конференцијата имавме девет камери, а веста ја пренесе само еден медиум. Власта преку провладините медиуми ги етикетира малкуте критички медиуми како опозициски, со цел да покаже дека светот е црно-бел, а со тоа повторно што повеќе луѓе да одврати од потребата да се занимаваат со политика.

Политички затвореници

Нашата држава е една од ретките држави во која има политички затвореници, и тоа според извештаите на Стејт депарментот, а таму се спомнуваат Љубе Бошкоски, Велија Рамковски, Томислав Кежаровски...

Некоја идна демократска власт веројатно ќе ги испита и сомнителните околности во кои своите животи ги загубија новинарот Никола Младенов и професорот Рухи Бакиу. Никола Младенов беше сопственик на неделникот „Фокус“, весник што е жесток критичар на секоја власт, па и на оваа, а професорот Рухи Бакиу е поранешен член на Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) и беше жесток критичар на нејзината работа, посебно околу поскапувањето на цената на парното греење.

ПОИМНИК НА ШКОЛАТА ЗА АКТИВНО ГРАЃАНСТВО

Поимникот на граѓанското општество е збир на толкувања и разбирања на одредени поими на слушателите од шесте генерации на Школата за активно граѓанство на обуките во периодот од 2012 до 2014 година, организирани во рамките на Проектот на УСАИД за граѓанско општество. Ова не се конечни дефиниции за поимите, туку се размислувања на одредени теми и за конкретни поими на слушателите на Школата за активно граѓанство. Поимите наведени во поимникот се дополнети и доформулирани од страна на модераторскиот тим на Школата за активно граѓанство. Поимникот на граѓанското општество ќе се дополнува со секоја следна генерација на Школата за активно граѓанство.

Граѓанин

- Основен елемент на општеството и државата. Тој е носител на суверенитетот. За него е осмислена државата и тој го одредува начинот на управување со неа. Граѓанинот е активен чинител во општествените процеси со тоа што има право на глас и има одговорност за своите одлуки.
- Секоја индивидуа во современото општество што треба да биде корисна за истото.
- Тој е во заемен однос со државата, ги знае своите права и обврски, а истовремено бара од државата да ги почитува истите.
- Послушен граѓанин е оној што во неправична држава е само машина што слуша и се покорува.
- Непослушен граѓанин е оној што знае како да ги заштити своите права, кога доаѓа до нивно непочитување.
- Граѓанин е индивидуа што ѝ припаѓа на одредена заедница, ги исполнува своите должности спрема заедницата, ги формулира законите и дејствува за свое и за општо добро.

Граѓански сектор

- Дел од општеството во кој се организираат, обединуваат и функционираат организации што се основани и работат како непрофитни и невладини, и во кои волонтерството е еден од клучните и најшироко прифатени принципи на вклучување. Пошироко прифатен термин на ова организирање е „граѓанско општество“.
- Синоними на граѓанскиот сектор се „непрофитен сектор“ и „трет сектор“, покрај јавниот и приватниот.

Граѓанско здружување

- Поврзување на граѓаните околу една иницијатива или околу еден проблем. Може да се оствари на ниво на сродни организации или како здружување на индивидуалци.
- Граѓанското здружување, на ниво на организации или како индивидуалци, може да се остварува на долгорочна основа или краткорочно, ад-хок, до остварувањето на иницијативата што ги поврзала интересите на организациите или на поединците.

Граѓанска акција

- Со граѓанска акција, доколку имаме некоја цел и познаваме луѓе со слична идеја, можеме да реализираме одредена акција како би го подобриле нашето живеење.
- Организирана активност на група граѓани за остварување заеднички интереси.
- Со граѓанските акции се подигнува свеста на граѓаните.
- Детектирање некој проблем и изнаоѓање механизми за негово решавање.
- Акции што ги организираат и ги спроведуваат здруженија на граѓани со цел да променат некои практики во општеството.
- Дејствување на граѓаните и давање придонес за некоја промена во општеството.

Говор на омраза

- Говор на омраза е термин што означува говор чија намера е да деградира, вознемири или да предизвика насилство или активности врз основа на предрасуди против лица или групи луѓе врз основа на нивната раса, род, возраст, етничка припадност, националност, религија, сексуална ориентација, родов идентитет, хендикеп, јазична способност, морални или политички ставови, социоекономска класа, занимање или изглед (како висина, тежина и боја на коса), ментален капацитет и која било друга особина.
- Терминот се однесува и на пишана и на усна комуникација, на комуникација остварена преку медиуми, како и некои форми на однесување на јавно место.

Идентитет

- Идентитетот може да се дефинира од аспект на индивидуалците и нивните концепти за личен идентитет и заедницата со одреден систем на вредности што ја одредуваат припадноста на поединците кон таа заедница.
- Одреден збир од лични карактеристики и начини на однесување, според кои една личност се препознава како член на одредена група.
- Јасни и прецизни лични особини на некоја личност со кои се определува неговата посебност.

- Граѓански идентитет како систем од вредности што ги прифаќа еден поединец за да се дефинира себеси како припадник на една општествена, граѓанска, заедница.

Интегритет

- Корпус на вредности што едно човечко битие ги поседува, негува, дополнува и чува.
- Граѓанин без интегритет е како глина.

Човекови права

- Човекот со самото свое раѓање стекнува определени права, но треба да биде добро информиран за нив, како би знаел истите да ги ползува, а и да знае кога ќе му бидат нарушени.

Протест

- Искажување на незадоволство. Може да се изрази на неколку начини.
- Еден од најефикасните начини за да се крене гласот против некоја неправда.
- Протест е искажување незадоволство и желба и волја за промена на некој граѓански акт, некој закон или на некоја состојба во општеството.

Флеш моб

- Флеш моб е ненајавен спонтан настан, во кој учествуваат стотици млади или постари луѓе, со цел да пренесат некоја порака на општеството.
- Организирана, креативна, улична акција, најчесто проследена со музика и танц, која има за цел да анимира и да инспирира поголем број луѓе.

Петиција

- Механизам за остварување некаква цел и почетна фаза во разрешувањето на одреден проблем, а служи и за објаснување на конкретниот проблем.
- Здружени граѓани што имаат за цел нешто да променат.

Бојкот

- Бојкотот се користи за да се изрази протест и за да се изврши притисок кон некоја личност, организација, држава, настан, како би се искажало несогласување и неодобрување.

Добро управување

- Како крајна консеквенца/исход на активното граѓанство
- Транспарентност
- Почитување на законите
- Контрола/надзор на сите инволвирани страни

Добро владеење

- Почитување на Уставот и законите, подзаконските акти и меѓународните договори и работење во согласност и духот на истите.

Социјални медиуми

- Феномен на 21 век, овозможуваат брзо ширење информации, ресурси, поголема флексибилност и мобилизација, што ги прават еден од најбитните фактори за унапредување на активното граѓанство.

Дискриминација

- Секое разликување, исклучување, ограничување или нееднакво постапување или непостапување, кое има за цел или резултира со оневозможување или отежнување на признавањето, уживањето или практикувањето од страна на сите лица врз еднаква основа на сите права и слободи, односно става во понеповолен третман едно лице во однос на друго во слична ситуација.
- Секое правење разлика, искористување или ограничување на луѓето врз основа на нивните колективни идентитети (пол/род, класа, етнос, сексуален идентитет), со што се загрозува или оневозможува остварувањето или заштитата на нивните човекови права и слободи.
- Постојат различни видови дискриминација и најчесто сите се казниви со закон.

Ксенофобија

- Страв од странци, од сè што е туѓо.
- Одбојност што индивидуата ја чувствува кон странец или странци.
- Вообичаено, тоа значи општествено неприфатливо однесување спрема емигранти, сезонски работници, баратели на азил, бегалци и нивните семејства.
- Неподготвеност да се прифати нешто различно.

Предрасуди

- Ставови за луѓе, објекти или појави што немаат логична заснованост, континуирано се одржуваат, проследени се со силни емоции и предизвикуваат одредено постапување или однесување што како последица има понеповолен третман на конкретна категорија во однос на друга.
- Предрасудите се формираат без постоење знаење или претходно испитување на фактите. Тие се потпираат на претпоставки, чувства и верувања.

Сегрегација

- Издвојување.
- Разделување.
- Систем од репресивни мерки и постапки со кои се спречува, промовира или се отежнува мешање на луѓе кои се перцепираат како припадници на различни групи.

Стереотипи

- Стереотипи се релативно упростени и ригидни сфаќања за карактеристиките на припадниците на одделни групи или категории луѓе.
- Стереотипите се исклучувачки и не ја одразуваат реалноста.
- Стереотипите можат да бидат негативни или позитивни, се базираат на многу малку информации и се многу подложни на промени.

Стигма

- Стигма е поим со кој во христијанството се нарекувани Исусовите рани. Подоцна, терминот се користи за да значи обележување, жигосување на лица што се непожелни за една заедница.

Маргинализирана група

- Тоа е група од поединци што ги обединува: специфичната положба во општеството (надвор од центрите на моќта, изложени на социјална ексклузија), кои се објект на предрасуди, кои имаат посебни карактеристики што ги прават погодни за одредени видови насилство.
- Маргинализираните луѓе имаат помала можност за практикување и заштита на сопствените права или се изложени на зголемена можност за натамошна виктимизација.

Поттикнување дискриминација

- Креирање ситуации, акти, дела и настани што предизвикуваат нетрпение и омраза кон одредени лица и групи.

Толеранција

- Почитување на тугите различни ставови, кое не мора да претпоставува и да значи согласување.

Солидарност

- Солидарноста подразбира давање и делење.
- Солидарноста е емпатија (поистоветување).
- Солидарноста е суштествена на заедниците.
- Солидарноста е активизам што треба да резултира со структурни промени.

Слобода

- Постојат многу формулации што ја дефинираат слободата (политички слободи, граѓански слободи, слобода на говор и на изразување, слобода на движење, верски слободи, слобода на избор, право на изразување слободна волја...)
- Единствено кога граѓанинот е слободен, до израз може да дојдат неговата идеја и цел за каква било акција.
- Слободата е можност на граѓаните да дејствуваат во согласност со нивните желби и интереси, права и обврски, сè додека не ги загрозуваат правата на другите.
- Слободата обезбедува слободно дејствување за преземање многу активности што демократскиот систем ги нуди како инструменти.

Неформално образование

- Не сите луѓе имаат пристап до информации и формално образование. Неформалните обуки и средби, кои вклучуваат учење некаква материја, носат многу посилни впечатоци и заклучоци.

Граѓански активизам против проектот "Скопје 2014" и менување на визуелните решенија на постоечките препознатливи објекти од центарот на градот

Aktivimi qytetar kundër projektit "Shkupi 2014" dhe ndryshimit të zgjidhjeve vizuale të objekteve ekzistuese të njohura nga qendra e qytetit

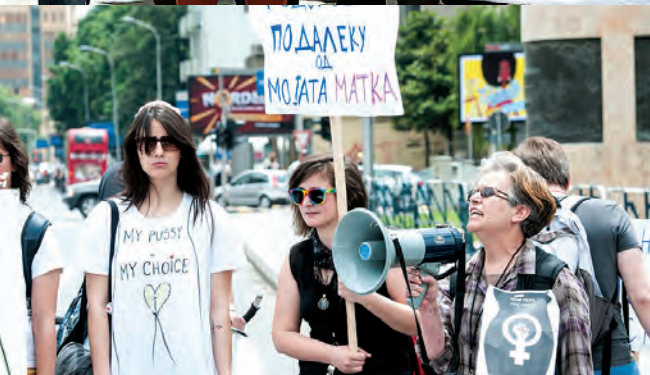
Civil activism against the Project Skopje 2014, and the changes in the architectural solutions of the existing landmark buildings in the city center

Граѓански активизам против
полициска бруталност

Aktivimi qytetar kundër brutalitetit
policor

Civil activism against police brutality

Граѓански активизам против промените во законот за абортус, против неказнувањето на нападите врз ЛГБТИ заедницата и против семејното насилство

Aktivimi qytetar kundër ndryshimit të ligjit për abort, kundër mosndëshkimit të sulmeve ndaj bashkësisë LGBTI dhe kundër dhunës në familje

Civil activism against the changes to the Law on Abortion, against the failure to take action after the attacks on the LGBTI community and against family violence

Граѓански активизам против притисоци врз новинарите (преку притворањето на новинарот Кежаровски), против загадувањето на Тетово и против планираното градење брани на реката Радика

Aktivimi qytetar kundër presioneve ndaj gazetarëve (përmes paraburgimit të gazetarit Kezharovski), kundër ndotjes së Tetovës dhe kundër ndërtimit të planifikuar të pendave në lumin Radika

Civil activism against the pressure on journalists (by detaining journalist Kezharovski), against the pollution in Tetovo and against the planned construction of dams on River Radika

Qëllimi i Shkollës për Qytetari Aktive është që t'i përgatit të rinjtë për të ndërmarrë iniciativa qytetare përmes njohurive dhe shkathtësive të fituara. Tre elementet kyç të trajnimeve të kësaj shkolle janë toleranca, respekti për dallimet dhe mësimi interaktiv. Pjesëmarrësve u është dhënë mundësia të simulojnë bisedime shumëpalëshe, të mësojnë për komunikim të padhunë dhe të praktikojnë komunikimin me mediat. Shkolla nuk propagon dot përdorimin e dhunës dhe nuk përfaqëson asnjë kauzë specifike në mësimdhënie.

HYRJE

Duke filluar nga viti 2012, Shkolla për qytetari aktive për çdo vit stërvit nga 60 të rinj, përfaqësues të sektorit civil, se si të angazhohen në mënyrë thelbësore në shoqëri dhe si t'i aplikojnë përvojat e aktivistëve më të njohur civil në Maqedoni në iniciativat e tyre të ardhshme. Për çdo gjashtë muaj nga tridhjetë qytetarë të rinj, rishtarë, njihen me nocionet themelore të shoqërisë qytetare, me strukturën dhe vendin e sektorit civil në shoqëri, me metodologjinë për planifikimin dhe realizimin e aksioneve qytetare, me dallimet ndërmjet partiakes dhe politikës etj.

Kjo shkollë është e bazuar në përvojat që ka marrë Forumi QHSD gjatë shtatë viteve (2003-2010) të organizimit të Shkollës për politikë, në kuadër të së cilës janë stërvitur rreth 250 përfaqësues të partive politike, organizatave fetare, mediave dhe sektorit civil për fenomene të ndryshme aktuale dhe konstante të diskurseve politike (multikulturalizëm, diplomaci, populizëm, nacionalizëm, marrëdhënie me publikun, rritje konzistente, marketing politik, sociale...). Në njëzet seminare që janë organizuar nga Shkolla për politikë dëgjuesit kanë pasur mundësi që të njihen me shumë ligjërues me përvojë dhe me ekspertë të lartë për çështjet që janë diskutuar në shkollë. Një pjesë e tyre edhe në Shkollën për qytetari aktive i stërvitin përfaqësuesit e rinj të sektorit civil për tema që lidhen me të drejtat e njeriut, organizimin e aksioneve qytetare etj.

Autorët e teksteve/eseve në këtë doracak janë aktivistë të dalluar qytetarë, të njohur jo vetëm si luftëtarë nga "terreni", por edhe si njerëz që e shfrytëzojnë fjalën e shkruar si mjet për presion konstant për më shumë të drejta dhe për kushte më të mira të veprimit të bashkësive në shoqërinë maqedonase.

Najçevska na kujton se cilat janë të drejtat themelore të njeriut dhe cilat të drejta i kemi si individë dhe si anëtarë të shoqatave në raport me shtetin. Ajo shpjegon edhe si duhet të jetë pozicioni proaktiv shtetëror në raport me respektimin e të drejtave të njeriut, ku është vendi i sektorit civil në shtetin demokratik dhe cilat janë mjetet që mund t'i shfrytëzojë qytetaria aktive për të vepruar në shoqëri.

Bojarovski i bën një analizë të detajuar organizimit të aksioneve qytetare dhe si duhet të organizohet strategjia komunikuese, me qëllim që mediat dhe opinioni publik të bëhen për vete për qëllimin për të cilin organizohet një aksion apo një fushatë.

Trajanovski prezanton një përshkrim të detajuar të luftës për të drejta seksuale të aktivistëve në Maqedoni dhe pasqyrën sistematike të luftës për njohjen e të drejtave civile dhe të drejtave të njeriut të një bashkësie në Maqedoni. Që nga fillimet me turp të aktivizmit qytetar të përfaqësuesve të bashkësisë, përmes fitoreve të vogla dhe humbjeve në luftën kundër homofobisë, deri te luftimi i dukshëm dhe i organizuar për të drejtat e veta me protestat e guximshme kundër dhunës, kundër gjuhës së urrejtjes dhe kundër heshtjes së institucioneve që nuk e penguan dhe nuk e dënuan dhunën dhe gjuhën e urrejtjes ndaj personave që janë pjesë e bashkësisë LGBTI.

Vlado Apostollov na e paraqet gjendjen e mjerueshme të gazetarisë maqedonase në dekadën e fundit, edhe pse rasti i tij, si dhe i disa yjeve të ndritshme të gazetarisë hulumtuese janë fije shkrepe të shpresës që e paralajmërojnë ndryshimin për të cilin shpresojmë se vjen dhe në raport me kushtet e veprimit dhe aktivizmit gazetaresk edhe në raport me solidaritetin gjithnjë e më të madh ndërmjet kolegëve, edhe nga ana e shoqërisë, me qëllim që mos të na ndodhë edhe një mbyllje e medias me ndikim, siç ndodhi me Televizionin A1 në vitin 2011.

Përkundër prapambetjes konstante në raport me lirinë e mediave, zbrazjes së gazetarisë nga përmbytjet e saj, marrja propagandistike e hapësirës mediale, presionet, kërcënimet, shantazhet dhe censura, Apostollovi i vëren dhe i paralajmëron fitoret e vogla të cilat henez do të pasojnë.¹

Xhelo Hoxhiq është një ndër aktivistët më të përkushtuar dhe më të sinqertë në shoqërinë maqedonase, i pranishëm në çdo protestë qytetare në vitet e fundit. Ai është edhe alumnist në Shkollën për qytetari aktive, anëtar i gjeneratës së parë të pjesëmarrësve, dhe përvoja e tij e çmueshme në pjesëmarrje në disa iniciativa të mëdha qytetare, sikurse është AMAN dhe lëvizja për drejtësi sociale '8 Shtatori', i jep të drejtë që të shënojë disa prej rekomandimeve të rëndësishme për aktivistët e tashëm dhe të ardhshëm, të cilat edhe në shkollën për qytetari aktive shpesh theksohen:

plotësisht është legjitim bashkëpunimi me parti politike që janë të gatshme ta mbështesin iniciativën tuaj, por gjithsesi me raporte të definuara qartë prej më parë të partneritetit;

kërkoni partner për iniciativat tuaja edhe në partitë politike, edhe në organizatat joqeveritare, edhe në grupet joformale, edhe tek intelektualët dhe artistët e njohur;

krijoni partneritete mbi bazë të barabartë dhe fer.

Krahas këtyre teksteve autoriale, në këtë doracak përfshimë edhe një nocionar, ku kanë zënë vend nocionet kyç për të cilat diskutuan pjesëmarrësit e Shkollës për qytetari aktive dhe formulimi i të cilave u shfrytëzua për t'u dhënë definimi i shpeshtë i gjerë i secilit prej nocioneve të diskutuara. Në sesionet vijuese të Shkollës sigurisht se edhe këto definicione do të plotësohen dhe do të zgjerohen.

Gjithsesi, ky doracak nuk synon që të japë udhëzime dhe zgjidhje instantë për disa çështje të flakta, me të cilat për çdo ditë përballen ata njerëz që kanë zgjedhur të luftojnë për të vërtetën dhe për një jetë më të mirë në rrugë, as që konsiderojmë se me të do të shteren të gjitha temat që janë në fokusin e interesimit të njerëzve aktiv në sektorin qytetar të Republikës së Maqedonisë. Ky Doracak për qytetari aktive para së gjithash është produkt dhe rezultat i aktiviteteve të Shkollës për qytetari aktive, të cilën Forumi-QHSD e realizon në kuadër të Projektit për shoqëri civile të USAID-it.

Gjyner Ismail

Kryetar i Këshillit drejtues të Forum-QHSD

¹ Meqë teksti i Vllado Apostollovit është shkruar në nëntor të vitit 2014, kur Kezharovski ende ishte nën kërcënimin e kthimit në burg, jemi të lumtur që ndërkohë dëshmuam edhe një fitore.

E drejta ndërkombëtare ua garanton njerëzve të drejtën që në mënyrë aktive t'i përfaqësojnë dhe t'i mbrojnë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore

Sipas Deklaratës Universale për të Drejtat e Njeriut:

- Secili ka të drejtën e lirisë së mendimit dhe të shprehjes, që përfshin dhe të drejtën që mos të shqetësohet për mendimin e vet, si dhe të drejtën që të kërkojë, të pranojë dhe të përhapë informacione dhe ide me çfarëdo mjetesh dhe pa marrë parasysh kufijtë.
- Secili ka të drejtën e tubimit dhe të përbashkimit të qetë.
- Askush nuk mund të detyrohet që t'i takojë ndonjë përbashkësie.
- Secili ka të drejtën që të marrë pjesë në qeverisjen me punët publike në vendin e vet, drejtpërdrejt ose përmes përfaqësuesve lirish të zgjedhur.

Sipas Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut:

- Çdo njeri ka të drejtën e lirisë së shprehjes. Kjo e drejtë përfshin lirinë e mendimit dhe lirinë e marrjes e të transmetimit të informacioneve ose ideve, pa përzierjen e pushtetit publik dhe pa marrë parasysh kufijtë. Ky nen nuk i pengon shtetet që ndërmarrjeve të radios, filmit dhe televizionit t'u imponojë regjimin e lejeve për punë. 2. Realizimi i këtyre lirive, që përfshin obligime dhe përgjegjësi, mund t'u nënshtrohet formaliteteve, kushteve, kufizimeve dhe sanksioneve të caktuara të parapara me ligj, të cilat në një shoqëri demokratike paraqesin masat e domosdoshme për sigurinë shtetërore, për integritetin territorial dhe sigurinë publike, për ruajtjen e rendit dhe pengimin e trazirave dhe krimeve, mbrojtjen e shëndetit ose të moralit, autoritetin ose të drejtat e të tjerëve, për pengimin e përhapjes së informacioneve të besueshme apo për ruajtjen e autoritetit dhe paanësisë së gjyqësisë.
- Çdo njeri ka të drejtën e lirisë së tubimit dhe të përbashkimit të qetë me të tjerë, përfshi dhe të drejtën që të themelojë sindikata dhe t'u bashkohet sindikatave për mbrojtjen e interesave të veta. 2. Realizimi i këtyre të drejtave mund të kufizohet vetëm me masa ligjore, të cilat në një shoqëri demokratike janë të domosdoshme për sigurinë nacionale, për sigurinë publike, ruajtjen e rendit dhe pengimin e krimeve, mbrojtjen e shëndetit ose moralit apo mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të të tjerëve. Me këtë nen nuk ndalohet imponimi i kufizimeve ligjore për pjesëtarët e forcave të armatosura, policisë dhe administratës shtetërore.
- Deklarata për të Drejtat dhe Përgjegjësitë e Individëve, Grupeve dhe Organizatave të Shoqërisë në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut universalisht të njohura (Adopted by General Assembly resolution 53/144 of 9 December 1998)
- Secili ka të drejtë që vetë ose me të tjerë t'i promovojë dhe të angazhohet për mbrojtjen dhe realizimin e të drejtave dhe lirive të njeriut.
- Secili ka të drejtë të dijë, të kërkojë, të marrë dhe të ketë informacione për të drejtat dhe liritë e njeriut dhe si realizohen ato në kuadër të legjislacionit, jurisprudencës dhe sistemit administrativ.

- Secili mund të publikojë, të dissemenojë pikëpamje, informacione dhe njohuri për të drejtat e njeriut.
- Secili ka të drejtë të diskutojë, të mësojë legjislativa dhe praktika që lidhen me të drejtat e njeriut dhe ta kthejë vëmendjen e opinionit drejt këtyre çështjeve.
- Secili ka të drejtë të ankohet ndaj politikave dhe aktiviteteve të nëpunësve individual dhe të organeve shtetërore.
- Secili ka të drejtë të marrë pjesë në debate publike, hulumtime, gjyqe dhe të formojë mendimin e vet për përputhjen e tyre me ligjin dhe me dokumentet ndërkombëtare.
- Të japë ndihmë dhe mbështetje profesionale juridike në mbrojtje të të drejtave të njeriut.
- Secili ka të drejtë të marrë pjesë në aktivitete të qeta kundër shkeljes së të drejtave të njeriut.
- Secili ka të drejtë që të jetë i mbrojtur në këto aktivitete.

Njerëzit kanë të drejtë që t'i mbrojnë të drejtat e njeriut (Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights). Sipas Deklaratës për Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut:

- Secili ka të drejtë që, vetë ose bashkë me të tjerë, t'i përparojë dhe të luftojë për mbrojtjen dhe realizimin e të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore në nivel nacional dhe ndërkombëtar.
- Me qëllim përparimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, secili ka të drejtë që, vetë ose bashkë me të tjerë, në nivel nacional ose ndërkombëtar: të mblidhet dhe të përbashkohet qetë, të formojë, të inkuadrohet dhe/ose të marrë pjesë në organizata, shoqëri ose grupe joqeveritare, të komunikojë me organizata joqeveritare ose ndërkombëtare.
- Ka të drejtë të mësojë, të diskutojë, të formojë dhe të ketë mendim për zbatimin ligjor dhe praktik të të gjitha lirive të njeriut dhe ta drejtojë mendimin e opinionit publik drejt këtyre çështjeve.
- Secili ka të drejtë të zhvillojë dhe të debatojë ide dhe parime të reja në lidhje me të drejtat e njeriut dhe të angazhohet për pranimin e tyre.
- Secili ka të drejtë që, veç tjerash, institucioneve, agjencive dhe organizatave shtetërore të angazhuara me punë publike t'u drejtojë kritika dhe propozime për përmirësimin e funksionimit të tyre dhe të dëftojë për çdo aspekt të tyre që mund ta pengojë ose ta pamundësojë përparimin, mbrojtjen dhe realizimin e drejtave dhe lirive themelore të njeriut.
- Shteti do t'i ndërmarrë të gjitha masat e nevojshme që të sigurojë mbrojtjen nga çdo diskriminim, çdo presion, hakmarrje ose çfarëdo veprimi tjetër kokë më vete de fakto dhe de jure, bërë individualisht ose bashkë me të tjerë, si reagim ndaj shfrytëzimit legjitim të të drejtave të theksuara në këtë Deklaratë.

1. Çka do të thotë „të drejta dhe liri të njeriut me njohje universale“?

Të drejta dhe liri të njeriut me njohje universale janë ato për të cilat njerëzit janë marrë vesh në nivel ndërkombëtar dhe të cilat i kanë formuluar në dokumente konkrete në nivel të OKB ose/dhe strukturave ndërkombëtare rajonale.

Të drejtat e njeriut paraqiten si sistem parimesh dhe standardesh ndërkombëtare, të pranuar nga më shumë shtete, me kornizë të formuluar (që të mund të përshtaten në sistemet nacionale), të cilat i rregullojnë raportet mes individëve dhe individëve të tjerë dhe individëve me bashkësinë, pas të cilave qëndrojnë mekanizmat mbrojtës të bashkësisë ndërkombëtare dhe sistemet nacionale të mbrojtjes.

Të drejtat e njeriut kanë të bëjnë me:

- dinjitetin e njeriut (çdo krijesë njerëzore e ka dinjitetin e vet thjesht pse është krijesë njerëzore, pa kurrfarë kufizimi ose nevoje për të përmbushur farë standardesh të sjelljes);
- individualitetin (që përfshin mëvetësinë e çdo krijese njerëzore dhe organikën e barabartë në raport me krijesat dhe me bashkësitë tjera njerëzore dhe që i jep të drejtë çdo njeriu të ngrejë kokë kundër institucioneve dhe sistemeve që i rrezikojnë të drejtat e tyre);
- universalitetin (që nënkupton mundësinë e të gjithë njerëzve, kudo që janë, në çdo kohë, t'i praktikojnë të gjitha të drejtat e njeriut);
- lirinë (që paraqet garancinë se njerëzit nuk do të ekspozohen ndaj veprimeve që i dëmtojnë, e cila krijon kushte që njerëzit t'i kryejnë punët që i duan, garanci e së cilës janë të drejtat dhe liritë e njerëzve të tjerë);
- mundësinë e zgjedhjes (kur njerëzit zgjedhin nga më shumë mundësi mbi bazë të informacioneve të mjaftueshme që i kuptojnë, pa presion dhe pa kërcënime në lidhje me zgjedhjen eventualisht të bërë);
- barabarësinë (formale – barabarësinë në ligje dhe para ligjeve, faktike – barabarësi që i merr parasysh dallimet e trashëguara natyrore dhe sociale dhe barabarësinë e shanseve – si mundësi që çdo individ ta arrijë shkallën më të lartë të potencialit të vet);
- diversitetin (e kuptuar si pasuri, e jo si kërcënim).

2. Shteti dhe të drejtat e njeriut

Shteti demokratik bashkëkohor duhet të funksionojë si mjet për kënaqjen e nevojave dhe interesave të njerëzve. Kjo nënkupton se shteti ka detyrë:

- t'i respektojë të drejtat dhe liritë e secilit njeri (të mos i shkel të drejtat dhe liritë e njeriut, të mos i kufizojë pa nevojë, të veprojnë në pajtim me të drejtat dhe liritë e njeriut, ta definojë funksionimin e institucioneve shtetërore, ashtu që nuk do t'i shkel të drejtat dhe liritë);
- t'i mundësoj të drejtat dhe liritë e secilit njeri (duhet të krijojë kushte në të cilat njerëzit do të mund t'i praktikojnë të drejtat dhe liritë themelore të tyre);
- t'i mbrojnë të drejtat dhe liritë e njerëzve (të krijojë sistem institucionesh dhe praktikash me të cilat do të mundësoj paraqitjen, procesimin dhe sanksionimin e shkeljeve të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut);

T'i promovojë të drejtat dhe liritë e njerëzve (t'i njohë njerëzit me të drejtat dhe liritë e tyre, t'i njohë me mjetet mbrojtëse që kanë në dispozicion dhe t'i nxisë që të qëndrojnë në mbrojtje të drejtave dhe lirive të tyre dhe të njerëzve të tjerë).

Shteti mund të ketë organikë reaktive ose proaktive në raport me respektimin, promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut:

Reaktive	Kufizime	Proaktive	Përparësi
Shteti reagon ndaj shkeljeve të bëra të të drejtave dhe lirive të njeriut (ndërmerr aktivitete të caktuara, i aktivizon mekanizmat mbrojtës, realizon procedura, shqipton sanksione dhe i realizon ato sanksione)	Barra e procedurës për të dëshmuar shkeljet e të drejtave i takon viktimës (viktima duhet ta njohë shkeljen e të drejtave dhe lirive të veta, të ketë njohuri për mjetet që ka në dispozicion, të ketë mjete për ta udhëhequr procedurën, t'i tubojë të dhënat e nevojshme dhe të marrë guximin për ta filluar procedurën)	Shteti vazhdimisht e rivlerëson sistemin themelor të vlerave (i definoi vlerat e dëshiruara mbi bazë të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut) dhe përdor mjete për promovimin e të drejtave dhe lirive (si, për shembull, akcionin afirmativ për t'u ballafaquar me diskriminimin)	Krijohet atmosfera e respektimit të të drejtave, e masivitetit dhe e inkluzionit
Shteti reagon sipas kërkesës së viktimës ose të subjektit të autorizuar, i cili ka të drejtë ligjore që të kërkojë mbrojtje për individ ose grupe	Problem i diskriminimit strukturor dhe institucional (shteti mund të mos vihet në mbrojtje kur vetë paraqitet si shkelës i të drejtave dhe lirive)	Shteti krijon institucione të cilat duhet t'i promovojnë dhe t'i mundësojnë të drejtat dhe liritë e njeriut	Dominon qasja holistike, që mban llogari për lidhjen e ndërsjellë të të drejtave dhe lirive
Rastet zgjidhen në mënyrë individuale dhe pasojat nga vendimet e marra kanë të bëjnë vetëm me njerëzit e involvuar në rast	Veprim i vogël preventiv (rastet e zgjidhura mund të mos kenë ndikim të mjaftueshëm në situatat e ardhshme të barasvlershme ose të ngjashme)	Shteti i përdor metodat statistike dhe krijon baza me të dhëna, me qëllim që t'i adresojë shkeljet e vazhdueshme dhe sistemore të të drejtave dhe lirive	Shteti vepron në mënyrë preventive dhe i mbron viktimat e shkeljeve të të drejtave dhe lirive të njeriut nga viktimizimi i mëtejshëm

Shteti vepron përmes:

- ligjeve (me të cilat definohen rregullat e sjelljes dhe të procedurave që bazohen mbi standarde më parë të pranuar),
- institucioneve (të cilat e mundësojnë nxjerrjen dhe zbatimin e ligjeve në mënyrë demokratike dhe në kuadër të parimit për sundimin e së drejtës), dhe
- organeve të dhunës (të cilat e pengojnë ose e sanksionojnë shkeljen e ligjeve).

Individët, grupet dhe organizatat kanë të drejtën e promovimit dhe të mbrojtjes së të drejtave dhe lirive themelore të njeriut ndërkombëtarisht të pranuar.

Secili ka të drejtë që si individ ose bashkë me të tjerë të marrë pjesë në aktivitete të qeta kundër shkeljeve të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut dhe ka të drejtën e mbrojtjes nga ana e shtetit në realizimin e këtyre aktiviteteve.

Secili ka të drejtë që ta kritikojë pushtetin dhe të propozojë përmirësimin e funksionimit të organeve të pushtetit dhe ta kthejë vëmendjen kah çdo mangësi, në mbrojtje dhe promovimin e të drejtave të njeriut

a) *Si do ta njohim se shteti i respekton të drejtat dhe liritë themelore të njeriut:*

- Çdo aktivitet i institucioneve dhe organeve shtetërore realizohet ashtu që i njeh të drejtat dhe liritë (qëllimi i fundit i veprimit të shtetit është kënaqja e nevojave dhe interesave të caktuara të qytetarëve)
- Shteti/nëpunësit shtetërorë nuk i shkelin të drejtat dhe liritë e qytetarëve (ekzistojnë mënyra qartazi të përcaktuara të veprimit, të cilat e mundësojnë kontrollin mbi punën e organeve të shtetit)
- Ekzistojnë procedura (për participim dhe mbrojtje) që bazohen mbi të drejtat dhe liritë (pjesëmarrja e njerëzve në marrjen e vendimeve të shtetit është ngritur në nivelin më të lartë përmes sistemit të ndërtuar për informim, paraqitjen e qëndrimeve dhe mendimeve dhe kontrollimin e ndikimit të bërë)
- Qëllimi i veprimit të institucioneve dhe organeve shtetërore është orientuar kah më shumë të drejta për një numër më të madh njerëzish (ekzistojnë parametra matës, përmes të cilëve mund të ndiqet rritja e numrit të të drejtave dhe e numrit të njerëzve që mund t'i praktikojnë)

b) *Si do ta njohim se shteti a i mbron të drejtat dhe liritë themelore të njeriut:*

- Ekziston procedura e zhvilluar e ankesës (për të gjithë e njohur dhe e arritshme)
- Ekzistojnë organe efikase dhe të paanshme të ndjekjes (policia, prokuroria publike)
- Ekzistojnë gjykata të pavarura
- Qytetarëve u lehtësohet mbrojtja e të drejtave dhe lirive (përmes informacioneve, thjeshtësimit dhe çmimit të lirë të procedurave)

c) *Si do ta njohim se shteti a e kontrollon sistemin me qëllim që të respektojë dhe të mbrojë të drejtat?*

- Ka trupa të veçantë të kontrollit (jashtë vetë institucioneve, të njohur dhe aktivë) – për shembull, kontrollin e jashtëm ndaj policisë, komisione barabarësie, ombudsmene e të ngjashme.
- Këta trupa janë të pavarur (në aspektin financiar, funksional, kadrovik dhe strukturor)

- Ka kontroll sistemor, të përditshëm (mbi bazë të listave paraprakisht të përgatitura dhe të masave për rishikim)
- Rezultatet nga kontrolli i komunikohen publikut (ka informacione të përditshme, raporte, reagime dhe pasoja pozitive për njerëzit)
- Rezultatet e kontrollit kanë ndikim kthyes (mbi bazë të raporteve të dorëzuara bëhen ndryshime të dukshme në institucione, në politika)

ç) Si do ta njohim se shteti i sanksionon shkeljet e të drejtave dhe lirive?

- Ekzistojnë dënime të menduara për shkeljen e të drejtave dhe lirive (dënimet janë të barasvlershme me shkeljet e bëra)
- Nuk ka imunitet të nëpunësve dhe funksionarëve shtetërorë (kur zbatohet sistemi i dënimeve, të parët që goditen janë funksionarët dhe nëpunësit shtetërorë, ndërsa të fundit qytetarët)
- Sanksionet zbatohen mbi bazë të ndikimit të tyre preventiv (dënimet janë elementi i fundit në procesin e gjatë të veprimit, krijojnë hapësirë për promovimin e të drejtës restitutive, mbajnë llogari për viktimën dhe çelin derë për veprim më ndryshe)

d) Si do ta njohim se shteti i mundëson të drejtat dhe liritë?

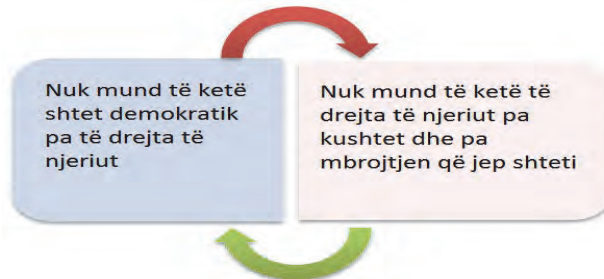
- Ekziston atmosferë demokratike (shteti krijon mekanizma përmes të cilëve qytetarët mund ta shprehin mendimin e tyre dhe të ndikojnë në vendimet që merren, njerëzit nuk frikësohen që ta thonë mendimin e tyre dhe t'i manifestojnë nevojat dhe interesat e veta, njerëzit rregullisht dhe në mënyrë masive marrin pjesë në proceset e vendosjes dhe nevojat dhe interesat e tyre janë pjesë e vendimeve përfundimtare)
- Njerëzit pyesin, komentojnë, kërkojnë informacione në lidhje me të gjitha çështjet e interesit të tyre
- Faktikisht rritet numri i të drejtave dhe shtohet numri i njerëzve që mund t'i praktikojnë të drejtat dhe liritë themelore

dh) Si do ta njohim se shteti i promovon të drejtat dhe liritë?

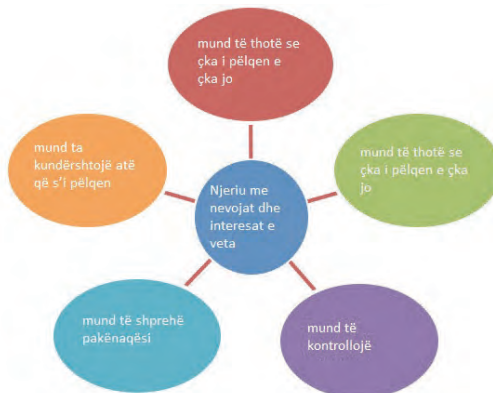
- I njofton qytetarët me të drejtat e tyre (ekzistojnë mënyra të rregullta për informimin e qytetarëve për të drejtat që i kanë, për zgjidhjet e reja ligjore me të cilat u garantohen dhe u mbrohen të drejtat e tyre dhe për marrëveshjet ndërkombëtare që i ratifikon shteti dhe obligimet që i ndërmerren me këto ratifikime)
- I mëson qytetarët se si t'i praktikojnë, si t'i kërkojnë dhe si t'i mbrojnë të drejtat e tyre (ekzistojnë mënyra të rregullta të informimit për institucionet e ngarkuara që t'i ndihmojnë qytetarët në realizimin e të drejtave të tyre, të mekanizmave mbrojtës që ata kanë në dispozicion dhe për procedurat për mbrojtjen e të drejtave të tyre)
- I mbështet mbrojtësit e të drejtave të njeriut (krijojnë kushte për ekzistimin e përbashkësive formale dhe joformale të njerëzve që e kontrollojnë pushtetin në lidhje me obligimet e tij)

në mundësimin, mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, mundësojnë paraqitjen e ideve të ndryshme për rritjen e mëtejshme të të drejtave dhe forcimin e mbrojtjes së tyre dhe i mbrojnë sidomos në kushte kur qëndrimet e paraqitura janë në kundërshtim me qëndrimet e shumicës dhe vlerat e pranuar tradicionale, pas të cilave qëndron shumica e popullsisë)

Demokracia, shteti dhe të drejtat e njeriut janë në varësi të ndërsjellë:

Në kushte ideale, shoqëria demokratike bashkëkohore strukturohet në atë mënyrë që siguron organikë të caktuar të njeriut/individit:

3. Sektori civil

Sektori civil përbëhet prej grupeve dhe organizatave të tipit formal dhe joformal, të cilat veprojnë pavarësisht nga shteti dhe tregu, me qëllim që t'i promovojnë interesat dhe nevojat e ndryshme të njerëzve (këto interesa dhe nevoja mund të jenë të nduarnduarta dhe nga sfera të ndryshme: politike, ekonomike, të punës, ekologjike, sportive, të artit, mund të jenë të gjëra dhe shumë të ngushta, mund të jenë me interes për grupe të mëdha njerëzish ose për një rreth shumë të ngushtë njerëzish).

Sektori civil nuk është as i mirë, as i keq. Ai mund të jetë me leverdi dhe i dëmshëm, megjithatë është i domosdoshëm që një shtet të jetë demokratik

Hutitë më të shpeshta për sektorin civil
 Sektori civil i fortë – shoqëri e shëndoshë
 Shteti i fortë – sektori civil i dobët
 Sektori civil – sektori progresiv

Ekzistimi i sektorit civil drejtpërdrejt është i lidhur me zhvillimin e botëkuptimit bashkëkohor për demokracinë. Në kushtet e pluralizmit të mendimeve, ideve dhe shprehjeve, participimi i

qytetarëve në proceset e vendimmarrjes bëhet *conditio qua non* (kusht pa të cilin nuk mundet) i shtetit demokratik.

Vënia e konceptit për të drejtat e njeriut mbi bazën e strukturës shoqërore bashkëkohore, nënkupton zgjerimin e madh të rrethit të njerëzve që kanë të drejtë të marrin pjesë në proceset e qeverisjes dhe të vendosjes dhe që kanë të drejtë të ndikojnë në rezultatin përfundimtar të këtyre proceseve.

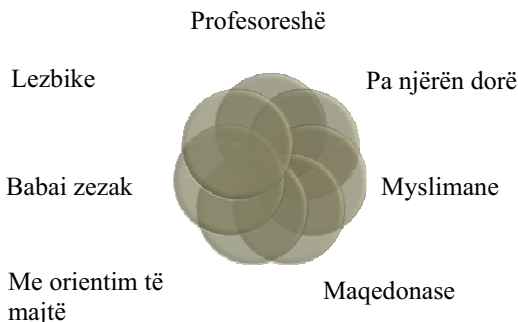
Sektori civil si tërësi individësh është në kundërshtim me cilëndo formë të kuadrit kolektiv të ngurtë. Roli i sektorit civil është të sigurojë një pjesë të kanaleve të ndikimit të njerëzve ndaj strukturave të shoqërisë dhe të krijojë kushte për lidhje fleksibile të njerëzve në rrethe me bazë të interesit.

Fleksibiliteti i lidhjes qytetare ka të bëjë si me ndërrimin e sferave të interesit, ashtu dhe me ndërrimin e numrit të njerëzve dhe me ndryshueshmërinë e mënyrave të veprimit. Një njeri mund t'ju takojë strukturave të ndryshme civile, me nivel të ndryshëm angazhimi dhe të bashkëpunojë ose të përndajë interesa me një numër të ndryshëm njerëzish.

Asnjë njeriu nuk mund t'i bëjmë vend në një kuti.

Njerëzit kanë identitete të shumëfishta.

Ajo që ndonjë i takon një grupi të caktuar njerëzish për shkak të disa karakteristikave të veta, ose vetë konsideron se i takon atij grupi, ose, ndërkaq, të tjerët mendojnë se i takon atij grupi, nuk guxon të ndikojë ndaj mundësisë për praktikimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore.

Dalja ose hyrja nga cilado strukturë e përkatësisë së vërtetë ose të supozuar gjithashtu nuk guxon të ketë kurrfarë pasojash ndaj mundësisë për realizimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.

Njerëzit përfshihen në sektorin civil dhe veprojnë në të mbi bazë të karakteristikave të tyre të vërteta ose të supozuara.

Mundësia për ndikimin e sektorit civil është në proporcion të drejtë me zhvillimin e strukturës shoqërore. Sa më e zhvilluar dhe sa më demokratike të jetë struktura shoqërore, aq më e madhe është mundësia për ndikimin e sektorit civil. Në shtetin e zhvilluar demokratik pushteti dëshiron ta dëgjojë mendimin e qytetarëve, ka nevojë për formulimin e interesave të ndryshme në ndërtimin e politikave, e pranon si të domosdoshme shprehjen e pakënaqësisë me qëllim të reagimit adekuat dhe në kohë. Struktura e zhvilluar shtetërore ka nevojë nga alternativat, idetë dhe drejtimit zhvillimore që mund t'i ofrojë sektori civil, ka nevojë për ndihmë dhe veprim paralel në sfera të caktuara dhe ka nevojë që t'i dëgjojë kritikën dhe dëftimet e pakënaqësisë nga ana e qytetarëve, me qëllim që të veprojë në kohë dhe t'i ndërtojë në mënyrë gjegjëse legjislacionin dhe politikën zhvillimore.

Në mungesë të strukturës shoqërore me definim demokratik:

- sektori civil mund të keqpërdoret dhe të deformohet në funksion të vërtetimit/mbrojtjes së politikave të caktuara, të cilat nuk janë në interes ose, bile, janë në kundërshtim me interesat e qytetarëve;
- sektori civil nuk ka ndaj kujt të ndikojë, përkatësisht e humb vendin që duhet të sigurojë participimin e qytetarëve (për shkak të mungesës së institucioneve adekuate, për shkak se institucionet janë të mbyllura për mendimet e qytetarëve ose, ndërkaq, për shkak të mungesës së procedurave të cilat do ta kishin mundësuar ndikimin e qytetarëve);
- sektori civil mund të jetë plotësisht i marginalizuar (si nga ana e shtetit, i cili nuk krijon kushte për ekzistimin dhe shfrytëzimin e tij, si dhe nga qytetarët, të cilët nuk e shohin të sektori civil mjetin për veprimin e tyre).

Sektori civil nuk mund të ekzistojë pa shtet demokratik.

Shteti e jep kuadrin e domosdoshëm të ekzistimit të sektorit civil (sistemin dhe organizimin). Shteti e krijon ambientin e rregullave të përcaktuara dhe të sundimit të së drejtës, të cilat e mundësojnë veprimin dhe ndikimin e sektorit civil.

Shteti ka rol mbrojtës dhe siguron praktikimin e të drejtave dhe lirive të njeriut për të gjithë njësoj, e me këtë edhe të shfaqjes së mendimit dhe të promovimit të nevojave dhe të interesave që nuk janë të pranueshme për popullsinë shumicë.

Në mungesë të mekanizmave mbrojtës, sektori civil mund t'u nënshtrohet sulmeve të vazhdueshme, bile edhe dhunës, dhe ta humb funksionalitetin e vet (sidomos kur bëhet fjalë për tema të ndjeshme, të cilat janë në kundërshtim me bindjet e shumicës).

Mungesa e mjeteve për veprim mund ta zhvendosë fokusin e sektorit civil dhe të lë zbrazëtira të mëdha gjatë veprimit (në sferat që nuk janë interes prioritar për garniturën në pushtet).

Mungesa e kornizës ligjore në veprim mund të shkaktojë tejkalimin e kufijve të veprimit të sektorit civil dhe realizimin e aktiviteteve që i shkelin të drejtat dhe liritë e grupeve të caktuara të qytetarëve, përkatësisht t'i shkaktojnë dëm bashkësisë më të gjerë.

Shtetit demokratik i duhet sektori civil.

Sektorit civil siguron mobilizimin e njerëzve rreth nevojave dhe interesave të përbashkëta, gjë që ia lehtëson shtetit që t'i perceptojë të njëjtat dhe t'i marrë parasysh interesat e qytetarëve.

Sektori civil i mbledh mendimet e grupeve dhe individëve të ndryshëm dhe siguron zhvendosjen e sovranitetit të shtetit në dobi të individit.

Sektori civil i vë kufi keqbërjes së mundshme të shtetit dhe e disiplinon pushtetin.

Sektori civil e lehtëson participimin e individëve në proceset e vendosjes me strukturimin e subjekteve të njohura për shtetin, me të cilat mund të negociohet dhe të bëjë kontratë.

Karakteristikat e sektorit civil të domosdoshme për një shtet demokratik

Jo secili sektor civil është adekuat për zhvillimin e shtetit demokratik dhe promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Në një shtet demokratik sektori civil duhet të ofrojë alternativa dhe standarde të reja (zgjidhje më ndryshe, me të cilat do të mundësohet kënaqja më e plotë dhe më e mirë e nevojave dhe interesave të qytetarëve). Zgjidhjet e ofruara patjetër të jenë në kuadër të vlerave që dalin nga koncepti për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, dhe realizimi i tyre nuk guxon të mbështetet në mjete që janë në kundërshtim me këto vlera.

Sektori civil në një shtet demokratik duhet të jetë pasqyrë reale e pluralitetit të bashkësisë (pluralitetit të grupeve etnike, religjioze, të interesit, nevojave, mirëkuptimit, mendimit, bindjes filozofike). Dimensionimi i njëanshëm i sektorit civil mund të sjellë qasje të pabalancuar ndaj nevojave dhe interesave të ndryshme të qytetarëve dhe, në fund, të shkaktojë destabilizimin e tërë strukturës së bashkësisë.

Sektori civil duhet të ketë mundësinë e reagimit të shpejtë (përballë ngathtësisë së aparatit shtetëror, i cili ndjek procedura të caktuara dhe i cili nuk mundet që gjithnjë në kohë të reagojë në kushte ose nevoja të ndryshuara të qytetarëve). Që të mund ta realizojë këtë funksion, sektori civil patjetër duhet të jetë i përbërë nga individë të cilët nuk janë të ngarkuar në aspektin burokratik, por dhe të ketë në dispozicion edhe mëvetësinë e tillë financiare e cila do t'i mundësojë të veprojë pa leje paraprake për secilën prej tyre (drejtpërdrejt ose indirekt) nga ana e organeve shtetërore.

Sektori civil në një shtet demokratik është forum i hapur për debat për çështje prej më të ndryshmeve (para së gjithash, për ato që nuk janë të pranueshme ose të dëshirueshme për opinionin më të gjerë dhe për popullsinë shumicë). Për sektorin civil nuk guxon të ketë tema tabu. Nga njëra anë, kjo do të thotë se patjetër duhet të ketë mundësi për debat, bile edhe për ato tema që nuk janë kompatible me konceptin për të drejtat e njeriut (me qëllim zhvillimin e argumenteve, por edhe për njohjen e shtrirjes së gjerë të opinionëve të caktuara). Nga ana tjetër, kjo do të thotë insistim që të hapen dhe të vihen në rend të ditës tema që nuk janë të dëshiruara për shumicën ose për ndonjë grup të veçantë, por që janë të një rëndësie të madhe për zhvillimin e të drejtave dhe lirive të njeriut.

Sektori civil duhet të mundësoj artikulumin e problemeve dhe interesave të qytetarëve në atë mënyrë që ato të mund të paraqiten në mënyrë adekuate para shtetit dhe të mundësojë që të dëgjohet zëri i qytetarëve dhe ta forcojë mundësinë e ndikimit të tyre në zgjidhjen përfundimtare.

4. Si vepron sektori civil?

a) I identifikon nevojat dhe interesat e qytetarëve

Përmes kontaktit të drejtpërdrejtë, përmes analizave dhe hulumtimeve, duke mbledhur të dhëna (kuantitative dhe kualitative), me mbikëqyrje të drejtpërdrejtë ose mbi bazë të përvojës së vet.

b) I motivon qytetarët për aksion

I mbështet ata, krijon kushte për bashkëpunim, i përfaqëson dhe i paraqet qytetarët, i organizon grupet e ndryshme rreth interesave dhe nevojave të tyre të përbashkëta, vë lidhje me organizatat dhe strukturat ndërkombëtare, si dhe me trupat nacionalë për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

c) Promovon pluralizëm dhe diversitet

Sektori civil siguron praninë e grupeve të ndryshme përmes përbashkimeve të tyre të veta, është fleksibël në pranimin e njerëzve të ndryshëm, të cilët tubohen rreth ndonjë qëllimi të përbashkët, mundëson promovimin e interesave dhe nevojave që lidhen me grupe shumë të vogla njerëzish, siguron prani të balancuar të një diapazoni të gjerë të grupeve të ndryshme në procesin e vendosjes.

ç) Ndikimi ndaj shtetit dhe bartësve të pushtetit

Vë komunikim të vazhdueshëm dhe ad hoc me përfaqësuesit e pushtetit, i prezanton dhe i përfaqëson interesat e qytetarëve para organeve të pushtetit, tregon për zgjidhjet e mundshme, ofron analiza, raporte, informacione, të dhëna të përdorshme për strukturat e pushtetit.

d) Dëfton për gabimet, mungesat, lëshimet dhe shkeljet e ligjeve

Analizon, mbledh, krahason, raporton për praktikimin e të drejtave nga ana e qytetarëve dhe për mënyrën e mbrojtjes së tyre.

dh) Mund të kënaqë nevoja dhe interesa të caktuara dhe të vë struktura paralele ose t'i shtojë ekzistueset, të formuara nga ana e shtetit

Veprimi humanitar, ndihma dhe mbështetja sociale, elementet arsimore, janë aktivitetet konkrete lidhur me kënaqjen e nevojave të qytetarëve.

Sektori civil mund të ndikojë ndaj:

- Ligdhënësit (në çdo nivel të nxjerrjeve të ligjeve, akteve nënligjore, marrjes së vendimeve dhe ndërtimit të politikave)
- Ekzekutivit (në përgatitjen e ligjeve, në realizimin e politikave dhe në zbatimin e ligjeve)
- Detyrimit (si mekanizëm kontrollues)

5. Mjetet e qytetarisë aktive

Sektori civil mund të veprojë përmes dy mjeteve: monitorimit dhe aksionit direkt.

a) Monitorimi

Monitorimi nënkupton mbikëqyrjen e vazhdueshme, të menduar, të organizuar, me target, tubimin e të dhënave dhe raportimin për aktivitete, zgjidhje, situata të caktuara.

Objekt monitorimi mund të jenë: ligjet, dokumentet, materialet zyrtare, mediat, institucionet, organizatat, situatat, aktivitetet.

Të dhënat e fituara nga monitorimi shfrytëzohen për të dorëzuar raporte të veçanta dhe/ose të përmbledhura, komunikata, konferenca për shtyp dhe njoftime për publikun, shtrimin e pyetjeve në organet gjegjëse të pushtetit, iniciimin e procedurave para organeve kompetente drejtuar kah mbrojtja më e madhe e të drejtave dhe/ose ndryshimi i normave ose praktikave, në drejtim të respektimit më të madh të të drejtave të qytetarëve.

Monitorimi është pjesë përbërëse e participimit të qytetarëve në proceset e vendosjes. Me të dhënat dhe informacionet e tubuara monitorimi mundëson përfshirjen kuptimore të qytetarëve në proceset e vendosjes.

Monitorimi paraqet edhe nivelin e parë të kontrollit të shtetit. Në të vërtetë, pushteti që e di se mbikëqyret, se zgjidhjet dhe aktivitetet e tij ndiqen, maten dhe analizohen, zakonisht shumë më tepër i respekton ligjet dhe me shumë ndërgjegje i kryen obligimet e veta. Në këtë mënyrë monitorimi e vë kufirin e parë ndaj keqbërjes së pushtetit.

b) Aksioni

Përmbledhje e veprimeve konkrete që i ndërmarrin qytetarët (vetëm ose bashkë me të tjerë) me qëllim mbrojtjen, praktikimin më të mirë ose promovimin e të drejtave dhe lirive themelore.

Parakushte për veprim

- Qytetarët patjetër të kenë lirinë aktive (të dinë, të guxojnë, të duan diçka të bëjnë, t'i kenë në dispozicion mjetet e nevojshme që këtë ta bëjnë)
- Të ketë rregulla të lojës të parashikuara më parë – procedura veprimi të caktuara me ligje, të cilat nuk e kufizojnë, por që e mundësojnë veprimin qytetar (kufijtë e realizimit të të drejtave që e pamundësojnë shkeljen e të drejtave dhe lirive të të tjerëve, institucionet që mund të ndihmojnë, mekanizmat mbrojtës)
- Të ekzistojë hapësira e definuar e veprimit (fizik dhe simbolik), që nënkupton edhe lirinë nga frika dhe dënimi (sanksione dhe viktimizimi i njerëzve që i ndërmarrin aktivitetet)
- Të jetë i përgatitur për t'i bartur pasojat nga aktivitetet e veta dhe në mënyrë aktive t'i kundërshtojë këto pasoja (vetëdije për reperkursionet e mundshme negative, për reagimet e mundshme të opinionit më të gjerë dhe të pushtetit, dhe njohuri për mekanizmat mbrojtës që mund të përdoren)
- Të ketë sistem nga institucionet demokratike ku do të veprojë/ndaj të cilëve do të veprojë (strukturat e pushtetit funksionojnë ashtu që e mundësojnë ndikimin nga ana e qytetarëve)
- Të ketë mbrojtje nga shteti (sistemi i jurisprudencës është i drejtuar drejt mbrojtjes së njerëzve që e kontrollojnë pushtetin, që shtrojnë pyetje dhe që i kundërshtojnë zgjidhjet e caktuara të pushtetit)

- Mbështetja mediatike (ka media që i bartin informacionet për aktivitetet e sektorit civil, të cilat kanë qëndrime të njëjta/të ngjashme me çështje konkrete që vihen në rend të ditës, që i përkrahin këto aktivitete dhe marrin pjesë në to në kuadër të veprimit të vet)

Përgatitje për aksion

- çka dua (formulimi i saktë i kërkesës është me shumë rëndësi si për atë çka kërkon, si për atë të cilit i drejtohet kërkesa)
- identifikimi i organit, institucionit kompetent (ku të drejtohem – shumë shpesh aktivitetet e sektorit civil rrëzohen për shkak të “trokitjes në derë të gabuar”, përkatësisht shtrimit të kërkesës konkrete para organeve dhe institucioneve që nuk janë kompetente për problematikën e dhënë)
- aleat (prej kujt mund të pres mbështetje – aleatët gjithnjë janë të nevojshëm si për arritjen e masivitetit dhe për t’i dhënë fuqi më të madhe kërkesës, ashtu dhe për të sanuar pasojat eventuale të padëshirueshme që dalin nga aktivitetet)
- kundërshtar (prej kujt mund të pres kundërshtime – i rëndësisë së njëjtë, sikurse të përcaktimi i aleatëve, është edhe përcaktimi i kundërshtarëve të mundshëm, me qëllim të ngritjes së strategjive të veçanta për amortizimin e veprimeve që ata bëjnë dhe për adresimin e argumenteve të tyre)
- Çka më tej (nëse kam sukses, nëse nuk kam sukses –patjetër gjithnjë duhet pasur planin “B” dhe planin “C” në rast mossukses, të ekzistojë plani për zvogëlimin e dëmeve dhe ndihma për viktimat. Patjetër duhet pasur idenë për ditën pastaj, në rast të realizimit të qëllimit. Asnjë qëllim nuk guxon të paraqesë fundin)

Probleme:

1) Sektori civil i pranueshëm dhe i papranueshëm për politikën dhe partitë politike

Aktivizmi qytetar mund të korrespondojë në ndonjë sferë me aktivitetet, strategjitë dhe/ose politikat e strukturës në pushtet. Rëndom kjo ndodh kur bëhet fjalë për një lloj të caktuar grupesh të marginalizuara, për aktivitete humanitare, por dhe për aktivitete të ndryshme të cilat lidhen me ngritjen e vetëdijes për probleme konkrete.

Aktivizmi qytetar mund të jetë i përkundërt me aktivitetet, me strategjitë dhe me politikat e strukturës në pushtet. Në raste të këtilla, është shumë e natyrshme që aleanca të kërkohet te partitë politike opozitare, të cilat mund t’i paraqesin kërkesat e qytetarëve në kuvend (po qe se i kanë përfaqësuesit e tyre në të) ose t’u bëjnë masivitet dhe zë këtyre kërkesave përmes organizimit të anëtarësisë së tyre.

Tema të ndjeshme

2) Në veprimin e sektorit civil mund të paraqiten tema që kërkojnë mënyrë të veçantë veprimi, për shkak se janë në kufijtë e sigurimit të shtetit, për shkak se janë në kundërshtim të plotë me sistemin e vlerave që e promovon struktura në pushtet, për shkak se lëvizin linjës së tolerancës fetare dhe/ose etnike, ose për shkak se janë në kundërshtim (tema tabu) me sistemin e vlerave të shumicës së popullsisë.

Në rastin kur fjala është për tema të ndjeshme, nevojitet njohje më e madhe e problematikës dhe shkathësi më e madhe në gjetjen e strategjive dhe mënyrave që këto tema të vihen në rend të ditës pa shkakuar fare efekt të kundërt. Në këso lloj rastesh ndihmon shumë bashkëpunimi me organizatat ndërkombëtare ose me rrjetet e organizatave joqeveritare dhe shfrytëzimi i ratifikateve ndërkombëtare dhe i standardeve që promovohen me to.

6. Si bëhet aktive qytetaria?

Që të jetë aktiv, qytetari nuk ka nevojë për bashkimi formal (numri i njerëzve që veprojnë dhe njohja formale e grupit nuk përbëjnë elementin thelbësor të qytetarisë aktive). Njerëzit mund të veprojnë si: individ, grup, organizatë joformale, shoqëri, rrjet shoqërisht, sindikatë, parti politike...

Çdo individ bëhet pjesë e qytetarisë aktive me atë që:

- Zgjedh (lirisht dhe mbi bazë të informacioneve të mjaftueshme dhe të kuptueshme, kërkon informacione, i shqyrton të dhënat dhe merr vendim me të kuptuar të asaj që është ofruar)
- Merr pjesë (e tregon mendimin/qëndrimin e vet, i kumton nevojat dhe interesat e veta dhe kërkon kënaqjen e tyre)
- Kontrollon (shpreh kënaqësi ose pakënaqësi nga zgjidhjet që janë marrë, shtron pyetje për zgjidhje dhe aktivitete të caktuara, kërkon raport dhe përgjegjësi nga organet shtetërore)
- Dorëzon padi, ankesa, peticione, parashtresa ... në organet gjegjëse në rastet kur mendon se i ka të shkelura të drejtat dhe liritë, ose të rrezikuara interesat.

Që individi të mund të jetë pjesë e qytetarisë aktive, duhet:

- T'i praktikojë të drejtat dhe liritë (t'i dijë të drejtat e veta dhe të të tjerëve, të veprojë në harmoni me këto të drejta dhe të dijë se kur ato shkelen)
- Ta kuptojë të drejtën si përgjegjësi (për realizimin e të drejtave dhe lirive të veta dhe të të tjerëve)
- Të ngrihet në mbrojtje të të drejtave të veta dhe të të tjerëve (ta regjistrojë/ta njohë shkeljen e saj, ta kundërshtojë shkeljen, të japë mbështetje për të gjitha ato të drejta që janë shkelur)
- Ta individualizojë fajin për shkeljen e të drejtave (të njihen shkelësit direkt dhe të fshehur të të drejtave të njeriut dhe ata të emërohen)
- Të shfrytëzohet gjithçka që ka në dispozicion sistemi (sistemi ofron mjete dhe mënyra të ndryshme të luftës me shkeljet e të drejtave të njeriut – ankesa, peticione, procese gjyqësore, iniciativa, marshe, demonstrata, greva...)

Shteti demokratik ofron më shumë mundësi dhe mjete për qytetarin aktiv:

- Thirrje në procedura (qytetarët patjetër t'i ndërmendin organet shtetërore dhe të kërkojnë prej tyre realizimin me përpikëri të procedurave të caktuara ligjore)
- Prania (qytetarët duhet ta shfrytëzojnë çdo mundësi të dhënë në ligje për të qenë personalisht të pranishëm gjatë marrjes së vendimeve)

- Kërkimi i bisedës (qytetarët duhet ta shfrytëzojnë të drejtën e tyre për kontakt të drejtpërdrejtë me ata që i kanë zgjedhur për t'i përfaqësuar dhe me përgjegjësit për zbatimin e ligjeve)
- Këqyrjen e dokumenteve (qytetarët kanë të drejtë ta shikojnë tërë dokumentacionin që lidhet me nxjerrjen e zgjidhjeve të caktuara ligjore, të vendimeve apo politikave)
- Shumë komunikim me shkrim (mënyra më e mirë e komunikimit është ajo me shkrim, për shkak se në kërkesën me shkrim administrata patjetër të japë përgjigje me shkrim, për shkak se është e mundur që të thirret në komunikimin e mëparshëm, është e mundur që në mënyrë më precize të përcaktohen datat dhe situatat fillestare, ndjekja e ngjarjeve, vendndodhja e përgjegjësisë individuale dhe ngritja e nivelit të mbrojtjes së kërkuar)
- Shfrytëzimi i heshtjes së administratës (heshtja është miratim)
- Procedura dhe konteste administrative (që kushtojnë pak, e që në shumë raste janë urgjente)
- Gjetja e bashkëmendimtarëve ose e viktimave (qytetari duhet t'i identifikojë njerëzit në situata të ngjashme, me nevoja dhe interesa të ngjashme dhe të provojë paraqitjen e përbashkët. Shteti shumë më lehtë i shkel të drejtat dhe liritë e qytetarëve kur ata përpiqen që të drejtën e tyre ta realizojnë në dëm të të drejtës së tjetrit)
- Paraqitje/veprim i organizuar

Më vështirë është t'i mbrosh parimet dhe t'i kundërvihesh mendimit publik

Disa njerëz e ke vështirë, bile është me shumë rrezik, që t'i përfaqësosh. Ka çështje për të cilat nuk flitet, të cilat janë në kundërshtim me traditën dhe kulturën e bashkësisë më të ngushtë apo më të gjerë, të cilët janë pjesë e diskriminimit institucional dhe strukturor. Për llojin e këtillë të çështjeve është i nevojshëm veprimi i përbashkët i më shumë njerëzve dhe i strukturave të ndryshme.

7. Korniza e veprimit të qytetarisë aktive

- Sektori civil është pjesë e rrethimit politik ku zhvillohet dhe ai u nënshtrohet të gjitha problemeve, kufizimeve, deformimeve të atij rrethimi (aktivizimi qytetar as është i përkryer, as është i pagabueshëm, megjithatë është i domosdoshëm).
- Sektori civil nuk mund t'i realizojë qëllimet e veta pa involvimin e subjektit politik (partitë politike janë ato që e marrin pushtetin dhe hyjnë në trupat e zgjedhur legalisht ku marrin vendime. Shteti është ai që e ka mjetin e dhunës. Sektori civil duhet/doemos të gjejë aleat në strukturat politike, të cilat do të rrinë pas ideve që i promovon dhe pas kërkesave që i shtron. Vetëm në këtë mënyrë ato ide dhe kërkesa mund të bëhen pjesë e politikave, e zgjidhjeve ligjore dhe e strategjive zhvillimore).
- Sektori civil duhet të bashkëpunojë me pushtetin (si për çështjet për të cilat nuk ka kundërshtime, ashtu dhe për çështjet që i hapin si alternativa dhe për çështjet të cilat pushteti nuk i ka vënë në listën e prioriteteve të pushtetit të tij, bile dhe ta detyrojë pushtetin që t'i dëgjojë problemet për të cilat nuk do që të dëgjojë).

- Sektori civil duhet të kërkojë mbështetje te partitë politike opozitare (opozita është aleat natyror i sektorit civil për të gjitha çështjet që janë ideologjike, që kanë të bëjnë me vlerat ose në njëfarë mënyre që janë në kundërshtim me politikat e strukturës qeveritare. Opozita dhe partitë politike opozitare që janë në Kuvend mund t'i vënë në rend të ditës këto çështje, mund të kërkojnë që ato të shikohen ose, ndërkaq, ta paraqesin zërin e qytetarëve në trupin ligjdhënës. Opozita mund të ndërtojë sistem vlerash pas të cilit mund të ndalet sektori civil në luftën për ndryshimin e pushtetit dhe ku do të thirret sektori civil gjatë realizimit eventual të këtij ndryshimi).
- Dimensioni ndërkombëtar (sektori civil mund të mbështetet nga qytetarët e shteteve të tjera, mund ta bëjë të shikuashëm problemin edhe jashtë shtetit, të kërkojë ndihmën e strukturave dhe shoqërive ndërkombëtare ose ta vë problemin në një kontekst më të gjerë që ka të bëjë ose që i përfshin interesat dhe nevojat e njerëzve jashtë shtetit nacional).

Çka është qytetaria aktive? Kjo është pyetje së cilës patjetër duhet t'i kundërvihet përgjigjja se qytetari aktiv është diçka krejt tjetër nga pamja e rëndomtë për pjesëmarrjen e tij politike vetëm gjatë kohës së aktiviteteve zgjedhore. Koha është ajo e rëndomta, edhe për politikanët pamje e dëshiruar për qytetarin aktiv, që të fillojë që të ndryshohet.

Është koha që qytetarët ta njohin, e pastaj edhe ta praktikojnë se ata vetë janë “opozitë” permanente e partive politike, të cilat përkohësisht janë në pushtet, për shkak se ai pushtet u është lënë në emrin e qytetarëve dhe se ata mund ta kthejnë sërish në duart e tyre – në çdo katër vjet, ose atëherë kur qytetarët do ta njohin se partia politike që ka marrë mandatin nga qytetarët nuk po e realizon programin e premtuar politik ose, ndërkaq, e realizon me korrupsion apo me parime të papranueshme etike.

Në këtë mënyrë qytetarët demonstrojnë se kanë:

- Vetëdije për qytetari demokratike

Me të cilën gjë tregojnë se pjesëmarrja e përhershme e qytetarëve në jetën politike të një shoqërie, përmes përbashkimeve qytetare ose përmes iniciativave qytetare ad hoc, është në themelet e bashkësive demokratike, participative.

- Vetëdije për monitorim dhe ndikim në politikat publike

Si tregues se qytetarët gjithnjë dhe për çdo vendim politik mund të organizohen për ta monitoruar marrjen e vendimit, ose për të marrë pjesë më drejtpërdrejt në krijimin dhe marrjen e politikave publike në nivel lokal dhe qendror, duke i respektuar ligjet dhe procedurat të cilat duhet të jenë të tilla për ta mundësuar atë.

Këto arritje dhe të drejta të qytetarëve në një shoqëri të hapur demokratike më së miri realizohen kur qytetarët e dinë se kanë dhe se duhet ta përkryejnë përmbledhjen e shkathtësive interdisiplinare që do të ndihmojë në:

- Kontrollin e pushtetit lokal dhe qendror
- Aplikimin e shkathtësive në çështjet dhe politikat reale
- Shfrytëzimin e përvojave komparative
- Vlerësimin e mundësive

“Trajnimi” i vazhdueshëm i aktivizmit qytetar do t'i përkryejë procedurat dhe mundësitë e kontrollit të pushtetit lokal dhe qendror në çështje dhe politika reale me rëndësi të drejtpërdrejtë për qytetarët. Kur qytetarët e praktikojnë aktivizmin, gjithsesi se vijnë në kontakt me praktika, përvoja dhe zgjidhje nga disa aksione të tjera.

Objektivat e qytetarisë aktive

- Përveç arritjes së objektivave të çdo aksioni qytetar veç e veç (Ulja e ndotjes në qytet, Fushata për shtigje për biçikleta, Çmime më të lira të...), synimi i vazhdueshëm i objektivit themelor, i madh, i aktivizimit qytetar është ta zhvillojë përkushtimin e qytetarëve për qytetari aktive si mënyrë e participimit në krijimin dhe vendosjen e politikave publike me:
- Njohuri dhe shkathtësi për praktikimin e qytetarisë aktive
- Sigurimin e përvojave që demonstrojnë kompetencë
- Kontribut në pranimin e rëndësisë për qytetari aktive

Përveç shkathtësive dhe diturive të cilat çdo qytetar i arrin përmes arsimit për ta arritur profesionalitetin në profesionin që ka zgjedhur çdo anëtar i bashkësisë duhet të ketë ndjesinë se pjesëmarrja e tij në bashkësi, në nivel lokal dhe nacional nuk mbaron vetëm me angazhimin e tij profesional. Çdo qytetar ka mundësi pjesëmarrjeje në funksionimin e bashkësisë me iniciativa dhe aksione qytetare. Që të arrihet kjo, është e domosdoshme njohja me mënyrën se si funksionon bashkësia lokale ose nacionale dhe të njihet me të drejtat dhe mundësitë e tij për të marrë pjesë në iniciativa dhe aksione.

Në këtë mënyrë çdo qytetar fiton një shkallë të caktuar përvojë dhe kompetence për të marrë pjesë ose për të udhëhequr si lider në realizimin e iniciativave qytetare dhe duke e bërë atë anëtar kompetent të bashkësisë. Kjo, ndërkaq, kontribuon që pjesëmarrja individuale në aksione të bashkësisë të bëhet shembull për të gjithë të tjerët se qytetarët kanë mundësi që ta japin kontributin e tyre në funksionimin e bashkësisë edhe atëherë kur strukturat e vendosura të pushtetit janë joefikase ose nuk i njohin nevojat aktuale dhe thelbësore të qytetarëve dhe të bashkësisë.

qytetarë hapësira ime të drejta politika arsim pjesëmarrje **demokraci iniciativë** aktivizëm
qytetari participim bashkësi përndarje
shoqëri **solidaritet padëgjueshmëri**

Çka na mëson qytetaria aktive

- Si të monitorohen dhe si të ndikohet në politikat publike
- Se mund të merret pjesë në procesin e krijimit të politikave publike
- Se është e mundur të zhvillohen shkathtësi dhe baza konkrete për të qenë qytetar i përgjegjshëm dhe aktiv
- Zhvillohen shkathtësi komunikuese frytdhënëse dhe kreative
- Nxiti pamje pozitive dhe vetëbesim në praktikimin e të drejtave dhe përgjegjësi

Çka janë politikat publike?

Politikat publike mund të definoohen si pajtim që merr pushteti (lokal ose qendror) në gjetjen e instrumenteve dhe mënyrave për t'i plotësuar obligimet dhe përgjegjësitë e veta në realizimin e politikave për të cilat ka marrë mandat gjatë kohës së zgjedhjeve, si dhe mbrojtjen e të drejtave të individëve dhe të bashkësisë për zgjidhjen e problemeve që qëndrojnë në rrugën e mirëqenies së përgjithshme.

Politikat publike përfshijnë ligjet, rregullativat, vendimet dhe praktikatat që i krijojnë:

- Pushteti ligjdhënës, ekzekutiv dhe gjyqësor
- Administrata publike
- Agjencitë rregullatore
- Trupat dhe agjencitë tjera publike dhe qeveritare

Qytetari aktive... Politika publike... Çfarë është lidhja midis tyre? Problemet!!! Pikërisht ashtu, problemet janë lidhja midis politikave publike dhe qytetarisë aktive. Kur problemet nuk mund të zgjidhen ose nuk ka vullnet për këtë, me instrumentet institucionale për krijimin dhe daljen me politika publike, atëherë në skenë del – QYTETARIA AKTIVE.

Problemet që dalin para ndonjë interesi publik të bashkësisë nuk duhet të shikohen si pengesa, por si sfida dhe ato duhet të zgjidhen. Në këtë mënyrë gjithnjë bëhet edhe një hap më tepër drejt një bashkësie më të mirë ku jetojnë qytetarë të kënaqur, pa marrë parasysh përkatësinë e tyre etnike, politike, fetare ose çfarëdo tjetër.

Problemet duhet të zgjidhen e jo të “futen nën tepih”. Më së paku zgjidhja e tyre, ose vullneti për t'u zgjidhur duhet të varet nga interesat politike ose partiake.

Synimi për një bashkësi më të mirë asnjëherë nuk mbaron. Kur do të arrihet një qëllim, para bashkësive del sfida e re që duhet të tejkalohet me zgjidhjen e ndonjë problemi. Cilat janë kriteret që e përcaktojnë zgjedhjen e problemit që duhet të zgjidhet? Ja disa pyetje, përgjigjet e të cilave përcaktojnë se a duhet të zgjidhet ndonjë problem dhe si duhet bërë kjo në bashkësi, rreth së cilës tubohet energjia e një numri të caktuar qytetarësh:

1. A është problemi i rëndësishëm për një numër më të madh qytetarësh?
2. A është pushteti (lokal, qendror) përgjegjës për zgjidhjen e atij problemi?
3. A ekzistojnë informacione të mjaftueshme që do të ndihmojnë që të organizohet aksioni i frytshëm qytetar?
4. A ekzistojnë shanse reale për zgjidhjen e problemit?

Hapat themelore për krijimin e aksionit qytetar

Kur do të përcaktohet se disa qytetarë të bashkësisë kanë ndonjë problem dhe kur do të niset të bisedohet për të, në të vërtetë bëhet hapi i parë për një aksion qytetar. Rëndom, përvoja i një hapat në vazhdim gjatë kreacionit të një iniciative qytetare:

1. Identifikimi i problemit të një bashkësie.
2. Propozim-zgjidhje në formën e rekomandimeve për politika publike të zbatueshme.
3. Plan aksional për pranimin dhe implementimin e propozimeve që dalin nga iniciativa qytetare.
4. Realizimi i planit aksional para opinionit publik.

Koncentrimi i pakënaqësisë nga ndonjë situatë në bashkësi, është simptoma e parë që të çon në identifikimin e problemit për të cilin është i domosdoshëm aksioni qytetar. Në këtë fazë bisedat dhe debatet për problemin nuk është e thënë të jenë të organizuara, por gjithsesi kontribuojnë në mprehjen e pamjes për të. Rëndom në këtë fazë krijohen bërthamat organizative dhe lideriste, të cilat formohen në fazën e dytë të debateve brenda bashkësisë, kur tubimi i informacioneve për natyrën e problemit dhe për problemet prej ku ai gjeneron bëhen më të organizuara dhe më të fokusuara.

Njëri prej rekomandimeve në këtë fazë është “sa më tepër burime dhe informacione, aq më tepër opsione për zgjidhje”. Numri i mjaftueshëm i informacioneve do ta ndihmojë prezantimin e argumentuar të problemit.

Në këtë fazë të përgatitjes të një iniciative qytetare rezultatet më të mira dhe më efikase arrihen po qe se ata që tubohen rreth saj organizohen në grupe:

- Grupi 1 – Për prezantim të argumentuar të problemit
- Grupi 2 – Zhvillimi i politikave alternative
- Grupi 3 – Harmonizimi i zgjidhjeve të propozuara me dispozitat kushtetuese dhe ligjore
- Grupi 4 – Punë në planin aksional

Grupi për zhvillimin e politikave alternative i përgatit zgjidhjet e problemit dhe duhet të ofrojë përgjigje komplet të menduara dhe aplikative, të cilat duhet të jenë të harmonizuara me sugjerimet në lidhje me dispozitat kushtetuese dhe ligjore, për të cilat kujdeset grupi i qytetarëve që e kontrollon legjislacionin dhe harmonizimin e zgjidhjeve të reja me të.

Grupi i katërt punon në planin aksional të iniciativës qytetare dhe i planifikon aktivitetet në përputhje me fazat për realizimin e iniciativës qytetare nga fillimi deri në realizimin e qëllimit.

Në një moment, iniciativa qytetare duhet të jetë e prezantuar edhe para publikut më të gjerë përmes mjeteve të komunikimit. Nga prezantimi dhe nga promovimi publik i iniciativës qytetare pritet:

- Ballafaqim me kontekstin real me të cilin përballlet iniciativa
- Nisja e debatit publik që mund ta stimulojë iniciativën dhe – e kundërta
- Ndhimmon që të fitohen bashkëmendimtarë aktivë të rinj dhe mbështetje më të madhe publike

Organizimi i një aksioni qytetar

Çdo ndryshimi i paraprin aksioni i cili do të jetë i suksesshëm vetëm po qe se është i organizuar, ndërsa organizimi i mirë nënkupton investim:

- Në zemra ta sigurojë MOTIVIMIN
- Në koka ta sigurojë STRATEGJINË
- Në “duar” dhe “këmbë” ta sigurojë AKSIONIN

Motivimi, strategjia dhe aksioni janë trilingu i suksesit i çdo iniciative qytetare. Motivimi e ushqen iniciativën me energji dhe entuziazëm, strategjia e siguron qasjen racionale të planifikimit dhe realizimit të hapave më parë të përpunuar, ndërsa këto dyja – motivimi dhe strategjia shndërrohen në aksion që çon tek objektivi.

LIDERI DHE LIDERIZMI NË ORGANIZIMIN E NJË AKSIONI QYTETAR

Këto tri shkathtësi - të motivosh, të përgatisësh strategji dhe të strukturosh aksion kolektiv, mund të studiohen dhe të mësohen. Janë këto tri shkathtësi lideriste themelore të domosdoshme për zhvillimin e fushatës dhe për krijimin dhe realizimin e një aksioni qytetar.

Në lidhje me liderizmin në aksionin qytetar, organizimi i mirë nënkupton që të jenë të plotësuar tre faktorë:

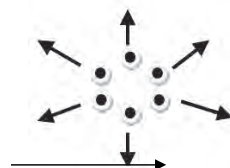
1. Liderë që organizojnë dhe zhvillojnë liderë të tjerë që të koordinojnë me ta në ekipe lideriste.
2. Të krijohen raporte, bashkësi dhe përkushtim rreth liderizmit të aksionit.
3. Nxjerrja e fuqisë nga resurset e bashkësisë që të jetë energji e strategjisë me të cilën duhet të realizohen objektivat dhe rezultatet e vëna.

Nga përvoja e aksioneve qytetare në këtë temë – liderë dhe liderizëm, njihen rekomandime të caktuara të cilat relativisht janë instruktive. Nga përvoja, kur është në pyetje roli i liderit dhe liderizmit në planifikimin, organizimin dhe realizimin e një fushate qytetare, veçohen situata kur të gjitha aktivitetet dhe të gjithë aktivistët kyç rreptësisht janë të fokusuar kah një lider. Këto përvoja nuk janë domosdoshmërisht negative, por hapin shumë pyetje në raport me efikasitetin e aksionit për shkak të centralizimit të tejtheksuar dhe komunikimit njëkahësh që, si e para, merr shumë kohë e si e dyta, kërkon nga lideri, i cili është qendra e aksionit, kapacitete dhe përkushtim të jashtëzakonshëm.

- A është lider ai tek i cili shkojnë të gjithë?
- Çka do të thotë të jesh në qendër?
- Çfarë është ndjesia kur je shigjetë që nuk mund të drejtohet drejt cakut?
- Çka do të ndodhë nëse lideri heq dorë?

Lideri në qendër

Mungesë liderizmi

Ndonjëherë shkojmë në skajshmërinë tjetër:

Nuk na duhet lider, sepse të gjithë mund ta bëjmë atë!

Kjo situatë e vë në rrezik koordinimin në iniciativën qytetare, dhe ai, për shkak se ndonjëherë fjala është për procese të komplikuar dhe komplekse, është shumë i rëndësishëm kur bëhet fjalë për arritje të suksesshme të objektivit të aksionit qytetar. Përveç kësaj, në një iniciativë qytetare kështu të organizuar humbet ndjenja e përgjegjësisë.

ÇORGANIZIM	LIDERIZËM	ORGANIZIM
Ndarje	Vënia e lidhjeve dhe raporteve	Përbashkësi
Konfuzion	Interpretim	Mirëkuptim
Pasivitet	Motivim	Pjesëmarrje
Reaktivitet	Strategji	Iniciativë
Pa aksion	Mobilizim	Aksion
Mungesë objektivi	Marrja e përgjegjësisë	Objektivi

Liderët, para së gjithash, janë organizatorë të mirë, ose menaxherë, të cilët janë përgjegjës për t'i arritur objektivat e aksionit qytetar.

Njëra prej vetive më të rëndësishme të menaxhimit të liderëve të tillë është koordinimi dhe inkurajimi i të tjerëve që të ndërmarrin aktivitete lideriste në sfera të caktuara ose në faza të caktuara të fushatës.

Kjo do të thotë delegim i përgjegjësisë (një termin më stimulues sesa ndarja e detyrave) tek liderët tjerë.

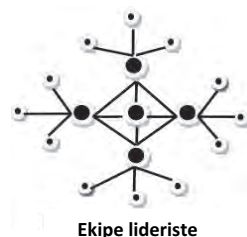
Duhet të mbahet mend: në fazën e hershme të fushatave, motivimi dhe angazhimi i vullnetarëve dhe mbështetësve është kritik, prandaj skajshmërisht është e rëndësishme që të fitohen liderë/organizatorë të rinj që të formohen ekipe lideriste.

Kritere për efikasitet ekipor:

1. Kapacitetet e ekipit shkojnë në favor të objektivit që duhet të arrihet
2. Ekipi mëson se si të punojë më mirë gjatë kohës së përgatitjeve dhe gjatë realizimit të aksionit
3. Ekipi e mbështet zhvillimin dhe specializimin individual

Që të arrihet ky efikasitet ekipor, më parë duhet të sigurohen kushtet për një start të mirë:

1. Ekipi i liderëve/organizatorëve është stabil dhe i di potencialet dhe kufizimet.
2. Misioni i juaj ka drejtim të qartë. Detyrat që duhet t'i realizoni janë të qarta, sfiduese, janë të rëndësishme për aksionin që realizoni.

3. Ekipet punojnë në mënyrë të pavarur dhe në të njëjtën kohë të lidhura me ekipet tjera lideriste.
4. Ekipet e mira ndihmohen me njëra-tjetrën. Ekipet e mira komunikojnë kur u duhet ndihmë.
5. Keni rregulla të qarta.

TREGIMI/NARRACIONI I NJË AKSIONI QYTETAR

Për mossuksesin e një aksioni qytetar fajtorë më shpesh janë inercia, frika, shkalla e ulët e vetëbesimit, izolimi dhe apatia. Këto gjendje tejkalohen me urgjencë, shpresë, duke e ditur se qytetarët mund të bëjnë dallimin, me solidaritet dhe me mllef.

Instrumentet për kapërcimin e emocioneve që krijojnë inhibicion, qëndrojnë tek narracioni, te tregimet:

- Te secili aktivist veç e veç (*Tregimi im*),
- Në tregimet e bashkësisë sonë (*Tregimi ynë*), dhe
- Në *Tregimin tani dhe këtu*, që shkruhet dhe transmetohet derisa zgjat aksioni qytetar.

“Tregimi im” tregon se përse secili prej nesh i është bashkuar aksionit. “Tregimi ynë” i bashkon vlerat e bashkësisë, të organizatës, ose të fushatës ad-hoc, si dhe resurset që ka bashkësia që ta arrijnë objektivin. “Tregimi tani e këtu” tregon urgjencën, sfidën aktuale, për të cilën jemi thirrur për ta ndërmarrë aksionin.

Të tri elementet që e bashkojnë tregimin që e përhapim janë: Sfida, Zgjedhja dhe Rezultatet, përkatësisht ndryshimet që duhet t'i arrijmë.

Shumë elemente të “Tregimit tani e këtu” janë të njohura dhe të afërta. Sfida, në vend se të jetë në të kaluarën, tani është këtu. Shpresa është në të ardhmen, në ndryshimet e ardhshme që duhet të ndodhin me aksionin qytetar. Zgjedhja nuk është zgjedhje të cilën ndonjëherë e kemi bërë, por është zgjedhje që e bëjmë tani. Se këndejmë, “Tregimi tani e këtu” është për nevojën urgjente, aktuale, për ndryshim, e cila kërkon që t'i kushtohet vëmendje e plotë, ndërsa rrënjët e saj janë në “Tregimin tim” dhe “... tonë”.

“Tregimi tani e këtu” është aksioni që e ndërmarrim.

PJESA II

QYTETARIA AKTIVE – NGA INICIATIVA QYTETARE TE FUSHATA E REALIZUESHME

Për ato grupe qytetarësh që kërkojnë modele dhe vegla pak më strategjike për ndryshim social efektiv, punë këtu kanë: fushatat!

Çfarë janë fushatat? Në thelb, fushatat janë përpjekje të organizuara dhe të vazhdueshme për arritjen e një drejtësie të caktuar sociale. Fushatat janë mënyrë e fortë për ndërtimin strategjik të kapaciteteve, zhvillimin e përvojës dhe vënien e themeleve për lëvizje të ardhshme. Njëkohësisht, fushatat korri fitore për fushata të reja.

Fushatat kanë objektiv! Fushatat janë të definuara nga ana e objektivave të tyre, që mund të jenë të ndryshëm dhe “të mëdhenj” ose “të vegjël”: ... arritja e reformave në sferën e urbanizimit; rrezimi i diktatorit, ndryshimi i urdhëresës së Këshillit të Qytetit në lidhje me komunikacionin; sindikalizimi në fabrikat e kompanive multinacionale...

Fushatat kanë objektiv real (të realizueshëm)! Disa objektiva janë me më tepër leverdi sesa disa të tjerë. Prandaj, duhet pasur prioritete. E kotë është të ngrihet e tërë një lëvizje që do të synojë drejt objektivave të porealizueshëm (jorealë). Objektivat e realizueshëm të një fushate duhet të shikohen nga aspekti i kapaciteteve të atyre që e organizojnë fushatën.

Shikimi i objektivave realë të një fushate dhe realizimi i tyre janë inspirative dhe stimulative për aksionet (fushatat) e ardhshme qytetare.

Fushatat mund të përdorin taktika shumë të ndryshme! Bllokada, greva, marshe, paraqitje dhe fjalime në rrugë... janë vetëm një pjesë e taktikave të realizimit të një fushate. Më mbresëlënëse janë ato fushata që përmbajë paraqitje të dramatizuara. Të tilla janë, për shembull, aksionet e vazhdueshme të organizatës “Femen”. Te ne aksione “skenike” të suksesshme realizonte iniciativa qytetare “Shkupjanët e këndueshëm”. Në rajon, njëra prej fushatave më të suksesshme, e cila për një vit, në vitin 2000, e rrëzoi kryetarin e atëhershëm të Serbisë, Slobodan Millosheviq, tregoi se aksionet me inskenim dhe me humor ishin relativisht inspirative për mbështetje, solidaritet të qytetarëve dhe për vendimin e tyre që t’u bashkohen studentëve, të cilët ishin bërthama e lëvizjes “Rezistenca”.

Përse janë të nevojshme taktika të ndryshme? Ndhmon në rekrutimin dhe arsimimin e organizatave dhe individëve të caktuar si aleatë potencialë. Taktikat e ndryshme, konform grupeve të targetuara, në faza të caktuara të iniciativës qytetare janë inspirim për mbështetje të re dhe solidaritet që të ndërtohet një mosbashkëpunim më masiv me sistemin.

Që të ngrihet një fushatë, duhet – kohë! Fushatat dallojnë nga aksionet e çastit. Njëri prej objektivave të tyre është të bëjnë presion të vazhdueshëm për një periudhë më të gjatë.

DUHET PASUR PARASYSH: Te fushatat e çastit, ata ndaj kujt bëhet presioni e dinë se duhet ta durojnë valën e goditjes, ndërsa në rastin e dytë fushatat e gjata kanë për qëllim që presioni i vazhdueshëm të arrijë temperaturën deri në thyerjen e rezistencës për realizimin e aksionit qytetar dhe realizimin e objektivit të tij.

Përse kanë sukses fushatat? Një fushatë të suksesshme i duhet qytetaria (sa më shumë, aq më mirë) dhe liderët. Liderët janë të rëndësishëm, por fuqia e vërtetë e ndryshimeve sociale qëndron te populli i mobilizuar. Fushatat e ndihmojnë ndërtimin e kapaciteteve të liderëve të vendit në mjedisin e tyre lokal në një mënyrë të decentralizuar. Fitoret në nivel lokal, në nivel të iniciativave qytetare e rrisin vetëbesimin dhe stimulojnë iniciativa të reja.

Fushatat lokale mund të replikohen! Edhe pse organizatat lokale ose grupet ad-hoc duhet të gjurmojnë pas fushatave autentike, ndonjëherë janë të zbatueshme edhe fushatat që replikohen. Shumë shembuj dhe leksione praktike mund të mësohen ose të jenë inspirim nga përvojat e arritura nga koncepti “aksion i padhunshëm” i lëvizjes studentore “Otpor” (Rezistenca).

Për lindjen dhe përvojat e lëvizjes studentore “Otpor”, [më shumë këtu](http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/otpor-origins.php) (<http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/otpor-origins.php>)

Vrojtime kyç të “Ministrisë” së aktivizmit:

- Aktivistët besojnë se mund të bëjnë dallim në bashkësinë e tyre
- Besojnë se bëjnë dallim në bashkësi
- Zhvillojnë njohje për politikat publike
- Zhvillojnë njohje për t'i sfiduar kreatorët e politikave
- E dinë se si funksionon qeveria
- E zhvillojnë përkushtimin ndaj qytetarisë aktive
- Involohen në bashkësi
- I dinë problemet specifike të bashkësisë
- I zhvillojnë shkathtësitë për punë në grupe
- Zhvillojnë shkathtësi të rëndësishme hulumtuese dhe komunikuese

REKRUTIMI I AKTIVISTËVE DHE I MBËSHTETËSVE TË AKSIONEVE QYTETARE

Rekrutimi – Çka është ai? Thjesht, ai është aksion, ose seri aksionesh që duhet të tërheqin numër sa më të madh njerëzish për t'u bashkuar ose për ta mbështetur iniciativën tuaj.

- Një gjë është – të ftoni një numër të madh njerëzish në ngjarjet që organizoni që t'ju mbështesin.
- Tjetër gjë është – të tërhiqni sa më shumë vullnetarë që do të përfshihen në ekipet organizuese ose lideriste.

Rekrutim – Përse? Ka më shumë arsye. Ja disa prej tyre:

- Iniciativa bëhet më e shikueshme.
- Numrat e mëdhenj bartin më shumë energji, e cila e përshpejton procesin e ndryshimeve.
- Më shumë njerëz, fushata më e madhe.
- Mprehin shkathtësitë dhe argumentet për të cilat është ndërmarrë aksioni
- Aksionin e vë më afër popullit.
- Njerëz të rinj, ide të reja.
- “Fryhet” ndjenja për përbashkësi.

Rekrutim – Si?

- **Me zemër** – Ka më shumë shanse që të tërheq më shumë njerëz po qe se tregimi juaj lidhet me tregimin e bashkësisë (tregimin tonë), me nevojat e tyre dhe me “tregimin tani dhe këtu”. Prandaj, është me rëndësi që t’u kushtohet kohë e mjaftueshme vullnetarëve dhe mbështetësve që të “infektohen” me inspirimin, vizionin dhe strategjinë e aksionit tuaj. Nëse ata nuk e “blejnë” tregimin tuaj, do të jetë më vështirë me të tjerët.
- **Me arsyen** – Aksionet qytetare janë operacione të ndërlikuara. Shumë energji dhe kohë harxhohet në çështje administrative, në logjistikë, në bindjen nga ana e folësve ... Ende mbetet për t’u zgjidhur çështja e rëndësishme që të bindet një numër sa më i madh i qytetarëve që të vijnë në ngjarjet tuaja, që tua japin mbështetjen. Duhet pasur parasysh: nëse doni që në ngjarjen tuaj të vijnë 1.000 qytetarë, duhet të informoni më së paku 3.000.

PJESA III

KOMUNIKIMI ME PUBLIKUN

„Propaganda për demokracinë është ajo që për regjimet diktatoriale është dhuna.“

Noam Çomski, „*Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*“, (1988), by Edward S. Herman and Noam Chomsky

I njohur edhe si analist i mediave, Noam Çomski bashkë me Eduard Hermanin e koncipojnë modelin e propagandës, sipas të cilit në kushtet e ekonomisë së tregut, edhe krahas mungesës së intervenimit shtetëror, mediat nuk janë të paanshme dhe janë nën ndikimin e fuqisë korporative.

E filluam këtë pjesë të doracakut, “Komunikim me publikun”, me temën Propagandë për shkak se përvojat bashkëkohore shënojnë se pushtetet, në kushtet e kontrollimit të mediave, i shfrytëzojnë mjetet e propagandës që t’u shërbejnë elitave dominante (politike ose të biznesit) dhe interesave të tyre dhe që ta objektivizojnë realitetin mediatik, në vend të realitetit objektiv.

Mjetet e propagandës në media:

- Selektimi i temave
- Distribuimi me interes i temave
- Theksimi
- Vënia e temave në korniza
- Filtrimi i informacioneve
- Udhëheqja me debatet
- Defokusimi
- Komunikimi me publikun

Realiteti mediatik është gjendje në të cilën përdorimi i vazhdueshëm i propagandës krijon pseudo-realitet, iluzion, që ka për qëllim të imponohet si objektiv dhe në atë mënyrë ta

shtrembërojnë perceptimin e shikimit të realitetit dhe të krijojnë mendime publike në favor të politikave në pushtet.

Së këndejmi, komunikimi me publikun është pjesë thelbësore e iniciativave qytetare të organizuara.

Procesi për informimin e publikut për motivin, aktivitetet dhe objektivin e një organizimi

Forma themelore e këtij komunikimi është prodhimi dhe distribuimi i raporteve të rregullta, ndërsa forma plotësuese janë:

- Mbulimi mediatik
- Ndikimi ndaj vendimeve të kreatorëve të politikave
- Krijimi dhe ruajtja e reputacionit tek: aktivistët, vullnetarët, partnerët, qeveria, donatorët, të tjerët...

Objektivi i komunikimeve me publikun: Ta promovojë objektivin e iniciativës qytetare, ta sigurojë të kuptuarit e tij dhe të vë bashkëpunim midis organizatës dhe grupeve më relevante të targetit të tij. Në objektivat e veçantë dhe specifik të komunikimit me publikun është krijimi i pamjes së organizatës që e ndërmerr iniciativën.

Përse është e nevojshme pamja pozitive?

- T'i përmirësojë raportet e organizatës me partnerët.
- T'i përmirësojë raportet me të punësuarit dhe vullnetarët.
- T'i përmirësojë perspektivat financiare dhe raportet mes partnerëve.
- T'i përmirësojë performancat e organizatës.
- Të përmirësohet mirëkuptimi.
- Atëherë kur grupet e targetuara nuk kuptojnë se çfarë punon organizata dhe cili është objektivi i saj.
- Atëherë kur puna dhe aktivitetet janë shumë profesionale, komunikimi me publikun ndihmon që të përshkruhet aktiviteti, për secilin më lehtë i kuptueshëm.

Format dhe objektivat e komunikimit publik dallojnë për çdo organizatë më vete

Përse është i domosdoshëm komunikimi me publikun? Ja disa shkaqe për domosdoshmërinë:

- Organizatave iu duhen mbështetje dhe financa. Dukja e organizatave qytetare dhe e iniciativave të tyre është me rëndësi për grumbullimin e financave nga donatorët.
- Liderët e organizatave qytetare dhe të iniciativave të sponsoruara janë të obliguar që t'i informojnë donatorët, klientët, partnerët, obliguesit tatimorë dhe publikun për aktivitetin e tyre dhe për mënyrën se si shfrytëzohet mbështetja financiare e donatorëve.

Nga ana tjetër, organizatat qytetare kanë nevojë për fedback për aktivitetet e tyre që të fokusohen në objektivin e tyre dhe të jenë relevante në raport me nevojat e bashkësisë. Arrijte jo më pak e

vogël nga komunikimi me publikun është vënia e lidhjeve me partnerët e rinj dhe me ata potencialë, me të cilën gjë forcohet rrjetëzimi dhe bashkëpunimi me organizatat dhe iniciativat qytetare simotra.

Forma të tjera të komunikimit

Komunikimi i brendshëm: Informimi i aktivistëve dhe i vullnetarëve të përfshirë në një iniciativë, ose në shoqëritë qytetare. Është i domosdoshëm, për shkak se gjatë gjithë kohës i siguron informacionet e domosdoshme për rrjedhën e iniciativës, për reagimet, për rezultatet sipas fazave. Kjo u jep pjesëmarrësve në iniciativë ndjesinë se ata vazhdimisht i takojnë asaj dhe se janë të përkushtuar ndaj aksionit. Në të njëjtën kohë, kjo siguron sistemin e përfshirjes së aktivistëve dhe të vullnetarëve në fazat adekuate të iniciativës që të marrin pjesë me aktivitete gjegjëse, të cilat dalin nga shkathtësitë dhe dituritë e tyre.

Komunikimi profesional është i domosdoshëm po qe se gjatë kohës së iniciativës bëhen hulumtime të caktuara, ose arrihen njohuri për të cilat nevojitet ndonjë profesionalizëm i veçantë.

Rrjetëzimi: Komunikimi i vazhdueshëm dhe shkëmbimi i informacioneve e ndihmon koordinimin e aktiviteteve me partnerët dhe siguron hapësirë për përfshirjen e partnerëve të rinj në iniciativë.

Puna me mediat

Komunikimi me mediat, e përmes tyre edhe me opinionin publik, sot kryesisht bëhet përmes mediave tradicionale, përmes internetit dhe rrjeteve sociale.

Në pjesën e tradicionaleve - radioja, televizioni, gazetatat, magazinat, janë media të cilat ende kanë potencial që ta sigurojnë komunikimin e iniciativave qytetare, të organizatave me grupet e tyre të targetuara dhe me opinionin më të gjerë. Me mediat tradicionale, veçmas me televizionin, arrihet përfshirja e një publiku më të madh se sa ajo çka mund të bëhet vetëm me aktivitetet programore.

Mungesa e ambientit mediatic maqedonas, në pjesën e mediave tradicionale, është se ajo është tërësisht e “sunduar”, e partizuar, e politizuar dhe e ndarë, përfshi dhe servis radiodifuziv publik, i cili sipas Kushtetutës dhe ligjeve duhet të jetë servis i qytetarëve dhe i iniciativave të tyre. Fushatat e paguara janë të shtrenjta, ndërsa iniciativat qytetare nuk kanë buxhete për një gjë të tillë, kështu që raportet me mediat tradicionale relativisht janë të ndërlikuara.

Raportet me mediat – Sidoqoftë, organizatat qytetare dhe organizatorët e iniciativave nuk duhet të heqin dorë nga arritjet që mund të fitohen nga mediat, qoftë edhe në kushte të këtiilla. Thjesht, duhet të përshtaten me kushtet, t'i studiojnë shprehitë dhe nevojat e tyre dhe të gjejnë mënyra të reja për t'i kapërcyer pengesat.

Në këtë kuptim, ruajtja e raporteve të mira me mediat është jashtëzakonisht e rëndësishme. Si e para, siç thamë tashmë, duhet t'i kuptoni nevojat e tyre. Që të jetë kjo funksionale, përgatituni që të siguroni:

- Informacione që ju duhen
- Atëherë kur ju duhen (tajming)
- Në formën më të leverdishme të tyre

Kur themi se ruajtja e kontakteve me mediat është shumë e rëndësishme, mendojmë edhe në atë se aktivistët qytetarë duhet ta shfrytëzojnë profesionalizmin e tyre dhe përvojën direkte me temat reale të qytetarëve që të imponohen si ekspertë. Ata duhet të jenë të përgatitur për paraqitje mediatike po qe se ndodh diçka që kërkon analizë ekspertësh nga sfera që është specialitet i organizatës (epidemi, diskriminim, sundimi i të drejtës, ekologji ...).

Gatishmëria për paraqitjen mediatike është e domosdoshme edhe kur organizata është në krizë, për shkak se në raste të këtilla mbulesa mediatike e pakontrolluar nuk është e dëshirueshme. Në këtë kuptim liderët e bashkimeve dhe iniciativave qytetare, si dhe të personave përgjegjës për marrëdhënie me publikun, patjetër të jenë të përgjegjshëm dhe të përgatitur që t'ia dalin me mediat.

Përgatitja për paraqitje mediatike realizon arritje në:

- Krijimin e pamjes adekuate të organizatës në publik
- Promovimin e politikave dhe iniciativave për të cilat angazhohet shoqëria ose iniciativa
- Informimi dhe këshillimi i target – grupeve

Që të arrihet dituria e dëshiruar për komunikim me mediat, është e nevojshme njohja me karakteristikat elementare të natyrës së mediave dhe redaksive të ndryshme. Kjo ndihmon që të mos ndihen sikur të jeni në ndonjë territor të huaj, kështu që me rëndësi është të dihet se çdo media dhe çdo redaksi e ka mënyrën e vet të punës. Media të ndryshme, nevoja të ndryshme:

- **Redaksitë e deskut** të gazetave, radiove dhe televizioneve, për lajme të reja për çdo ditë dhe në çdo moment
- **Magazinet dhe producentët e programeve dokumentare** kanë nevojë për storje që hyjnë më thellë
- **Radiot dhe TV-stacionet lokale, si dhe gazetat lokale** duan storje që kanë lidhje me shikuesit, me dëgjuesit dhe lexuesit e tyre
- **Korrespondentët e agjencive dhe mediave të huaja** i interesojnë storjet me ndikim më të gjerë

Si të arrihet te mediat dhe çka është ajo që mediat e presin nga informacionet që kanë potencial të jenë lajm? Ekzistojnë më tepër mënyra, por dy janë bazë:

- Me sigurimin e informacioneve drejtpërdrejt në media
- Me organizimin e ngjarjeve dhe aktiviteteve që ia vlen të jenë lajm

E dyta, organizimi i ngjarjeve dhe aktiviteteve që kanë potencial në vetvete për të qenë lajm mediatik, është mënyra më e mirë. Kërkon pak më shumë angazhim dhe kreacion të aktivistëve, por në detin e informacioneve që sot arrijnë në media, selektimi i atyre që do të bëhen lajm i ditës është shumë i rreptë.

Për një komunikim të mirë me mediat ndihmojnë edhe këto informacione të tipit “thashethem” për gazetarët. Kini parasysh:

- Shumica e gazetarëve janë të gjithëdijshëm, përkatësisht kanë njohuri sipërfaqësore për shumë punë.
- Më pak prej tyre janë me të vërtetë të “specializuar”.
- Shumë shpesh arsimimi i tyre nuk përputhet me specializimin e tyre gazetaresk.

Çka duan gazetarët?

- Ju duhen shpjegime të detajuara. Ua jepni, për shkak se nëse i lini që vetë t'i nxjerrin konkluzionet, mjerë ju dhe iniciativa.
- Disave ju duhet ndihmë. Më të këqij janë ata të cilëve iu duhet ndihmë, por janë hijerëndë në kërkimin e saj.
- Pyesin për çështje elementare. Kjo nuk është keq. Kjo është më mirë sesa të mos pyesin.

Të mos harrohet: Nuk bëhet nga çdo informacion lajm. Prandaj, cilët janë faktorët themelorë që duhet t'i ketë një informacion që të shndërrohet në storje mediatike relevante?

- Të jetë e re dhe me interes për pjesën më të madhe të publikut (do të thotë, duhet të ketë relevancë).
- Të jetë befasues, provokativ dhe të ketë kënd të ri.
- Të jetë tërësisht i saktë.
- Të shpallet në kohë.

Ja edhe disa elemente për storje të suksesshme:

- Në kohë
- Relevancë dhe me interes për publikun e përgjithshëm ose për një pjesë të tij
- Me interes për bashkësinë, për shtetin, për botën
- Kënd i pazakonshëm
- Person me interes. Po qe se informacioni lidhet me ndonjë personalitet të njohur, ai fiton përparësi
- Fotografi ose video e mirë

Sigurohuni që storja ka më së paku 2-3 prej këtyre elementeve që të marrë vëmendjen e mediave.

Plasimi i storjes suaj: Përgatiteni informacionin me selektimin e elementeve më të rëndësishme që duhet t'i përmbajë porosia mediatike. Le të jetë ajo e thjeshtë, jo me dy kuptime dhe e qartë. Le të jetë e shkurtër. Prezantoni një ide, një element, në një komunikatë për media. Nëse keni më shumë ide, shndërroni në porosi për ndonjë rast tjetër në të ardhmen. Në të kundërtën, mund të ballafaqoheni që mediat vetë ta bëjnë selektimin dhe zgjedhjen e informacioneve në komunikatën tuaj. Të jeni të sigurt se në këtë rast nuk do të jeni me fat.

Si ta shkruani storjen? Po qe e mundur, ikni asaj që ju ta shkruani lajmin. Megjithatë, lëreni këtë për gazetarët. Por, gjithsesi, elementin kyç të storjes ta vendosni në krye të informacionit. Largojuni gjuhës profesionale dhe teknike. Gjithçka mund të shpjegohet në mënyrë të thjeshtë, popullore. Nëse ka numra, bëjini të kuptueshëm dhe figurativ. Nëse ka më shumë numra dhe statistika, patjetër t'i ndani në letër dhe ato t'ua shpërndani gazetarëve.

A do të publikohet storja? Po qe se ju u përmbaheni këtyre parimeve bazë dhe po qe se e gjeni mënyrën mediatike me interes për prezantimin e informacionit tuaj, ka shanse të mëdha. Por, gazetarët nuk mund ta garantojnë këtë. Ata e shkruajnë lajmin, redaktorët e redaktojnë ose e "ftallojnë", kështu që mund ta ndryshojnë, ta ndërrojnë këndin deri në atë shkallë sa nuk do të arrini ta njihni informatën tuaj. Por, kjo nuk duhet t'ju pengojë që të përipiqeni në përhapjen e informacioneve tuaja.

PJESA IV

RRJETET SOCIALE DHE FUSHATAT

Shoqëritë dhe bashkësitë qytetare gjithmonë janë në kërkim të gjetjes së mënyrës më të mirë për t'ia dalë mbanë me barrierat të cilat e pengojnë dialogun dhe të jenë më afër thelbit të demokracisë **participative**. Që ta realizojnë atë nëpërmjet komunikimit me publikun, një nga veglat dhe mediumet më të shfrytëzuara kohëve të fundit në internet janë **rrjetet sociale**. Parimet e funksionimit në rrjetet sociale, praktikisht rrjedhin nga mënyra se si pulsojnë bashkimet dhe shoqëritë qytetare: të lidhen, të ndajnë dhe të iniciojnë realizime në interes të përbashkët, të ndërmarrin aksione... Rrjetet sociale u mundësojnë bashkësive t'i ndajnë përvojat e tyre nëpërmjet *e-vendeve*, *e-veglave* dhe *e-shërbimeve* dhe që moti e zëvendësuan emailin si vegël për komunikim, që ishte i njëanshëm, pa bashkëveprim. Në dallim nga gjenerata e parë e internet-komunikimit, e dyta dhe e treta (nëpërmjet komunikimit mobil) mundësojnë komunikim dhe bashkëveprim të paparë të shumanshëm.

Shkallët e përfshirjes. Duke marrë parasysh se rrjetet sociale lidhin njerëz dhe individualistë të cilët tashmë i kanë *e-vendet* e veta me të gjitha shprehitë e tyre, me leverdi është të njihen disa prej shprehive që ato kanë, që të njihen si partnerë potencialë në iniciativat qytetare. Ja një ndarje e mundshme:

- **Kreatorët:** bllojojnë, publikojnë statuse, ueb-faqe, krijojnë video, përmbajtje audio dhe grafike, shkruajnë storje...
- **Kritikuesit:** publikojnë rejttingje dhe kritika në postet e tyre, komentojnë në bllogje të tjera, marrin pjesë në forume, marrin pjesë në krijimin e wiki-përmbajtjeve...
- **Koleksionistët:** janë të parapaguar në RSS-fide, „votojnë“ në ueb-faqe, „tagojnë“ fotografi dhe ueb-faqe...
- **Pasuesit:** krijojnë profile në rrjetet sociale, vizitojnë rrjete sociale.
- **Vëzhguesit:** lexojnë bllogje, dëgjojnë podkaste, shikojnë video të huaja, lexojnë forume onlajn, lexojnë kritika dhe rejttingje...
- **Pasivët:** s'bëjnë asgjë nga kjo çka u tha më parë.

Mediat sociale, si pjesë e strategjisë mediatike për komunikimin e aksioneve qytetare me publikun, nuk duhet të shihen si zgjidhje të gatshme. Ato janë këtu, ato kanë potencial, por nuk janë shkop magjik për zgjidhjen e problemeve tuaja komunikuese.

Për këtë shkak, gjithnjë duhet të vlerësohet niveli gjegjës dhe potenciali i këtyre mundësive në planifikimin e komunikimeve të iniciativave të bashkësive. Thjesht, nuk ka model të pranuar me shtrirje të gjerë. Çdo iniciativë duhet të krijojë strategji të vet, autentike, komunikuese.

Rrjetet sociale dhe fushatat. Kur bëhet fjalë për krijimin e strategjisë komunikuese për ndonjë fushatë qytetare, duhet pasur parasysh:

- Kontrollin e informacioneve – ato që dërgohen dhe ato që vijnë nga jashtë.
- Domosdoshmërinë e ekipit liderist dhe të ekipit që e krijon dhe që e realizon komunikimin me publikun.
- Duhet të mbahet llogari për etikën e sjelljes në lidhje me projektin dhe me organizimin.

Në këtë kuptim, gjithsesi, ajo që mund të pritet si arritje nga komunikimi gjegjës dhe mirë i realizuar i komunikimit përmes rrjeteve sociale është se ato janë mjeti efektiv për sigurimin e mbështetësve dhe se, në të njëjtën kohë, janë proces i hapur për kritika/recensione dhe mbikëqyrje për atë shkak se janë të hapura për interaksion për të gjitha sugjerimet. Kjo e ndihmon lidhjen e interesave të përbashkëta dhe lidhjen në rrjet të të gjithë atyre që do të ndjejnë se ideja dhe objektivat e iniciativës civile janë të rëndësishme edhe për bashkësinë e tyre ose për ata si individë. Përfundimisht, ky tip interaksioni pa dyshim se e përparon demokracinë dhe pjesëmarrjen direkte të qytetarëve.

Rrjetet sociale janë vegla të jashtëzakonshme për përhapjen e informacioneve. Procesi është më i suksesshëm kur është në kombinim me komunikimin e drejtpërdrejtë, fytyrë për fytyrë, përkatësisht me njërin prej arritjeve bazë të iniciativave civile – komunikimin e drejtpërdrejtë të njerëzve në një bashkësi të lidhur në emër të objektivit të aksionit. Në të njëjtën kohë, rrjetet sociale për shkak të lidhjes dhe interaksionit, janë mundësi serioze për të mësuar raportin kritik në tema aktuale. Por, gjithsesi se kjo nuk është e mjaftueshme. Nevojitet që edhe pak më shumë të njihen parimet për t'u realizuar një fushatë e suksesshme komunikuese.

Kutia me vegla në mediat sociale. Në këtë kuti ka 4 të ndara, të cilat thirren:

- Fokus
- Nxit vëmendje
- Aksion
- Angazho

Identifikoni një objektiv të thjeshtë, konkret dhe që mund të matet: Edhe pse rrjetet sociale gjerësisht përdoren për të nxitur aksion, njerëzit që i përdorin më suksesshëm kanë një veçori të përbashkët: fokusin preciz. Sado që të jetë i madh, kërcënues dhe impresiv, realizimi i çdo objektivit fillon me disa njerëz dhe hap pas hapi. Prandaj, shkak i përcaktuar qartë, veprimet e përcaktuara qartë për ndryshim, fazat e përcaktuara qartë për realizim dhe objektivi i qartë, dëshmojnë se një iniciativë ka - fokus.

Fokusi le të jetë human: Fokusojeni fushatën tuaj tek ata që doni t'i ndihmoni më shumë sesa menjëherë të propozoni zgjidhje. Zgjidhjet do të vijnë më lehtë dhe do të jenë më adekuate po qe se në fazën e hershme të strategjisë për komunikim të iniciativës suaj njiheni me problemin dhe me njerëzit që përfshin ai (problemi), për të cilët ndërmerret aksioni. Aksioni gjithashtu duhet të jetë i qartë. Bëjeni planin e realizimit në faza. Bëni hapa të vegjël që t'i kapni fazat e planifikuara, që ta arrini makro-objektivin afatgjatë.

Për të parë se deri ku keni arritur dhe a realizohet gjithçka sipas planifikimit, bëjeni vlerësimin dhe jepeni notën tuaj. Identifikoni sistem vlerash (indikatore), që do t'u ndihmojë ta vlerësoni realizimin e iniciativës suaj në çdo fazë. Bëni teste për t'i kontrolluar supozimet tuaja. Kjo do t'ju japë informacione për t'i vlerësuar hapat në vazhdim.

Respektoni afatet dhe festoni fitoret e vogla, gjithsesi pa u defokusuar nga objektivi kryesor. Objektivi vazhdimisht duhet të jetë i fokusuar, që t'i ruani shanset për sukses dhe të krijoni momente të nxitjes plotësuese.

Me shumë rëndësi është që në çdo fazë të jeni të sigurt se objektivi i iniciativës suaj ka kuptim për çdo aktivist, për çdo vullnetar dhe për çdo individ nga target-grupi juaj dhe se me çdo cak të arritur me sukses shkaktoni gëzim, fat dhe nxitje të re.

Nxit vëmendje është e ndara e dytë në rutinë me vegla në rrjetet sociale. Me fjalë të tjera, ajo porositi: „Bëje që të shihen!“ Të nxitet vëmendja është më shumë sesa shkaktimi i shkurtër i interesimit të ndonjë që e bën skanimin e faqes në ekranin e kompjuterit derisa e lexon porosinë tuaj onlajn në ndonjë rrjet social. Flasin për një karrem më të komplikuar. Karremi i tillë provokon dëshirë për më shumë dituri dhe informacione. Kur do të tërhiqni vëmendje, do të ndodhin gjëra të mrekullueshme.

I bëni kreacion fushatës me karrema që do të shkaktojnë identifikim të lehtë të iniciativës suaj. Bëni përmbajtjet të papritura dhe befasuese. Njerëzit duan informacione të reja, të cilat pastaj duan t'i përndajnë. Tërhiqni ashtu që do ta sfidoni kërshtërinë e tyre. Ja një truk që ndihmon: Vendoseni të njohurën në kornizë të re:

Gardh prej një milion dollarësh! Aksion qytetar si shprehje e pakënaqësisë nga “barokëzimi” i Shkupit

Organizimi i ngjarjeve si pjesë e strategjisë së komunikimit, përveç tërheqjes së mediave është i mirë edhe për vizualizimin e iniciativave. Rezultatet nga ky vizualizim, fotografitë dhe videot janë material i mirë për komunikim në rrjetet sociale. Dëftoju gjërat, mos trego me fjalë. Fotografitë dhe videot zëvendësojnë mijëra fjalë, thonë parimet e komunikimit mediatic.

Prek deri në instinkte është rekomandimi tjetër i mirë që vjen nga e ndara “Shkakto vëmendje” në rutinë me vegla në rrjetet sociale. Duhet të disenjohen fushata që i aktivizojnë shqisat – vende, tinguj, shije... Përdorni muzikë që të hyni më thellë, që të shkaktoni emocione.

Një hulumtim ka treguar se vetëm 6 për qind e të anketuarve kanë pohuar se reklamat ndikojnë në vendimet e tyre. I njëjti hulumtim ka vërtetuar se madje 90 për qind e të anketuarve më shumë u besojnë rekomandimeve të miqve dhe të njohurve të tyre. Njerëzit mbajnë mend 80 deri në 90 për qind nga ajo që shikojnë, ndërsa më pak se 15 për qind nga ajo çka dëgjojnë ose lexojnë.

Prandaj, mos fol – por, dëfto!

Rekomandime dhe truqe të tjera:

- **Le të jetë shkurt:** pa marrë parasysh se a është video apo slogan. Precizja, e shkurtra dhe figurativja e rrëmben vëmendjen
- **Le të jetë personale:** Bëni „tag “ fotografish
- **Zgjidhni ngjyrën e fushatës suaj:** Kanceri i gjirit - rozë...

Angazho është e ndara e tretë në kutinë me vegla në rrjetet sociale. Rekomandimi i parë në të është: Insisto për lidhje personale!

Angazhimi, involvimi, është sfida më e madhe nga të katër krahët e këtij modeli. Angazhimi i pasuesve është më tepër art sesa shkencë. Mënyra se si i involvoni, nuk ka shumë lidhje me logjikën dhe arsyen. Mund të keni argumente të mira se përse njerëzit do të duhet t'ju bashkohen, por nëse nuk i angazhoni emotivisht, do të hamenden.

Prandaj: Rrëfeni tregim! Krijoni tregime të argumentuara, “të ngjitshme”, për t'i transmetuar informacionet e rëndësishme. Mbajeni mend: më pak është më shumë!

Zhvilloni empatinë (njëjtësimin). Derisa i angazhoni të tjerët, lejoni që target-grupi tuaj t'ju angazhojë edhe juve. Ç'është me rëndësi për ta? Ç'lidhje ka ajo me fushatën tuaj?

Autenticiteti i fushatës suaj është “karremi” i radhës. Afshi i singertë është ngjitës. Sa më tepër që të jeni autentik, aq më shumë të tjerët do ta kenë më të lehtë që të lidhen për ju dhe për fushatën tuaj. Ndërtoni bazë të përbashkët që t'i përndani bindjet dhe vlerat tuaja.

Tregimet e mira janë medime për porosinë tuaj dhe, në të njëjtën kohë, storje tërheqëse edhe për mediat tradicionale, të cilat, të mos harrojmë, gjithnjë e më shumë marrin informacione nga rrjetet sociale. Kur veç është ashtu, vendosini tregimet tuaja atje. Në çfarë mënyre kumtojmë diçka, është po aq e rëndësishme me atë që tregojmë. Lidheni komunikimin me kontekstin.

Përse janë të rëndësishme storjet? Nga aspekti psikologjik, për shkak se truri i njeriut është i organizuar që të absorbojë storje dhe të orientohen sipas tyre, për shkak se funksionojmë sipas rregullave që të kuptojmë. Tregimet u japin jetë fakteve dhe u injektojnë afsh.

Ndërmerr aksion, është e ndara e katërt. Aksioni siguron mundësi dhe jep fuqi. Rekomandimet që dalin nga kjo pjesë janë kritike për të mbyllur rrethin që do t'ua hapë mundësinë atyre që tregojnë interes që të shndërrohen në subjekte që mund të bëjnë ndryshime në bashkësi.

Aksioni le të jetë i lehtë dhe i thjeshtë. Ashtu do të jetë më i pranueshëm. Fushata ka më shumë shanse për sukses po qe se njerëzit e kuptojnë dhe e njohin objektivin si të nevojshëm. Le të jetë argëtues. Le të jetë si lojë, me humor, figurativ.

Shtroni pyetjen: A mund të ndihen sërish si fëmijë?

Këshilla për Facebook

■ **Krijoni faqe facebook-u (jo profil)**

Kjo do t'ju mundësojë të keni adresë URL (pasi të keni marrë 25 fansa), më tepër administratorë, tab për mirëseardhje dhe platforma për përmbajtjet tuaja.

■ **Ngjitni përmbajtje**

Askush nuk e ka për qejf që të jetë i pari në zbatimje dhe askush nuk do që të jetë i pari që do të shkruajë në murin tuaj në Facebook. Lidheni faqen tuaj të Facebook-ut me ueb-faqen tuaj dhe bëjuni link përmbajtjeve... Bëni gjithçka që të keni përmbajtje që iu duhen të tjerëve dhe që mund të përndahen.

Testoni përmbajtje të ndryshme-shmangijuni njëtrajtshmërisë.

Është i domosdoshëm testimi i vazhdueshëm i përmbajtjeve mbi bazë të përvojës, që të zbulohet

mënyra e vërtetë dhe më e mirë e plasimit. Shtroni pyetje, bëni link te vendet me interes për ju dhe të target-grupit tuaj. Nëse nuk merrni “llajke” dhe komente të mjaftueshme – mos u dorëzoni, vetëm bëni diçka më ndryshe.

■ **Shfrytëzoni video.**

Përbajtet multimediale e mbajnë gjallë interesin e fansave dhe ndihmojnë që më mirë të njihen me aktivitetin tuaj. Ngjitni video në Facebook. Mos bëni link me YouTube, sepse shfrytëzuesit mund të shkojnë.

■ **Jini viralë (përhapeni virusin)**

Viraliteti në Facebook bëhet me tagetim. Miqtë, fotografitë dhe fan-faqet e tagetuara të përbajtjeve që përndahen, paraqiten si fide te shfrytëzuesit tjerë dhe janë potencial i ri për përndarje të re dhe të vazhdueshme.

Shembull: Leni Kravic angazhon fotoreporterë që t'i incizojnë njerëzit në koncertet e tij. Pastaj i vë në faqen e vet dhe iu mundësohen fansave që të “shënohen” dhe në atë mënyrë e rrisin numrin e vizitorëve të faqes së vet.

■ **Jini aktivë**

Sapo të ketë publikuar ndokush në faqen tuaj, kthejani menjëherë. Kështu e ruani angazhimin tuaj dhe tregoni se kujdeseni për fansat tuaj.

■ **Ndiqeni statistikën**

Me sistemin e statistikës që ka Facebook shumë lehtë mund ta ndiqni se prej ku vijnë “llajket” dhe të dhënat tjera demografike të fansave tuaj. Facebook mundëson që t'i njihni miqtë dhe ithtarët tuaj, cilat janë interesat e tyre, si të arrini tek ato...

■ **Mbani mend: Facebook është Facebook**

Mos prisni që fansat tuaj në Facebook menjëherë dhe pa përjashtim do të “ngjiten” për iniciativën tuaj. Njerëz të ndryshëm rrinë në qoshe të ndryshme në universin e rrjeteve sociale dhe kanë interesa dhe motivacione të ndryshme.

PJESA V

VULLNETARIZMI DHE AKTIVIZMI QYTETAR PËR PARTICIPIM MË TË MADH POLITIK

Në shoqëritë demokratike njëra prej sfidave për participim më të madh politik është krijimi i mjedisit ku individë me bekground të ndryshëm kanë mundësi të marrin pjesë në krijimin dhe në nxjerrjen e politikave në nivel lokal, nacional dhe ndërkombëtar; social, ekonomik dhe politik mes dy cikleve zgjedhore.

Përse? Për shkak se:

- Pjesëmarrja qytetare ka forma të ndryshme në ngritjen e besimit e të përgjegjësisë ndaj obligimeve dhe detyrimeve të qytetarëve dhe institucioneve.
- Kontribuon në forcimin e inkluzivitetit të kategorive të ndryshme të qytetarëve dhe në kohezionin e bashkësisë.

- Sistemet jodemokratike dhe autoritare nuk njohin një angazhim të këtitillë qytetar dhe për këtë shkak tek ato nuk ka pjesëmarrje, besim dhe përgjegjësi direkte qytetare.

Cila është sfida e aktivizmit qytetar?

- Të njihet kontributi i aksionit qytetar si hapje e mundësisë për bashkësi më të drejtë, inkluzive, me mundësi reale të barabarta për të gjithë qytetarët e saj veç e veç dhe për të gjitha grupet e tyre të organizuara.
- Të njihet se edhe vullnetarizmi dhe aktivizmi qytetar kanë role të njëjta të rëndësishme për pjesëmarrje më të madhe të qytetarëve në shoqëri.

Vullnetarizmi gjeneron shumë të arritura, të cilat njihen si thelbësore për participimin qytetar në pushtet, por 4 faktorë janë themelartë:

- Vullnetarizmi është hapi i parë në përfshirjen afatgjatë në zhvillimin e bashkësisë.
- Vullnetarizmi dhe aktivizmi qytetar krijojnë liderë, i definojnë hapësirat e përkushtimit dhe i mobilizojnë individualistët.
- Vullnetarizmi e bën relevant aktivizmin qytetar në nivel lokal.
- Aktivizmi qytetar fillon me vullnetarizëm.

Vullnetarizmi është hapi i parë në përfshirjen afatgjatë në zhvillimin e bashkësisë:

- Nga format tradicionale të vullnetarizmit në bashkësitë lokale (kujdesi për personat pleq, mbështetja e aktiviteteve sportive dhe e aktiviteteve të tjera humanitare të bashkësisë...), deri në aktivizëm qytetar hardkor dhe protesta...
- Sipas programit dhe rekomandimit të Vullnetarët e Kombeve të Bashkuara (UNV, www.unv.org), pranimi i hershëm i vullnetarizmit është bazë në një angazhim afatgjatë të qytetarëve në zhvillimin e bashkësisë.
- Përvojat dhe njohuritë tregojnë se sa më herët që qytetarët t'i pranojnë aktivitetet vullnetare, për aq është më e lartë shkalla e "infektimit" me aktivizëm qytetar.
- Kjo është e ndërlidhur me kontaktin më afatgjatë dhe thelbësor me çështjet për zhvillimin e bashkësisë dhe me mundësinë për të qenë në kontakt me procedurat, veprimet dhe mënyrat për zgjidhjen e çështjeve me rëndësi për zhvillimin e bashkësisë.

Vullnetarizmi dhe aktivizmi qytetar krijojnë liderë, i definojnë sferat e përkushtimit dhe i mobilizojnë individualistët.

- Aftësitë lideriste që zbulohen, që krijohen dhe që zhvillohen gjatë aktiviteteve vullnetare, e mandej edhe në format e hershme të aktivizmit qytetar, janë kritike kur bëhet fjalë për mobilizimin e qytetarëve në aktivitetet e mëvonshme për zhvillimin më të mirë të bashkësisë.
- Kapacitetet dhe shkathhtësitë lideriste i mobilizojnë njerëzit që të bëhen pjesë e kauzave të reja dhe më të mëdha qytetare.

Vullnetarizmi e bën relevant aktivizmin qytetar në nivel lokal.

- Format e ndryshme të vullnetarizmit dhe të aktivizmit qytetar, sipas rregullit, janë të lidhura me nevojat direkte sociale, politike, ekonomike e të tjera të qytetarëve në kontekstin lokal, në këtë realitet dhe dinamikë, të aktiviteteve sociale të bashkësisë.

- Kjo praktikë e aktivizmit/vullnetarizmit grasrut është rezultat i nevojave më të drejtpërdrejta të bashkësisë dhe mu për këtë shkak ka më tepër legjitimitet.
- Që të ketë më shumë efekt, nevojat për aktivizëm qytetar dhe për iniciativa qytetare, më parë duhet të dalin nga analizat rreth nevojave të bashkësive.

Aktivizmi qytetar fillon me vullnetarizëm, ndërsa participimi i qytetarëve në bashkësi duhet të shihet si pjesë e strategjisë për zhvillim. Në këtë kuptim, nëse e pranojmë se vullnetarizmi dhe aktivizmi qytetar e nxisin participimin në krijimin dhe marrjen e politikave, përvojat njohin gjashtë arritje:

- Promovimin e inkluzivitetit
- Transformimin e afiniteteve dhe njohjeve personale
- Arritjen e njohurive
- Përvoja dhe shkathtësi në përfaqësimin, realizimin e fushatave, në ngritjen e vetëdijes
- Pjesëmarrje në krijimin e bashkësive më të mira dhe më miqësore
- Thellimin dhe përkryerjen e participimit qytetar

Promovimi i inkluzivitetit. Inkluziviteti në vullnetarizëm nuk është privilegj vetëm i klasës së mesme apo më të lartë (filantropi). Energjinë kryesore në vullnetarizëm e arrijnë kategoritë e rrezikuara qytetare, të cilat në atë mënyrë bëhen të dukshme dhe e promovojnë parimin e solidaritetit – edhe në rrezikun edhe në fitoren e atyre problemeve. Ndjesia që kanë të barabartët në rrethanat në të cilat janë gjendur është e pazëvendësueshme në fuqinë e aksionit vullnetar.

Transformimi i afiniteteve dhe njohjeve personale – Ndryshimet që arrihen në sjellje, normat, ligjet, besimet, shkaktojnë ndryshime edhe në rrafshin individual – edhe tek ata që e pranojnë ndihmën e vullnetarëve e të aktivistëve qytetarë, edhe te vetë vullnetarët dhe aktivistët. Në planin kolektiv kjo do të thotë bashkësi më miqësore dhe më të sigurt në çdo pikëpamje (sociale, të mjedisit, të sigurisë në komunikacion...). Lidhjet mes njerëzve në bashkësi bëhen më konstruktive dhe me respekt më të madh të ndërsjellë.

Arritja e njohurive –Puna në terren dhe në kontakt të drejtpërdrejtë me jetën e bashkësisë siguron njohuri dhe shkathtësi të paçmueshme, që janë potencial për kontribute të reja. Ato mund të shkojnë në drejtim të krijimit të iniciativave dhe aksioneve qytetare të reja.

Përvoja dhe shkathtësi në përfaqësimin, realizimin e fushatave, në ngritjen e vetëdijes – Një pjesë e njohurive dhe shkathtësive të arritura bëhen të përdorshme në aktivitetet që përbëjnë përfaqësimin e iniciativave të caktuara për krijimin e agjendave për zhvillimin e bashkësive. Kontakti me problemet në terren e lehtëson argumentimin e tyre para lojtarëve kyç që marrin vendime për bashkësinë. Fushata dhe aksione për ngritjen e vetëdijes për arritjen e gjendjeve për ndryshime: vullnetarët me përvojë dhe ata që i prekin drejtpërdrejt çështjet me interes për bashkësinë e kanë më lehtë të organizojnë tubime, marshe, protesta, të llobojnë...

Pjesëmarrje në krijimin e bashkësive më të fuqishme – Vullnetarizmi është njëra nga strategjitë e rëndësishme për krijimin e bashkësive më të fuqishme për shkak të drejtpërdrejtshmërisë së aktiviteteve të tyre. Shikimi dhe prania e vazhdueshme në aksione ndikon në vetëndërgjegjen e bashkësive se mund të bëjnë ndryshime.

Thellimi dhe përkryerja e participimit qytetar – Kur do ta kuptojnë se mund të marrin pjesë në krijimin dhe marrjen e politikave me interes për bashkësinë e tyre, ata fitojnë impuls dhe kapacitet të ri për participim të ri qytetar në çdo kohë.

Këto teza ndihmojnë që ta kuptojmë kulturën politike në Maqedoni në raport me aktivizmin qytetar, përkatësisht na çojnë drejt konkluzioneve se qytetarët nuk janë shumë aktivë, gjë që është karakteristike e kulturave parohiale dhe nënshtetësore, se raportet padron-klient janë shumë të pranishme, ndërkohë që pushtetet “dërgojnë aq demokraci sa kërkohet prej tyre“, me qëllim krijimin e pasqyrës së participacionit.

Situata e tillë nuk është e thënë të shikohet në mënyrë pesimiste. Përkundrazi, kjo është një start dhe motivim i mirë për përhapjen e idesë për domosdoshmëri nga pjesëmarrja e drejtpërdrejtë e qytetarëve në jetën e bashkësisë së tyre.

Zarko Trajanoski

LUFTA PËR TË DREJTAT SEKSUALE NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË: SI U BËNË TË PADUKSHMIT TË DUKSHËM DHE TË ZËSHËM

Lufta për t'i gëzuar njësoj të gjitha të drejtat e njeriut nga ana e të gjithëve është e pamundur pa shoqëri të organizuar qytetare. Në këtë studim rasti do të orvatemi të tregojmë se çfarë rolesh kanë luajtur organizatat civile në luftën për të drejtat e njeriut të njerëzve LGBTI në Republikën e Maqedonisë.

Para 12 vitesh në Republikën e Maqedonisë nuk kishte asnjë organizatë që në mënyrë aktive luftonte për promovimin e të drejtave LGBTI si të drejta të njeriut. Nuk kishte bashkësi të dukshme LGBTI, ndërsa homoseksualiteti dhe të drejtat seksuale ishin ende tabu-temë në shoqërinë postkonfliktuale të Maqedonisë. Sot lirisht mund të themi se ekziston shoqëri e dukshme dhe e organizuar, e cila lufton jo vetëm për promovimin, por edhe për mbrojtjen e të drejtave seksuale të gjithë njerëzve, pa marrë parasysh orientimin e tyre seksual ose identitetin gjinor.

Shoqëria qytetare për të drejta seksuale ishte iniciuar nga një organizatë tipike „watchdog“ – Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë, e cila i realizoi hulumtimet e para që u shfrytëzuan për hapjen e debatit publik për detabuizimin e homoseksualitetit. Hulumtimi e nxiti krijimin e organizatës së parë për të drejta seksuale, e cila kishte rol edhe si furnizues shërbimesh (mbështetje psiko-sociale dhe këshilla ligjore), edhe si promotor i diversitetit seksual, edhe si iniciator i parë për ndryshime ligjore. Sot kemi një shumësi organizatash që janë të bashkuara nën një ombrellë të përbashkët - „Rrjet nacional për luftë kundër homofobisë dhe transfobisë“,¹ që luan rol reprezentativ dhe përfaqësues të LGBTI- shoqërisë në Republikën e Maqedonisë.

Në këtë paraqitje të shkurtër historike do t'i tregojmë sukseset, pengesat, humbjet dhe sfidat kyç të aktivistë(e)ve qytetarë për të drejta LGBTI. Në fillim, lufta bëhej për njohjen dhe promovimin e të drejtave seksuale, dhe ajo luftë ende nuk ka mbaruar. Sot, gaca kryesore e luftës është mbrojtja institucionale nga dhuna, nga diskriminimi dhe nga gjuha e urrejtjes në bazë të orientimit seksual dhe të identitetit gjinor.

Në fillim ishte - hulumtimi

Në verën e vitit 2002 në Republikën e Maqedonisë u bë hulumtimi „Kufijtë e lirisë dhe të zgjedhjes: homoseksualiteti në Republikën e Maqedonisë“ nga ana e Qendrës për të Drejta të Njeriut dhe Zgjidhjes së Konflikeve dhe Komiteti i Helsinkit i Republikës së Maqedonisë. Pikërisht ky hulumtim ishte nxitje jo vetëm për hapjen e debatit publik për homoseksualitetin në Republikën e Maqedonisë,² por edhe për organizimin qytetar në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave seksuale si të drejta të njeriut.

¹ Rrjeti nacional për luftë kundër homofobisë dhe transfobisë, <http://www.lgbtimreza.org/>

² „Do të hulumtohen bashkësitë homoseksuale në Maqedoni“, „Dnevnik“, 8.7.2002, „Të stigmatizuar për shkak se janë më ndryshe“, „Kapital“, 28.11.2002. „Homoseksualët maqedonas ëndërojnë të puthen në rrugë“, „Dnevnik“, 22.1.2003.

Në fillim të vitit 2003 homoseksualiteti konsiderohej tabu-temë, ndërsa ende nuk kishte organizatë që do t'i promovojë të drejtat e njeriut për LGBTI-njerëzit. Punët shpejtë ndryshuan me formimin e „Qendrës për të Drejta Qytetare dhe të Njeriut“ në Shkup, e cila hapi këshillimore për ndihmë dhe mbështetje psiko-sociale. Për herë të parë në Maqedoni mediat filluan t'i hapin çështjet rreth stigmatizimit, diskriminimit dhe dhunës familjare të nxitur nga paragjykimet se homoseksualiteti është sëmundje.³ „Qendra për të Drejta Qytetare dhe të Njeriut“ e organizoi konferencën e parë nacionale për të drejtat e homoseksualëve, e paralajmëroi iniciativën e parë qytetare për ndryshime ligjore⁴ dhe debatin e parë publik „Përballu me diversitetin“.⁵ Në media filluan të paraqiten komente që i inkurajuan homoseksualët që „publikisht të flasin për vetveten, sepse vetëm ashtu do ta tregojnë guximin dhe vendosmërinë e tyre për të luftuar për të drejtën e tyre, tani për tani 'të papushtuar'“.⁶

Fushata kontroverze „Përballu me diversitetin“

Fushata e parë publike „billbord“ për promovimin e të drejtave të pakicave seksuale shkaktoi kontroverze të mëdha jo vetëm në Maqedoni, por edhe në SHBA. Disa muaj pasi që u vunë billbordet, revista „National Review“ publikoi një shkrim kritik ku e akuzoi Ambasadën amerikane në Maqedoni se „i shfrytëzon dollarët e tatimpaguesve të SHBA-ve për të ngritur billborde që promovojnë agjendë homoseksuale“.⁷ Në shkrim ishte publikuar edhe reagimi i kryetarit të Republikës së Maqedonisë, i cili pati deklaruar se „U.S. taxpayer funds should not be used to promote alternative lifestyles in my country...“⁸ dhe se fushata është „deeply offensive to most people in Macedonia which represents a very conservative mix of the Orthodox Christian and Muslim faiths“.⁹ Kryetari u akuzua nga Qendra për të Drejta Qytetare dhe të Njeriut (QDQNJ) dhe nga mediat se përhap homofobi dhe se nuk i paraqet interesat e të gjithë qytetarëve.¹⁰

Në vigjilje të zgjedhjeve presidenciale, Qendra për të Drejta Qytetare dhe të Njeriut publikisht i ftoi kandidatët presidencialë që të deklarohen për të drejtat e pakicave seksuale, por një kërkesë e tillë hasi në heshtje nga ana e kandidatëve.¹¹ Lufta institucionale kundër diskriminimit në bazë të orientimit seksual filloi me iniciativën para Gjykatës Kushtetuese, me të cilën u kontestua neni

³ „Homoseksualët maqedonas jetojnë në frikë të vazhdueshme nga gjykimi publik“, „Dnevnik“, 6.8.2003.

⁴ Shihni „Fshirje të dënimeve për homoseksualët maqedonas“, „Dnevnik“, 3.12.2003.

⁵ „Homoseksualët maqedonas e ngritën zërin“, „Dnevnik“, 5.8.2003

⁶ Dragi Jankovski, „Homoseksualët duhet ta udhëheqin betejën e tyre“, „Dnevnik“, 6. 8.2003.

⁷ Diplomatic Missteps, JANUARY 6, 2004, <http://www.nationalreview.com/articles/209033/diplomatic-missteps/kerri-houston>

⁸ „Paratë e tatimpaguesve amerikanë nuk duhet të shfrytëzohen që të promovohen stile jetësore alternative në shtetin tim“

⁹ „Thellë ofenduese për pjesën më të madhe të njerëzve në Maqedoni, që paraqet përbërje shumë konservative të fesë së krishterë ortodokse dhe myslimane.“ Zëdhënësi i Stejt Departamentit deklaroi se ambasada nuk ka dhënë leje që të përdoret vula e saj në bilborde, por dhe se projekti që është përkrahur nga SHBA kundër diskriminimit mbi pakicat ka qenë konzistent me politikën e tyre për përkrahje të tolerancës dhe të dinjitetit njerëzor. „U.S. rebukes gay rights group in Macedonia“, 10.1.2004, <http://www.advocate.com/news/2004/01/10/us-rebukes-gay-rights-group-macedonia-10944>

¹⁰ Shihni: „Trajkovski ka frikë nga homoseksualët“, „Dnevnik“, 19.1.2004, „Kur Trajkovski do të ballafaqohet me realitetin“, „Dnevnik“, 19.1.2004, „Trajkovski i ofendoi homoseksualët“, „Utrinski vesnik“, 20.1.2004.

¹¹ „Kandidatët nuk i komentojnë homoseksualët“, „Vest“, 4.7.2004.

nga Ligji për shërbim në ARM, sipas të cilit pjesëtari i ARM mund të thirret në përgjegjësi disiplinore, me mundësi që ta humbë vendin e punës, vetëm sepse është homoseksual.¹² Edhe pse Gjykata Kushtetuese nuk ngriti procedurë, më vonë Ministria e Mbrojtjes propozoi ndryshime në Ligjin për shërbim në ARM, me qëllim që të sigurojë trajtim të barabartë mes heteroseksualëve dhe homoseksualëve.¹³ Ky ishte ndryshimi ligjor i parë i realizuar.

Qendra për të Drejta Qytetare dhe të Njeriut do të mbahet mend edhe prej organizimit të ngjarjeve të para kulturore, siç është festivali i parë i filmit „Суница“ (Ylberi).¹⁴ Më vonë, kjo organizatë filloi të publikojë edhe magazinën e parë kushtuar bashkësisë LGBTI „Hello“.¹⁵

„Coming out“ i lëvizjes LGBTI

Lufta për të drejta seksuale në Republikën e Maqedonisë kaloi në nivel më të lartë me formimin e „AMOSL“ – Asociacionit Maqedonas për Orientim të Lirë Seksual. Lideri i AMOSL, Koço Andonovski, i pari bëri „coming out“ si gej dhe filloi të jepte intervista për mediat.¹⁶ AMOSL (në bashkëpunim me Komitetin e Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë) bëri anketa dhe hulumtime të reja¹⁷ dhe u dërgoi pyetësor partive politike. Dukja e AMOSL nxiti gjykim publik për homoseksualitetin nga ana e personave kishtarë (si „mëkat vdekjeprurës“ dhe si „mëkat kundër natyrës“¹⁸) dhe nga disa sociologë (si „dukuri sociale deviante“)¹⁹.

Megjithatë, më shumë kontroverse në opinion shkaktoi iniciativa e AMOSL për nxjerrjen e ligjit për regjistrimin e partneriteteve të një gjinie, që fillimisht u përkrah nga disa socialdemokratë dhe liberalë.²⁰ Disa media e paraqitën në mënyrë të gabuar iniciativën ligjore, duke deklaruar se „homoseksualët maqedonas kërkojnë të drejtën për martesë“.²¹

¹² „Homoseksualët të padëshiruar në ARM, pohon OJQ“, „Utrinski Vesnik“, 2.6.2004.

¹³ „Rrënim tabush në Mbrojtje: Edhe homoseksualët me punë në ARM“, „Vest“, 1.12.2005.

¹⁴ „Revistë gej-filmash, më pas dhe zbavitje“, „Vest“, 10.8.2004. Organizimin e festivalit të filmit „Xunica“ (Ylberi) më vonë e ndërmori shoqata „Egal“ (Shih: „Festival i gej-filmave“, „Dnevnik“, 15.5.2006).

¹⁵ „Doli magazina e parë për homo-, bi- dhe transseksualë në Maqedoni“, „Vest“, 8.3.2006.

¹⁶ „Homoseksualët i kërkojnë të drejtat e tyre“, „Vreme“, 12.2.2005.

¹⁷ „Seksualiteti diskriminon 200.000 njerëz në Maqedoni“, „Dnevnik“, 20.4.2005.

¹⁸ „Burracungëria apo siç e quajnë me popullaritet homoseksualizmi është një gjë e kundërnaturshme dhe apostulli i shenjtë Pavle thotë se për burracungët nuk ka shpëtim. Ky është qëndrim i Librit të Shenjtë, i Kishës në përgjithësi. Njerëzit e këtitillë nuk mund të banojnë mbretërinë qiellore, për shkak se janë të dënuar prej Zotit si aktorë të kundërnaturshëm të kurvërisë. Normalisht, Kisha nuk thotë se kurvat nuk janë mëkatore, por ato bëjnë mëkat të natyrshëm, ndërsa burracungët apo gracungtat bëjnë mëkat të kundërnaturshëm, për shkak se natyra nuk i ka krijuar që të komunikojnë njëgjinihëm.“ („KOM nuk guxon t'i ikë ofertës së patriarkut të gjithësisë, intervistë me mitropolitin e Prespës-Pellagonisë, z. Petar“, „Utrinski vesnik“, 30.4.2005).

¹⁹ „Homoseksualët në Maqedoni bëjnë jetë të dyfishtë“, „Utrinski vesnik“, 21.4.2005.

²⁰ „Socialdemokratët, përkrahësit më të mëdhenj të homoseksualëve“, „Vest“, 7.2.2005; „Homoseksualët do të hyjnë në programin zgjedhor të socialdemokratëve“, „Utrinski vesnik“, 7.9.2005.

²¹ „Homoseksualët maqedonas kërkojnë të drejtën për martesë“, „Dnevnik“, 2.7.2005; „MASSO kërkon legalizimin e martesave homoseksuale“, Makfaks, 1.10.2005.

Iniciativa ligjore shkaktoi reagime të vullshme partiake. Iniciativa u vlerësua si “e panatyrshme” dhe “kalë i Trojës”²² nga ana e VMRO-DPMNE, ndërsa martesat homoseksuale u paraqitën si “të rrezikshme”.²³ Edhe përfaqësuesit e BDI-së theksuan se nuk do ta përkrahin ligjin, për shkak se “nuk mund të përkrahin diçka që është në kundërshtim me ligjet e natyrës”.²⁴ VMRO-Popullore paralajmëroi se në rast se propozim-ligji për “bashkësi njëgjimore” kalon në Kuvend, “kjo do të tërheqë hapjen e proceseve për legalizimin e poligamisë, poliandrisë, prostitucionit dhe përdorimit të drogave”.²⁵ Edhe LSDM “jozyrtarisht” u pajtua kundër ligjësismit të martesave homoseksuale dhe adoptimit të fëmijëve.²⁶ Vetëm kryetari i qytetit të Shkupit e vlerësoi iniciativën si hap përpara.²⁷

Edhe iniciativa dhe ngjarje të tjera të AMOSL shpeshherë u paraqitën në mënyrë të gabuar nga ana e mediave. Për shembull, lajmërimi për manifestimin e organizuar nga AMOSL “Dashuria është Dashuri” nga mediat u paralajmërua si “Gej-paradë në Shkup”.²⁸ Në këtë manifestim u promovua edhe iniciativa “në pakon e ndryshimeve kushtetuese të futet edhe dispozita me të cilën do të garantohet jodiskriminimi i çfarëdo lloji”.²⁹ Përpjekja që të organizohet një ngjarje publike në qendër të Shkupit u pengua nga pushtetet lokale.³⁰

²² VMRO-DPMNE kundërshtoi iniciativën për nxjerrjen e ligjit për partneritete të regjistruara. Kjo iniciativë, e cila për fat të keq ishte përkrahur edhe nga LSDM, është kalë troje për qytetarët tanë – sekretari i përgjithshëm i VMRO-DPMNE, Gordana Jankullovska (“VMRO-DPMNE është kundër martesës midis homoseksualëve”, „Utrinski vesnik“, 31.10.2005)

²³ „Si parti demokristere, edhe më shumë jemi të bindur në faktin se kjo iniciativë është e panatyrshme, për shkak se legalizimi i raportit të personave të së njëjtës gjini, duke kështu dhe poligaminë, është aktivitet i pashembullt për racën njerëzore – tha Gordana Jankullovska, sekretare e përgjithshme e partisë, në konferencën e mbërmëshme për shtyp” (“Martesat homoseksuale, të rrezikshme”, „Dnevnik“, 31.10.2005).

²⁴ „Për kishën mëkat, për partitë rejting“, „Dnevnik“, 1.11.2005.

²⁵ „Bashkësitë Fetare ta gjykojnë propozim-ligjin për homoseksualët“, „Utrinski vesnik“, 4.11.2005. MASSO publikisht e gjykoi konferencën homofobike për shtyp dhe kërkoi që sa më shpejt të nxirret legjislacioni kundërdiskriminator. („Reagim i MASSO-s me rastin e konferencës për shtyp të VMRO-PP“, Makfaks, 4.11.2005).

²⁶ „Rreth çështjes së Propozim-ligjit për regjistrim të partneritetit, në LSDM zyrtarisht asnjëherë nuk kanë biseduar organet partiake, ndërsa mendimet jozyrtare në parti janë qartë kundër legalizimit të martesave homoseksuale dhe kundër adoptimit të fëmijëve“, thuhet në komunikatën për shtyp të kësaj partie. („Sa vota sjellin homoseksualët?“, „Veçer“, 1.11.2005).

²⁷ „Ajo që bëjnë tani homoseksualët, është hap përpara në realizimin e të drejtave të tyre“, deklaroi mbërmë kryetari i Qytetit të Shkupit, Trifun Kostovski, duke komentuar Propozim-ligjin për regjistrimin e partneriteteve, të cilin e propozoi Asociacioni Maqedonas për Orientim të Lirë Seksual (“Propozimi për të drejtat e homoseksualëve është hap përpara”, „Utrinski vesnik“, 2.11.2005).

²⁸ „Gej-‘parada’ e parë në Shkup“, „Veçer“, „Gej-parada në Shkup“, Makfaks, 1.9.2005.

²⁹ „Homoseksualët maqedonas kërkojnë trajtim kushtetues më ndryshe“, „Utrinski vesnik“, 14.10.2005. „Gjatë kohës së debatit publik për ndryshim në Kushtetutë, kërkua që në nenin 9 të futet edhe ndalesa për diskriminim mbi bazë të orientimit seksual. Morëm shpjegimin se Kushtetuta ‘nënkupton’ sanksionim të diskriminimit të tillë dhe se nuk ka nevojë që në të të ketë dispozitë ‘orientim seksual’. Nëse Kushtetuta nënkupton edhe të drejtën për përcaktim seksual, atëherë nënkupton edhe të drejtën për bashkësi martesore të së njëjtës gjini“, thotë Andonovski. Ligji ekzistues për martesë dhe familje njih vetëm bashkësinë martesore heteroseksuale” („Homoseksualët para zyrës së gjendjes civile“, „Dnevnik“, 29.10.2005).

³⁰ Shihni „Allarova është akuzuar se ka penguar zbatimin e MASSO-s“, „Vreme“, 2.10.2007.

AMOSL vazhdoi të kërkojë përkrahje politike³¹ nëpërmjet fushatës për ngritjen e vetëdijes (nën moton “Gej-liritë për të drejtat e njeriut”), me shënimin e datave të rëndësishme,³² por dhe me dokumentimin e rasteve të lëndimit të të drejtave të njeriut. Për shembull, qëkur AMOSL publikoi rastin e trajtimit mjekësor të homoseksualitetit me terapi hormonale, vijoi apeli publik nga përfaqësuesit e Shoqërisë së Psikiatërve “drejtuar gjithë psikiatërve që mos të kyçen në trajtimin e diçkasë që nuk është sëmundje”.³³ Pyetja për përkrahje politike të bashkësisë LGBTI ishte temë e nxehtë mediatike edhe gjatë fushatës parazgjedhore në vitin 2006, e pikëpyetja e AMOSL u keqpërdor nga ana e mediave³⁴ dhe nga ana e partive konservatore për fushatë homofobike.³⁵

Gjithashtu, AMOSL i hyri monitorimit të procesit të afrimit kah BE, në aspektin e obligimeve për luftë kundër diskriminimit mbi bazë të orientimit seksual.³⁶ AMOSL publikisht ka treguar raste të diskriminimit mbi bazë të orientimit seksual³⁷ dhe ka bërë apel direkt për nxjerrjen sa më të shpejtë të një ligji gjithëpërfshirës për mbrojtje nga diskriminimi.³⁸

Një nga temat e nxehta që hapi AMOSL ishte diskriminimi në arsim dhe nëpër libra.³⁹ AMOSL filloi të organizojë tribuna publike për studentë në fakultete të caktuara⁴⁰ dhe publikisht tregoi për nevojën e përfshirjes së arsimit për shëndet seksual nëpër shkollat maqedonase.

Lufta për ligj gjithëpërfshirës për mbrojtje nga diskriminimi

Me shuarjen e AMOSL nuk u shua edhe aktivizmi për të drejtat dhe liritë seksuale.

Pas debatit me temë “Pozicioni i faktorëve relevantë rreth diskriminimit mbi bazë të orientimit seksual”, në organizim të Qendrës për të Drejtat e Njeriut dhe Zgjidhjes së Konfliktëve para fillimit të fushatës zgjedhore në vitin 2009, u dëgjuan edhe kandidatët për kryetar shteti. Kandidati i VMRO-DPMNE, Gjorge Ivanov, dha deklaratën në vijim: “Sistemi ynë nuk diskriminon askënd. Homoseksualët vetë stigmatizohen dhe mendojnë se janë në pozicion të nënshtuar.”⁴¹

Në këtë periudhë, Koalicioni për të Drejta Seksuale dhe Shëndetësore për Bashkësitë e Margjinalizuara (në vazhdim: Koalicioni) filloi të publikojë reagime publike dhe raporte për të drejtat

³¹ „Vetëm Petkovski i përkrah homoseksualët“, „Vreme“, 16.5.2006.

³² „Dita kundër homofobisë – shënim edhe në Maqedoni“, Makfaks, 7.5.2006.

³³ „Psikiatrat mos t'i shërojnë homoseksualët me barna“, „Utrinski vesnik“, 3.2.2006.

³⁴ Për shembull, „Partitë e majta i mbështesin gej-martestat“, „Vest“, 13.6.2006.

³⁵ Shihni „Jo! për homoseksualët, prostitucionin dhe drogat e lehta“, „Utrinski vesnik“, 22.3.2006.

³⁶ „Luftëtarët për liri seksuale e 'kallëzuan' Qeverinë te Kjarini“, „Veçer“, 10.3.2005.

³⁷ „Njëzet raste të diskriminimit për shkak të orientimit seksual, prej të cilave vetëm dy kanë regjistruar procedurë ligjore, ka shënuar Asociacioni Maqedonas për Orientim Seksual të Lirë (AMOSL) vitin e kaluar.“ („AMOSL sheh homofobi te Qeveria“, „Dnevnik“, 8.2.2008).

³⁸ „AMOSL kërkon nxjerrjen e ligjit për jodiskriminim“, „Utrinski vesnik“, 8.2.2008.

³⁹ „Profesorë të njohur përhapin homofobi nëpër libra“, „Vreme“, 3.2.2007.

⁴⁰ Në Fakultetin Filozofik u organizua punëtorja me temë “Politika gjinore dhe seksuale”, ndërsa debati dyditor me titullin “Sfidat në implementimin e parimeve të jodiskriminimit” u mbajt në Akademinë e Policisë – Shkup. (Shihni “Transseksuali i mëson policët e ardhshëm që mos të jenë homofobikë”, „Dnevnik“, 17.5.2008).

⁴¹ Petre Ristovski, „Homofobi, stop!“, „Shpic“, 10.2.2009.

seksuale të personave LGBTI. Gjatë promovimit të raportit të parë vjetor, Koalicioni lypj nga kryetari Ivanov që publikisht të kërkonte falje për ofendimin se “homoseksualët vetë stigmatizohen”.⁴²

Ngjarje me rëndësi për aktivizmin LGBTI është organizimi i “Marshit për tolerancë” më 16.11.2009, kur për herë të parë u valëvit flamuri me ylber. Ky marsh, që paraprakisht u paralajmërua në mënyrë sensacionale si “gej-paradë”, u prit me protestë homofobike nga aktivistë partiakë të “Forcave të Majta Titiste”.⁴³ Ky incident tregoi se homofobia nuk është e pranishme vetëm tek e djathta konservatore, por edhe tek e majta konservatore.

Ngjarje mobilizuese me rëndësi për aktivistët për të drejta seksuale ishte fshirja e “orientimit seksual” si bazë për diskriminim nga ana e Qeverisë gjatë nxjerrjes së propozim-ligjit për pengimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi.⁴⁴ Përfaqësues të Koalicionit menjëherë dëftuan jokonzistencën, për shkak se shprehja “orientim seksual” veç më ekziston në Ligjin për të drejtat e pacientëve dhe në Ligjin për vullnetarizëm, ndërsa te Ligji për marrëdhënie pune ekziston dispozita “drejtimi gjinor”.⁴⁵ Gjithashtu, akti i fshirjes u vlerësua si nxitje të diskriminimit,⁴⁶ ndërsa u zbulua edhe manipulimi mediatik-politik se me Ligjin për mbrojtje nga diskriminimi do të mundësoheshka legalizimi i martesave të një gjinie.⁴⁷ Koalicioni mernte pjesë edhe nëpër dëgjime publike ekspertësh, ku u kërkua përfshirja e orientimit seksual si bazë e diskriminimit.⁴⁸ Koalicioni kërkoi dhe mori përkrahje për përfshirjen e “orientimit seksual” në ligj nga ana e organizatave të shumta joqeveritare të brendshme dhe ndërnacionale.⁴⁹

⁴² „Koalicioni shpreson se presidenti aktual i Republikës së Maqedonisë publikisht do të kërkojë falje për ofendimin – homoseksualët vetë stigmatizohen – dhe se do të angazhohet për ndërtimin e sistemit efikas për mbrojtjen nga stigma dhe diskriminimi i pjesëtarëve të grupeve të marginalizuara, me të cilën gjë në mënyrën më të mirë do të tregojë se është president *një për të gjithë*”, tha Zharko Trajanovski. (“Ivanovi t’u kërkojë falje homoseksualëve”, A1, 5.11.2009).

⁴³ „Ua, pederë’ dhe ‘ua, lezbike’ – nuk duam gej-paradë – thërrisin Forcat e Majta Titiste, partia e Sllobodan Ugrinovskit, të cilët ende pa filluar, e gjykuan marshin me rastin e Ditës ndërkombëtare të tolerancës. Nga Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut thonë se marshi i tyre nuk është kurrfarë gej-parade, por një ‘jo’ e madhe për urrejtjen, diskriminimin dhe dhunën.” (“Marshi civil për tolerancën”, A1, 16.11.2009).

⁴⁴ „Fshirjen e ‘orientimit seksual’ si bazë për diskriminim Qeveria e bëri në seancën e fundit, edhe pse ekzistimi i deklaratës së këtyllë aspak nuk ka qenë kontestues në versionet e punës së ligjit, i cili është shumë i rëndësishëm në përmbyshjen e kushteve për eurointegrimin e vendit.” (“Të orientuar kah diskriminimi seksual”, “Dnevnik”, 29.1.2010).

⁴⁵ „Apo është kontradiktore në një ligj të lejohet përdorimi, e në tjetër të fshihet – pyetet Sllavço Dimitrov.” („Të orientuar kah diskriminimi seksual”, “Dnevnik”, 29.1.2010).

⁴⁶ Zharko Trajanovski: „Paradoksale te ky ligj është se në vend që të pengojë diskriminimin dhe homofobinë, ai keqpërdoret si instrument për nxitjen e tyre.” („BE nuk do diskriminator seksual”, “Vreme”, 10.4.2010).

⁴⁷ Sllavço Dimitrov: „Lypet arsyetim se homoseksualët do të kërkojnë martesë, por ky ligj nuk ka lidhje me atë dhe është pafytyrësi të manipulohet me qëndrime të tilla populistike. Ky ligj është qartë i definuar se çfarë do të thotë, çfarë përfaqëson dhe çfarë rregullon.” („Ligj për mbrojtje nga diskriminimi apo për homofobi?”, “Utrinski vesnik”, 2.2.2010).

⁴⁸ „‘Orientimi seksual’ të përfshihet në Ligjin për antidiskriminim, si një nga bazat për diskriminim, përfunduan sot ekspertët e Fakultetit Juridik.” (“Orientimi seksual” të përfshihet në Ligjin për antidiskriminim, Makfaks, 5.3.2010).

⁴⁹ Pas bisedimeve me QMBN (MLQMC), Qendrën për të Drejtat e Njeriut dhe Zgjidhjen e Konfliktëve, Komitetin e Helsinkit etj., bashkë u vendos për „Kërkesë drejtuar Qeverisë së Republikës së Maqedonisë si propozues i Ligjit për ndalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi”, të cilën e nënshkruan rreth pesëdhjetë shoqata civile. Kërkesa hasi në mbështetje edhe nga “ILGA-Evropa”, “Hjuman rajts voç” dhe grupi i euro-parlamentarëve.

Si rezultat i lobimit të Koalicionit për përfshirjen e orientimit seksual si bazë për diskriminim, një grup nga 28 deputetë të LSDM, PLD, PL, Alternativa e Re dhe Demokracia e Re paraqitën Propozim-ligjin për mbrojtje dhe ndalimin e diskriminimit, që u përfaqësua nga eksperti dr. Mirijana Najçevska. Koalicioni publikisht reagoi edhe kundër gjuhës së urrejtjes homofobike nga ana e deputetëve gjatë debatit në komisione për ligjin në Kuvend.⁵⁰ Fushata homofobike e arriti fundin kur deputeti i partisë në pushtet, “shkencërisht” dhe “sipas medicinës” e diagnostikoi interseksualizmin si “gjendje patologjike” që duhet shëruar, transvesticionin si “formë e butë e shprishjes psikike”, transeksualizmin si “shprishje shumë e rëndë psikike”, që në fund të përfundojë se “homoseksualizmi është sëmundje që duhet shëruar”. Pas debatit homofobik rreth Ligjit për mbrojtje dhe pengim të diskriminimit u pranua amendamenti me të cilin u ridefinua familja si “bashkësi e gjinive të kundërta, përkatësisht të një burri dhe të një gruaje”.

Nxjerrja e Ligjit për pengimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi pa “orientim seksual” të pranuar, mund të llogaritet si një nga disfatat kryesore të shoqërisë qytetare në Republikën e Maqedonisë. Padrejtësia ende nuk është përmirësuar dhe njohja eksplicite e orientimit seksual si bazë ligjore për diskriminim vazhdon të jetë një nga sfidat kryesore të lëvizjes për të drejta LGBTI.

Lufta kundër homofobisë në arsim

Lufta kundër homofobisë në arsim u bë e dukshme atëherë kur Koalicioni filloi që t’i studiojë dhe t’i rishqyrtojë përmbajtjet homofobike nëpër librat e arsimit të mesëm dhe të lartë.⁵¹ Në vitin 2011 u shpall analiza ekspertore e disa librave, që ishte shkas që në raportin e KE për vitin 2011 të dëftohet se “Librat universitarë dhe të shkollave të mesme e trajtojnë homoseksualitetin si sëmundje”. Pas ankimit nga ana e Koalicionit, Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi në vitin 2011 vërtetoi diskriminim në librin e “Pedagogjisë”, në pjesën ku homoseksualiteti ishte numëruar në mesin e “dukurive negative të jetës seksuale të njeriut”, ku “homoseksualiteti dhe lejbekëria” ishin paraqitur si “ligësi”, ndërsa “pjesëmarrësit në atë lloj ligësie ... me jetë seksuale jonatyrale dhe jonormale” ishin përshkruar si “persona me probleme dhe pengesa psikike”.⁵² Këto përmbajtje u përjashtuan në edicionin e ri të librit.

Pas edhe një ankese kundër librave “Psikologjia medicinale” dhe “Psikiatria, vëllimi 1 dhe vëllimi 2”, përkrahur nga Rrjeti për Mbrojtje nga Diskriminimi, Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi në mendimin e vet nga viti 2014 vërtetoi se ekziston shqetësim mbi bazë të orientimit seksual⁵³ dhe rekomandoi të fshihen dhe të largohen nga përdorimi pjesët homofobike nga këto tre libra, për të cilët edhe vetë autorët pranuan se janë bërë gabime.

Këto fitore të vogla kundër autorëve dhe librave homofobikë janë inkurajim për aktivistë(e)t qytetarë që ta vazhdojnë luftën për arsim johomofobik dhe inkudrimin e arsimit seksual gjithëpërfshirës.

⁵⁰ Shihni „Homoseksualët, viktimë e gjuhës së urrejtjes“, “Vreme”, 24.3.2010.

⁵¹ Shihni „Homofobia ka hyrë thellë në sistemin arsimor“, Makfaks, 7.5.2010.

⁵² Zharko Trajanoski: “Në Maqedoni homoseksualiteti ende trajtohet si sëmundje!“, “Plusinfo”, 17.5.2013.

⁵³ „Në tre libra në Fakultetin e Mjekësisë – orientim mbi bazë të orientimit seksual“, Nova, 7.5.2014.

Lufta kundër gjuhës së urrejtjes dhe jotolerancës

Një nga sfidat kryesore në luftën për barazi seksuale është gjuha e urrejtjes mbi bazë të orientimit seksual, e cila është e dukshme në jetën publike dhe politike. Duke e adresuar nevojën për gjykim publik të gjuhës së urrejtjes dhe jotolerancës ndaj grupeve të marginalizuara, më 17.5.2012 Koalicioni mbajti një debat publik në Komisionin kuvendor për mundësi të barabarta. Në kuadër të debatit u tha se mungesa e vullnetit politik për të njohur, për të respektuar dhe për të mbrojtur personat LGBTI është një nga shkaqet përse Maqedonia gjendet në fundin e listës së shteteve në hartën e “ILGA Evropa”. Më 17.7.2012 deputeti Ivon Veliçkovski i dorëzoi Kuvendit “Propozim-deklaratë për gjykimin e gjuhës së urrejtjes” (të përgatitur dhe të promovuar në bashkëpunim me Koalicionin), por kjo kurrë nuk u gjend në rend të ditës.⁵⁴

Në periudhën e njëjtë Qeveria dhe mediat pro-qeveritare filluan fushatën homofobike kundër “martesave të një gjinie”, duke e keqpërdorur iniciativën e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut për kontestim kushtetues të nenit nga Ligji për familje, ku “marrëdhënie të afërta personale” definohej si “marrëdhënie personale në mes personave të gjinive të ndryshme”. Një ditë pas dorëzimit të iniciativës, në ditarin qendror të TV Sitel është emetuar kontributi “Me fushatë, homoseksualët kërkojnë martesë të një gjinie”, ku promovohet qëndrimi se “homoseksualëve iu nevojitet ndihmë profesionale, medicinale, e jo ligjore”.⁵⁵ Fushata homofobike me temë “martesa të një gjinie” vazhdoi më 12.10.2012, kur ministri kompetent për luftë kundër diskriminimit (ministri i Punës dhe Politikës Sociale) filloi të japë deklarata diskriminuese për “çështjen që çifteve homoseksuale t’u lejohet të adoptojnë fëmijë”, duke e promovuar konceptin “komb i shëndoshë” dhe “fëmijë të shëndoshë në mjedis të shëndoshë natyror”.

Në pjesëmarrjen në TV Sitel, ministri u pyet se “a ka mundësi që të përfshihen martesë të një gjinie në Republikën e Maqedonisë, t’u jepet mundësia të adoptojnë fëmijë, e në pajtim me këtë, ndoshta, të legalizojmë edhe incestin, edhe pedofilinë, edhe poligaminë, siç është kështu në disa shtete të tjera, apo gjithçka do të jetë ashtu siç ka qenë?”, ku u përgjigj negativisht. Më pas vijoi TV-kontributi “Qytetarët dhe institucionet janë kundër martesave gej”.

Pasi që më shumë shoqata reagues publikisht, duke dëftuar deklarata diskriminuese mbi më shumë baza, kryetari i Komisionit për Mbrojtje nga Diskriminimi e mbrojti ministrin e vet duke pohuar se deklarata e tij “nuk ka as gjuhë të urrejtjes, e as që bëhet fjalë për diskriminim”. Në të njëjtën kohë, Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi u bë i shurdhër ndaj fushatës homofobike të gazetës “Veçer”, e cila katër ditë me radhë në ballinë publikonte përmbajtje sensacionale diskriminuese, ku homoseksualiteti barazohet me pornografinë, me poligaminë dhe me pedofilinë. Në fushatën sistematike homofobike nuk u kyçën vetëm mediat pro-qeveritare, por edhe persona publik, ekspertë dhe disa shoqata pro-qeveritare qytetarësh. Për shembull, Kongresi Botëror Maqedonas publikisht tha se “i përjashton martesat homoseksuale, incestin, poligaminë dhe

⁵⁴ Me 26 vota PËR, dhe 45 vota KUNDËR, që propozimi të vihet si pikë e rendit të ditës nuk u pranua.

⁵⁵ Nga ankesa nga ana e Koalicionit, Këshilli i Radiodifuzionit shqiptoi vërejtje me shkrim për TV Sitel, me arsyetimin se nëpërmjet stigmatizimit dhe etiketimit kryhet diskriminim dhe përhapet homofobia.

pedofilinë dhe iniciativat që çojnë kah legalizimi i tyre”. Fushata homofobike kulminoi me deklaratat e ministres së Punëve të Brendshme dhe të kryeministrit kundër adoptimit të fëmijëve në “martesa të një gjinie”.⁵⁶

Edhe krahas asaj që disa organizata⁵⁷ bënë parashtrësë kundër ministrit të Punës dhe të Politikës Sociale në Komisionin për Mbrojtje nga Diskriminimi, ato hasën në heshtje të plotë administrative.

Nga gjuha e urrejtjes deri te dhuna eksplicite

Fushata politike kundër martesave homoseksuale, e cila vijoi me gjuhë të urrejtjes dhe të jotolerancës në media dhe nëpër rrjetet sociale, aspak nuk i dekurajoi aktivistët për të drejta-LGBTI. Përkundrazi, fuqia, ashpërsia dhe vazhdimësia e fushatës negative, e udhëhequr nga partia qeverisëse dhe të dëgjueshmit e saj mediatik, kontribuan për mobilizim, vetorganizim dhe dukje më të madhe të aktivistëve për të drejta-LGBTI. Për shembull, në fillim të korrikut të vitit 2012, dhjetëra aktivistë nga organizata e re e formuar, “LGBTI Junajted”, u fotografuan para fontanës “Ushdari mbi kalë” me flamurin e ylberit (simbol i bashkësisë LGBTI) dhe me mbishkrime “gej”, “lezbike”, “biseksuale”, “person trans-gjinor”. Fotografitë, të titulluara “gej-parada e vogël”, u gjetën në më shumë medime dhe shkaktuan gjuhë të urrejtjes dhe kërcënime të hapura për dhunë. Edhe pse kërcënimet për jetë u paraqitën në polici, nuk u ndërmoren kurrfarë masash kundër kërcënuesve.

Sa më shumë që LGBTI-bashkësia bëhej më e organizuar dhe më e dukshme, aq më shumë rriteshin kërcënimet, thirrjet për dhunë dhe aktet aktuale të dhunës fizike mbi aktivistët për të drejta-LGBTI. Ngjarjet më të rëndësishme për dukjen e LGBTI-bashkësisë në vitin 2012 ishin hapja e Qendrës për përkrahje të LGBTI-bashkësisë në Çarshinë e Vjetër (23 dhjetor) dhe Marshi i tolerancës në nëntor. Që të dyja ngjarjet u ndoqën me dhunë fizike. Në orët e mëngjesit, më 24.10.2012, disa orë pas hapjes së Qendrës (dhe pas fjalimit të kryeministrit kundër “martesave të një gjinie”) u thye xhami i qendrës së Komitetit të Helsinkit. Gjatë shënimit të “Ditës ndërkombëtare të tolerancës”, në sheshin qendror në Shkup u sulmuan fizikisht dy aktivistë nga ana e një personi të maskuar. Të njëjtin vit, Qendra për përkrahje të LGBTI-bashkësisë në Çarshinë e Vjetër ishte cak edhe i disa sulmeve të tjera (një përpjekje për ndezjen e Qendrës dhe një demolim të xhamave të dritareve).

Dhuna fizike nga urrejtja mbi bazë të orientimit seksual vazhdon edhe në vitin 2013. Më 20 prill të vitit 2013, disa aktivistë për të drejtat e njeriut të Koalicionit dhe të “LGBTI Junajted” u sulmuan verbalisht dhe fizikisht nga ana e një grupi personash në Manastir gjatë vënies së posterave për përkrahje të të drejtave të njeriut të LGBTI. Dhuna kulminoi në fillim të “Javës së krenarisë” (22.6.2013), kur mediat pro-qeveritare publikuan artikuj sensacional dhe nxitës se “gej-parada do

⁵⁶ „Jetojmë në një kohë kur jo vetëm që ndodh rrallë e më rrallë fëmija i dytë në familje, e ku më i treti e i katërti, por, përkundër kësaj, bëjmë debate për vlerat e shtrembuara, për martesë të një gjinie, po bile dhe adoptim të fëmijëve në ato martesë të një gjinie, për disa lloje të drejtave të grave, e pastaj të burrave, cilat prej tyre janë më të përfaqësuar në politikë apo në biznes, e derisa shpenzohemi në ato tema, neve si shtet na zhduket populli.” („Gruevski: VMRO kod historikisht i njohur i popullit maqedonas“, <http://vlada.mk/node/4747>)

⁵⁷ Nga ana e Koalicionit, HOPS, Komiteti i Helsinkit, ECCE dhe FOOM.

të marshojë nëpër rrugët e Shkupit”. Së pari, pjesëmarrësit e maskuar të të ashtuquajturës “Kontra gej-parada” (e organizuar nëpërmjet rrjeteve sociale) rrahu disa djem në afërsi të përmendores “Ushtari mbi kalë”, në qendër të Shkupit. Të njëjtën ditë, në orën 18 zyrtarisht filloi “Java e krenarisë” me promovimin e doracakut “Të drejta shëndetësore për trans-personat”, të vijuar me debat dhe projeksion të një filmi. Pjesëmarrësit në ngjarje dhe organizatorët e Koalicionit dhe nga LGBTI-qendra u sulmuan fizikisht nga një grup me disa dhjetëra persona të maskuar dhe të armatosur, të cilët në stampedo filluan të hidhnin gurë, thupra hekuri, materiale piroteknike dhe shishe xhami kah pjesëmarrësit, duke lënduar disa pjesëmarrës dhe një polic. Edhe pse policia ishte e paralajmëruar për mundësinë e organizimit të sulmit fizik, nga video-incizimet në derën e hyrjes të LGBTI-qendrës qartë shihet se zyrtarë të policisë e lëshojnë pozicionin shumë pak kohë para sulmit dhe se nuk ndërmarrin masa as për të penguar dhe për të kapur sulmuesit, as për të mbrojtur kolegë e tyre të sulmuar. Disa ditë pasi një aktor dhe aktivist i të drejtave të njeriut publikoi kolumnën ku e zbardhte orientimin e tij seksual, u mbloodhën një grup njerëzish rreth shtëpisë së tij (25.6.2013), duke kërcënuar integritetin e tij fizik dhe duke hedhur gurë kah shtëpia e tij. Aktori paraqiti edhe një hedhje guri drejt shtëpisë më 12.7.2013, e cila gjithashtu nuk është pastruar nga ana e policisë. Më herët, më 5.7.2013 është kryer edhe një sulm ndaj LGBTI-qendrës për përkrahje duke i vënë flakën objektit, kështu që Qendra ka pësuar dëm më të madh material dhe përkohësisht është mbyllur. Më vonë, LGBTI-qendra u shpërngul në një lokacion tjetër, ku i vazhdoi aktivitetet e veta të fokusuara jo vetëm në mbrojtje dhe përfaqësim, por dhe në përkrahje të bashkësisë – nëpërmjet grupit lezbik- feminist për përkrahje, grupit për përkrahjen e personave trans-gjinor, dhe grupit për përkrahjen e prindërve, familjeve dhe shokëve të LGBTI-personave.⁵⁸

Karakteristikë për sulmet fizike, të numëruara më herët, është ajo që policia dhe prokuroria deri më tani nuk kanë zbardhur asnjë rast të vetëm, edhe përkundër fletëparaqitjeve penale të dorëzuara nga viktimat. As edhe publikimi publik i incizimeve nuk kontribuoi për identifikimin dhe dënimin më të shpejtë të autorëve të tyre. As edhe apelet ndërkombëtare për shkak të “Eskalimit të sulmeve anti-LGBTI në Maqedoni”⁵⁹ nuk i nxitën pushtetet të kryejnë hetim dhe të kapin dhe të dënojnë të paktën një nga sulmuesit.

Pushtetet vazhdojnë me fushatën permanente homofobike

Në vend të luftës kundër dhunës nga urrëjtja, pushtetet e vazhduan fushatën permanente kundër martesave homoseksuale, këtë radhë të maskuar si iniciativë për “precizim të martesës” me Kushtetutë. Duke i injoruar apelet për gjykim të sulmeve homofobike, në qershor dhe korrik të vitit 2013 partia në pushtet përgatiti iniciativë kushtetuese, e cila filloi me valën e re të homofobisë në media dhe në Kuvend. Edhe pse VMRO-DPMNE në pushtet nuk mori përkrahje për iniciativën

⁵⁸ Shihni më shumë <http://www.lgbti.mk/>.

⁵⁹ Reagimi i „Amnesti” (“Urgent action, escalation in anti-lgbti attacks in Macedonia”) më 12.7.2013 dhe „Letra për Kryeministrin e Maqedonisë” nga „Human rajts voç” më 10.7.2013, si dhe reagimet e Parlamentit Evropian (për shkak të „akteve të vandalizmit” ndaj LGBTI-qendrës) dhe raporti i KE për dhunë të ritur ndaj LGBTI-personave.

⁶⁰ Në disa raste, deputeti Dragisha Miletiq theksonte se “homoseksualizmi” qenkësh sëmundje dhe insinuate se njohja e homoseksualitetit si orientim seksual çon deri në njohje të pedofilisë si orientim seksual.

kushtetuese as edhe nga partneri i koalicionit BDI, iniciativa nxiti gjuhë të urrejtjes dhe diskriminim,⁶⁰ gjë që ishte publikisht e gjykuar nga ana e LGBTI-aktivistëve.⁶¹ Fushata permanente kundër martesave homoseksuale dhe LGBTI-aktivistëve vazhdoi edhe në vitin 2014, me iniciativë të re kushtetuese për definimin jo vetëm të martesës si “bashkësi jetësore vetëm mes një gruaje dhe vetëm një burri”, por dhe të “regjistrimit të bashkësisë jashtë-martesore, apo cilësodo qoftë forme të regjistruar të partneritetit jetësor”.⁶²

Edhe kjo iniciativë kushtetuese nxiti valë të re të homofobisë në media⁶³ dhe në rrjetet sociale, por dhe rezistencë më të organizuar nga ana e LGBTI-aktivistëve, të cilët ndërkohë formuan LGBTI-rrjetin për luftë kundër homofobisë. Rrjeti u krijua si rezultat i nevojës për përgjigje të përbashkët ndaj retorikave të përforcuara homofobike dhe transfobike në diskursin publik, të cilat rezultuan me disa sulme ndaj LGBTI-qendrës për përkrahje në vitin 2012 dhe 2013, sulme ndaj LGBTI-aktivistëve dhe gjuhë të dukshme të urrejtjes nëpër hapësirë publike, veçanërisht nëpër rrjetet sociale.⁶⁴ Rrjeti u themelua nga 15 organizata, mes të cilave janë Shoqata për qasje kritike ndaj gjinisë dhe seksualitetit – Fronti subverziv Shkup, Koalicioni “Të drejta seksuale dhe shëndetësore të bashkësive të marginalizuara”, Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë, LGBTI-qendra për përkrahje, Aleanca femërore, dhe H.E.R.A. – Asociacioni për edukim shëndetësor dhe për hulumtim. LGBTI-rrjeti inicioi fushatën publike “Neni 3” (për futjen e orientimit seksual dhe identitetit gjinor si bazë për diskriminim në Ligjin për pengimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi), inicioi peticion kundër ndryshimeve kushtetuese homofobike dhe u kyç në përfaqësimin aktiv dhe lobimin kundër definimit kushtetues të martesës, regjistrimit të bashkësisë jashtë-martesore dhe partneritetit jetësor.

Me formimin e LGBTI-rrjetit, u bë më intensive edhe lufta kundër dhunës, gjuhës së urrejtjes dhe diskriminimit mbi bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor. Prej se LGBTI-aktivistët ishin edhe një herë cak i sulmit huligan nga ana e sulmuesve të maskuar të kafenesë “Damar”, LGBTI-rrjeti organizoi një seri protestash para Prokurorisë, duke kërkuar që të zgjidhen të gjitha ngjarjet e deritanishme të dhunës dhe të gjuhës së urrejtjes që nxisin dhunë.⁶⁵ Disa protesta kundër dhunës, gjuhës së urrejtjes dhe heshtjes së institucioneve, të cilat as e penguan dhe as e dënuan dhunën dhe gjuhën e urrejtjes, treguan se LGBTI-bashkësia veç më është e dukshme dhe ka kapacitet që të luftojë në mënyrë të organizuar dhe aktive për të drejtat e veta.

⁶¹ Në reagimin publik “Ndërprejini fushatën homofobike që nxit urrejtje, diskriminim dhe dhunë!”, Koalicioni publikisht pyeti: “Si të kuptohet insistimi i vazhdueshëm i partisë qeverisëse që të mbahet debat publik me temë ‘martesa të një gjinie’, kur LGBTI-personat janë të ekspozuar në dhunë jo të dënuar dhe në kërcënime të vazhdueshme dhe diskriminim në të gjitha sferat e shoqërisë, kur policia ende nuk i ka gjetur dhunuesit që kryen sulm të egër ndaj aktivistëve dhe organizatave për të drejtat e njeriut të LGBTI dhe kur asnjë organizatë joqeveritare në Republikën e Maqedonisë nuk e hapi çështjen për ridefinimin e martesës?”

⁶² Shihni amendamentin XXXIII, <http://www.akademik.mk/wp-content/uploads/2014/08/natsrt.pdf>.

⁶³ Shihni „(Mos)respektimi i dallimeve seksuale“, <http://proverkanafakti.mk/nepochituvanje-na-seksualnite-razlichnosti/>.

⁶⁴ Krijimi i Rrjetit ishte aktivitet projektues i Shoqatës për qasje kritike ndaj gjinisë dhe seksualitetit – Fronti subverziv Shkup, ndërsa zbatohet në partneritet me Koalicionin „Të drejta seksuale dhe shëndetësore të grupeve të marginalizuara“.

⁶⁵ Jo shumë vonë para demolit të “Damar”, më 23.10.2014 është publikuar gjuha nxitëse e urrejtjes e dy portaleve në gjuhën shqipe. Pasi që ndodhi sulmi homofobik më 23.10.2014, të njëjtat media që nxisin paragjykimet dhe afshe etnike, fetare dhe homofobike, publikuan kontributin ku arsyetohej dhuna. Edhe në Fejsbuk-faqen e dy gazetarëve pro-qeveritarë u publikuan përmbajtje dhe komente ofenduese dhe nxitëse, të cilat nxisin dhunë mbi bazë të orientimit seksual. Për më shumë, shihni „Gjuha e urrejtjes shkakton dhunë“, <http://okno.mk/node/41926>.

Ata të cilët para dhjetë vitesh ishin të padukshëm dhe të pazëshëm, u bënë luftëtarë të dukshëm dhe të zëshëm kundër dhunës, gjuhës së urrejtjes dhe formave të tjera të shtypjes heteropatriale. Me hapjen e debatit publik dhe parlamentar, me fillimin e iniciativave ligjdhënëse, me ndryshimin e vetëdijes nëpërmjet fushatave publike dhe iniciativave kulturore, me protestë dhe aksione publike, me solidaritet dhe përkrahje nga organizata ndërkombëtare, shoqëria qytetare hapi front kundër pabarazisë seksuale, kundër dhunës, paragjyqimeve, stereotipeve, diskriminimit dhe gjuhës së urrejtjes mbi bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor.

Pabarazia gjinore vazhdon. Por, edhe lufta kundër saj vazhdon. Më e organizuar dhe më e vendosur.

së Maqedonisë publikisht do të kërkojë falje për ofendimin – homoseksualët vetë stigmatizohen – dhe se do të angazhohet për ndërtimin e sistemit efikas për mbrojtjen nga stigma dhe diskriminimi i pjesëtarëve të grupeve të marginalizuara, me të cilën gjë në mënyrën më të mirë do të tregojë se është president *një për të gjithë*”, tha Zharko Trajanovski. (“Ivanovi t’u kërkojë falje homoseksualëve”, A1, 5.11.2009).

AKTIVIZMI NË GAZETARINË MAQEDONASE-DAVENIK¹ KUNDËR GOLIATIT

Në vitet pas pavarësisë së Maqedonisë, gazetaria kurrë s'ka mundur të lëvdohet se deri në fund është e pavarur nga ndikimet politike dhe të biznesit, as që zhurnalizmi maqedonas ka qenë i stolisur me standardet profesionale, të cilat parashikojnë që gazetarët të punojnë vetëm e vetëm në shërbim të interesit publik dhe t'i mbrojnë vlerat e shoqërisë civile, të tillë siç e kemi menduar me Kushtetutë.

Më shpesh, në vend të parë kanë qenë interesat partiake dhe të oligarkëve, ndërkohë që deri në fund të dekadës së kaluar kishte një minimum vetëdije se disa informacione patjetër të arrijnë te qytetarët, përkatësisht zgjedhësit. Nuk mund të merrej me mend të mos transmetohej lajmi nga konferenca për shtyp e partisë opozitare dhe nuk kishte spine të përditshme të cilat, nga njëra anë, janë në kufirin e mendjes së shëndoshë dhe të logjikës, ndërsa nga ana tjetër e kalojnë vijën e kuqe të mirësjelljes dhe shndërrohen në linç më të ulët mediatik ndaj jobashkëmendimtarëve.

Kjo nuk ekzistonte kur unë dhe gjenerata ime e gazetarëve, diku kah mesi i vitit 2000, me një dozë naiviteti dhe me shumë entuziazëm hymë në media. Ose, nëse kishte incidente të këtilla mediatike, ato ishin raste të izoluar dhe bashkësia e gazetarëve i dënonte rreptë.

Përpjekjet kryesore të pjesës së madhe të redaktorëve atëherë ishte që të bëhen lajme më të mira, më humane dhe më të pranueshme për publikun, të përkryhej stili i shkrimit dhe i shprehjes së fotografisë dhe përmes kamerës, të futen zhanre të reja në mediat maqedonase, ku pothuajse edhe nuk ka tjetër përveç kolumnave, komenteve dhe lajmeve. Liria elementare e shprehjes në asnjë rast nuk është vënë në pikëpyetje dhe, nëse një informacion për iks shkaqe nuk mund të paraqitej në një media, një tjetër redaksi pa problem e publikonte lajmin.

Gazetarët atëherë kryesisht mundoheshin për çështje sindikale të tipit të sigurimit shëndetësor dhe social të garantuar, për shkak se interesat jomediatike të padronëve të tyre definitivisht ishin problemi më i madh.

Megjithatë, për mungesë të vetëdijes së vërtetë demokratike, veprimi i më shumë qendrave të të fuqishmëve mundësonte që në ato vende ku këto ndikime kundërshtoheshin rreptë, pikërisht prej andej të dalin në publik informacione të rëndësishme për qytetarët.

U paraqit afera "Vatha", e cila në masë të madhe ndikoi që të zvetënohet autoriteti i kryeministrit të atëhershëm Vlado Buçkovski. Ajo që ky skandal në mënyrë konstante ishte në media, më tepër ishte rezultat i konfliktit që kryetari i atëhershëm Branko Cërvenkovski e kishte me Buçkovskin si kryeministër dhe i ndikimit të Cërvenkovskit në media, sesa i vetëdijes demokratike se informacioni i tillë me çdo çmim duhet të dalë në publik. Megjithatë, vendimi skandaloz i gjyqit për dëmshpërblim prej 700.000 eurosh për Isnifaris Xhemailin kështu apo ashtu arriti të veshët e zgjedhësve!

¹ mbyturi - nga: Davidi (shën.)

Sot këto qendra të të fuqishmëve ose nuk ekzistojnë, janë fshirë, ose i janë nënshtruar fuqisë së vetëm një njeriu, i cili përgjigjet në thirrjen e emrit Nikolla Gruevski. Në zgjedhjet e fundit parlamentare dhe presidenciale, në pranverën e vitit 2014, të gjithë ishim dëshmitarë se 90 për qind e mejnstrim-mediave thjesht e censuruan temën për shitjen e “Makedonska Banka” dhe shkuan deri aty sa nuk publikuan as edhe një sekondë nga konferencat për shtyp të Zoran Zaevit, i cili i prezantonte audio-incizimet famoze. Të njëjtën situatë e kishim edhe gjatë kohës së të ashtuquajturës “E hëna e zezë”, kur servisi publik RTVM dhe agjencia shtetërore e lajmeve MIA nuk transmetuan se policia i nxori jashtë Kuvendit gazetarët dhe deputetët e opozitës. Edhe sot e kësaj dite në sajtin e MIA-s mund të gjendet raporti nga mbledhja e fundit kuvendore e vitit 2012, ku qëndron vetëm ajo se deputetët e kanë votuar buxhetin për vitin në vazhdim. Për MIA-n dhe për mediat proqeveritare 24 dhjetori nuk ka ndodhur asnjëherë!

Sa për krahasim, para një dhjetë viteve, Komisioni Antikorrupsion u inkurajua të kërkonte prishjen e privatizimit në “Fershped”, një lojtar i madh i biznesit i afërt me kreun e pushtetit të atëhershëm, diçka që nga aspekti i sotëm duket e pamundur dhe, para së gjithash, vetëvrasëse. Kjo është e njëjtë sikur antikorrupsionisti i parë Gjorgji Sllamkov t'i përvesh krahët dhe të bëjë kontrollimin e dyshimeve të LSDM-së për skemat zvicerane-panameze në kreun e families në pushtet.

Gazetari pa përmbajtje

Më shumë qytetarë dhe establishmenti e kuptuan se kanë punë me pushtet autoritar, madje, pasi u mbyll Televizioni A1, pas montimit të procesit kundër Lube Boshkoskit, përpjekjes për të mbuluar vrasjen e Martin Neshkoskit dhe rrënimit deri në themel të kompleksit banesor “Kosmos” të Fijat Canoskit – e gjithë kjo pas zgjedhjeve në qershor të vitit 2011. Megjithatë, gazetarët e dinin mirë se me cilin kanë punë shumë kohë para se të ndodhnin këto ngjarje, para 5 qershorit 2011, kur në vepër e pamë Verën maqedonase të thikave të gjata.

VMRO-DPMNE nga viti 2006, e më fort nga zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009, pasi e grabiti tërë pushtetin në vend, duke marrë mediat dhe duke ngushtuar hapësirën publike, vazhdimisht ia heq gazetarisë përmbajtjen e saj. Mejnstrim-mediat kryesore janë në duart e partnerëve të koalicionit të Gruevskit, të cilat janë shfrytëzuesit kryesorë të reklamave të shtrenjta dhe kryesisht të pakuptimta qeveritare, ndërsa të njëjtat televizione dhe gazeta gjatë kohës së zgjedhjeve janë shumë dorëllira ndaj partisë në pushtet dhe e qerasin me hapësirë reklamuese skajshmërisht të lirë ose, thjesht, paraqiten si donatorë. Është ky një rreth magjik korrupsioni, që është njëri prej gulfeve kryesore të fuqisë së Gruevskit dhe të ministrave të tij. Prandaj, sot në media gjithnjë e më pak ka gazetarë e më shumë mbajtës të mikrofonave dhe propagandistë, dhe ne sot jemi më pak gazetarë se sa ç’kemi qenë para nja dhjetë viteve.

Nesër edhe po të vijë ndokush në pushtet që dëshiron ta rregullojë sferën mediatike sipas një rendi demokratik, për të cilën gjë dyshoj, do t’i duhen vite e vite që të krijojë atmosferë në të cilën do të lindnin kadro profesionale dhe media të vërteta. Gjeneratat e reja të gazetarëve nuk kanë prej kujt të mësojnë, sidomos nëse përfundojnë në mejnstrim-mediat e kontrolluara nga pushteti, gjë që është shumë e besueshme se mund të ndodhë.

Zhurnalizmi te ne është deprofesionalizuar deri në atë shkallë saqë, po të ishin mediat spitale, e gazetarët mjekë, për çdo ditë pacientët do të vdisnin nga flama. Nëse ky “profesionalizëm” në gazetari shpërfaqet tek ELEM, për shembull, neve nga një herë në muaj do të na rënohej nga një pendë hidrocentrali dhe do të mbyteshim si minj.

Katastrofat e masave të këtilla me të vërtetë edhe do të fillojnë të ndodhin. Kështu që, këto nuk janë falle të zeza në pëllëmbë, por e ardhmja të cilën e sjell një shoqëri e partizuar thellë, ku kriter kryesor për punësim është librezja partiake dhe aftësia për të punuar në agjendën politike. Janë apokaliptike fatet e këtyre shoqërive autoritare, ku dëgjoher zëri vetëm i një njeriu, i cili kushedi sa i mençur dhe i aftë të jetë, nuk mund t'i dijë të gjitha. Mediat ishin vetëm pengesa e parë të cilën pushteti i Grueskut që në fund të dekadës së kaluar e fshiu para vetes ose, siç e kam "merak" unë të them, totalisht e zbrazi nga përmbajtja e vet.

Pas këtij apokalipsi mediatik në disa akte, mbeten tri-katër ujëdhesa ku lirisht mund të krijohet, megjithatë edhe puna e tyre u bë pothuajse e pamundur pas fatkeqësisë së komunikacionit ende të pazbuluar deri në fund në të cilën e humbi jetën pronari i gazetës "Fokus", Nikolla Mlladenov, pas aferës "Spiun", në të cilën u arrestua gazetari Zoran Bozhinovski dhe pas burgosjes së kolegut Tomislav Kezharovski. Këto ngjarje unë i quaj Pranverë e thikave të gjata 2013.

Dhe, siç ndodh zakonisht, gjatë përpjekjes së fundit të pushtetit që ta shtyp deri në fund atë çka ka mbetur nga gazetaria, dëshmipërblimi i lartë që mori drejtori i DSK, Sasho Mijalkov, në procesin gjyqësor kundër meje dhe kundër redaktorese së "Fokusit", Jadranka Kostova, pikërisht atëherë u paraqitën gacat e para të shpresës për profesionin. Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë (SHGM) dhe kryetari i saj, Naser Selmani, e njohën seriozitetin e këtij precedenti, e kjo ishte-të dënohet gazetari për deklaratën e transmetuar vetëm pse ajo nuk i pëlqen shefit të policisë sekrete.

Ky asociacion gazetarësh në kohë e pa se vendimi i gjykatëses Jovanka Spirovska-Paneva kundër "Fokusit" do të instalojë një praktikë të tmerrshme në media, e ajo është se gazetarët do të detyrohen të kontrollojnë thjesht çdo deklaratë që e transmetojnë e që lidhet me kreun që është në pushtet. Kjo me siguri do ta sjellë tabuizimin e temave dhe të personaliteteve të caktuara në Maqedoni dhe do të kontribuojë në idolizimin e tyre deri në shkallën e perëndisë, gjë që praktikisht edhe po na ndodh. Në rrjetet sociale mund të gjeni shakara të tipit "mos e përmend emrin Mijalkovo për kot", satirë kjo e cila shumë figurativisht e kap gjendjen reale të shpirtit të qytetarit maqedonas.

Pikërisht për këtë SHGM organizoi një aksion disajavor për solidaritet dhe i ndihmoi "Fokusit" që t'i tubojë ato 9.300 euro që dolën nga padia e Mijalkovit. Veprimi i Shoqatës ka rëndësi të veçantë, për shkak se nën udhëheqjen e SHGM-së një pjesë dërmuese e kolegëve punojnë nën kontrollin e pushtetit dhe ata me aksionin i kanë rrezikuar vendet e punës dhe ekzistencën. Pikë tjetër e rezistencës në këtë kohë të zezë është gjithsesi Sindikata e Pavarur e Gazetarëve dhe e Punonjësve të Mediave (SPGPM), e udhëhequr nga Tamara Çausidis. Edhe Sindikata përmes koncertit të bendit "Riporters", rok-grup i përbërë nga gazetarët, ndihmoi, edhe atë mjaft, në tubimin e të hollave për dënimin e "Fokusit". Besoj se tregohet që kjo "JO" e gazetarëve do të jetë po aq e rëndësishme për gazetarinë në Maqedoni, sa ishte e rëndësishme për ekzistencën e javores FOKUS dhe për mbijetesën time personale si gazetar, e cila ishte prekur nga dënimi enorm i lartë me të holla.

Përmes solidaritetit që u tregua në rastin me FOKUS. një pjesë e madhe e qytetarëve, një pjesë e biznesmenëve dhe e sektorit OJQ treguan se e kanë të rëndësishme qëndresën e një media të pavarur dhe e njohën rolin e saj. Diçka që nuk ndodhi kur në pyetje ishte Televizioni A1 shumë më i fortë. Ndonjë analizë më serioze ndoshta do të tregojë se përse opinioni publik nuk u vu në anën e televizionit më të shikuar. Ndoshta kjo është për shkak të faktit se pushteti kundër A1-shit i vuri në zgjedhje edhe mediat edhe tërë aparatit shtetëror, bile zëdhënësi i policisë Ivo Kotevski dhe drejtori i DAP, Goran Trajkovski, ende i shërojnë vijat e zeza ndër sy nga mbrëmja kur MPB e mori padronin e A1-shit, Velia Ramkovskin dhe kur ata e kishin patjetër që të jenë mysafir,

thjesht, në të gjitha televizionet, për të shpjeguar se Televizioni nuk është target i aksionit brutal të policisë. Diçka që menjëherë u tregua si e pavërtetë.

Ndoshta, them, A1-shi nuk ia doli nga sulmet e pushtetit dhe nuk mori mbështetje për shkak të imazhit të padronit, Ramkovski dhe për shkak të, në momente, koketimit të tij cirkusant me të gjitha pushtetet. Mbase e vërteta është kombinim i të dy shkaqeve, megjithatë fakt është se as opinioni publik, e më së paku gazetarët dhe shoqatat e gazetarëve, as SHGM, as Sindikata në krijim e sipër nuk e njohën rrezikun e madh të përmbytjes së një media të tillë.

Për sindikatë të fortë duhet punuar, ajo nuk vjen prej Zotit

Me mbylljen e A1-shit, përveç se u shkatërrua një kanal serioz i komunikimit me qytetarët, në rrugë mbetën disa qindra gazetarë dhe për këtë shkak ra çmimi i punës së gazetarëve në treg në nivelin nënçmues. Siç thonë disa prej padronëve sot, për një rrogë seriozisht të ulët, mund të angazhoni një gazetar seriozisht të mirë. Në situatën kur është rrezikuar ekzistenca e gazetarëve, askush prej tyre nuk mund të presë që ata më seriozisht të angazhohen në temën e lirisë së mediave. Varfëria në zhurnalizmin maqedonas është ndoshta edhe më e tmerrshme se presionet, shantazhet dhe censurat, përkatësisht ajo është njëra prej parakushteve që të vihet deri te ky term i plotë mediatik. Prandaj, habit shkurtpamësia e numrit më të madh të gazetarëve në Maqedoni, të cilët refuzojnë të bëhen anëtarë të Sindikatës së Pavarur të Gazetarëve dhe të Punonjësve të Medias (SPGPM).

Plotësisht i kuptoj ata që nuk guxojnë të lidhen me SPGPM për shkak se padronët dhe redaktorët në mënyrë eksplicite ua ndalojnë që të bëhen anëtarë në organizatat “sorosoide”, kështu që kishte raste kur gazetarë të një media njëherësh të heqin dorë “vullnetarisht” nga anëtarësia në SPGPM, e në të vërtetë ekzistojnë redaksi të tëra që vlejnë si media të pavarura nga pushteti, të cilat me ngulm ua ndalojnë gazetarëve që të anëtarësohen në Sindikatë.

Gazetarët e këtyre redaksive disi i kuptoj për shkakun se ende nuk janë pjesë e Sindikatës, megjithatë kurrsesi nuk mund t’i “skontoj” kolegët që nuk kanë pengesa të tilla, e nuk përfshihen, me arsyetimin se “Sindikata kurrjë nuk u ka ofruar”.

Njeriu thjesht nuk mund të mos çuditet kur persona të arsimuar, gazetarë të diplomuar konsiderojnë se organizimi sindikal është dhënë prej Zotit dhe nuk i kuptojnë konceptet e solidaritetit dhe të sindikatave. Sillen sikur udhëheqjen sindikaliste ta kenë zgjedhur në tender, sikur për të të kenë paguar disa miliona euro dhe ajo tani duhet t’ua kryejë shërbimet kur kanë problem me pronarët e mediave, ndërkohë konsiderojnë se nuk ka nevojë që të ndihmojnë në ngritjen e sindikatës së vërtetë e të fortë. Siç thashë, mendojnë me naivitete se Sindikata është dhënë prej Zotit.

Është realitet se nëse nesër, për çfarëdo shkak kryetarja e SPGPM, Tamara Çausidis, vendos që të heqë dorë, ekzistenca e Sindikatës së Gazetarëve do të vihet në pyetje për shkak se, edhe krahas punës së madhe që ishte investuar në sindikatë, ajo ende nuk e ka kapacitetin e nevojshëm për të punuar po s’e pati viktimizimin e njerëzve që e formuan.

E, njëra prej betejave tona gjithsesi se është sigurimi i solidaritetit, për shkak se pa gazetarë me gjendje të fortë ekonomike, nuk mund të prisni liri të mediave; thjesht, kjo është aksiomë.

Kjo rrugë patjetër të ecet dhe askush, as LSDM, e më së paku udhëheqja e VMRO-DPMNE-së nuk do të na ndihmojë në këtë. Ka ardhur koha që nga gazetaria në Maqedoni të krijohet esnaf i fortë, të shpërthejë si feniks nga hiri i mediave të robëruara dhe, nëse nuk më mashtrojnë përshtypjet e mia, mendoj se kjo ngadalë, por sigurt, po ndodh!

Siç thotë filozofia kineze, se në çdo gjë të keqe ka të mira, pas atij parimi jing-jang në këtë vilajet të errët mediatik dua të besoj se lindin shenjat e para të esnafit të vërtetë gazetaresk. Në të vërtetë, një numër i madh i kolegëve që mbetën pa punë dhe ishin margjinalizuar nën urdhrin direkt të pushtetit, u kthyen kah interneti.

Kështu, në këtë moment ka portale pronarë të cilave janë gazetarët. Edhe pse përshtypja e parë është se bëhet fjalë për media me profesionalizëm të ulët, që nuk mund të dërgojnë lajme të vërteta, megjithatë një pjesë e mediave on-lajn seriozisht po profilizohen dhe po bëhen faktorë në opinion. Është me interes të thuhet se shumë prej këtyre kolegëve nuk do të guxonin ta bënin një hap të këtillë, vetë të formojnë media, po të mos kishin shkuar deri te skaji i humnerës dhe prandaj këto redaksi, të drejtuara ekskluzivisht nga gazetarët, janë gjëja më e bukur, si një velore, e vendit në fshirjen e fundit të listës së “Reporterëve pa kufij” dhe të “Freedom Haus”.

“Beteja” është fituar, “lufta” veç sa ka filluar

Nëse okupimi ndaj mediave do të krahasohej me okupimin fashist të Maqedonisë gjatë kohës së Luftës së Dytë Botërore, metaforikisht mund të thuhet se lufta aktivistike për gazetarinë është në nivelin e rezistencës partizane të vitit 1941.

Kanë krisur pushkët e para, radhët po ngjishen, gazetarët rinumërohen, organizohen dhe qartë e dinë se cilat i kanë vijat e kuqe, megjithatë ka edhe disa beteja në nivelin e një “Neretve” gazetareske që duhet fituar, që mediat në Maqedoni së paku me dinjitet ta vazhdojnë punën.

Beteja e cila kursesi nuk guxon të humbet është lufta që kolegu Tomislav Kezharovski të lirohet nga të gjitha akuzat në rastin “Likudimi”. Çdo shturje tjetër e rastit do të jetë humbje për punëtorët e medias në Maqedoni. Kezharovski është akuzuar dhe është dënuar në shkallën e parë për gjoja zbulimin e dëshmitarit të mbrojtur, edhe pse nuk e ka zbuluar identitetin e vërtetë të “dëshmitarit”. Nga ana tjetër, tema të cilën e hap me tekstet e veta është me interes publik mundshëm më të lartë, për shkak se ka dëshmi të mjaftueshme që të besojë se policia përgatit dëshmitarë të rrejshëm për të mbështetur akuzën për vrasje.

Rasti “Kezharovski” është bedeni të cilin pushteti nuk guxon ta pushtojë, sidomos nëse dihet se arrestimi i tij erdhi pas serisë së teksteve që ai kishte për fatkeqësinë në komunikacion, ku jetën e humbi pronari i javores “Fokus”, Nikolla Mlladenov.

Në këtë moment Kezharovski është në paraburgim shtëpiak dhe e pret vendimin e shkallës së dytë, megjithatë për rastin e tij reagan edhe OSBE edhe organizata dhe politikanë serioz evropianë.

Edhe pse ndoshta duket që ky presion i fortë i publikut, i bashkësisë ndërkombëtare ndaj pushteteve për Kezharovskin ka ardhur vetvetiu, kjo gjithsesi as nga afër nuk është e vërtetë. Bëhet fjalë për punën e një grupi prej 10 gazetarësh, Këshilli iniciativ për shpëtimin e Kezharovskit, i cili pas burgosjes së kolegut për çdo ditë i informonte të gjitha adresat relevante edhe në Maqedoni edhe në botë për atë se çka i ndodh kolegut. Organizuan dy protesta para Gjykatës Themelore në Shkup, ndërsa ata e iniciuan edhe protestën e madhe të gazetarëve para Muzeut të luftës maqedonase (Muzeut të Dyllit), pikërisht në ditën e festës, Ditën e luftës nacionale maqedonase, 23 tetor të vitit 2013.

Asokohe gazetarët u përballën me forca speciale të policisë në afërsi të Urës së Gurit, për shkak se ata nuk u lejuan që të shkonin te Muzeu i Dyllit. Kjo ngjarje qarkulloi nëpër tërë botën dhe disa ditë më vonë Kezharovski ishte lëshuar në paraburgim shtëpiak.

Të gjitha këto raste tregojnë se aktivizmi në gazetari është më se i nevojshëm, sidomos në shoqëritë ku pushtetmbajtësit me të gjitha forcat i mbajnë mediat për freni. Qëllimi i këtyre krerëve politik autoritar është që nga mediat të bëjnë tabela për shpallje për komunikim të njëanshëm me qytetarët, ndërsa prej gazetarëve njerëz që veç mikrofonat i mbajnë dhe asgjë nuk pyesin, nuk mendojnë dhe nuk i vënë ngjarjet dhe informacionet në kontekst.

Tashmë me vite dhe ndoshta vetëm në Maqedoni ekziston fenomeni i të ashtuquajturave konferenca tematike për shtyp në të cilat kryeministri dhe ministrat nuk përgjigjen në pyetjet jashtë temës për të cilën është thirrur paraqitja.

Gazetaria e vërtetë ka qenë dhe gjithnjë do të jetë e bazuar në dyshim, në rishikim, në pyetje, analizim dhe kontekstualizim të ngjarjeve, me ç'rast gazetarët, megjithatë, patjetër dhe në mënyrë strikte ta respektojnë kodin themelor të profesionit.

Me fjalë të tjera, kjo do të thotë se nuk ekzistojnë çështje që janë me rëndësi vitale për publikun të cilat gazetarët nuk guxojnë që t'i shtrojnë dhe me këtë rast t'i kërkojnë përgjigjet prej të gjitha palëve të prekura. Kjo do të thotë se shpesh do të duhet të shtrohen pyetje të papërshtatshme, megjithëse shumë moti shkrimtari i njohur anglez dhe, para së gjithash, mendimtari Xhorxh Oruell ka thënë se gazetaria është ajo që dikush nuk do që të publikohet, ndërsa gjithçka tjetër është promocion, pi-ar (PR)!

Nuk do të ndryshojë gjendja e një populli përderisa ai popull nuk e ndryshon vetveten.

A thua popull aq "i mirë" jemi ne, sa pushteti mund të na vjedhë aq sa ne mund të falim? E keqja nuk do të kalojë nëse vazhdojmë vetëm me kthimin e kokës. Patjetër ne, qytetarët, këtë shtet duhet ta bëjmë vend më të mirë për të jetuar dhe duhet t'ia kthejmë perspektivën. A mos mendoni se nuk ishte më lehtë që edhe ne (që gjithnjë ngremë krye për diçka) të heshtim? Por, nëse ne të gjithë heshtim, zhvendoset kufiri, edhe atë gjithnjë në llogarinë tonë! Në llogari të qytetarëve, me leverdi për partitë në pushtet. Pushteti e kupton heshtjen e qytetarëve si shenjë miratimi, kështu që na i mori liritë, na i robëroi mediat, na i harxhoi të hollat për përmendore, me ç'rast na la dhe pa ajër të pastër, pa kanalizim, pa spitale dhe pa shkolla të rregulluara. Kush dëshiron të heshtë edhe më? Gjithnjë kur ne nuk do të merremi me politikë, lëmë një hapësirë të zbrazët në skenën politike, të cilën pushteti e keqpërdor. Prandaj, asnjëherë më tepër mos t'ua lëmë politikën vetëm partive, për shkak se kjo është e drejta jonë, por edhe obligimi ynë moral.

Si pjesëmarrës në organizimin e iniciativës "AMAN", por edhe si iniciatorë për nisjen e iniciativës së "8 Shtatorit" do të përpiqem t'i përndaj përvojat.

AMAN nga shtrenjtimet

Iniciativa civile AMAN u paraqit si rezultat i shtrenjtimit të vazhdueshme të rrymës, të ngrohjes qendrore dhe të benzinave në vitin 2011 dhe 2012. Shtrenjtimet e "goditën" thellë xhepin e qytetarëve që kanë të ardhura mesatare, por edhe të atyre me asistencë sociale dhe të varfrit, kështu që pagesa e faturave u bë mision i pamundshëm. I tërë tregimi i AMAN-it filloi me kreacionin që iu bë ngjarjes në Facebook, përmes së cilës u paralajmërua protesta para Komisionit Rregullator për Energjetikë (KRE), që i lejonte shtrenjtimet, edhe pse gjatë formimit të çmimit të energjenseve është paraparë se duhet pasur kujdes edhe standardin e qytetarëve. Facebook-Inventin e kishte krijuar aktivisti Ilija Najdov dhe për vetëm disa orë disa mijëra njerëz e paralajmëruan praninë e tyre në protestë. Protesta e parë u bë para KRE-së më 16.8.2012, të martën, në orën 18. Në protestë, para rreth 300 qytetarëve, u paralajmërua se do të protestohet çdo të martë, deri sa nuk pranohen kërkesat. Menjëherë të martën në vazhdim, përveç se në Shkup, u organizuan protesta edhe në Manastir dhe në Prilep, ndërsa të martave vijuese filluan protesta në Kumanovë dhe në Tetovë. Protestat e para ishin relativisht masive, në Shkup, Manastir dhe në Prilep kishte më shumë se nga 2.500 njerëz, ndërsa në Kumanovë dhe në Tetovë kishte nga 500 qytetarë. Nëse i mbledh të gjitha, kjo tregon se në një iniciativë civile, pa kurrfarë resursesh financiare dhe pa mbështetjen e askujt, u arrit të nxirreshin mbi 8.000 qytetarë në protestë. Për shkak të këtij fakti, aktivistët u inkurajuan, filluan të organizoheshin rregullisht, të mbahen plenumet më shumë herë gjatë javës. Organizimi ishte mbi bazë "horizontale", që do të thotë se nuk kishim lider, por të gjitha vendimet i miratonte shumica e aktivistëve të pranishëm. Në plenumet e para ishin miratuar këto kërkesa të iniciativës dhe ishin përsëritur në protestat e rregullta të të martave:

- të kthehet tarifa e lirë ditore;
- të kthehet çmimi i rrymës në nivelin e vitit 2008;

- të kthehet çmimi i ngrohjes qendrore në nivelin e vitit 2008;
- çmimi i benzinave të përshtatet me nivelin e standardit të qytetarëve;
- qytetarët që nuk shfrytëzojnë ngrohje qendrore të mos i paguajnë kurrfarë kompensimi ndërmarrjes “Toplifikacija”;
- të ndërpritet kategoria *fuqi e angazhuar* prej 33% në faturat e rrymës;
- të investohet në burime alternative të energjisë;
- të mos shiten „ELEM“ dhe „MEPSO“.

Si funksiononte „AMAN“?

Në çdo qytet (Shkup, Manastir, Prilep, Kumanovë dhe Tetovë) ku u organizuan protestat, aktivistët organizonin plenumet, ku bisedohej për atë se si do të duken protestat, cilat do të jenë marshrutat, cilat do të jenë parullat dhe të gjitha çështjet tjera organizuese. Në vetë fillimin e iniciativës AMAN, në nivelin e të gjitha qyteteve, ishin pranuar kërkesat e iniciativës dhe dita e martë në orën 18 si ditë e protestës, ndërsa të gjitha të tjerat çdo qytet i organizonte veçmas. Në çdo protestë vinin media dhe merrnin deklaratat nga aktivistët, ndërkaq edhe për çdo hap tjetër të iniciativës organizoheshin konferenca për shtyp. Çdo ditë mes të martave ndaheshin trakte dhe ngjiteshin pllakate me përmbajtje informative për kohën dhe vendin e mbajtjes së protestës. Janë organizuar edhe tribuna, në të cilat aktivistët i kanë argumentuar kërkesat e iniciativës.

Bashkëpunimi me Komitetin e Helsinkit

Komiteti i Helsinkit filloi të na ofrojë ndihmë juridike falas, e cila ishte me shumë rëndësi për ne. Pastaj filluan t'i "krehnin" shtrenjtimitet e lejuara të energjenseve nga ana e KRE dhe zbuluan se një pjesë e mirë e shtrenjtimeve të lejuara janë miratuar padrejtësisht. Ky argument, që ishte nxjerrë në një konferencë për shtyp, ndihmoi që të rritet revolta e qytetarëve, si dhe presioni ndaj KRE-së. Komiteti i Helsinkit përgatiti edhe propozim-ndryshimin e Ligjit për energjetikë, me të cilin ishin pranuar dy nga shtatë kërkesat e iniciativës, për të cilën pastaj filluam të mbledhim 10 mijë nënshkrime, që të mund të hynte në procedurë kuvendore.

Kërcënime, shantazhe, etiketime dhe kundërprotesta

Pas protestave fillestare, ndodhën edhe etiketimet e para nga ana e mediave proqeveritare se pas AMAN-it qëndron LSDM dhe se opozita e kontrollon iniciativën, gjë që nuk ishte e saktë. Një mëngjes, kur filloi tubimi i 10 mijë nënshkrimeve, nëpër shtyllat në Shkup ishin ngjitur postera të shtrenjtë, ku aktivistët të AMAN-it, por edhe njerëz që veçmas vinin në protesta, në fotografi ishin paraqitur si kukulla nën kontrollin e kryeministrit dhe kryetarit të mëparshëm të R. së Maqedonisë, si dhe kryetarit të atëhershëm të LSDM-së, Branko Cërvenkovski. Kishte edhe raste kur aktivistëve tanë u dilnin përpara “frajerë” të dyshimtë, të cilët tregonin fotografi të neve aktivistëve dhe thoshin se do të ishte më mirë të mos fillojmë me tubimin e 10 mijë nënshkrimeve. Në majën e fushatës kundër AMAN-it u paraqit edhe “Privatizimi përvëlues” proqeveritar, që përveç se pohonte se opozita është fajtorë për shkak të shtrenjtimit të rrymës, për shkak të shitjes së “EEM” (ESM) së atëhershme (sot EVN private), nuk kishte kurrfarë kërkesë drejtuar institucioneve. Normalisht, të

gjitha ftesat nga mediat e pavarura për debat rreth kërkesës së iniciativës së AMAN-it dhe punës së KRE-së, ELEM dhe MEPSO-s shtetërore, dhe EVN-së së privatizuar, i refuzuan. Kur u ftova si mysafir në emisionin “Analiza”, në Televizionin 24 Vesti te gazetarja Bogdanka Kuzeska, bashkë me Voislav Stojanovskin nga Komiteti i Helsinkit, atëherë përfaqësuesja e “Privatizimit përvëlues” e anuloi pjesëmarrjen e saj në emision.

Institucionet e shurdhëta dhe media joprofesionale

Derisa zgjasnin protestat para KRE-së, asnjëherë askush nuk doli të fliste me qytetarët, thjesht injoronin, sikur gjithçka është normale. Vetëm pranuan një pjesë nga shtrenjtimitet e parregullta, të cilat i zbuloi Komiteti i Helsinkit. Policia asnjëherë nuk i zbuloi ata që i kishin vënë posterat e shtrenjtë, edhe pse ishin ngjitur në vende ku MPB ka kamera. Pas disa javëve të para, pasi filluan etiketimet ndaj AMAN-it, më nuk mund të llogarisnim te RTVM, TV Sitel, TV Kanal 5 dhe mediat tjera proqeveritare. Duhet të theksohet se raportime korrekte për iniciativën kishte gjatë tërë periudhës nga TV Telma, TV Alfa, TV 24 Vesti dhe një pjesë e internet-portaleve të pavarura. Të revoltuar për shkak të raportit të servisit radiodifuziv publik, për të cilin paguajnë të gjithë qytetarët, vendosëm që të organizojmë edhe një protestë para RTVM-së.

Tubimi i 10.000 nënshkrimeve për ndryshimin e Ligjit për energjetikë

Komiteti i Helsinkit përgatiti edhe propozim-ndryshimet në Ligjin për energjetikë, me të cilat kërkohet:

- të kthehet tarifa e lirë ditore;
- qytetarët që nuk shfrytëzojnë ngrohjen qendrore të mos paguajnë kurrfarë kompensimi për ndërmarrjen “Toplifikacija”.

Për shkak se institucionet dolën të shurdhëta, por edhe për shkak të nevojës që të tregojmë se një numër i madh qytetarësh qëndrojnë pas iniciativës sonë, vendosëm që propozimin për ndryshimin e Ligjit ta fusim në debatin e obligueshëm kuvendor përmes Ligjit për referendum, me tubimin e 10 mijë nënshkrimeve në njësitë rajonale të Komisionit Shtetëror të Zgjedhjeve (KSHZ). Pas tubimit të 100 nënshkrimeve të para dhe lejes nga Kuvendi, pritëm pothuajse një muaj që Qeveria ta njoftojë KSHZ-në që të na i hapë njësitë rajonale dhe të fillojmë t'i mbledhim nënshkrimet. Ne u detyruam të shtypnim formularë në të cilët qytetarët do të nënshkruhen dhe t'i dërgojmë në të gjitha njësitë rajonale të KSHZ-së. Në disa vende dërguam formularë në dy gjuhë, e në disa dhe në tri, varësisht nga struktura etnike e rajonit që është përfshirë në njësinë rajonale. U detyruam të shtypnim formularë në të cilët do të mund të nënshkruhej numri i përgjithshëm i zgjedhësve të regjistruar në Listën zgjedhore, të gjitha t'i dërgojmë para fillimit dhe t'i mbledhim pas mbarimit të nënshkrimit, të gjitha këto me shpenzimet tona. Propozues të autorizuar të Ligjit e zgjedhëm Zorica Dimovskën. Zorica duhej që në Kuvend ta arsyetonte nevojën për ligjin e propozuar dhe kur do të vinte në radhë, deputetët ta pranonin ose jo. Kur filloi tubimi i nënshkrimeve, mbajtëm disa takime nëpër disa qytete nëpër Maqedoni, për t'i informuar qytetarët përse të nënshkrueshin dhe ku të nënshkrueshin. I mbledhëm nënshkrimet, e shpeshherë qytetarët kur vinin në njësitë rajonale, ato ishin të mbyllura në kohën kur duhej të ishin të hapura. Me të gjitha këto ndër këmbëza arritëm që të tubojmë më shumë se 13 mijë nënshkrime, gjë që për ne paraqiste një fitore të madhe morale. Fitore në të cilën e dëshmuam legjitimitetin tonë, i cili ishte kontestuar nga mediat proqeveritare, fitore në të cilën dëshmuam se dy kërkesat tona kanë mbështetje të madhe nga qytetarët, përkundër gjithë arrogancës së institucioneve. Kur i dorëzuam

nënshkrimet në Kuvend, tashmë kishte ndodhur 24 dhjetori, datë kjo në të cilën sigurimi dhe pjesëtarët e MPB-së i hodhën jashtë Kuvendit pjesën më të madhe të deputetëve të opozitës, të cilët për këtë shkak e bojkotuan atë. Kur propozuesi i autorizuar, Zorica, në Kuvend e ka arsyetuar nevojën për të bërë ndryshimet në Ligjin për energjetikë, është provokuar dhe ofenduar nga një pjesë e deputetëve të DPMNE-së. Deputetët e PDSH-së dhe të RDK-së i mbështetën propozim-ndryshimet e Ligjit, deputetët e BDI-së votuan të përmbajtur, ndërsa shumica e deputetëve rreth koalicionit të DPMNE-së votuan kundër propozim-ndryshimit të Ligjit, përkatësisht “për” refuzimin e tyre.

Gabimet tona

Krahas asaj që patëm sukses të mblidhnim më shumë se 13.000 nënshkrime, krahas asaj që zbuluam parregullsi në punën e KRE-së, krahas asaj se nga kjo betejë e jonë dolëm si fitues moral, duhet të pranohet se bënim gabime në rrugën e iniciativës. Një energji të madhe harxhuam në debate të brendshme, se ç’qëndrim të mbanim ndaj partive politike që na etiketonin dhe partive me të cilat kishim potencial të ndërtonim partneritete. Prandaj, më lejoni që t’ju tregoj se është plotësisht legjitim bashkëpunimi me partitë politike që janë të gatshme ta mbështesin iniciativën tuaj. Madje, jo vetëm që është legjitime, por është e dëshirueshme dhe më e mençur që të bashkëpunoni, por, gjithsesi, me **raporte partneriteti qartë të definuara** më parë. Kërkoni partner për iniciativat tuaja edhe te partitë politike, edhe tek organizatat joqeveritare, edhe te grupet joformale, edhe tek intelektualët dhe artistët e njohur. Krijoni partneritete mbi bazë barabarësie dhe qëndrimi fer. “Horizontalja” është e nevojshme në ngritjen e iniciativës, por gjithnjë duhet të krijoni trupa (trup juridik, marrëdhënie me publikun, trup për mobilizim, trup për koordinim ...) që do të funksionojnë. Po që se trupat e tillë nuk funksionojnë, atëherë “horizontalja” bëhet fren për realizimin efikas të aksioneve. Në AMAN, për fat të keq, nuk funksionuan trupa të tillë, kështu që pamë shumë mund derisa e shtymë iniciativën deri në Kuvend. Të gjitha vendimet për hapat në vazhdim të iniciativës është me rëndësi që me kujdes t’i komentoni me opinionin publik. Ne në AMAN, sa për bllokadat mediatike, sa për joshkathtësinë tonë, nuk arritëm që me sukses ta ndryshojmë terminin për protesta nga e marta në orën 18, në të shtunën në orën 13, gjë që dukshëm e dobësoi shkallën e vizitës së protestës.

Suksesi i “AMAN-it”

Edhe krahas asaj që iniciativa nuk kaloi në Kuvend, “AMAN” është shembull i iniciativës së suksesshme që e theu akullin dhe e tregoi rrugën se si të mblidhen 10 mijë nënshkrime dhe si një temë të zë vendin më të lartë të vëmendjes së publikut, krahas të gjitha bllokadave dhe etiketave mediatike. “AMAN” bëri gjithçka që është në mundësitë e një iniciative që të jetë e pranueshme nga institucionet, por për shkak se ato u paraqitën të shurdhëta, ajo ishte refuzuar. Po të mos ishte “AMAN” dhe Komiteti i Helsinkit, kurrë nuk do të zbuloheshin shtrenjtimet e parregullta të lejuara nga ana e KRE-së. Duhet të përmendet se pasi u paraqit “AMAN”, një periudhë të gjatë nuk kishte shtrenjtime të mëdha të rrymës, të ngrohjes qendrore dhe të benzinave, siç ishin ato në vitin 2011 dhe 2012.

„Ushqim, ujë, tesa dhe rrymë për çdo familje“ që Maqedonia të jetë shtet social

Grupi jo formal “8 Shtatori” është formuar me iniciativën time, ku anëtarë ishin edhe Vlladimir Vangellov, Aleksandar Goçev, Ollgica Stankovska, Ana Malqevska dhe bashkë me dhjetëra

aktivistë, intelektualë dhe artistë të tjerë e realizuam projektin “Ushqim, ujë, tesha dhe rrymë për çdo familje”.

Nevoja për një iniciativë të këtillë

Republika e Maqedonisë sipas Kushtetutës është edhe shtet social, por për fat të keq në praktikë është vend i padrejtësisë sociale. Grupi joformal “8 Shtatori” erdhi në idenë se duhet të propozojë ndryshime në Ligjin për mbrojtje sociale dhe propozim-masa të cilat do t’ia dërgojë Kuvendit, Qeverisë dhe BNJVL (Bashkësisë së Komunave-shën.), e me të cilat do të sigurohej një jetë me dinjitet minimal për çdo familje dhe për çdo qytetar. Një familje katëranëtarëshe e rrezikuar nga aspekti social pranon 5.173 denarë ndihmë për një muaj dhe me këto të holla duhet t’i mbulojë të gjitha nevojat. Subvencionet për rrymë vonojnë edhe nga 7-8 muaj dhe shuma e tyre shkon deri në 700 denarë. Ndërkohë, vetëm faturat për rrymë në muajt e dimrit janë më të larta nga tërë ndihma sociale. Nëse familjet e rrezikuara nga aspekti social nuk i paguajnë faturat, atëherë u dërgohen përmbarues. Paradoks është se të gjitha familjeve që janë pranues të ndihmës sociale më shumë vite, pas vitit të tretë ndihma sociale u zvogëlohet për 50%! Kjo do të thotë se një familje katëranëtarëshe duhet të mbijetojë me 2.586 denarë. Nëse këtë e ndani në katër anëtarë dhe në tridhjetë ditë për çdo ditë, atëherë matematika tregon se ky shtet “social” kujdeset për ata që janë me gjendje të rrezikuar sociale me 21,55 denarë në ditë! Kush mund të mbijetojë me 21,55 denarë në ditë, e me këtë rast të vishet, të paguajë komunaliet dhe faturat, t’i paguajë barnat, të paguajë transportin?! Dhe, derisa shpenzimet reale të jetesës rriten me marramendje, Qeveria nga njëra anë minimalisht e rrit ndihmën sociale, ndërsa nga ana tjetër pothuajse për gjysmë e shkurton numrin e familjeve të rrezikuara nga aspekti social.

Në vitin 2006 - 64.517 amvisëri kanë pranuar ndihmë sociale

Në vitin 2009 - 49.515 amvisëri kanë pranuar ndihmë sociale

Në vitin 2011 - 36.991 amvisëri kanë pranuar ndihmë sociale

Në vitin 2012 - 33.717 amvisëri kanë pranuar ndihmë sociale

Qeveria, e cila ka buxhet dukshëm më të madh nga ai i vitit 2006, buxhet i cili nga viti në vit është më i lartë, që në pjesën më të madhe mbushet nga qytetarët, dukshëm e zvogëlon transfertën e mjeteve për familjet e rrezikuara nga aspekti social. Sipas shportës minimale të Lidhjes së Sindikatave të Maqedonisë, që të kalohet një muaj në mënyrë të përshtatshme, një familjeje i nevojiten më shumë se 31.000 denarë. Maqedonia është lider në shtresimin klasor në Evropë dhe në vendet nga ish-Bashkimi Sovjetik. Të dhënat zyrtare të Bankës Botërore tregojnë se jazi midis të varfërve dhe të pasurve gjithnjë e më tepër thellohet. Me fjalë të tjera: Të pasurit janë gjithnjë e më të pasur, e të varfrit gjithnjë e më të varfër. Në janar të vitit 2014 ka pasur 207.086 xhirollogari të bllokuara. Prej tyre, xhirollogari të bllokuara të qytetarëve kanë qenë - 142.607, të tjerat janë xhirollogari të bllokuara të ndërmarrjeve - 64.479. Që do të thotë, madje 142.607 qytetarë nuk kanë pasur mundësi që t’i paguajnë borxhet.

Kërkesat e iniciativës

- 1) Qeveria t'i marrë borxhet dhe pagesën e faturave për energji elektrike të qytetarëve me gjendje të rrezikuar sociale, ndërsa pushtetet lokale detyrimet nga faturat për ujë dhe komunalie.
- 2) Lirim nga participimi për shërbimet shëndetësore për qytetarët me gjendje të rrezikuar sociale.
- 3) Të rritet ndihma sociale.
- 4) Transport publik falas për anëtarët e familjeve të rrezikuara në aspektin social.
- 5) Vendosje falas në konvikte për nxënësit dhe studentët nga familjet e rrezikuara nga aspekti social.
- 6) Qasje më të lehtë në punësime të përkohshme në mensat studentore, bibliotekat, konviktet, byrotë turistike për studentët nga familjet e rrezikuara nga aspekti social.

Ligj për mbrojtjen sociale, propozim-masa drejtuar Qeverisë, propozim-masa drejtuar BNJVL-së

Iniciativa "8 Shtatori" Qeverisë i dorëzoi propozim-masa në të cilat kërkohet: 1) Qeveria t'i marrë borxhet dhe pagesën e faturave për energji elektrike të qytetarëve me gjendje të rrezikuar sociale; 2) Lirim nga participimi për shërbimet shëndetësore të qytetarëve me gjendje të rrezikuar sociale; 3) Të rritet ndihma sociale; 4) Vendosje falas nëpër konvikte për nxënës dhe studentë nga familjet me gjendje të rrezikuar sociale; 5) Qasje më të lehtë në punësimet e përkohshme në mensat studentore, bibliotekat, konviktet, byrotë turistike për studentët nga familjet me gjendje të rrezikuar sociale. Gjithashtu, "8 Shtatori" i dorëzoi BNJVL-së propozim-masa në të cilat kërkon: 1) Pushtetet lokale t'i marrin detyrimet nga faturat për ujë dhe komunalie; 2) Të sigurohet transporti publik falas për anëtarët e familjeve me gjendje të rrezikuar sociale. Iniciativa "8 Shtatori" bashkë me Platformën Maqedonase Kundër Varfërisë ka përgatitur dhe propozim-ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje sociale, si dhe dokument me analizë se ligji i propozuar është konzistent dhe i bazuar. Këto dy dokumente vendosëm të mos ia dërgojmë Kuvendit, së pari për shkak të zgjedhjeve parlamentare të parakohshme, pastaj dhe për shkak të sinjaleve të qarta nga pushteti se nuk dëshiron të dëgjojë për kërkesat tona, ndërkohë që nuk pranuan kurrfarë përgjigje ndaj masave të propozuara as nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, as nga BNJVL. Prandaj, vendosëm që ta gjejmë mënyrën që të krijojmë një koalicion më të gjerë të partive politike, organizatave joqeveritare, intelektualëve dhe gazetarëve, që do të ishin ndalur pas këtyre kërkesave dhe do të kishin sukses që të bëjnë presion të mjaftueshëm që ato të pranohen.

Mini-karvan nëpër Maqedoni

Kur u nisëm që ta realizojmë projektin, në të njëjtën rrugë u gjetëm dhe filluam bashkë, si partnerë, të shkojmë me Platformën Maqedonase Kundër Varfërisë. Organizuam mini-karvan në 18 komuna nëpër Maqedoni, ku mbajtëm tribuna, në të cilat me argumente kërkua mbështetje për kërkesat tona për ndryshim radikal të sistemit të mbrojtjes sociale. Mbajtëm tribuna në Kumanovë, Tetovë, Vinicë, Karposh, Qendër, Kavadarç, Veles, Strumicë, Strugë, Dellçevë, Shtip, Bërvenicë, Manastir, Prilep, Shkup-Aerodrom, lagjet Topanë, Kisella Vodë dhe Çair. Tribunat kishin një vizitë relativisht

solide. Më të vizituara ishin tribunat në Kumanovë, ku kishte me qindra qytetarë, në Dellçevë vizita gjithashtu ka shënuar mbi njëqind qytetarë, ndërsa më pak ishin të vizituara tribunat në Shtip, ku kishte më pak se 20 qytetarë. Karvani nëpër komuna filloi në nëntor të vitit 2013 dhe mbaroi në prill të vitit 2014. Në tribuna dhe nëpër rrugët derisa zgjaste karvani mblodhëm mbi 3.500 nënshkrime të qytetarëve për mbështetjen e kërkesave tona. Kudo ku shkuam, ndamë edhe trakte, ku ishin shënuar kërkesat tona.

Marsh dhe koncert kundër varfërisë

Më 1.3.2014 organizuam marsh kundër varfërisë, me marshrutë nga Kuvendi, kah Qeveria, deri te Skuer Jadran. Marshi filloi para Kuvendit, në kohën simbolike 11.55, që duhej të dërgonte porosinë se është 5 minuta në 12 për sistem të ri për mbrojtje sociale. Prej para Kuvendit drejt Qeverisë u nisën rreth 700 qytetarë. Para Qeverisë fola unë, si anëtar i iniciativës, ndërsa pas fjalimit marshi mbaroi në Skuer Jadran, ku u mbajt një koncert kundër varfërisë. Pas marshit, në koncert mbetën rreth 200 njerëz. Si organizatorë pritëm që marshi të jetë më i vizituar, por duhet të theksohet se mediat proqeveritare joprofesionale me koncesion nacional disa ditë para se të mbahej marshi kishin fushatë të zezë për këtë ngjarje, me ç'rast thoshin se marshi do të jetë i dhunshëm dhe se do të shkatërrohen automobilat e parkuar të qytetarëve të pafajshëm.

Sukses?

Edhe pse nuk ka reagim nga ana e Qeverisë dhe BNJVL-së për propozim-masat e dorëzuara nga ana jonë, megjithatë konsiderojmë se me resurset modeste që i kishim, patëm sukses që ta imponojmë temën për barazi sociale, veçmas në kohën kur me karvanin shkoni nëpër Maqedoni, si dhe kur e organizuam marshin kundër varfërisë. Shkaku i këtij presioni doli nevoja e Qeverisë për t'i paguar njëherësh borxhet e një pjese të familjeve me gjendje të rrezikuar sociale. Por, tashmë në muajt në vazhdim një pjesë e familjeve me gjendje të rrezikuar sociale do të vazhdojnë të krijojnë borxhe të reja, për shkak se nuk janë në gjendje që t'i paguajnë faturat dhe jetën me kredi. Prandaj, nevojitet reformë radikale e sistemit të mbrojtjes sociale, që do t'u ofronte mbrojtje të vërtetë familjeve me gjendje të rrezikuar sociale dhe prandaj unë, si aktivist, do të vazhdoj të angazhohem për drejtësi sociale.

Sot "8 Shtatori" është shoqëri e regjistruar, e cila edhe më tej do të merret me çështjet e drejtësisë sociale, ndërsa deri në fund të vitit 2014 do të mbajë dhjetë punëtori dhe pesë tribuna nëpër Maqedoni, dhe do të promovojë një film të shkurtër dokumentar amator, në të cilin do të tregohet jeta e njerëzve me asistencë sociale, e punëtorëve të ndërmarrjeve të falimentuara, të papunëve dhe ku, me argumente, edhe një herë do të shpjegohet nevoja për sistem të ri, funksional të mbrojtjes sociale.

Pengesa dhe vështirësi për aktivistët dhe për shoqërinë civile

Aktivistët dhe shoqëria civile në Maqedoni veprojnë me shumë pengesa dhe me shumë vështirësi në realizimin me sukses të funksioneve të tyre, siç janë: monitorimi i (keq)përdorimit të fuqisë shtetërore, stimulimi i qytetarëve të merren me politike, nxitja e tolerancës dhe e maturisë, paraqitja e interesave të qytetarëve, kapërcimi i ndarjeve etnike, religjioze, rajonale, klasore të njerëzve; të krijojnë liderin e ri politik, të ndihmojnë proceset demokratike në mënyra të ndryshme, informimin e qytetarëve për të drejtat dhe obligimet dhe mbështetjen e zhvillimit ekonomik.

Republika e Maqedonisë është pa regjistrim

Në vitin 2011 R. e Maqedonisë duhej të zhvillonte regjistrimin e popullsisë. Pa regjistrimin e popullsisë ju nuk keni bazë reale të të dhënave. Bazë mbi të cilën do të mund të bëhej kreacioni dhe të ofronit politika në sfera të ndryshme (ekonomike, arsimore, shëndetësore, sociale, zhvillimore, ...). R. e Maqedonisë është vendi i vetëm në Evropë që nuk ka zhvilluar regjistrimin e popullsisë. Regjistrimi i fundit ishte mbajtur në vitin 2002, e prej atëherë demografia e popullsisë është dukshëm e ndryshuar. Sipas Bankës Botërore, mbi 450.000 qytetarë janë shpërngulur nga shteti.

Institucionet e partizuara

Institucionet shtetërore janë të partizuara dhe janë vënë në funksion të ruajtjes së pushtetit të VMRO-DPMNE-së. Si të tilla, ato janë të shurdhëta për shumicën e iniciativave, pa marrë parasysh sa janë ato konzistente dhe me bazë. Institucionet e partizuara janë të shurdhëta për shoqërinë civile.

Etiketime dhe kundërprotesta

Pushteti që është i ndjeshëm ndaj kritikave të bazuara, shumë shpesh kapet për etiketimin e aktivistëve, përmes mediave që janë nën kontrollin e tij, duke i ndarë në mercenarë të huaj dhe tradhtarë të vendit, gjithnjë me qëllim që t'u merret kredibiliteti aktivistëve dhe organizatave që i hapin çështjet me interes për qytetarët dhe shtetin, e në kundërshtim me interesin e partive në pushtet. Kundërprotestat janë edhe një instrument i pushtetit, me të cilat ai në mënyrë jodemokratike u kundërvihet qytetarëve, aktivistëve dhe organizatave. Pushteti përmes këtij instrumenti përpiqet që t'i frikësojë qytetarët të mos luftojnë për të drejtat e tyre legjitime dhe përmes këtij instrumenti ia arrin t'i demotivojë qytetarët që të merren me politikë, e pastaj e uzurpon hapësirën e tyre.

Terri mediatik

Pushteti ia arrin ta mbyll hapësirën mediatike. Mediat nën kontrollin e tij janë, në të vërtetë, instrument në luftë me jo-bashkëmendimtarët dhe me kundërshtarët politik. Përmes mediave proqeveritare pushteti ndjek dhe zhvillon fushata të zeza ndaj të gjithëve prej të cilëve ndihet i rrezikuar. Të njëjtat media janë të paarrtshme për idetë dhe iniciativat e aktivistëve dhe të organizatave. Kur e formuam iniciativën "8 Shtatori", në konferencën për shtyp kishim nëntë kamera, ndërsa lajmin e transmetoi vetëm një media. Pushteti përmes mediave proqeveritare i etiketoi ato pak media kritike si opozitare, me qëllim që të tregojë se bota është bardhë e zi, e me këtë, përsëri, sa më shumë njerëz t'i largojë nga nevoja që të merren me politikë.

Të burgosur politik

Shteti ynë është një ndër shtetet e rralla ku ka të burgosur politik, edhe atë sipas raporteve të Stejt Departamentit, e aty përmenden Lube Boshkovski, Velia Ramkovski, Tomislav Kezharovski...

Ndonjë pushtet i ardhshëm demokratik me siguri do t'i hulumtojë edhe rrethanat e dyshimta në të

cilat jetën e tyre e humbën gazetari Nikolla Mlladenov dhe profesori Ruhi Bakiu. Nikolla Mlladenov ishte pronar i javores “Fokus”, gazetë kjo që është kritikues i rreptë i çdo pushteti, pra edhe i këtij, ndërsa profesori Ruhi Bakiu është anëtar i mëparshëm i Komisionit Rregullator për Energjetikë (KRE) dhe ishte kritikues i rreptë i punës së tij, sidomos rreth shtrenjtimit të çmimit të ngrohjes qendrore.

Nocionar i Shkollës për Qytetari Aktive

Nocionari i shoqërisë qytetare është përmbledhje interpretimesh dhe kuptimesh të disa nocioneve nga ana e dëgjuesve të gjashtë gjeneratave të Shkollës për Qytetari Aktive në stërvitjet prej vitit 2012 deri në vitin 2014, organizuar në kuadër të projektit të USAID-it për shoqëri qytetare. Nocionet e theksuara në nocionar janë plotësuar dhe janë formuluar më tej nga ana e ekipit të moderatorëve të Shkollës për Qytetari Aktive. Nocionari i shoqërisë qytetare do të plotësohet më tej në çdo gjeneratë vijuese të Shkollës për Qytetari Aktive.

Qytetar

- Element themelor i shoqërisë dhe shtetit. Ai është bartës i sovranitetit. Për të është kuptimuar shteti dhe ai e cakton mënyrën e qeverisjes me të. Ai është veprues aktiv në proceset shoqërore, me atë që ka të drejtën e votës dhe ka përgjegjësi për vendimet e veta.
- Çdo individ në shoqërinë bashkëkohore, që duhet të jetë i dobishëm për të njëjtën.
- Ai është në raport të ndërsjellë me shtetin, i di të drejtat dhe obligimet e veta, e në të njëjtën kohë kërkon prej shtetit që t'i respektojë të njëjtat.
- Qytetar i dëgjueshëm është ai i cili në një shtet të padrejtë është vetëm makinë që dëgjon dhe që nënshtrohet.
- Qytetar i padëgjueshëm është ai që di t'i mbrojë të drejtat e veta, kur vjen deri te mosrespektimi i të njëjtave.
- Qytetar është individ që i takon një bashkësie të caktuar, që i përmbush obligimet e veta ndaj bashkësisë, i formulon ligjet dhe vepron për të mirën e vet dhe për të mirën e përgjithshme.

Sektor qytetar

- Pjesë e shoqërisë ku organizohen, bashkohen dhe funksionojnë organizata të cilat janë themeluar dhe punojnë si jofitimprurëse dhe joqeveritare dhe ku vullnetarizmi është një ndër parimet më kyç dhe gjerësisht më të pranuar të inkuadrimit. Termi më gjerësisht i pranuar i këtij organizimi është "shoqëri qytetare".
- Sinonime të sektorit qytetar janë "sektor jofitimprurës" dhe "sektor i tretë", krahas atij publik dhe privat.

Bashkim qytetarësh

- Lidhje e qytetarëve rreth një iniciative ose rreth një problemi. Mund të realizohet në nivel organizatash të ngjashme ose si bashkim individualistësh.
- Bashkim qytetarësh, në nivel organizatash ose individualistësh, mund të realizohet mbi bazë afatgjate ose afatshkurtër, ad-hoc, deri në realizimin e iniciativës që i ka lidhur interesat e organizatave ose të individëve.

Aksion qytetar

- Me aksion qytetar, nëse kemi ndonjë objektiv dhe njohim njerëz me ide të ngjashme, mund të realizojmë ndonjë veprim të caktuar se si ta përmirësojmë jetën tonë.
- Aktivitet i organizuar i një grupi qytetarësh për realizimin e interesave të përbashkëta.
- Me aksionet qytetare ngrihet vetëdija e qytetarëve.
- Detektim i ndonjë problemi dhe gjetja e mekanizmave për zgjidhjen e tij.
- Aksione që i organizojnë dhe i realizojnë shoqëri qytetarësh, me qëllim që të ndryshojnë disa praktika në shoqëri.
- Veprim i qytetarëve dhe dhënia e kontributit për ndonjë ndryshim në shoqëri.

Gjuhë e urrejtjes

- Gjuhë e urrejtjes është term që e shpreh gjuhën, qëllimi i së cilës është që të degradojë, të shqetësojë, ose të nxisë dhunë ose aktivitete mbi bazë paragjykimesh kundër personave ose grupeve të njerëzve mbi bazë të racës, gjinisë, moshës, përkatësisë etnike, nacionalitetit, religjionit, orientimit seksual, identitetit gjinor, hendikepit, aftësisë gjuhësore, qëndrimeve morale apo politike, klasës socio-ekonomike, profesionit apo pamjes (si lartësia, pesha dhe ngjyra e flokëve), kapacitetit mental dhe cilësdo veti tjetër të tij goftë.
- Termi ka të bëjë edhe me komunikimin e shkruar dhe atë gojor, komunikimin e realizuar përmes mediave, si dhe disa formave të sjelljes në vend publik.

Identitet

- Identiteti mund të definohet në aspektin e individualistëve dhe koncepteve të tyre për identitet personal dhe të bashkësisë me një sistem të caktuar vlerash, të cilat përcaktojnë se ata individë i përkasin asaj bashkësie.
- Përmbledhje e caktuar karakteristikash personale dhe mënyrash të sjelljes, sipas të cilave një personalitet njihet si një anëtar i një grupi.
- Vetë personale të qarta dhe precize të ndonjë personaliteti, me të cilën përcaktohet veçoria e tij.
- Identitet qytetar si sistem vlerash që i pranon një individ për ta definuar veten si pjesëtar i një bashkësie shoqërore, qytetare.

Integritet

- Korpus vlerash të cilat i ka, i kultivon, i plotëson dhe i ruan një qenie njerëzore.
- Qytetaria pa integritet është si glina.

Të drejta të njeriut

- Njeriu me vetë lindjen e tij fiton të drejta të caktuara, por duhet të jetë i informuar mirë për to, që të dijë që të njëjtat t'i shfrytëzojë, por dhe të dijë kur të njëjtat do t'i çrregullohen.

Protestë

- Shfaqje e pakënaqësisë. Mund të shprehet në disa mënyra.
- Një ndër mënyrat më efikase për t'u ngritur zëri kundër ndonjë padrejtësie.
- Protesta është shprehje e pakënaqësisë, e dëshirës dhe e vullnetit për të ndryshuar ndonjë akt civil, ndonjë ligj apo ndonjë gjendje në shoqëri.

Flesh mob

- Flesh mob është ngjarje spontane e paparalajmëruar, ku marrin pjesë qindra të rinj ose njerëz më të moshuar, me qëllim që t'i transmetojnë ndonjë porosi shoqërisë.
- Aksion rrugor i organizuar, kreativ, më shpesh i ndjekur me muzikë dhe valle, që ka për qëllim që të animojë dhe të inspirojë një numër më të madh njerëzish.

Peticion

- Mekanizëm për të realizuar ndonjë qëllim dhe fazë fillestare për të zgjidhur një problem të caktuar, ndërsa shërben edhe për të shpjeguar problemin konkret.
- Qytetarë të bashkuar, të cilët kanë për qëllim të ndryshojnë diçka.

Bojkot

- Bojkoti shfrytëzohet për të shprehur protestë dhe për të ushtruar presion ndaj ndonjë personi, organizate, shteti, ngjarjeje, për të treguar mospajtim dhe moslejtim.

Administrim i mirë

- Si konsekuencë/përfundim i fundit i qytetarisë aktive
- Transparencë
- Respektim i ligjeve
- Kontroll/mbikëqyrje e të gjitha palëve të involvuara

Qeverisje e mirë

- Respektim i Kushtetutës dhe i ligjeve, i akteve nënligjore dhe i marrëveshjeve ndërkombëtare në pajtim dhe frymën e të njëjtave.

Media sociale

- Fenomen i shekullit 21, mundësojnë përhapjen e shpejtë të informatave, resurseve, fleksibilitet dhe mobilizim më të madh, që i bën një ndër faktorët më të rëndësishëm për përparimin e qytetarisë aktive.

Diskriminim

- Çdo dallim, përjashtim, kufizim apo veprim joadekuat a mosveprim, që ka për qëllim ose që rezulton me pamundësimin apo rëndimin e njohjes, kënaqjes apo praktikimit nga ana e të gjithë njerëzve mbi bazë të njëjtë të të gjitha të drejtave dhe lirive, përkatësisht trajtimin më të papërshtatshëm të një njeriu në raport me tjetrin në situatë të ngjashme.
- Çdo dallim i bërë, shfrytëzim apo kufizim i njerëzve mbi bazë të identiteteve të tyre kolektive (seks/gjini, klasë, etnos, identitet seksual), me të cilën gjë rrezikohet apo pamundësohet realizimi apo mbrojtja e të drejtave dhe lirive të tyre njerëzore.
- Ka lloje të ndryshme diskriminimi dhe më shpesh të gjitha janë të dënueshme me ligj.

Ksenofobi

- Frikë nga të huajt, nga gjithçka që është e huaj.
- Refuzim që individit ndjen ndaj të huajit apo të huajve.
- Rëndom, kjo do të thotë sjellje e papranueshme në shoqëri ndaj emigrantëve, punëtorëve sezonalë, azilkërkuesve, refugjatëve dhe familjeve të tyre.
- Mosgatishmëri që të pranohet diçka që është ndryshe.

Paragjykim

- Qëndrime për njerëz, objekte apo dukuri që nuk kanë bazë logjike, ruhen vazhdimisht, ndiqen me emocione të forta dhe shkaktojnë veprime a sjellje të caktuara, që për pasojë ka trajtimin e pavolitshëm të kategorisë konkrete në raport me tjetrën.
- Paragjykimet formohen për mungesë njohurish apo nga mos hulumtimi i mëparshëm i fakteve. Ato bazohen në supozime, ndjenja apo besime.

Segregacion

- Shkëputje
- Ndarje
- Sistem masash e veprimesh represive me të cilat pengohet, promovohet apo vështirësohet përzierja e njerëzve që perceptohen si përfaqësues të grupeve të ndryshme.

Stereotipi

- Stereotipat janë botëkuptime relativisht të thjeshtuara dhe rigjide për karakteristikat e pjesëtarëve të grupeve apo kategorive të caktuara të njerëzve.
- Stereotipat janë përjashtues dhe nuk e shprehin realitetin.
- Stereotipat mund të jenë negativ apo pozitiv, bazohen në shumë pak informacion dhe shumë u nënshtrohen ndryshimeve.

Stigma

- Stigma është nocion me të cilin në Krishterim janë quajtur plagët e Jezusit. Më vonë, termi shfrytëzohet për të paraqitur shënimin, damkosjen e njerëzve që nuk janë të dëshirueshëm për një bashkësi.

Grup i marginalizuar

- Është ky grup individësh që i bashkon: pozita specifike në shoqëri

(jashtë qendrave të fuqisë, të ekspozuar ndaj ekskluzionit social), të cilët janë objekt paragjykimesh, me karakteristika të veçanta, të cilat i bëjnë të përshtatshëm për lloje të caktuara të dhunës.

- Njerëzit e marginalizuar kanë mundësi më të vogël që t'i praktikojnë dhe t'i mbrojnë të drejtat e tyre apo i janë ekspozuar mundësisë më të madhe për viktimizim të mëtejshëm.

Nxitje e diskriminimit

- Krijimi i situatave, akteve, veprave dhe ngjarjeve të cilat nxisin mosdurim dhe urrejtje ndaj personave dhe grupeve të caktuara.

Tolerancë

- Respektim i qëndrimeve të ndryshme të huaja, që nuk supozon dhe nuk do me thënë pajtim.

Solidaritët

- Solidariteti nënkupton dhënien dhe ndarjen.
- Solidariteti është empati (njëjtësim).
- Solidariteti është esencjalja e bashkësive.
- Solidariteti është aktivizëm që duhet të rezultojë me ndryshime strukturore.

Liri

- Ka shumë formulime që e definojnë lirinë (liri politike, liri qytetare, liri e gjuhës dhe e shprehjes, liri e lëvizjes, liri fetare, liri e zgjedhjes, liri e shprehjes së vullnetit të lirë, e drejtë për të shprehur vullnetin e lirë...)
- Vetëm kur qytetari është i lirë, në shprehje mund të vijnë ideja dhe qëllimi i tij për çfarëdo aksioni.
- Liria është mundësi e qytetarëve që të veprojnë në pajtueshmëri me dëshirat dhe interesat, të drejtat dhe obligimet e tyre, gjithnjë deri sa nuk i rrezikojnë të drejtat e të tjerëve.
- Liria siguron veprim të lirë për të ndërmarrë shumë aktivitete, të cilat sistemi demokratik i ofron si instrumente.

Arsim joformal

- Jo të gjithë njerëzit kanë qasje në informacione dhe në arsim formal. Stërvitjet dhe takimet joformale, që përfshijnë mësimin e ndonjë materie, bartin përshtypje dhe përfundime shumë më të fuqishme.

Граѓански активизам за правата на сиромашните и за правата на Ромите

Aktivimi qytetar për të drejtat e të varfërve dhe për të drejtat e romëve

Civil activism for the rights of the poor and the rights of Roma

Граѓански активизам против политиките на власта во однос на јавниот радиодифузен сервис МРТ и политиките на власта во однос на здравството

Активими qytetar kundër politikave të pushtetit në lidhje me servisn publik radiodifuziv RTM dhe politikave të pushtetit në lidhje me shëndetësinë

Civil activism against the government's policies regarding the public broadcasting service MRT and the government's healthcare policies

Протести против политиките на власта во однос на високото образование

Protesta kundër politikave të pushtetit në lidhje me arsimin e lartë

Protests against the government policy on higher education

5. maj 2015: Протести како реакција на наводите за владиното прикривање на случајот на Мартин Нешковски

5 maj 2015: Protesta si reaktion ndaj pretendimeve për mbulimin nga ana e qeverisë të rastit e Martin Neshkovskit

5 May 2015: A protest in response to the government alleged cover up in the Martin Neshkoski case

The purpose of the School for Active Citizenship is to equip young people with the necessary knowledge and skills to undertake civic initiatives. The three key elements of the School's training courses are tolerance, respect for differences, and interactive teaching. Participants are given the opportunity to simulate multi-party negotiations, learn about non-violent communication, and practice communicating with the media. The School does not propagate the use of violence and does not advocate any specific cause in its teachings.

INTRODUCTION

Starting from 2012, the School for Active Citizenship has trained 60 young people annually - representatives of the civil sector, on how to get meaningfully engaged in society and take advantage of the experiences of the most prominent civil activists in Macedonia in their future initiatives. Every six months, a new batch of thirty-odd young citizens gets introduced to the basic concepts of civil society, the structure and place of the civil sector in society, the methodology of planning and conducting civil actions, the differences between what is partisan and what is political.

This school draws on the experiences gained by Forum CSRD in the course of the seven years (2003 - 2010) during which it was the organizer of the School of Politics, where about 250 representatives of political parties, religious organizations, the media and the civil sector were trained about various pressing and repetitive phenomena of the political discourse (multiculturalism, diplomacy, populism, nationalism, public relations, sustainable growth, political marketing, social justice...). In the course of the twenty-odd seminars organized by the School of Policy, the participants had the chance to get acquainted with a wide range of experienced lecturers and top-notch experts on the issues discussed in the school. Some of them keep training the young representatives of the civil sector in the School of Active Citizenship on issues related to human rights, organization of civil actions, public relations and relations with the authorities as part of civil activism, public speaking skills, etc.

The authors of the texts in the manual are prominent civil activists, popular not only as "street fighters", but also people who use the written word as means to apply constant pressure and advocate for increased rights and better working conditions within the communities in the Macedonian society.

Najchevska reminds us about the basic human rights and about the rights we have as individuals and members of associations in relation to the government. She also explains what the government's proactive position should be with regards to the respect of human rights, what the place of the civil sector in a democratic country is and which the means that may be employed by the active citizenship in order to take action in society are.

Bojarovski presents a detailed analysis of the organizational structure of civil actions and explains how to organize the communication strategy in order to attract the media and the public towards the goal that an action or campaign is organized for.

Trajanoski presents a detailed description of the fight for sexual rights of the activists in Macedonia and a systematic overview of the struggle for recognition of the civil and human rights of a community in Macedonia: from the modest beginnings of civil activism among the representatives of the community, through the minor victories and defeats in the struggle against homophobia, to the very visible and well-organized fight for their rights with audacious protests against the violence, against the hate-speech and against the silence of the institutions who did not prevent or punish the violence and hate speech towards the people who are part of the LGBTI community.

Vlado Apostolov shows us the sad situation of Macedonian journalism in this past decade, although his own, as well as the cases of several other bright stars of investigative journalism are sparks of hope foreshadowing the change that we hope will follow both when it comes to the conditions for practicing journalism and activism, as well as when it comes to the already certain bond of solidarity between fellow-journalists and society in order to avoid going through another shut down

of an influential media outlet, as was the case with A1 television back in 2011. Amidst the constant regression when it comes to media freedom, the emptying of journalism of its content, the surge of propaganda on air, the pressures, threats, blackmail and censure, Apostolov notes down and announces the minor victories which were yet to come.¹

Dzelal Hodzic is one of the most committed and straightforward activists in the Macedonian society, attending each civil protest in recent years. He is also an alumni of the School of Active Citizenship, a member of the first generation of participants and his precious experience in the organization of several major civil initiatives, such as AMAN and the Social Justice Movement 8th September makes him the right person to jot down several important recommendations for present and future activists, which emerge once so often during the seminars organized by the School of Active Citizenship:

- the collaboration with political parties prepared to support your initiative is fully legitimate, certainly, preceded by clearly defined partnership relations;
- seek partners for your initiatives in political parties, in non-governmental organizations, in informal groups, in renowned intellectuals and artists too;
- create partnerships on equal and fair basis.

Apart from these original texts, this manual also features a glossary covering all the key concepts discussed by the participants in the School of Active Citizenship and whose definitions were taken advantage of in order to provide a broad characterization of each of the concepts discussed. In the oncoming sessions of the School, these definitions will certainly be revised and supplemented.

Certainly, this manual does not aim at providing instant guidelines and solutions for certain pressing issues faced by those who have chosen to go out on the streets and fight for a better life, nor we believe that it could exhaust all topics which are the focus of the people active in the civil sector of the Republic of Macedonia. This Manual for Active Citizenship is, first and foremost, a product and a result of the activities of the School for Active Citizenship that Forum CSRD has implemented within the USAID Civil Society Project.

Guner Ismail

President of the Management Board of Forum CSID

¹ Since Vlado Apostolov's text was written in November 2014, when Kezharovski was still under a threat of being sent back to prison, we are happy to have witnessed another victory in the meantime.

¹ Since Vlado Apostolov's text was written in November 2014, when Kezharovski was still under a threat of being sent back to prison, we are happy to have witnessed another victory in the meantime.

International Law guarantees the people the right to actively advocate and defend human rights and fundamental freedoms

According to the Universal Declaration of Human Rights:

- Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.
- Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and association.
- No one may be compelled to belong to an association.
- Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.

According to the European Convention on Human Rights:

- Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises. 2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.
- Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and to freedom of association with others, including the right to form and to join trade unions for the protection of his/her interests. 2. No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others. This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces, of the police or of the administration of the State.

The Declaration on the Rights and Responsibilities of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect the Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms (Adopted by General Assembly resolution 53/144 of 9 December 1998)

- Everyone has the right, individually and in association with others, to promote and to strive for the protection and realization of human rights and fundamental freedoms.
- Everyone has the right to know, seek, obtain, receive and hold information about all human rights and fundamental freedoms, how those rights and freedoms are given effect in domestic legislative, judicial or administrative systems;
- Everyone has the right to publish, impart or disseminate to others views, information and knowledge on all human rights;
- Everyone has the right to discuss and study both legislation and practice related to human rights and to draw public attention to those matters;
- Everyone has the right to complain about the policies and actions of individual officials and governmental bodies.
- Everyone has the right to attend public hearings, proceedings and trials so as to form an opinion on their compliance with national law and international documents.
- Everyone has the right to provide professionally qualified legal assistance or other relevant advice in defending human rights.
- Everyone has the right to participate in peaceful activities against violations of human rights.
- Everyone has the right to be protected in these activities.

People have the right to defend human rights (Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights). According to the Declaration on Human Rights Defenders:

- Everyone has the right, individually or with others, to enhance and seek the protection and realization of human rights and fundamental freedoms at the national and international levels.
- For the purpose of promoting and protecting human rights and fundamental freedoms, everyone has the right, individually and in association with others, at the national and international levels: to meet or assemble peacefully, to form, join and participate in non-governmental organizations, associations or groups, to communicate with non-governmental or intergovernmental organizations.
- Has the right to study, discuss, form and hold opinions on the observance, both in law and in practice, of all human rights and fundamental freedoms and to draw public attention to those matters.
- Everyone has the right, individually and in association with others, to develop and discuss new human rights ideas and principles and to advocate their acceptance.
- Everyone has the right, inter alia, to submit to governmental bodies and agencies and organizations concerned with public affairs criticism and proposals for improving their functioning and to draw attention to any aspect of their work that may hinder or impede the promotion, protection and realization of human rights and fundamental freedoms.

- The State shall take all necessary measures to ensure the protection of everyone, individually and in association with others, against any violence, threats, retaliation, de facto or de jure adverse discrimination, pressure or any other arbitrary action as a consequence of his or her legitimate exercise of the rights referred to in the present Declaration.

1. What does "universally recognized rights and freedoms" mean?

Universally recognized human rights and freedoms are those that people have agreed upon on international level and which have been defined in specific documents on UN level or/and regional an international structures.

Human rights constitute a system of international principles and standards accepted by many countries, framework formulated (in order to be able to get adjusted to the national systems), which regulate the relationship between individuals and other individuals and individuals and the community, which are supported by the protective mechanisms of the international community and the national systems of protection.

Human rights refer to:

- human dignity (every human being is entitled to human dignity simply by being born a human, with no limitations or certain behavioral standards to fulfill);
- individuality (which comprises the uniqueness of every human being and his/her equal position in relation to all other human beings and communities which entitles every human being with the right to rebel against the institutions and system jeopardizing his/her rights)
- universality (which assumes the possibility that all people, everywhere, can exercise all human rights at any given time);
- freedom (which serves as a guarantee that people will not be exposed to harmful actions, which creates conditions for people to be able to do the things they want to do, and which are only limited by the rights and freedoms of other people.);
- the possibility to choose (when people can choose from multiple possibilities based on sufficient understandable information, without pressure and threats regarding the possible choice);
- equality (formal -- equality within and before the laws, actual - equality which also takes into account the natural and socially inherited differences and equality of opportunities - as a possibility for each individual to achieve the highest level of their own potential);
- difference (perceived as a treasure, and not as a threat).

2. The state and human rights

A modern, democratic state needs to function as a tool to satisfy the people's needs and interests. This implies that the state is bound:

- to respect the rights and liberties of every human (not to violate the human rights and liberties, not to limit them needlessly, to act in accordance with the human rights and liberties,

to define the operation of the state institutions in such a manner so as not to allow them to violate rights and liberties);

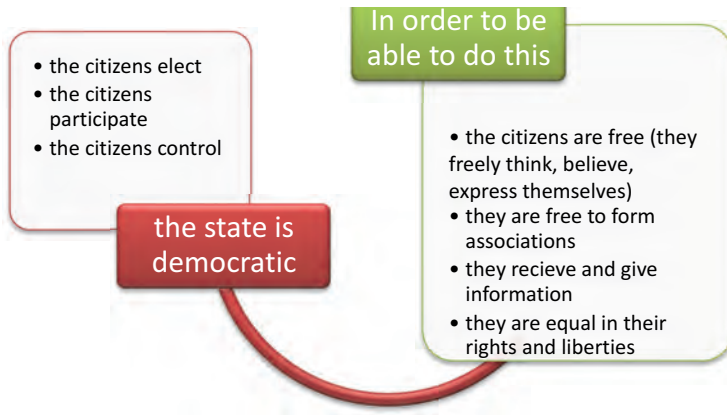
- to make the rights and liberties of every human possible (it needs to create conditions in which people would be able to exercise their rights and fundamental freedoms);
- to protect the human rights and liberties (to create a system of institutions and practices which would enable reporting, processing and sanctioning of the violations of human rights and fundamental freedoms);
- to promote human rights and freedoms (acquaint people with their rights and freedoms, acquaint them with the means of protection they have at disposal and motivate them to stand in defense of their own, as well as the rights and freedoms of other people).

The state can have reactive or proactive outlook when it comes to respect, promotion and protection of human rights and fundamental freedoms:

Reactive	Limitations	Proactive	Advantages
The state reacts to already committed violations of the rights and liberties of people (takes certain activities, activates the protective mechanisms, conducts procedures, imposes sanctions and implements those sanctions)	The burden of proof for the violation of the rights is on the victim (the victim needs to recognize the violation of his/her rights and freedoms, have awareness about the means they have at disposal, have the means to initiate proceedings, collect the necessary data and summon courage to start the proceedings)	The state constantly re-evaluates the system of fundamental values (defines the desired values based on the human rights and basic freedoms) and uses tools to promote those rights and freedoms (such as, for example, affirmative action in dealing with discrimination)	It creates an atmosphere for respect of rights, mass-involvement and inclusion
The state reacts at the request of the victim or at the request of an authorized subject which has legitimate right to seek protection of individuals or groups	Problem of the structural and institutional discrimination (the state may fail in the protection when it occurs as the perpetrator of the violation of rights and freedoms itself)	The state creates institutions which are bound to promote and protect the rights and freedoms of people	The holistic approach, which takes into account the interrelation of rights and freedoms, is dominant
Cases are resolved individually and the consequences of the adopted decisions only affect the people involved in the case	Low level of preventative action (resolved cases may not even have sufficient impact on future equal or similar situations)	The state uses statistical methods and creates databases in order to address the continual and systematic violations of rights and liberties	The state acts preventatively and protects the victims of violation of human rights and freedoms from future victimization

The state acts through:

- laws (which define the rules of conduct and the procedures based on previously adopted standards),
- institutions (which enable the adoption and implementation of laws in a democratic manner and within the principle of the rule of law), and
- enforcement authorities (which prevent or sanction the violations of laws).

Individuals, groups and organizations have the right to promote and protect the internationally recognized human rights and basic freedoms.

Everyone, as an individual or accompanied by others, has the right to participate in peaceful activities against the violation of human rights and basic freedoms and has the right to be protected by the state while participating in these activities.

Everyone has the right to criticize the government and propose improvements to the operation of the government authorities, as well as to draw attention to any of the shortcomings in the protection and promotion of human rights

a) *How to recognize whether the state abides by the human rights and basic freedoms:*

- Every activity of the state institutions and organs is performed in such a way as to recognize the rights and freedoms (the final goal of the state actions is to satisfy certain needs and interests of the citizens)
- The state/civil servants do not violate the citizens' rights (there are clearly defined ways of action which enable control over the work of the state authorities)
- There are procedures (of participation and protection) based on the rights and freedoms (the participation of people in the adoption of decisions by the state is raised at the highest

level possible by means of a functional system of informing, expressing opinions and attitudes and checking their impact

- The goal of the operation of the state institutions and authorities is to uphold as many rights for as a large a number of people as possible (there are measurable parameters for tracking the increase in the number of rights and the number of people who can exercise those rights)

b) How to recognize whether the country protects the human rights and basic freedoms:

- There is a developed appellate procedure (familiar and available to everyone)
- There are efficient and impartial enforcement authorities (police, public prosecution)
- There are independent courts
- The citizens' protection of their rights and freedoms is facilitated (by means of information, simplification or a decrease in the price of procedures)

c) How to recognize whether the state exerts control over the system in order to provide compliance with and protection of rights?

- There are separate review authorities (outside the institutions, recognizable and active) - for example, external control of the police, equality commissions, ombudsman etc.
- These authorities are independent (in financial, functional and structural terms, as well as in terms of human resources)
- There is systematic, daily control (based on ready-to-use lists and inspection measures)
- The results of the control are available to the public (there is a daily feed of information, reports, reactions and positive outcomes for the people)
- The results of the control have retroactive effect (based on the submitted reports visible changes are made to the institutions, policies)

d) How to recognize whether the state sanctions the violations of rights and freedoms?

- There are adequate penalties for violation of rights and freedoms (the penalties correspond to the committed violations)
- There is no immunity of civil servants and officials (when the penalty system is conducted, the first ones to be affected are the officials and civil servants, and the last ones are the citizens)
- The sanctions are applied in a way that acts preventatively (the penalties are the last element of a long process of actions, they provide space for promotion of restorative justice, they are concerned about the victim and open the door towards a different type of litigation)

e) How to recognize whether the state provides the rights and freedoms?

- There is a democratic atmosphere (the state creates mechanism for the citizens to be able to express their opinion and affect the decisions that are adopted; people are not

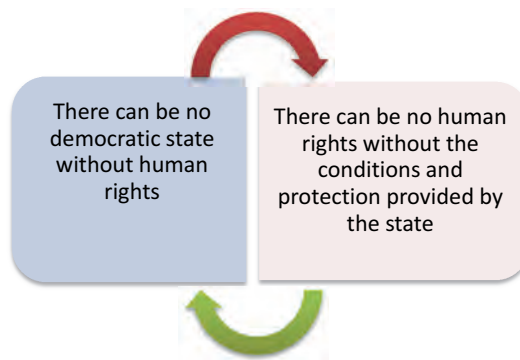
afraid to express their opinions and manifest their needs and interests; people regularly and massively participate in the processes of decision-making and their needs and interests are part of the final decisions)

- The people ask questions, comment, seek information regarding all issues of public interest
- The actual number of rights increases and the number of people who can practice those rights and basic freedoms increases

f) *How to recognize whether the state promotes rights and freedoms?*

- It acquaints its citizens with their rights (there are regular ways to inform the citizens about their rights they have, about the new legal solutions that would guarantee and protect their rights and the international agreements ratified by the country and the obligations undertaken with these ratifications)
- It teaches its citizens how to exercise, demand and protect their rights (there are regular ways to inform the institutions whose job is to help citizens in exercising their rights, the protective mechanism they have at disposal and the procedures for protection of their rights)
- It supports the human rights defenders (it creates the conditions necessary for the existence of formal and informal associations of people who control the government when it comes to its obligations regarding the provision, protection and promotion of human rights, they enable the expression of various ideas for further enhancement of the rights and strengthening of their protection, and protect them, especially in conditions when the expressed views are contrary to the views upheld by the majority and the traditionally adopted values that the majority of the population identifies with)

Democracy, the state and human rights are interdependent:

In ideal conditions, the modern democratic society is structured in such a way so as to provide certain positioning of the human/individual:

3. Civil sector

The civil sector consists of groups and organizations of formal or informal character which act independently from the state and the market, in order to promote the various interest and needs of

The civil sector is neither good, nor bad. It can be useful or harmful, yet it is indispensable in order for a country to be democratic.

the people (these interests and needs may be extremely different and from extremely different areas: political, economic, professional, ecological, sports, artistic, they can have a wide or very narrow scope, they can be of interest to a large group of people, or a very narrow circle of people).

The existence of the civil sector is directly tied to the development of the contemporary understanding of democracy. In conditions of pluralism of thoughts, ideas and expression, the citizens' participation in the decision-making processes becomes condition *quae non* (an indispensable condition) of the democratic state.

The establishing of the concept of human rights in the foundation of the contemporary social structure assumes an immense expansion of the circle of people who are entitled to participate in the processes of management and decision-making and who have the right to influence the final outcome of these processes.

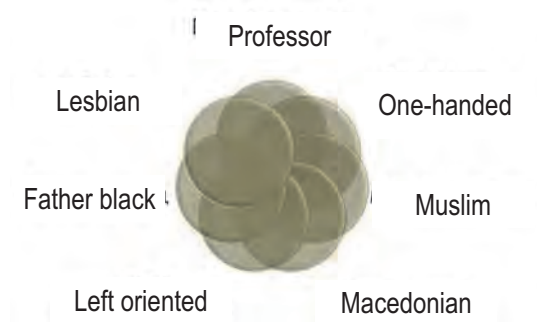
As a set of individuals, the civil sector is contrary to any type of petrified collective framework. The role of the civil sector is to provide some of the channels of influence for the people over the social structures and create conditions for flexible association of people in interest-based circles.

The flexibility of the civil association refers to both, the fluctuations in the areas of interest, as well as the fluctuations in the number of people and the changeability in the modes of action. One person can belong to a various number of civil structures, with a different level of engagement and cooperate or share interests with a highly diverse number of people.

Not a single human being can be placed in a box.

People have multiple identities.

The fact that someone belongs to a certain group of people due to some of his/her characteristics, or the belief that he/she belongs to that group, or others believe that he/she belongs to that group, may not affect the possibility to practice and protect the rights and basic freedoms.

Entering or exiting any structure of real or hypothetical belonging must also bear no consequences to the possibility to exercise and protect the basic human rights and freedoms.

People get involved in the civil sector and act in it based on their real or hypothetical characteristics.

The possibility for influence of the civil sector is proportional to the development of the social structure. The more developed and more democratic the social structure is, the greater is the possibility for influence by the civil sector. In a developed democratic country, the government wants to hear the citizens' opinion, it needs to define the various interests in the process of policy-making, it needs to have an insight into the expression of dissatisfaction in order to provide a timely and appropriate reaction. A developed state structure is in need of the alternatives, ideas and development directions which can be offered by the civil sector, it also needs aid and parallel activities in separate areas and it needs to hear the criticism and expression of dissatisfaction of the citizens for the purpose of timely action and in order to adequately build the legislation and development policies.

In the absence of a democratically defined social structure:

- the civil sector may be abused and deformed to serve to confirm or defend certain policies which are not in the interest of, and are even contrary to the interest of the citizens;
- the civil sector does not have who to affect, i.e. it loses the place that it needs to provide participation of the citizens (due to the absence of appropriate institutions, since the institutions are closed to the citizens' opinions, or, due to the absence of procedures which would permit the citizens' influence);
- the civil sector can be completely marginalized (both by the state, which does not create conditions for its existence and utilization, as well as the citizens, who do not see the civil sector as a tool for their own operation).

The civil sector cannot exist without a democratic state.

The state provides the necessary framework for the existence of the civil sector (the system and the organization). The state creates an ambience of established rules and rule of law, which make the functioning and impact of the civil sector possible.

The state has a protective role and provides the exercise of human rights and freedoms equally for everyone, as well as the expression of opinions and the promotion of the needs and interests which are unacceptable to the majority population.

In the absence of protective mechanisms, the civil sector may be exposed to constant attacks, even violence, and lose its own function (especially when it comes to sensitive topics which are contrary to the beliefs of the majority).

The absence of means for action may shift the focus of the civil sector and leave large gaps in its operation (in the areas which are not of priority interest for ruling suite).

The absence of legal framework for action may lead the civil sector to exceed the limits for action of and implement activities which violate the rights and freedoms of certain groups of people, i.e. inflict damage on the wider community.

The democratic state needs the civil sector.

The civil sector provides mobilization of people around mutual interests and needs, which makes it easier for the state to perceive those interests and take the citizens' interests into consideration.

The civil sector sums up the opinions of various groups and individuals and provides the offset of the sovereignty of the state to the benefit of the individual.

The civil sector sets the limits to the possible autocracy of the state and disciplines the government.

The civil sector facilitates the individuals' participation in the processes of decision-making by structuring subjects recognizable to the state, that it can negotiate and reach agreement with.

Characteristics of the civil sector in a democratic country

Not every civil sector is prepared for the development of the democratic state and promotion and protection of human rights.

In a democratic country, the civil sector needs to offer alternatives and new standards (different solutions which would enable better and more complete fulfillment of the citizens' needs and interests). The offered solutions must be within the frames of the values emerging from the notion of human rights and basic freedoms and their exercising must not rely on means which are contrary to these values.

The civil sector in a democratic state needs to be the truthful reflection of the plurality of the community (the plurality of ethnic groups, religious groups, interests, needs, understandings, opinions, philosophical affiliations). The single-sided dimensioning of the civil sector may lead to an unbalanced approach to the diverse needs and interests of the citizens, and eventually, cause destabilization of the entire structure of the community.

The civil sector should have the possibility for a prompt reaction (as opposed to the sluggishness of state apparatus, which follows certain procedures and which is not always able to timely react to the change in the circumstances or citizens' needs). In order to be able to fulfill this function, the civil sector must consist of individuals who are not burdened by bureaucracy, yet also provide a certain financial autonomy which will make it possible to act without previous (director or indirect) approval by the state authorities.

The civil sector in a democratic country is an open forum for debate on various issues (and above all those which are not acceptable or desirable for the wider public and the majority population). There must be no taboos for the civil sector. On one hand, this means that there has to be a chance to discuss even those topics which are incompatible with the concept of human rights (in order to develop argumentation, as well as examine the prevalence of certain deliberations). On the other hand, it means insistence on raising and putting on the agenda certain issues which are undesirable for the majority, or for a certain specific group, and are of exceptionally great importance for the development of human rights and freedoms.

The civil sector should provide articulation of the citizens' interests and problems in a way that would be adequately presented before the state and give space for articulation of the citizens' voice, as well as strengthen the possibility for their influence over the final solutions.

4. How does the civil sector act?

a) Identifies the citizens' needs and interests.

Through immediate contact, by means of analyses and research, by collecting data (both quantitative and qualitative), through immediate monitoring or based on their own experience.

b) It motivates the citizens to take action

It gives them support, creates conditions for work, advocates for and represents the citizens, organizes the various groups around their joint interests and needs, establishes connections with international organizations and structures, as well as national authorities for protection of human rights.

c) It promotes pluralism and diversity

The civil sector provides the presence of the various groups through their own associations, it is flexible in the acceptance of various people who gather around a certain common goal, it enables the promotion of interests and needs related to very small groups of people, it provides balanced presence of a wide range of diverse groups in the decision-making process.

d) It influences the state and the authority figures

It establishes continual and ad hoc communication with the representatives of the government, presents and advocates for the citizens' interests in front of the government authorities, pinpoints the possible solutions, offers analyses, reports, information, usable data for the governmental structures.

e) It points to the mistakes, shortcomings, slips, and violations of the laws.

Analyses, sums up, compares, notifies about the exercising of rights on the part of the citizens and on how they can be protected.

f) It can satisfy certain needs and interests and establish parallel structures or supplement the existing ones founded by the state.

Charity work, social assistance and support, educational elements, specific activities related to satisfying the citizens' needs.

The civil sector can affect the:

The legislator (on each level of adoption of laws, bylaws, decisions and policy-making)

The executive power (in the drafting of the laws, in the implementation of the policies and in the enforcement of the laws)

The enforcer (as a controlling mechanism)

5. Tools of active citizenship

The civil sector may act through two types of tools> monitoring and direct action.

a) Monitoring

Monitoring assumes continual, well-conceived, organized, targeted observation, data-collecting and notification about certain activities, solutions, situations.

Objects of monitoring may be: laws, documents, official materials, media, institutions, organizations, situations, activities.

The data obtained from the monitoring may be used to submit individual and/or collective reports, announcements, press-conferences and public notifications, to pose questions to corresponding government authorities, to initiate proceedings in front of the competent authorities directed towards increased protection of rights and/or a change in the norms or the practices towards increased compliance with citizens' rights.

Monitoring is an integral part of the citizens' participation in the decision-making processes. With the gathered data and information, monitoring enables well-elaborated inclusion of the citizens in the decision-making processes.

At the same time, monitoring is the first level of control over the government. In fact, a government that is aware that it is being monitored and that its solutions and activities are monitored, measured and analyzed, usually is far more willing to comply with the law and does its obligations in a much more conscientious manner. In this way, monitoring sets the first limit to the government's arbitrariness.

b) Action

A set of specific actions undertaken by the citizens (individually or together with others), in order to protect, improve the practice, or promote the rights and basic freedoms.

Prerequisites for action

- The citizens must have active liberty (to know, to be able to, to want to do something, to dispose of the necessary means to do it)
- There should be previously set rules of play - certain legal procedures for action which do not limit, but, to the contrary, boost the civil actions (limits to the exercise of rights which prevent violation of the rights and freedoms of the others, institutions that might help, protective mechanisms)
- There should be a defined space for action (both physical and symbolic), which assumes it should be fear and punishment free (no sanctions and victimization of the people undertaking the activities)
- To be prepared to suffer the consequences of its activities and actively oppose these consequences (awareness about the possible negative repercussions, the possible reactions of the wider public and the government, as well as knowledge about the protective mechanisms which can be used)
- There should be a system of democratic institutions that would focus on/and affect (the structures of the government to function in such a way that enable the citizens' influence)
- There should be protection from the state (the judicial system to be focused on protection of the people who control the government, those who pose questions and oppose certain government's solutions)
- Media support (there should be media covering the information about the activities of the civil sector, which have the same/similar viewpoints about the specific issues raised on the agenda, which support these activities and participate in them within their own action plan)

Preparing for action

- what I want (the precise formulation of the request is very important for both, the one requesting something, and the one that the request is directed towards)
- identifying the competent authority, institution (where to turn - very often the activities from the civil sector fail because of the problem with "knocking on the wrong door", i.e. presenting specific demands to authorities and institutions which are not competent for the matter in question)
- allies (who I can expect support from - allies are always necessary, both in order to in-

crease attendance and thus give weight to the request, as well as in order to remedy the possible side-effects of the activities

- adversaries (who I can expect to oppose me - equally important to locating the allies is locating the possible adversaries, all in order to create special strategies to cushion their actions and reply to their arguments)
- What next (if I succeed, if I do not succeed - there always needs to be a plan "B" or plan "C" in case of failure, there should be a plan to mitigate the damage and aid the victims. There has to be an idea for the day after in case the goal is achieved. No goal should be considered final)

Problems:

1. The civil sector, acceptable or unacceptable for politics and political parties

Civil activism may correspond to a certain area of the activities, strategies and/or policies of the ruling structures. Usually this takes place when it comes to certain types of marginalized groups, charity activities, as well as various activities related to awareness-raising on specific issues.

Civil activism may be contrary to the activities, strategies and policies of the ruling structures. In such cases it is very natural to seek allies in political parties from the opposition, which can present the citizens' requests in front of Parliament (in case they have representation there) or provide the necessary mass attendance or visibility to these requests by organizing their membership.

2. Sensitive issues

In the operation of the civil sector there may appear issues which require a separate way of action since they are borderline with the country's security, since they are either in complete collision with the system of values promoted by the ruling structures, or because they are moving along the lines of religious and/or ethnic tolerance, or, because they are in collision (taboos) with the system of values of the majority of the population.

Working with sensitive issues requires vast knowledge of the matter in question and extreme skillfulness in finding strategies and manners on how to put these topics on the agenda without causing a completely adverse affect. The cooperation with international organizations or networks of NGOs, as well as taking advantage of the internationally ratified conventions and the standards promoted in them is of the outmost importance in such cases.

6. How does citizenship become active?

In order to be active, citizens do not need formal associations (the number of people active and the formal recognition of the group do not constitute an essential element of active citizenship). People may act as: individuals, a group, an informal organization, association, network of associations, union, political party...

Each individual becomes part of the active citizenship by:

- Choosing (freely and on the basis of sufficient, understandable information, seeks information, evaluates the data and makes an informed decision)

- Participating (expresses his/her opinion/viewpoint, articulates his/her needs and interests and demands their fulfillment)
- Controlling (expresses satisfaction or dissatisfaction with the adopted solutions, poses questions about certain solutions and activities, demands accountability and responsibility from the state authorities)
- Files complaints, lawsuits, petitions, appeals... to the competent authorities in cases when she/he thinks his rights and liberties have been violated, or his/her interests jeopardized.

In order for an individual to be a part of the active citizenship, they need to:

- Exercise the rights and freedoms (know their own rights and the rights of others, act in accordance with these rights and be aware when they are being violated)
- Understand rights as a responsibility (both when it comes to their own rights and the exercising of rights and liberties of others)
- To stand in defense of their own and the rights of the other (to register/recognize the violation, stand up against the violation and give support to anyone whose rights have been violated)
- To individualize the guilt for the violation of rights (to recognize the director and concealed violators of human rights and to name them)
- To take advantage of all means at disposal within the system (the system offers various tools and ways to fight the violation of human rights - complaints, petitions, litigation, initiatives, marches, demonstrations, strikes...)

A democratic country offers multiple possibilities and tools to active citizens:

- Calling for procedures (the citizens must remind the state authorities and demand from them to consistently implement the legally stipulated procedures)
- Presence (the citizens need to take advantage of every possibility given in the laws for personal presence in the decision making processes)
- Demanding a dialogue (the citizens need to take advantage of their right for direct contact with those whom they have elected to represent them, as well as the people in charge of law enforcement)
- Insight into documents (the citizens have the right to see the entire documentation related to the adoption of a certain legal solution, decision or policy)
- Take advantage of written communication (the best means of communication is the written one, since the administration must provide a written answer to a written request, since it is possible to refer to previous communications, it is possible to precisely determine the initial dates and situation, track the events, locate the individual responsibility and raise the level of required protection)
- Take advantage of the silence of the administration (silence is approval)
- Administrative proceedings and disputes (which cost little, and are very often urgent)
- Find like-minds or victims (the citizen should be able to identify the people in a similar situation, with similar needs and interests and try a joint to act jointly with them. The state

can much more easily violate the rights and freedoms of citizens when they are trying to exercise their right at the damage of someone's else right)

- Organized appearance/action

What is most difficult is to defend the principles and oppose the public opinion

It may be difficult, and even dangerous to represent certain people. There are questions which are not voiced, which clash with the tradition or culture of a more narrow or broader community, which are part of the institutional or structural discrimination. These questions require joint action involving many people and various structures.

7. Framework for the operation of active citizenship

- The civil sector is part of the developing political milieu and as such it is susceptible to all the problems, limitations, deformities of that milieu (civil activism is by no means perfect or immaculate, but it is necessary).
- The civil sector cannot achieve its goals without involving the political subjects (the political parties are the ones taking over the government and entering the legally elected bodies where the decisions are made. The state is the one that has the tool to coerce. The civil sector needs/must find allies in the political structures, willing to stand behind the ideas that it promotes and the requests it makes. Only in such a way can those ideas and requests become part of the policies, legal solutions and development strategies).
- The civil sector needs to cooperate with the government (both for the questions that it does not oppose, as well as the ones which are raised as alternative ones and the questions that the government has not put on the list of priorities in its own operation, and if it is necessary it even needs to force the government into hearing about the problems that it turns a blind eye to).
- The civil sector needs to seek support among the political parties from the opposition (the opposition is the natural ally of the civil sector regarding all the issues which are ideologically, philosophically or otherwise contrary to the policies of the ruling structure. The opposition and the political parties from the opposition which are in the Assembly may put these issues on the agenda, they can demand that they be taken into consideration, or, represent the citizens' voice in the legislative body. The opposition may build a system of values that the civil sector would be willing to stand behind in the struggle for a change of government, and that the civil sector would be able to call on, in the event this change comes true).
- The international dimension (the civil sector may gain the support of the citizens of other countries, make the problem visible outside the country, seek help from international structures and associations or define the problem within a wider context which refers to or addresses the interests and needs of people outside the national boundaries of the state).

ACTIVE CITIZENSHIP

FROM A CITIZENS' INITIATIVE TO A VIABLE CAMPAIGN

What is active citizenship? It is the question to which an answer must be transposed that an active citizen stands for someone completely different from what is usually projected as the image of political participation solely during electoral activities. It is about time that the common, and advantageous to politicians, image of the active citizen, started to change.

It is about time the citizens recognized and started practicing the fact that they themselves are the permanent "opposition" to the political parties, who are in power only temporarily, because the power has been bestowed on them on behalf of the citizens and the citizens can take it away any time - every 4 years, or whenever the citizens recognize that the political party who has won the citizens' mandate does not work towards fulfilling the outlined political program or does so by means of corruption or ethically unacceptable principles.

In this way the citizens demonstrate that they have:

- Awareness about what democratic citizenship means

By showing that the citizens' constant participation in the political life of a society, by means of associations or ad hoc civil initiatives, is embedded in the foundation of the democratic, participative communities.

- Awareness for monitoring and impact on the public policies

As an indicator that the citizens may get organized at any given time and monitor the adoption of any political decision, or take more immediate action in the creation and adoption of public policies on a local and central level by complying with the laws and procedures that must be open to accommodate this.

These benefits and rights of citizens in a democratically open society can be best exercised when the citizens are aware that they need to possess and cultivate a set of interdisciplinary skills which will help them to:

- Control the local and central authorities
- Apply their skills on real-life issues and policies
- Use comparative experiences
- Assess the possibilities

The constant "training" in civil activism will enhance the procedures and possibilities for control of the local and central authorities in real-life issues and policies of immediate importance to the citizens. When citizens practice activism they inevitably get in touch with practices, experiences and solutions from some other actions.

Goals of the active citizenship

- Apart from achieving the goal of each civil action separately (Decrease in the pollution in city, a Campaign for bicycle paths, Lower prices of...), the primary, overall goal and the continual aspiration of civil activism is to develop the citizens' commitment to active citizenship as a means of participation in the creation and adoption of public policies through:
 - Knowledge and skills for practicing active citizenship
 - Providing experiences that demonstrate competence
 - Contributing towards the acceptance of the importance of active citizenship

Apart from the skills and knowledge that each citizen acquires through education, in order to achieve competence in the profession he/she has chosen, each member of a community needs to possess a feeling that their participation in the community, on a local or national level, does not end with their professional engagement. Each citizen has the chance to participate in the communal processes through civil initiatives and actions. In order to make this possible, it is necessary for them to get acquainted with the manner of functioning of the local or national community and be familiar with their rights and possibilities for participation in initiatives and actions.

In this way each citizen gains certain experience and competence to participate or lead in the process of realization of civil initiatives which in turn makes him/her a competent member of the community. Furthermore, this elevates the individual participation in the actions of the community to the level of an example to all others and shows that citizens do have the chance to give their share in the functioning of the community even when the established structures of authority are inefficient or do not recognize the pressing or basic needs of the citizens and the community.

citizens my space rights politics education
contribution democracy initiative activism
citizenship participation community
sharing society solidarity disobedience

What active citizenship teaches us:

- How to monitor and influence the public policies
- That one can participate in the process of creation of public policies
- That it is possible to develop specific skills and grounds for being a responsible and active citizen
- To develop of fruitful and creative communication skills
- To boost the self-confidence and create a positive self-image through the process of exercising one's rights and responsibilities

What are public policies?

Public policies may be defined as compliance undertaken by the government (on local or central level) to find instruments and ways to fulfill its obligations and responsibilities in the implementation of the policies that it was given a mandate for at the elections, as well as protection of the rights of the individual and the community in the process of settling the issues standing in the way of general well-being.

Public policies cover the laws, regulations, decisions and practices created by:

- The legislative, executive and judicial powers
- The public administration
- The regulatory agencies
- Other public and government authorities and agencies

Active citizenship... Public policies... What is the connection between them? The problems!!! It is exactly the problems that are the connection between public policies and active citizenship. When it is impossible, or there is no will to settle the problems by means of institutional instruments for creation and adoption of public policies, then it is the ACTIVE CITIZENSHIP that comes into play.

The problems that emerge facing a certain public interest of the community should not be perceived as obstacles, but as challenges, and they need to be dealt with. In this way we always make another step towards a better community of satisfied citizens, regardless of their ethnic, political, religious or any other affiliation.

Problems need to be solved, and not "pushed under the carpet". Least of all should their solving, or the will to solve them, depend on certain political or partisan interests.

The tendency to create a better community never ends. When a certain goal is achieved, a new challenge emerges in front of the communities which needs to be overcome by solving certain problems. What are the criteria governing the selection of problems that need to be solved? Here are some of the questions, the answers of which determine whether and how a certain problem of the community which attracts the energy to a given number of citizens needs to be solved:

1. Is the problem of greater importance for a larger group of citizens?
2. Is the government (local, central) responsible for the solution of that problem?
3. Is there enough information that would help organize a productive civil action?
4. Is there a real chance to solve the problem?

Basic steps in the process of creation of a civil action

Once it is established that certain members of the community are facing some kind of a problem and once the problem starts to be discussed, the first step in a civil action is in fact taken. Usually, in practice, these are the following steps in the creation of a civil initiative:

1. Identifying the problem in a community.
2. Draft-solutions designed as recommendations for applicable public policies.

3. An action plan for adoption and implementation of the proposals originating from the civil initiative.
4. Implementation of the action plan in front of the public.

The concentration of dissatisfaction from a certain situation in a community is the first symptom manifested towards the identification of the problem that requires the occurrence of a civil action. The discussion and debates about the problem do not have to be organized at this stage, but they do certainly contribute to sharpen its image. Usually, at this stage, the organizational and leadership cores are created, which take their shape during the second stage of the debates within the community when collecting information about the nature of the problem and the sources that it is generated from become more organized and more focused.

One of the recommendations in this stage is "the more sources and information you find, the more options for solutions there will be." A sufficient amount of information would contribute towards well-grounded presentation of the problem.

In this stage of preparing a civil initiative, best and most efficient results can be achieved if those gathered around the initiative get organized in groups:

- Group 1 – For substantiated presentation of the problem
- Group 2 – Development of alternative policies draft
- Group 3 – Alignment of the proposed solutions with the constitutional and legal provisions
- Group 4 –Work on the action plan

The group for development of alternative policies drafts the solutions to the problem and should offer comprehensively elaborated and applicable answers, which need to be aligned with the suggestions regarding the constitutional and legal provisions provided by the group of citizens in charge of checking the legislation and the harmonization of the new solutions with it.

The fourth group works on the action plan of the civil initiative and plans the activities in line with the stages of implementation of the civil initiative from its start, until its goal has been achieved.

At a certain point, the civil initiative needs to be presented to the broader public through means of communication. The presentation and the public promotion of the civil initiative are expected to:

- Face the public with the real context that the initiative takes place in
- Start a public debate that can stimulate the initiative and vice versa
- Help gain new active like-minded people and increase the public support

Organizing a civil action

Any change is preceded by an action which can be successful only if it is well-organized, and good organization requires investing:

- Our hearts in order to provide MOTIVATION
- Our heads in order to create a STRATEGY
- Our "arms" and "legs" in order to provide the action

Motivation, strategy and action and three steps to for success for any civil initiative. Motivation feeds the initiative with energy and enthusiasm, strategy provides the rational access to planning and implementing the previously outlined steps, and these two - motivation and strategy are translated into the action leading towards achievement of the goal.

LEADERS AND LEADERSHIP WHEN ORGANIZING A CIVIL ACTION

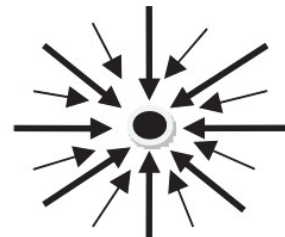
These three skills, motivating people, preparing a strategy and structuring a collective action, may be taught and learned. Those are the three fundamental leadership skills indispensable for the development of a campaign and for the creation and realization of a certain civil action.

When it comes to leadership in civil actions, good organizations require that three factors be fulfilled:

1. Leaders organizing and developing other leaders in order to help them coordinate the people in leadership teams.
2. Creating relationships, unity and commitment around the leadership of the action.
3. Drawing on the power from the resources of the community in order to employ it as the strategy's driving force in order to achieve the set goals and results.

Certain recommendations which can be quite instructional can be recognized in the experiences of the civil actions on this topic - leaders and leadership. Based on experiences, when it comes to the role of the leader and leadership in planning, organization and execution of a civil campaign, the situations when all the activities and all key activists are strictly focused on a single leader are most prominent. These experiences are not necessarily negative, yet they raise a lot of issues regarding the efficiency of the action due to the overt centralization and unilateral communication, which, first of all, takes up a lot time, and secondly, requires from the leader, who is the center of the action, exceptional capacities and commitment.

- Is the leader the one that everyone goes to?
- What does it mean when you are in the center?
- What is the feeling when you are an arrow unable to shot towards the target?
- What would happen if the leader quit?

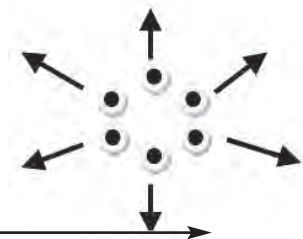

Leader in center

Sometimes we go to the other extreme:

We do not need a leader because we can all do it!

This situation puts the coordination of civil initiatives under a threat, and since sometimes complex and multifaceted processes are at work, coordination is very important when it comes to successfully reaching the goal of the civil initiative. Moreover, a civil initiative structured in this way may lead to a loss of the sense of responsibility.

Lack of leadership

DISORGANIZATION	LEADERSHIP	ORGANIZATION
Division	Establishing connections and relationships	Unity
Confusion	Interpretation	Understanding
Passivity	Motivation	Participation
Reactivity	Strategy	Initiative
No action	Mobilization	Action
Pointlessness	Taking responsibility	Goal

Leaders are, first and foremost, good organizers, or managers, who are responsible for the fulfillment of the goals of the civil action.

One of the most important characteristics of management of those leaders is to coordinate and encourage others to take on leadership activities in certain areas or certain stages of the campaign.

This assumes delegating responsibility (a much more stimulating phrase than "assigning tasks") to the other leaders.

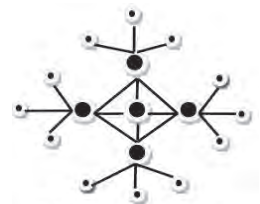
Please note down: in the early stage of the campaigns, the motivation and engagement of volunteers and supporters is critical and therefore it is of extreme importance to attract new leaders/organizers in order to establish leadership teams.

Criteria for team efficiency:

1. The team's capacities are to the advantage of the goal that is to be achieved
2. The team learns how to work better during the preparation/groundwork and in the course of the realization of action.
3. The team supports individual development and progress

In order to achieve team efficiency, some prerequisites for a good start need to be provided beforehand:

1. The team of leaders/organizers is stable and aware of its potentials and limitations.
2. Your mission has a clear direction. The tasks you need to achieve are clear, challenging, relevant to the action you are implementing.
3. The teams work independently, yet in constant correlation with the other leadership teams.
4. Good teams help each other. Good teams communicate when they are in need of help.
5. You have clear rules.

leadership teams

THE STORY/NARRATIVE OF A CIVIL ACTION

The failure of civil actions is most often the result of inertia, fear, low level of self-confidence, isolation and apathy. These states can be overcome with urgency, hope, with the awareness that citizens can make a difference through solidarity or through fear.

The instruments for overcoming the inhibiting emotions are wrapped in narratives, in stories:

- of each of the activists separately (My story),
- in the stories of our community (Our story), and
- in the Story of here and now, which is being written and handed down as long as the civil action lasts.

"My story" tell us why each of us joined the action. "Our story" unites the values of the community, of the organization, or of the ad hoc campaign, as well as the resources that the community disposes of in order to achieve its goal. "The story of here and now" tells about the urgent, current challenge, the one that we are called on to take action for. The three elements uniting the story we are spreading are: the Challenge, the Choice and the Results, i.e. the changes we would like to see.

A lot of elements in "The story of here and now" are close and familiar. The challenge, instead of being in the past, is now here. The hope lies in the future, in the future changes that the current civil action need to achieve. The choice is not a choice we have made some time ago, but a choice we need to make now. Hence, "the Story of here and now" is about the urgent, current need for change which requires full attention, and it is rooted in "My story" and in "Our story".

"The story of here and now" is the action we are taking.

II PART

ACTIVE CITIZENSHIP - FROM A CIVIL INITIATIVE TO A VIABLE CAMPAIGN

For those groups of citizens who are looking for more strategic models and tools for effective social change, here we have: the campaigns!

What are campaigns? Essentially, campaigns are organized continual efforts to achieve certain social justice. Campaigns are a powerful means for strategic capacity building, development of experience and laying the cornerstones for future movements. At the same time, campaigns sweep victories for new, oncoming campaigns.

Campaigns have a goal! Campaigns are defined by their goals which can be different, both "big" and "small": ...fighting for reforms in the area of physical planning; overthrowing a dictator; change in the traffic ordinance of the city council; unionization in the production plants of multinationals...

Campaigns have real (feasible) goal! Some goals are more useful than others. That is why it is necessary to have priorities. It is pointless to build up an entire movement striving towards unfeasible (unrealistic) goals. The viable goals of a campaign need to be considered from the aspect

of the capacities of those who are organizing the campaign. Figuring out the realistic goals of a campaign and their execution may have an inspiring and stimulating effect on future civil actions (campaigns).

Campaigns may employ various different tactics! Blockades, strikes, marches, street performances and speeches... are only some of the tactics of running a campaign. Those campaigns which incorporate dramatized performances can be very impressive. Such actions are, for example, the recurrent actions of "Femen". In our country, successful "dramatic" actions were performed by the civil initiative "Raspeani Skopjani". In the region, one of the most successful campaigns, which in a single year, in 2000, overturned the then president of Serbia, Slobodan Miloshevic, showed that the staged witty actions had quite an inspiring effect in terms of getting support and solidarity from the citizens and resulting in their decision to join the students who were the core of the "Otpor" (Resistance) movement.

Why are diverse tactics useful? They aid in the recruitment and education of certain organizations and individuals as potential allies. Diverse tactics, well-adjusted to their target groups in certain stages of the civil initiative, may serve as inspiration for new support and solidarity in building more pervasive refusal to cooperate with the system.

In order to build a campaign, it takes - time!

Campaigns differ from single actions. One of their goals is to exert constant pressure over a longer period of time.

PLEASE TAKE INTO CONSIDERATION: In the case of single campaigns, those subjects that the pressure is directed towards know that they need to withstand the striking blow, while in the second case, longer campaigns have a goal of applying constant pressure to a point when it would break through the resistance aimed at holding down the initiative and fulfill its goal.

Why do campaigns succeed? A successful campaign needs citizenship (the more the better) and leaders. Leaders are important, but the true power of social change lies within the mobilized people. Campaigns aid the capacity building of local leaders in their local environment in a decentralized way. The victories on local level, on the level of civil initiatives boost the self-confidence and stimulate new initiatives.

Local campaigns can be repeated! Although local organizations or ad hoc groups seek authentic campaigns, sometimes it is possible to reproduce a campaign. Many practical examples and lessons can be learned or taken as inspiration from the experiences of the implementation of the concept of "non-violent action" of the student movement "Otpor".

About the origin and experience of the student movement "Otpor" [click](http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/otpor-origins.php) here for more (http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/otpor-origins.php)

Key insights of the "Ministry" of activism:

- Activists believe that they can make a difference in their community
- They believe they are making a difference in their community
- They gain knowledge about public policies
- They gain knowledge in order to challenge the policy-makers

- They know how the government functions
- They develop commitment to active citizenship
- They get involved in the community
- They know the specific needs of the community
- They develop group-work skills
- They develop important research and communication skills

RECRUITING ACTIVISTS AND CIVIL ACTION SUPPORTERS

Recruiting - what is it? Simply put, it is an action, or a series of actions which need to attract as large a number of people as possible to join or support the initiative.

- It is one thing - to invite as large a number of people to the events you are organizing and have them support you.
- It is another thing - to attract as many volunteers as you can, who will join the organization or leadership teams.

Recruiting - Why? There are several reasons. These are a few:

- It provides visibility for the initiative.
- Large numbers bring great energy which speeds up the process of changes.
- A big number of people, a big campaign.
- The skills and arguments as to why the action was started become clearer.
- It puts the action closer to the people.
- New people, new ideas.
- The feeling of unity gets "boosted up".

Recruiting - How?

- **With your heart** – There is a greater chance that you will attract a larger number of people if your story is related to the story of the community (Our story), within their needs and within the "Story of here and now". That is why it is important to pay enough time to the volunteers and supporters to get them "infected" with the inspiration, the vision and the

strategy of your action. If they fail to "buy" your story, it would be even more difficult with the others.

- **With your mind** – Civil actions are complex operations. A lot of energy and time is wasted on administrative issues, logistics, convincing the speakers. The important issue of convincing as large a number of citizens as possible to attend your events and give you their support remains to be solved. One thing that has to be taken into consideration: If you wish for 1,000 citizens to attend your event, you need to inform 3,000 in the least.

PART III

Communication with the public

“Propaganda is to democracy what violence is to dictatorship“

Noam Chomsky, *“Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media“*, (1988), by Edward S. Herman and Noam Chomsky

Also known as a media analyst, Noam Chomsky together with Edward Herman conceptualized the model of propaganda, according to which, in conditions of market economy, despite the absence of state intervention, the media are not unbiased and are under the influence of corporate power.

We start this part of the manual "Communication with the public" with the topic of propaganda because contemporary experiences note that the authorities, in circumstances of media control, use propaganda tools to serve the dominant (political or business) elites and their interests in order to objectify the media reality instead of offering the objective reality.

Propaganda tools in the media:

- Selection of issues
- Distribution of issues of interest
- Emphasis
- Putting issues in frames
- Filtering information
- Managing debates
- Defocusing
- Communication with the public

Media reality is a state in which the continual employment of propaganda tools creates a pseudo-reality, an illusion which aims to impose itself as reality and twist the perception of reality, as well as to create public opinions in favour of the ruling policies.

Hence, communication with the public is an essential part of organized civil initiatives.

The process of informing the public about the motive, activities and the goal of an organization

The basic means of this communication is the production and distribution of regular reports, and additional means are:

- Media coverage
- Impact on the decisions of the policy makers
- Creating and maintaining the reputation among: activists, volunteers, partners, the government, donors, others...

Goal of the communication with the public: To promote the goal of the civil initiative, to provide understanding and establish cooperation between the organization and its most relevant target groups. The building of the image of the organization which started the initiative is among the most important and specific goals of the communication with the public.

- Why is a positive image useful?
- To improve the relationships between the organization and the partners.
- To improve the relationship with the employees and the volunteers.
- To improve the financial perspectives and partnership relations.
- To improve the performance of the organization.
- To improve understanding.
- In cases when the target groups do not understand what the organization does and what its goal is.
- In cases when the work activities are too specific, communication with the public aids in describing the activities in a way easily understandable for everyone.

The means and goals of public communication differ for each separate organization

Why is communication with the public necessary? Here are some reasons for it:

Organizations need support and finances. The visibility of civil organizations and their initiatives is important for fund raising from the donors.

Leaders of civil organizations and sponsored initiatives are obliged to inform the donors, clients, partners, taxpayers and the public about their activity and the manner in which the financial support of the donors is being used.

On the other hand, civil organizations need feedback for their activities so they can focus on their goal and be relevant when it comes to the needs of the community. Of no less significance as a benefit from the communication with the public, is the establishing of relationships with new and potential partners thus strengthening the networking and cooperation with affiliated civil organizations and initiatives.

Other means of communication

Internal communication: Informing the activists and volunteers involved in an initiative or civil association. It is necessary because it provides the necessary information about the course of the action, the reactions, and the results in stages within the entire duration of the action. This gives the participants in the initiative a sense of constant belonging and commitment to the action. At the same time providing a system for inclusion of activists and volunteers in corresponding stages of the initiative so that they can participate with adequate activities based on their skills and knowledge.

Professional communication is necessary if research is being conducted, or insights are gained in the course of the initiative requiring certain specialization.

Networking: Regular communication and exchange of information aids the coordination of activities with the partners and opens up space for inclusion of new partners in the initiative.

Work with the media

The communication with the media, and through them also with the public is nowadays mainly carried out via the traditional media, on the internet and on social networks.

The area of traditional media such as the radio, television, and the press covers media which still have the potential to provide communication to the civil initiatives of various organizations with their target groups and the wider public. The traditional media, especially the television, achieve outreach to much broader audiences than solely program activities could ever do. The lack in the Macedonian media environment, when it comes to the traditional media, is the fact that it is almost completely taken over and serves party interests including the public broadcasting service, which according to the Constitution and the Law should be a service to all of the citizens and their initiatives. Paid campaigns are expensive and civil initiatives usually have no funds, so their relations with traditional media are quite complex.

Relations with the media - Whatever the case, civil organizations and the organizers of initiatives should not give up on the benefits they can reap from the media, even in conditions like these. Simply, they need to adjust themselves to the conditions, study their habits and needs and find new ways to overcome the obstacles.

In this sense, maintaining good relationships with the media is of exceptional importance. Firstly, as we previously said, you need to understand their needs. In order to make this more functional, be prepared to provide:

- Information they need
- When they need it (timing)
- In the form they find most useful

When we say that maintaining contacts with the media is very important, we also refer to the fact that civil activists need to take advantage of their expertise and immediate experience with the citizens' real concerns in order to impose themselves as experts. They need to be prepared for a media appearance in case an occasion arises calling for an expert analysis from the area that the organization specializes in (epidemics, discrimination, rule of law, ecology...).

Being prepared for media appearances is also necessary even when the organization is in the midst of crisis, since in such cases uncontrolled media coverage is undesirable. In this sense, the leaders of civil associations and initiatives, as well as persons in charge of public relations, must be responsible and prepared to deal with the media.

The readiness for media appearances reaps benefits towards:

- Creating an appropriate image of the organization in public
- Promoting policies and initiatives that the association or initiative stands for
- Informing and counseling the target groups

In order to achieve the desired knowledge on communication with the media, it is necessary to get acquainted with the basic characteristics of the nature of the different types of media and their staff. This helps overcome the feeling of being on unfamiliar territory, while it is also important to be aware that every media outlet and its staff have their own way of doing things. Different media, different needs:

- **Desk-offices** of newspapers, radios and television stations are in need of fresh news every day at any given moment
- **Magazines and documentary program producers** are in need of stories with deeper human interest.
- **Local radio and TV-stations, as well as local newspapers** need stories of concern to their viewers, listeners and readership
- **Correspondents for foreign agencies and media** are interested in stories of broader impact

How to reach the media and what is it that the media expect from the information which can potentially make it to the news? There are several ways, but two of them are essential:

- By directly feeding the media with information
- By organizing news-worthy events and activities

The latter one, organizing news-worthy events and activities, is, in fact, the best way. It does require slightly more engagement and creativity on the part of activists, but in the multitude of information reaching the media nowadays, selecting that which will become news of the day, is a very strict process.

Good communication with the media is also aided by this type of "gossip" information for the journalists.

Bear in mind:

- Most journalists are "know-it-alls", i.e. they have superficial knowledge of a great variety of things.
- Fewer of them are truly "specialized".
- More often than not, their education does not match their journalist field of expertise.

What do the journalists wish for?

- They need detailed explanations. Provide them with such, because if you leave it up to them to draw their own conclusions, you will learn the hard way that you should not do it again.
- Some of them need help. The worst kinds are those who are too vain to ask for help, although they do need it.
- They ask rudimentary questions. This is not such a bad thing. Better to ask, then not to ask at all.

Please note down: Not all information can make it into the news. Hence, what are the basic factors that a piece of information needs to offer in order to be perceived as a relevant media story?

- To be fresh and interesting for most of the public (meaning to have relevance).
- To be exciting, provocative and offer a new viewpoint.
- To be completely accurate.
- To be timely published.

Here are a few more elements for a successful story:

- Timeliness
- Relevant and of interest to the general or more specialized public
- Of interest to the community, the country, the world
- Unusual point of view
- An interesting person. If the information is related to a certain celebrity, it is bound to get an advantage
- Good photo or video
- Be assured that a story needs to have at least 2-3 of these elements in order to grab media attention.

Launching your story: Prepare the information by selecting the most important elements which need to be communicated from within the media message. Make it simple, unequivocal and clear. Make it short. Present a single idea, a single element within one press release. If you have more ideas, turn them into messages for an oncoming occasion. Otherwise, you may find that the media have made their own selection and choice of information from your press-release. I guarantee that you will not be satisfied in case this comes to pass.

How to compose the story? If possible, avoid writing the news yourself. You can leave that up to the journalists, after all. Yet, put the key element of your story at the beginning of the press-release. Avoid professional or technical language. Everything can be explained in a simple, popular way. If there are any numbers, make them easily understandable and graphic. If there are too many numbers and statistics, make sure to put them on paper and give the hand outs to the journalists.

Will the story be published? If you stick to these basic principles and if you find a way to present your information which would be interesting enough to the media, you stand a big chance. Yet, journalists are not the ones to guarantee for this. They are the ones who compose the story, editors who edit or give it "(cr)edit". They can change it, change the point of view to such an extent that you would not be able to recognize your information. However, this must not discourage you from making efforts to spread your information.

PART IV

Social media and campaigns

Civil associations and communities are constantly on the lookout for the best way to overcome the barriers hindering dialogue and get closer to the essence of participatory democracy. In order to achieve this by communicating with the public, one of the most frequently used tools and media on the Internet lately are the **social media**. The principles of functioning of social media have practically stemmed from the way that civil communities pulsate: getting connected, sharing and initiating the fulfillment of mutual interests, starting actions... Social media have made it possible for communities to share their experiences by means of web-corners, e-tools and e-services and have long replaced e-mail as a communication tool, since they were unilateral and without an option for interactivity. Unlike the first generation of internet-communication, the second and third (via mobile communication) enable unprecedentedly increased multilateral communication and interaction.

Levels of inclusion. Considering the fact that social media connect individuals and people who already have their web-places with their own habits, it is useful to be familiar with some of their habits in order to recognize them as potential partners to civil initiatives. What follows is a possible categorization:

- **Creators:** blogging, writing statuses, web-pages, making video, audio and graphic content, writing stories...
- **Critics:** they publish ratings and reviews of blog-posts, comment on other blogs, are part of forums, take part in creating wiki-content...
- **Collectors:** subscribed to RSS feeds, they "vote" on web-sites, "tag" photos and web-pages...
- **Followers:** they create profiles on social networks, visit social networks.
- **Observers:** they read blogs, listen to pod-casts, watch other people's videos, read online-forums, read reviews and ratings...
- **Passive:** they do nothing from the things mentioned above.

Social media as part of the media strategy for communication between civil associations and the public, should not be taken as ready-made solutions. They are here, they have the potential, but there is no magic wand which can make all your communication problems disappear.

Therefore, the adequacy and potential of these tools in planning the communication of initiatives and communities needs to always be re-assessed. Simply, there is no generally-accepted model. Each initiative needs to create its own, authentic communication strategy.

Social networks and campaigns. When it comes to creating a communication strategy for a civil campaign, it should be taken into consideration:

- Information control - the information sent and the information coming from without
- The necessity of a leadership teams creating and conducting the communication with the public.
- Take into the account the ethical behaviour related to the project and the organization.

In this sense, certainly, what can be expected as benefits from an adequate and well-conducted communication strategy via social media, is that they can be an effective tool in providing supporters and that, at the same time, they are an open field for criticism/reviews and supervision as they are open for interaction and all sorts of suggestions. This aids the process of joining mutual interests and building a network of all those who feel that the ideas and goals of the civil initiative are important for their community or them as individuals. Finally, this type of interaction undoubtedly enhances democracy and the citizens' immediate participation.

Social media are exceptional tools for spreading information. The process is much more successful when it is combined with immediate communication, face-to-face, i.e. one of the basic advantages of civil initiatives - the direct communication of people within a community, united on behalf of the goal of the action. At the same time, social networks, due to the connection and interaction they provide, serve as a serious opportunity to constantly be trained in a critical attitude towards the current affairs. However, this is surely far from enough. Certain more specialized knowledge of the principles of achieving a successful communication campaign is also necessary.

Social media toolbox. This toolbox contains 4 compartments, as follows:

- Focus
- Grab the attention
- Action
- Engage

Identify a simple, specific and measurable goal: Although the social media are widely used to encourage action, the people who use them with greatest success have one thing in common: a sharp focus. No matter how huge, intimidating and impressive a goal may be, its realization starts with a few people taking things step by step. Therefore, a clearly defined reason, clearly defined procedures leading towards change, clearly defined stages of realization and a clearly defined goal, serve to prove that an initiative has - focus.

Make the focus human-oriented: Focus your campaign largely on those whom you desire to help instead of immediately proposing solutions. The solutions will come to you much more easily and will be more applicable if in the early stage of the communication strategy of your initiative you get well-acquainted with both the problem and the people affected by it, which is why you are

conducting the initiative in the first place. The action also needs to be clearly-defined. Make a realization plan in stages. Take small steps towards realization of the planned stages, in order to attain the long-term, macro goal.

In order to keep insight into what stage you are in and whether everything is going according to plan, make assessments and evaluations. Identify a measuring scale (indicators) that would help you assess the realization of your initiative in each of the stages. Make tests in order to check on the assumptions. This would provide you with information to assess the following steps. Comply with the deadlines and celebrate the small victories on the way, without getting defocused from the main goal. The goal needs to be constantly clearly defined in order for you to keep your chances for success high and create moments of additional incentive.

It is very important that in each stage you are certain that the goal of your initiative makes a point/speaks to each of the activists, volunteers and individuals from your target group and that with each successfully attained objective you ignite joy, happiness and additional encouragement.

Grab the attention is the second compartment in the social media toolbox. In other words, it says: "Make them look at you!". Drawing the attention is much more than just briefly catching the interest of someone scanning the computer screen while reading your on-line message on a certain social network. We are talking about a much more complex hook. Such a hook would provoke the desire to deep on digging and get more knowledge and information. Once you attract the attention, wonderful things can happen.

Create a campaign with hooks that would be easily identified with your initiative. Make the content unexpected and surprising. People like new information which they then wish to share. Involve them by stirring their curiosity. This is a trick that helps: Put the familiar in a new frame:

A million dollar fence! A civil action as a reflection of the dissatisfaction of the "baroque-ization" of Skopje

Organizing events as a part of the communication strategy, apart from attracting the media, is also good for visualization of the initiatives. The results of this visualization, the photos and videos are a good material for communication on the social media. Show, do not tell. Photos and videos are worth a thousand words, say the principles of media communication.

Appeal to the instincts is the next good recommendation coming from the compartment of "Draw the Attention" from the social media toolbox. Campaigns need to be designed in such a way as to activate the senses - places, sounds, tastes.... Make use of music in order to penetrate deeper, and stir the emotions.

One research showed that only 6 percent of respondents have confirmed that advertisements affect their decisions. The same research shows that as much as 90 percent of respondents rely more on the recommendations of their friends and acquaintances. People remember 80 to 90 percent of what they see, and less than 15 percent of what they listen to or read.

Hence, do not tell - show!

Other tips and tricks:

- **Make it short:** regardless of whether it is a video or a slogan. A sharp, brief and catchy phrase grabs the attention
- **Make it personal:** "Tag" photos
- **Choose a color for your campaign:** Breast cancer - pink...

Engage is the third compartment in the social media toolbox. The first recommendation in it is: Insist on personal relationships!

Engagement, involvement, is the greatest challenge out of the four wings of this model. Engaging followers is more of an art than a science. The way you get people involved does not have too much to do with logic or sense. You can have good arguments to get people to join you, but if you fail to emotionally engage them, they will falter.

Therefore: Tell a story! Create well-grounded, "sticky" stories to convey the important information. Remember: less is more!

Nourish empathy (compassion). While you are working on engaging, allow your target group to also engage you. What is important to them? How is that related to your own campaign?

The authenticity of your campaign is the next "hook". Honest passion is contagious. The more authentic you are, the easier it would be for the others to relate to you and your campaign. Build a common ground in order to share your beliefs and values.

Good stories act as media for your message and, at the same time, are also attractive for the traditional media, which, let us not forget, keep relying more and more heavily to the social media for their information. Since this is already the case, go ahead and put your stories out there. How we inform about something is as important as what we are informing about. Connect the communication with the context.

Why are stories important? From a psychological aspect because the human brain is organized to absorb stories and get oriented according to them, since we function based on the rules of understanding. Stories breathe life into facts and infuse them with passion.

Take action is the fourth compartment. Action opens up possibilities and gives power. The recommendations arising from this part are critical in the process of closing the circle that will open the door to those showing interest to become subjects capable of making a change within the community.

Make the actions simple and easy. It will be more acceptable that way. A campaign stands a better chance of success if people clearly understand it and recognize the goal as necessary. Make it fun. Make it like a game, catchy, funny.

Ask yourselves: Can they act like children once again?

Advice on making a Facebook page

■ **Make a facebook-page (not a profile)**

This will give you a URL address (after you get 25 fans), more administrators, a welcome tab and a platform for your content.

■ **Feed it with content**

No one wants to be first at the party or the first one to write on your Facebook wall. Link your facebook page with your web-page and synchronize the content... Make whatever is necessary to provide content important for the others and which can be shared.

■ **Test various content - avoid uniformity.**

What is also necessary is to constantly test the content based on experiences in order to conclude which is best and what is the best way to launch it. Ask questions, link appealing places of interest to you and to your target group. If you are not getting a sufficient number of likes and comments - do not give up, just try doing something different.

■ **Use video.**

Multimedia content maintains the fans' interest and helps people get better acquainted with your activities. Upload videos on Facebook. Do not link them via YouTube because the users may leave.

■ **Go viral (spread the virus)**

You go viral on facebook by tagging. The tagged friends, photographs and fan-pages of shared content show up on the feed of other users and open up the potential for new and constant sharing.

Example: Lenny Kravitz pays photographers to shoot people at his concerts. Then he puts the photos on his fan-page, thus making it possible for his fans to "tag" themselves and increase the traffic to his page.

■ **Be active**

As soon as someone posts something on your page, reply. That way you maintain the engagement and show that you care about your fans.

■ **Follow the statistics**

The statistics systems on Facebook are such that you can very easily trace where the "likes" are coming from, as well as the other demographic data about your fans. Facebook makes it possible to get to know your friends and followers, what their interests are, how to reach them...

■ **Remember: Facebook is Facebook**

Do not expect that your Facebook fans will immediately "get stuck" on your initiative without exception. Different people inhabit different corners of the social media universe and have different interests and motivation.

PART V

Volunteering and civil activism for increased political participation

In democratic societies, one of the challenges for increased political participation is to create an environment in which individuals of different backgrounds will be able to participate in the policy-making on local, national and international level: social, economic and political, in-between two election cycles.

Why? Because:

- Civil participation takes various forms and aids the building of mutual trust and responsibility to the duties and responsibilities of citizens and institutions.
- It contributes towards strengthening the inclusion of the different categories of citizens and in the community cohesion.
- Non-democratic and authoritarian systems do not recognize this type of civil engagement and consequently offer no possibility of immediate civil participation, trust and responsibility.

What is the challenge to civil activism?

- To recognize the contribution of the civil action as a process which opens up the possibility for a more just, inclusive community with truly equal opportunities for each of its citizens separately, and all of their organized groups.
- To recognize that both volunteering and civil activism have equally important roles for increased civil participation in society.

Volunteering generates a lot of advantages which are recognized as essential for civil participation in the government, but 4 factors are fundamental:

- Volunteering is the first step in the long-term inclusion in the development of the community.
- Volunteering and civil activism create leaders, define the areas of commitment and mobilize individuals.
- Volunteering makes civil activism relevant on local level.
- Civil activism starts with volunteering.

Volunteering is the first step of long-term inclusion in the development of the community:

- From the traditional forms of volunteering in local communities (assisting the elderly, support for sports and other charitable activities of the community...) to hardcore civil activism and protests...

- According to the program and recommendations of the Volunteers of the United Nations (UNV, www.unv.org), early start with volunteering is the cornerstone of a long-term engagement of citizens in the development of communities.
- Experiences and insights have shown that the earlier citizens accept volunteering activities, the higher the level of "infection" with civil activism is.
- This is related to a more long-standing and essential contact with the issues for development of the community and with the possibility of being in touch with the procedures, proceedings and ways of solving the issues of importance for development of the community.

Volunteering and civil activism create leaders, define the areas of commitment and mobilize individuals.

- Leadership skills which are discovered, nourished and developed during volunteering activities, and later on in the early stages of civil activism, are of critical importance when it comes to mobilizing citizens in oncoming activities for enhanced development of the community.
- Leadership capacities and skills mobilize people towards becoming part of the new and broader civil causes.

Volunteering makes civil activism relevant on local level.

- Various forms of volunteering and civil activism are by default related to the immediate social, political, economic and other needs of the citizens in the local context, reality and dynamics of the social activities in the community.
- This practice of grass-root activism/volunteering, is the result of the most immediate needs of the community and therefore it has increased legitimacy.
- In order to achieve its effect, the need of volunteering activities and civil initiatives must previously stem from the analysis of the needs of the communities.

Civil activism starts with volunteering, and the citizens' participation in the community should be perceived as part of the development strategy. In this sense, if we do accept that volunteering and civil activism motivate participation in the process of creating and passing policies, empirically there are six advantages:

- Promotion of inclusiveness
- Transformation of the personal affinities and findings
- Gaining knowledge
- Experiences and skills in advocacy, in conducting campaigns, in raising awareness
- Participation in creating better and friendlier communities
- Intensifying and improving the civil participation

Promotion of inclusiveness. The inclusiveness in volunteering means that it should not be a privilege solely of the middle of higher class (philanthropy). The main energy in volunteering is achieved by disadvantaged civil categories who in this way gain visibility and promote the principle of solidarity - both in being disadvantaged, as well as in overcoming problems. The compassion shared by those who find themselves in equal circumstances has irreplaceable effect on the force of the voluntary action.

Transformation of the personal affinities and findings - The changes achieved in the behaviour, norms, laws, beliefs, trigger changes on an individual plane - both in those getting the help of the volunteers and civil activists, as well as among the volunteers and activists themselves. On a collective level this means a more friendly and more secure community in every respect (social, environment, public safety...). The connections between people in a community become more constructive and increase the mutual respect.

Gaining knowledge - Fieldwork, in direct contact with the life of the people in the community provides us with precious knowledge and skills, which open up potential for new input. They may take a direction towards creating new initiatives and civil actions.

Experiences and skills in advocacy, in conducting campaigns, in raising awareness - Some of the gained knowledge and skills can be employed in the activities which constitute advocating for certain initiatives towards creation of the agendas for community development. Being in touch with the problems on field facilitates the process of their argumentation before the key players who are making the decisions about the community. Campaigns and raising-awareness actions towards achieving a situation leading to change: the experienced volunteers who are directly familiar with the issues of interest to the community find it easier to organize assemblies, marches, protests, lobbying...

Participation in creating stronger communities - Volunteering is one of the most important strategies for creating stronger communities due to the immediacy of its activities. The visibility and constant presence of actions affect the self-assuredness of the communities that they are able to make a change.

Intensifying and improving the civil participation - Once they realize they can participate in the process of creating and implementation of policies of interests to their own community, they get additional impetuous and capacity for new civil participation at any given time.

These theses aid us in understanding the political culture in Macedonia regarding civil activism, i.e. they lead us to the conclusion that the citizens here are not very active, which is typical for a parochial and submissive culture, that the patron-client relationships are very commonplace, yet the authorities "deliver as much democracy as they are required to", in order to create an image of participation.

This situation does not necessarily have to be perceived pessimistically. To the contrary, it can serve as a good start and motivation to spread the idea of the necessity of immediate participation of citizens in the life of their community.

Zarko Trajanoski

THE FIGHT FOR SEXUAL RIGHTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA: HOW THE INVISIBLE BECAME VISIBLE AND LOUD

The fight for equal enjoyment of all human rights by all people is impossible without an organized civil society. In this case study we shall try to present the multitude of roles that civil organizations have played in the fight for human rights of LGBTI-people in the Republic of Macedonia.

12 years ago there was no single organization in the Republic of Macedonia which actively fought for promotion and protection of the LGBTI-rights as human rights. There was no visible LGBTI-community and homosexuality and sexual rights were still a taboo in the post-conflict Macedonian society. Today we can freely say that there is a visible and organized civil society fighting not only for promotion, but also for protection of sexual rights of all people, regardless of their sexual orientation or gender identity.

The sexual rights civil movement was initiated by a typical watchdog organization - the Helsinki Committee for Human Rights of the Republic of Macedonia, which implemented the earliest research which served to raise debates in the public and destigmatize homosexuality. The research served as an incentive for the founding of the first organization for sexual rights, which served both as a service-provider (psycho-social support and legal advice), as well as a promoter of sexual diversity and the first initiator of legal change. Today there is a multitude of organizations united under a common umbrella - the National Network against Homophobia and Transphobia¹, which acts by representing and advocating on behalf of the LGBTI-community in the Republic of Macedonia.

In this brief outline we shall present the main successes, obstacles, defeats and challenges of the civil activists for LGBTI-rights. At the start, the fights revolved around recognition and promotion of sexual rights and this struggle, unfortunately, has still not come to an end. Today, the main burning issue is the institutional protection against violence, discrimination and hate-speech based on sexual orientation and gender identity.

At the beginning there was - research

In the summer of 2002, the research "Limits of Freedom and Choice: Homosexuality in the Republic of Macedonia" was conducted by the Center of Human Rights and Conflict Resolution and the Helsinki Committee of the Republic of Macedonia. Exactly this research served as an incentive not only to raise a public debate about homosexuality in Macedonia², but also to trigger civil action towards promotion and protection of sexual rights as human rights.

¹ National Network against Homophobia and Transphobia, <http://www.lgbtimreza.org/>

² „Homosexual communities in Macedonia to be subject of research *Dnevnik*, 08.07.2002 Branded for being different *Kapital*, 28.11.2002. Macedonian homosexuals dream of freely kissing on the streets, *Dnevnik*, 22.1.20013.

At the start of 2003 homosexuality was deemed a taboo, and there was yet no association promoting the human rights of LGBTI-people. Things quickly changed with the founding of the Center for Civil and Human Rights in Skopje, which opened up a counseling center for psycho-social aid and support. For the first time in Macedonia the media started raising the issues of the stigmatization, discrimination and domestic violence caused by the prejudice that homosexuality is a disease.³

The Center for Civil and Human Rights organized the first national conference on the rights of homosexuals, announced the first civil initiative for legal changes⁴ and the first public campaign Face the Difference.⁵ Different comments started appearing in the media aimed at encouraging homosexuals to "speak out for themselves in public, since it is the only way to prove their courage and determination and fight for their, for the time being, "unconquered" rights."⁶

The controversial Face the Reality campaign

The first public "billboard" campaign for promotion of the rights of sexual minorities triggered huge controversies, not only in Macedonia, but also in USA. Several months after the billboards were placed, the National Review magazine published a critical article, accusing the American Embassy in Macedonia of using U.S. taxpayer dollars to erect billboards promoting the homosexual agenda.⁷

The article also published the reaction of the President of the Republic of Macedonia, who had stated that "U.S. taxpayer funds should not be used to promote alternative lifestyles in my country..." and that the campaign was „deeply offensive to most people in Macedonia which represents a very conservative mix of the Orthodox Christian and Muslim faiths."⁸

The president was accused by the Center for Civil and Human Rights (CCHR) and by the media for spreading homophobia and not representing the interests of all citizens.⁹ In the wake of the presidential elections, the Center for Civil and Human Rights publicly called on the presidential candidates to give their stance on the rights of sexual minorities, but received no response from the candidates.¹⁰ The institutional fight against discrimination on grounds of sexual orientation started with the initiative before the Constitutional Court, disputing the Article from the Law on Military Service, according to which a member of the Army could be called to disciplinary liability with the possibility for losing his job, solely for being a homosexual.¹¹ Although the Constitutional Court did not start proceedings, the Ministry of Defense later proposed changes to the Law on Military

³ „Macedonian homosexuals living in constant fear of being publicly condemned, *Dnevnik*, 6.8.2003.

⁴ See: Delete the penalties for Macedonian homosexuals - *Dnevnik*, 3.12.2003.

⁵ „Macedonian homosexuals raise their voices - *Dnevnik*, 5.8.2003

⁶ Dragi Jankovski, „Homosexuals must fight their battle *Dnevnik*, 6. 8.2003.

⁷ Diplomatic Missteps, JANUARY 6, 2004, <http://www.nationalreview.com/articles/209033/diplomatic-missteps/kerri-houston>

⁸ The spokesperson of the State Department stated that the Embassy had not issued permission for its seal to be used on the billboards, as well as that the project supported by the USA against discrimination of minorities was consistent to their policy of supporting tolerance and human dignity. „U.S. rebukes gay rights group in Macedonia“, 10.1.2004, <http://www.advocate.com/news/2004/01/10/us-rebukes-gay-rights-group-macedonia-10944>

⁹ See: "Trajkovski is terrified of homosexuals", *Dnevnik* 19.1.2004, When will Trajkovski face difference, *Dnevnik* 19.1.2004, "Trajkovski has insulted homosexuals", *Utrinski vesnik*, 20.1.2004.

¹⁰ Candidates won't comment on homosexuals - *Vest*, 4.7.2004.

¹¹ "Homosexuals unwelcome in the Army, NGO claims", *Utrinski vesnik* 2.6.2004

Service with the goal of providing equal treatment between heterosexuals and homosexuals.¹² This was the first legal victory won. The Center for Civil and Human Rights will also be remembered for organizing the first public cultural events, such as the first film festival Dzunica (Rainbow)¹³. Later on, this organization started publishing the first magazine dedicated to the LGBT-community - Hello.¹⁴

The Coming Out of the LGBT-movement

The fight for sexual rights in the Republic of Macedonia reached a much higher level with the founding of MASSO - Macedonian Association for Free Sexual Orientation. MASSO's leader, Kocho Andonovski, was the first one to come out as gay and started giving interviews to the media.¹⁵ MASSO (in cooperation with the Helsinki Committee for Human Rights of the Republic of Macedonia) conducted new surveys and research¹⁶ and delivered a questionnaire to the political parties. MASSO's visibility led to public condemnation of homosexuality on the part of some religious figures, (as a deadly sin, an unnatural sin¹⁷) and by some sociologists (as a socially deviant phenomenon)¹⁸.

However, the greatest controversy in the public was stirred by MASSO's initiative for the adoption of a law on registering same-sex partnerships, which was initially supported by a few social-democrats and liberals.¹⁹ Certain media falsely presented the legal initiative, claiming that "Macedonian homosexuals demand the right to marriage".²⁰

The legal initiative stirred fierce reactions in the parties. The initiative was assessed as "unnatural" and a "Trojan horse"²¹ by VMRO-DPMNE, and homosexual marriage was presented as "dangerous".²² Representatives of DUI also stressed that they would not support the law, since "they

¹² "TAKING DOWN THE TABOOS IN DEFENSE: Homosexuals too, to work in ARM", Vest 1.12.2005

¹³ "Screening of gay films, followed by a party", Vest, 10.8.2004. The organization of the Dzunica Film Festival was later take over by the Egal association (V. "Gay Film Festival", Dnevnik, 15.5.2006).

¹⁴ The first magazine on homo, bi and trans-sexuals published in Macedonia, Vest, 8.3.2006.

¹⁵ Homosexuals demand their rights Vreme 12.2.2005

¹⁶ Sexuality discriminates 200,000 people in Macedonia, Dnevnik, 20.4.2005

¹⁷ "Sodomy, or as is popularly called homosexuality is an unnatural thing and Saint Apostle Paul says that there is no salvation for sodomites. This is the stance of the Holy Scripture of the Church in general. Those people will not inhabit the Kingdom of God for they are judged by God as unnatural perpetrators of fornication. Naturally, the Church does not say that fornicators are not sinners, but their sin is natural, while the sin of the sodomites or lesbians is unnatural, since they were not created by nature to communicate with the same sex" (MOC must not elude the offer of the Ecumenical Patriarch, an interview with the Metropolitan of Prespa and Pelagonija, his Beatitude, Petar", Utrinski Vesnik, 30.04.2005)

¹⁸ "Homosexuals in Macedonia live double lives", Utrinski vesnik, 21.04.2005.

¹⁹ "Social-democrats, biggest supporters of homosexuals", Vest, 07.02.2005; Homosexuals will enter the election program of social-democrats, Utrinski vesnik, 07.09.2005.

²⁰ "Macedonian homosexuals ask for the right to marry Dnevnik, 02.07.2005; „MASSO demands legalization of homosexual marriages" Makfaks, 01.10.2005.

²¹ "VMRO-DPMNE opposes the initiative for adoption of a law on registered partnership. This initiative, which was unfortunately supported by SDSM, is a Trojan horse for our citizens" - the Secretary General of VMRO-DPMNE, Gordana Jankulovska ("VMRO-DPMNE against marriage between homosexuals"), Utrinski vesnik, 31.10.2005

²² „As a Demo-Christian party, we are even more assured in the fact that this initiative is unnatural, since legalizing relationships between same-sex people, including polygamy, is an activity atypical of human kind - said Gordana Jankulovska, Secretary General of the Party, at yesterday's press-conference." (Homosexual marriage is dangerous, Dnevnik, 31.10.2005)

cannot support something which is contrary to the laws of nature".²³ VMRO-Narodna warned that in case the draft-law on "same-sex unions" is adopted by the Assembly, "it would lead to opening procedures for legalization of polygamy, polyandry, prostitution and drug abuse."²⁴ "Off the record" SDSM also declared itself against homosexual marriage and adoption of children.²⁵ Only the Skopje Mayor assessed the initiative as a step forward.²⁶

Some other of MASSO's initiatives and events were also often misrepresented by the media. For example, the announcement for the event organized by MASSO, "Love is Love" was presented as a Gay-Parade in Skopje in the media.²⁷ The initiative "a provision guaranteeing all types of non-discrimination to be introduced in the package of constitutional changes" was promoted during this event.²⁸ The attempt to organize a public event in the center of Skopje was hindered by the local authorities.²⁹

MASSO continued to seek political support³⁰, by means of campaigns to raise the awareness (under the motto of Gay Rights are Human Rights), by commemorating important dates³¹, as well as by documenting cases of violation of human rights. For example, after MASSO unveiled a case of medical treatment of homosexuality with hormone therapy, a public appeal followed by a representative of the Association of Psychiatrists "to all the psychiatrists not to get involved in treatment of something that is not a disease".³² The issues of political support of the LGBT-community was a media hotspot in the election campaign in 2006 too, and MASSO's questionnaire was abused by both the media³³, as well as the conservative parties for spreading a homophobic campaign.³⁴

²³ "For the Church - a sin, for the parties - rating", Dnevnik, 1.11.2005.

²⁴ „Religious groups to condemn the draft-law on homosexuals", Utrinski vesnik", 04.11.2005. MASSO publicly condemned the homophobic press-conference and sought rapid adoption of anti-discriminatory legislation. („MASSO's reaction on the occasion of VMRO-NP's press-conference, Makfaks, 04.11.2005)

²⁵ "When it comes to the issue of the Draft-law on registered partnership, SDSM's bodies have never had an official discussion, yet, off the record, the considerations in the party are clearly against the legalization of homosexual marriage and adoption of children", states the party's press-release, Vecher, 01.11.2005)

²⁶ „What homosexuals are doing now is a step forward in exerting their rights.", said the Skopje Mayor, Trifun Kostovski yesterday, commenting on the draft-law on registered partnership proposed by the Macedonian Association for Free Sexual Orientation MASSO. („The proposal for homosexual rights is a step forward" Utrinski vesnik, 02.11.2005)

²⁷ "First Gay Parade in Skopje", Vecher, "Gay-Parade in Skopje, Makfaks" 01.09.2005

²⁸ „Macedonian homosexuals demand different constitutional treatment", Utrinski vesnik, 14.10.2005. "During the public discussion for the change to the Constitution we demanded that a ban on discrimination on grounds of sexual orientation is introduced. We were given interpretations that the Constitution "implied" sanctioning such discrimination and that there was no need for it to include the provision of "sexual discrimination". If the Constitution implies the rights to sexual orientation, then it also implies the right to same-sex marriage", says Andonovski. The existing Law on Marriage and Family only recognizes a heterosexual marital union." (Homosexuals at the registrar's office", Dnevnik, 29.10.2005)

²⁹ See "Alarova accused of hindering MASSO's party", Vreme, 02.10.2007.

³⁰ „Petkovski - the only one to support homosexuals", Vreme, 16.05.2006.

³¹ „Day against Homophobia - marked in Macedonia as well" Makfaks , 07.05.2006

³² „Psychiatrists not to treat homosexuals with medications", „Utrinski vesnik", 03.02.2006.

³³ For example, "Leftist parties support gay-marriage" Vest, 13.06.2006.

³⁴ See "No" to homosexuals, prostitution and light drugs", Utrinski vesnik, 22.03.2006.

Furthermore, MASSO proceeded with monitoring of the process of EU approximation, in the aspect of the obligation to fight against discrimination on grounds of sexual orientation.³⁵ MASSO publicly highlighted cases of discrimination on grounds of sexual orientation³⁶ and publicly appealed for urgent adoption of a comprehensive law on protection against discrimination.³⁷

One of the burning issues that MASSO raised was discrimination in education and in student textbooks.³⁸ MASSO started organizing public discussions for students of certain faculties³⁹ and openly raised the need for introduction of sexual health education in Macedonian schools.

The fight for a comprehensive law on protection against discrimination

The activism for sexual rights and liberties did not diminish with the diminishing of MASSO.

After the debate on the topic of the "Position of the relevant stakeholders regarding discrimination on grounds of sexual orientation", organized by the Center for Human Rights and Resolution of Conflicts before the start of the election campaign in 2009, the presidential candidates also voiced their opinions. VMRO-DPMNE's candidate, Gjorge Ivanov, gave the following statement: "Our system does not discriminate against anyone. Homosexuals stigmatize themselves and believe themselves to be in a subordinate position".⁴⁰

In this period, the Coalition for Sexual and Health Rights of Marginalized communities (hereinafter: the Coalition) started publishing public reactions and reports on the sexual rights of LGBT-people. At the launch of their first annual report, the Coalition demanded from President Ivanov to publicly apologize for the insult that "homosexuals stigmatize themselves".⁴¹

An important even for LGBT activism is the organizing of the March for Tolerance on 16.11.2009, when the rainbow flag was flown for the first time. This March, which had been previously dubbed by the media as a "gay parade" in a sensationalist manner, was confronted by a homophobic protest by party activists from "Titovi levi sili" (Tito's Leftist Forces).⁴² This incident proved that homophobia is not a trait solely of the conservative right, but also of the conservative left.

³⁵ „The sexual freedom fighters "snitched" the Government to Chiarini", Večer, 10.03.2005.

³⁶ "About twenty cases of discrimination on grounds of sexual orientation only two of which have gone into legal proceedings have been registered by the Macedonian Association for Free Sexual Orientation (MASSO) in the past year. ("MASSO perceives homophobia in the Government too", Dnevnik, 08.02.2008)

³⁷ „MASSO demands that a Law on Non-discrimination be passed", Utrinski vesnik 08.02.2008.

³⁸ "Eminent professor spreading homophobia in student textbooks" Vreme, 03.02.2007.

³⁹ A workshop under the title of Gender and Sexual Policies was organized at the Faculty of Philosophy, and a two-day long debate titled Challenges in the Implementation of the Principle of Non-discrimination was held in the Police Academy - Skopje (See "Transsexual teaches future policepersons not to be homophobic", Dnevnik, 17.05.2008)

⁴⁰ Petre Ristovski, "Homophobia stop!", „Shpic“, 10.02.2009.

⁴¹ The Coalition hopes that the incumbent President of the Republic of Macedonia will publicly apologize for the insult - homosexuals are stigmatizing themselves - and that he will invest efforts in building an efficient system for protection against stigmatization and discrimination of the members of marginalized groups, thus best showing that he is a President of all of us", said Zharko Trajanoski. ("Ivanov to apologize to homosexuals" A1, 05.11.2009).

⁴² "Down with faggots, down with lesbians - No to Gay Parade - this is how Titovi levi sili, Slobodan Ugrinovski's party condemned the March on the occasion of the International Tolerance Day before it had even started. The Helsinki Committee for Human Rights said that their March is not even close to a Gay-Parade, but a big "no" to hate, discrimination and violence". (Civil March for Tolerance, A1, 16.11.2009)

An important mobilizing event for the sexual rights activists was the deletion of "sexual orientation" as grounds for discrimination by the Government when adopting the draft-law on preventing and protection against discrimination.⁴³

Representatives of the Coalition immediately pointed to the inconsistency, since the expression "sexual orientation" already existed in the Law on Rights of Patients and the Law on Volunteering, while in the Law on Labour Relations there is a provision on "sexual preference".⁴⁴ Furthermore, the act of deletion was assessed as encouraging discrimination,⁴⁵ and the media-political manipulation that the law for protection against discrimination would enable legalization of same-sex marriage was also dismantled.⁴⁶ The Coalition participated in a public discussion of experts where they required introduction of sexual orientation as grounds for discrimination.⁴⁷ The Coalition also requested and was given the support for introduction of the grounds of "sexual orientation" to the Law by many domestic and international NGOs.⁴⁸

As a result of the Coalition's lobbying for introduction of sexual orientation as grounds for discrimination, a group of 28 MPs from SDSM, LDP, LP, Nova Alternativa (New Alternative) and Nova Demokratija (New Democracy) submitted a Draft-Law on Prevention and Protection against Discrimination, which was presented by the expert Dr. Mirjana Najchevska, PhD. The Coalition also publicly reacted to the homophobic hate speech on the part of MPs in the course of the Commission debate on the Law in Parliament.⁴⁹ The homophobic campaign hit its bottom when an MP from the ruling party "scientifically" and "medically" diagnosed intersexualism as a "pathological condition" which needs to be treated, transvestism as "a mild mental disorder", transsexualism as "a very severe mental disorder", to finally conclude that "homosexuality is a disease that needs to be treated". After the homophobic debate on the Law on Prevention and Protection against Discrimination, an amendment was accepted which re-defined family as a "union of the opposite sexes, i.e. one man and one woman".

The adoption of the Law on Prevention and Protection against Discrimination without the recognition of "sexual orientation" may be considered one of the main defeats of civil society in the Re-

⁴³ "The deletion of "sexual orientation" as grounds for discrimination was done by the Government at the last session, although the existence of this entry was not disputable at all in the draft versions of the law, which is very important for fulfilling the conditions for the country's Euro-integration." (Oriented towards Sexual Discrimination, Dnevnik, 29.01.2010)

⁴⁴ "Isn't it contradictory to allow the use in one law, and delete it from another - Slavcho Dimitrov asks" (Oriented towards Sexual Discrimination, 29.01.2010)

⁴⁵ Zharko Trajanoski: "It is paradoxical that this law, instead of preventing discrimination and homophobia, has been abused as an instrument to ignite it". (EU doesn't want sexual discriminations, Vreme, 10.04.2010)

⁴⁶ Slavcho Dimitrov: "They are looking at it as an excuse for homosexuals to demand marriage, but this law has nothing to do with it, and it is outrageous to manipulate with such populist standpoints. What this law means, what it represents and what it regulates is clearly defined". (Law on Prevention against Discrimination or Homophobia?", Utrinski vesnik, 02.02.2010).

⁴⁷ "Sexual orientation" to be introduced into the Law against Discrimination, as one of the grounds for discrimination, concluded the experts from the Faculty of Law today. ("Sexual orientation" to enter the Law against Discrimination, Makfaks, 05.03.2010)

⁴⁸ After the negotiations with MCMS, the Center for Human Rights and Resolution of Conflicts, the Helsinki Committee, etc, a joint "Requirement to the Government of the Republic of Macedonia as proposer of the Law on Prevention and Protection against Discrimination" was drafted and signed by about fifty civil associations.

The request was supported by ILGA Europe and Human Rights Watch, as well as a group of Euro MPs.

⁴⁹ 24.3.2010. See: "Homosexuals - Victims of Hate Speech", Vreme, 24.03.2010

public of Macedonia. The damage has yet not been undone and the recognition of sexual orientation as explicit legal grounds for discrimination continues to be one of the main challenges in the movement for LGBT-rights.

Struggle against homophobia in education

The fight against homophobia in education became visible after the Coalition started doing research and reevaluating the homophobic content in the textbooks for secondary and higher education.⁵⁰ In 2011, an expert analysis of several textbooks was published, which served as occasion for the EC report for 2011 to state that "University and high-school textbooks treat homosexuality as a disease." After a complaint by the Coalition, the Commission for Protection against Discrimination in 2011 established discrimination in the textbook on Pedagogy in the part where homosexuality was listed among "negative occurrences in human sex life", where "homosexuality and lesbianism" were presented as "perverted" and the "participants in such deviant, unnatural... abnormal sex life" were described as "people with psychological difficulties and disabilities".⁵¹ This content was omitted in the new edition of the textbook.

After another complaint against the textbooks on "Medical psychology" and "Psychiatry volume 1 and volume 2" supported by the Network for Protection against Discrimination, the Commission for protection Against discrimination, in its opinion from 2014 established harassment on grounds of sexual orientation⁵² and recommended that the homophobic parts of these three books that even the authors themselves recognized as mistakes, be removed and eliminated from use.

These minor victories against homophobic authors and textbooks acted as encouragement to civil activists to keep up the good fight towards non-homophobic education and introduction of comprehensive sex education.

The struggle against hate speech and intolerance

One of the main challenges in the struggle for sexual equality is hate speech on grounds of sexual orientation, which is visible in the public and political life.

Addressing the need of public condemnation of hate speech and intolerance towards marginalized groups, on 17.05.2012 the Coalition held a public discussion in the Assembly Commission on Equal Opportunities. Within the debate, it was pointed out that the lack of political will for recognition, respect and protection of LGBT people is one of the reasons why Macedonia has found itself at the bottom of the list of countries on the map of ILGA Europe. On 17.07.2012, MP Ivon Velichkovski submitted a "Draft-declaration Condemning Hate Speech" (drafted and launched in cooperation with the Coalition), but it never got on the agenda.⁵³

⁵⁰ S. "Homophobia has deeply penetrated the educational system", Makfaks, 07.05.2010

⁵¹ "Zharko Trajanoski: Homosexuality is still treated as a disease in Macedonia!" Plusinfo, 17.05.2013

⁵² "In three textbooks at the Medical Faculty - harassment on grounds of sexual orientation", Nova, 07.05.2014.

⁵³ With 26 votes IN FAVOUR and 45 votes AGAINST, the proposal did not make it as an item on the agenda.

At the same time the Government and the pro-government media started a homophobic campaign against "same-sex" marriage, abusing the initiative of the Helsinki Committee for Human Rights to constitutionally contest an Article from the Law on Family, in which "close intimate relations" were defined as "intimate relations between people of the opposite sexes".

One day after the submission of the initiative, in the central news on Sitel TV a story was broadcasted "Homosexuals campaigning for same-sex marriage", which promoted the stance that "homosexuals need professional, medical help, not legal aid"⁵⁴. The homophobic campaign on the topic of "same-sex marriage" also continued in 12.10.2012 when the Minister in charge of fighting discrimination (the minister of labour and social policy) started giving discriminatory statements on the "issue of homosexual couples being allowed to adopt children", thus promoting the concept of a "healthy nation" and "healthy children in a healthy, natural environment". In his appearance on Sitel TV, the minister was asked: "Is there a possibility of introducing same-sex marriages in Macedonia, them being given the chance to adopt children, and consequently, perhaps even legalize incest and pedophilia, and polygamy, as it has been done in other countries, or will everything stay as it is?" to which he negatively replied. This was followed by the TV story "Citizens and institutions are against gay-marriage".

After several associations publicly reacted underlining the discriminatory statements on several grounds, the President of the Commission for Protection against Discrimination defended his minister, claiming that his statement contains "neither hate speech, nor is this a case of discrimination". At the same time, the Commission for Protection against Discrimination turned a deaf ear to the homophobic campaign in the *Večer* daily, which kept putting sensationalist discriminatory cover pages for four days in line, in which homosexuality was depicted as equal to pornography, polygamy and pedophilia. The pro-government media were not only ones to join in this homophobic campaign; they were soon accompanied by public personalities, experts, and some pro-government civil associations. For example, the World Macedonian Congress publicly announced that "they renounce homosexual marriage, incest, polygamy and pedophilia and the initiatives leading to their legalization". The homophobic campaign culminated with the statements of the Minister of Internal Affairs and the Prime Minister against adoption of children in "same-sex marriages".⁵⁵

In spite of the fact that several organizations⁵⁶ filed a complaint against the Minister of Labour and Social Politics to the Commission for Protection against Discrimination, they were intercepted with complete administrative silence.

⁵⁴ Upon the complaint of the Coalition, the Broadcasting Council issued a written warning to Sitel TV, with the explanation that discrimination is inflicted and homophobia is spread by stigmatizing and labeling.

⁵⁵ „We live in a time when not only is it increasingly rare to see a second child in a family, let alone a third or fourth one, to the contrary, we are debating around certain twisted values, same-sex marriages, even adoption of children in those same-sex marriages, some women's rights, then men's rights, which of them are more represented in politics or business, and as we keep wasting ourselves discussing those issues, we, as a country, are running out of people." ("Gruevski: VMRO - A historically recognizable code of the Macedonian people",

<http://vlada.mk/node/4747>) T.N. This part of the Prime Minister's speech has been omitted from the official English translation on the Government's webpage.

⁵⁶ By the Coalition, HOPS, the Helsinki Committee, ESSE and FOOM.

From hate speech to explicit violence

The political campaign against homosexual marriage, which was accompanied by hate speech and intolerance in the media and on social networks, failed to dishearten the LGBTI-rights activists. To the contrary, the strength, ferocity and permanence of the negative campaign, led by the ruling party and the obedient media under its service, pushed the activists for LGBTI-rights towards mobilization, self-reliance and increased visibility. For example, at the start of July 2012, about a dozen of activists from the newly-formed organization LGBT United took a photo of themselves in front of the Warrior on a Horse Fountain, with the rainbow flag (a symbol of the LGBT community) with banners saying "gay", "lesbian", "bi-sexual", trans-gender". The photographs titled as "a small gay parade" were distributed by several media and triggered hate speech and open threats of violence. Although the threats to life were reported to the police, no measures were taken against the offenders.

The more organized and visible the LGBTI community became, the more threats, calls for violence and factual acts of physical violence on LGBTI-rights activists it got. The most important events for the visibility of the LGBTI-community in 2012 were the opening of the LGBTI Support Center in the Old Bazaar (23 December), and the March for Tolerance in November. Both events were accompanied by physical violence. In the morning hours, on 24.10.2012, several hours after the opening of the Center (and the Prime Minister's speech against "same-sex" marriage), the window glass of the center of the Helsinki Committee was broken. While commemorating the International Day for Tolerance, an attack of two activists by a masked person took place at the Central City Square. In the same year, the LGBT Support Center in the Old Bazaar was the target of several more attacks (an attempt to set the Center on fire and another demolition of the window glass).

The physical violence due to hate on grounds of sexual orientation continued in 2013 too. On 20 April 2013, several human rights activists of the Coalition and LGBT United were verbally and physically attacked by a group of people in Bitola while putting up posters for support of LGBT human rights. The violence culminated with the start of the Pride Week (22.06.2013), after the pro-government media published sensationalist and inflammatory articles that the "gay-parade will be marching on the streets of Skopje". First, the masked participants of the so-called "Counter gay-parade" (organized via social media) beat up several boys in the vicinity of the Warrior on a Horse Monument, in the Center of Skopje. On the same day, the official start of the Pride Week was scheduled at 18 h with the launch of the manual "Health Rights of Trans Persons" accompanied with a debate and film screening. The participants at the event and the organizers from the Coalition and the LGBT Center were physically attacked by a group of several dozens of masked and armed people, who, moving in a stampede, started throwing stones, poles, pyrotechnics and glass bottles towards the participants, thus hurting several of them and one police officer. Although the police was warned about the possibility of an organized physical attack, the video footage from the cameras on the entrance door to the LGBT center clearly shows the police officers leaving the premises immediately before the attack, and not taking any measures to either prevent the damage or catch the attackers, not even taking measures to defend their hurt co-worker.

Several days after an actor and human rights activist published a column in which he revealed his sexual orientation, a crowd gathered around his house (25.06.2012), and started shouting threats to his physical integrity and throwing stones towards his house. The actor reported another stoning of his home on 12.07.2013, which has also not been clarified by the police yet. Previously, on 05.07.2013, there was another attack on the LGBTI Support Center by setting the building on fire, whereby the Center underwent increased material damage and was temporarily closed. Later

on, the LGBTI center moved to a different location where it continued with its activities focused not only on protection and advocacy, but also community support - by means of a lesbian feminist support group, trans people support group, and a group for support of parents, families and friends of LGBTI-people.⁵⁷

What is typical of the previously listed physical attacks is that the police and prosecution have not yet clarified a single case, despite the criminal charges pressed by the victims. Not even the public airing of the footage was of any help towards rapid identification and punishment of the attackers. Not even the international appeals due to the "Escalation of the anti-LGBTI attacks in Macedonia"⁵⁸ managed to motivate the authorities to conduct research and catch and punish at least one of the attackers.

The authorities continue with their ongoing homophobic campaign

Instead of fighting against hate violence, the authorities continued with their ongoing campaign against homosexual marriage, this time masked as an initiative for constitutional "specification of marriage". Ignoring the urges to condemn the homophobic attacks in June and July 2013, the ruling party prepared a constitutional initiative which unleashed a new wave of homophobia in the media and in Parliament. Although the ruling VMRO-DPMNE did not get the support for the constitutional initiative even from its coalition partner DUI, the initiative triggered hate speech and discrimination⁵⁹, which was publicly condemned by LGBTI activists.⁶⁰ The permanent campaign against homosexual marriage and LGBTI-activists continued in 2014 too, with a new constitutional initiative to define not only marriage as "a union exclusively between only one woman and one man", but also "registered wedlock or any other form of life partnership".⁶¹ This constitutional initiative triggered another wave of homophobia in the media⁶² and on social networks, but was countered with more organized resistance by the LGBTI-activists, who had in the meantime established an LGBTI-network to fight against homophobia. The network was created as a result of the need to jointly respond to the increased homophobic and transphobic rhetoric in public discourse which resulted in several attacks of the LGBTI-support center in 2012 and 2013, attacks on LGBTI-activists and visible hate-speech in public space, especially the social media.⁶³ The network was founded by 15 organizations, among which the Association for Critical Approach to Gender and

⁵⁷ See more at: <http://www.lgbti.mk/>.

⁵⁸ Amnesty's reaction (Urgent action, escalation in anti-lgbti attacks in Macedonia) from 12.07.2013 and "A letter to the Prime Minister of Macedonia from Human Rights Watch from 10.07.2013, as well as the reactions of the European Parliament (due to the "acts of vandalism" to the LGBTI center) and EC's report about the increased violence over LGBTI-people.

⁵⁹ On several occasions, the MP Dragisha Miletic emphasized that "homosexuality" was a disease and insinuated that recognizing homosexuality as a sexual orientation leads to recognition of pedophilia as a sexual orientation.

⁶⁰ In the public reaction "Stop the homophobic campaign triggering hate, discrimination and violence!" the Coalition publicly asked: "How can we understand the constant insistence on the part of the ruling party on the subject of "same-sex marriage" when the LGBTI people are exposed to uncurbed violence and constant threats and discrimination in all areas of society, when the police has still not found the thugs who violently attacked the LGBTI human rights activists and organizations and not a single NGO in the Republic of Macedonia raises the issues of re-defining marriage?"

⁶¹ See amendment XXXIII, <http://www.akademik.mk/wp-content/uploads/2014/08/natsrt.pdf>.

⁶² See "(DIS)respect for sexual differences", <http://proverkanafakti.mk/nepochituvanje-na-seksualnite-razlichnosti/>.

⁶³ The creation of the network was a project activity of the Association for Critical Approach to Gender and Sexuality - Subversive Front Skopje and is being implemented in partnership with the Coalition Sexual and Sex Rights of Marginalized Communities".

Sexuality - Subversive Front Skopje, the Coalition Sex and Health Rights of Marginalized Communities, the Helsinki Committee of Human Rights of the Republic of Macedonia, the LGBTI Support Center, Women's Alliance, and H.E.R.A. - Association for Health Education and Research. The LGBTI-network initiated a public discussion on the initiative "Article 3" (about introducing sexual orientation and gender identity as grounds for discrimination in the Law on Protection and Prevention against Discrimination), initiated a petition against the homophobic constitutional changes and got involved in active advocacy and lobbying against the institutional defining of marriage, the registered extramarital union and life partnership.

The founding of the LGBTI-network also intensified the struggle against violence, hate speech and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity. After the LGBTI-activists were once again the target of a hooligan attack by masked attackers in the Damar Cafe, the LGBTI-network organized a series of protests in front of the prosecution, demanding that all previous cases of violence and hate speech inciting violence be solved.⁶⁴ The protests against the violence, hate speech and the silence of the institutions which failed to either prevent or punish the violence and hate speech served to show that the LGBTI-community is already visible and has the capacity to actively fight for its rights in an organized manner.

Those, who about ten years ago were socially invisible and voiceless, have become visible and loud fighters against the violence, hate speech and other forms of hetero-patriarchal oppression. By opening a public and parliamentary debate, by starting legislative initiatives, by changing the awareness through public campaigns and cultural initiatives, by means of protests and public actions in solidarity and supported by international organizations, the civil society has opened a front against sexual inequality, violence, prejudice, stereotypes, discrimination and hate speech on grounds of sexual orientation and gender identity.

Sexual inequality persists. Yet the fight against it persists as well.

Ever more organized and more determined.

⁶⁴ Shortly before the demolition of the Damar Cafe 23.10.2014 two internet portals in Albanian published inflammatory hate speech. After the homophobic violence occurred on 23.10.2014, the same media which published the inflammatory ethnic, religious and homophobic prejudice and rage, published an article justifying the violence. The facebook pages of two pro-government journalists also posted insulting and inflammatory content and comments, inciting violence on grounds of sexual orientation. For more, visit "Hate speech causes violence", <http://okno.mk/node/41926>.

In the years following Macedonia's independence, journalism could never boast that it is fully independent from political and business influences, nor was Macedonian journalism embellished by superior professional standards which stipulate that journalists may work solely in the service of the general public interest and defend the values of the civil society, such as it has been envisioned with the Constitution. Most frequently, the party affiliations and interests of oligarchs was what came first; yet until the end of the previous decade there was this minimum awareness that certain information had to be communicated to the citizens, i.e. the voters. It was unimaginable not to publish news from the press-conference of the opposition party, and there was no daily practice of spins which nowadays on one hand, are on the borderline with common sense and logic, while on the other cross the red line of decent behaviour and turn into the basest possible media lynch on the unlike-minded. None of this occurred sometime back in mid-2000 when me and my colleagues entered the media with an air of naivety and a lot of enthusiasm.

Or, if there had been such media incidents, those were certainly isolated cases that the journalists' guild most harshly condemned.

The main efforts of a large part of the editors back then were to generate better news, more humane and more palatable to the audiences, to refine the writing style and the camera and video expression, to introduce new genres in Macedonian media which barely consisted of anything more than columns, comments and news. The elementary freedom of expression was in no case brought into question, and if certain information could not be published in a certain media outlet for various reasons, another outlet would have aired the news without any problem.

Journalists were mainly troubled by union issues such as guaranteed healthcare and social insurance, since the out-of-media concerns of their owners were definitely the most pressing problem.

However, in the absence of genuine democratic awareness, the existence of several centers of power made it possible for truly important information for the citizens to emerge exactly from those places where these influences fiercely clashed.

The "Bachilo" (sheepfold) affair emerged which largely affected the decline in the reputation of the acting Prime Minister Vlado Buchkovski. The fact that this scandal was constantly present in the media was more of a result of the conflict that then President Branko Crvenkovski had with Buchkovski as a Prime Minister and Crvenkovski's authority in the media, than the democratic awareness that such information must go public at any cost. Nevertheless, the scandalous verdict for indemnification worth 700,000 EUR for the shepherd Isnifaris Xhemaili reached the voters' ears one way or another! Today these centers of power are no longer in existence, they have been eradicated or vanquished by the power of a single man who goes by the name of Nikola Gruevski.

At the last general and presidential elections, in the spring of 2014, we all witnessed that 90 percent of the mainstream media literally censored the issue with the sale of "Makedonska banka" and went so far as to not publish even a second of Zoran Zaev's press-conferences where the infamous audio records were presented. We had the same situation in the case of the so-called "Black Mon-

day", when the public broadcasting service MRTV and the national news agency MIA failed to inform that the police had thrown the journalists and the members of parliament from the opposition out of the Assembly. To this date, on MIA's site it is only possible to find the report from the last assembly session from 2012 which merely states that the MPs voted for the budget for the following year. For MIA and the pro-government media, the 24 December never happened!

For the sake of comparison, about ten years ago, the Anti-corruption Commission dared to seek annulment of Fershped's privatization, belonging to a major business magnate affiliated to the highest ranks of the then-government, something which seems incredible from today's aspect, and above all - suicidal. It would be the same as if now the Head of the Anti-corruption body, Gjorgji Slamkov, rolls up his sleeves and checks SDSM's allegations about the Swiss-Panama schemes of the leaders of the ruling family.

Content-devoid journalism

Most citizens and the establishment came to understand that they were dealing with an authoritarian government, only after it closed down the A1 television station, staged the process against Ljube Boshkoski, made efforts to conceal the murder of Martin Neshkoski and tore down to the ground the residential complex Kosmos belonging to Fiat Canoski - all of this after the elections in June 2011. However, the journalists were well aware of who they were dealing with long before these transgressions took place, before the 5 June 2011, when they first-handedly experienced the Macedonian Summer of the Long Knives.

Ever since 2006, and even more assuredly so after the presidential and local elections in 2009, VMRO-DPMNE, after they took hold of the entire power in the country by taking over the media and narrowing down the media space, have constantly been emptying journalism off its content. The main mainstream media are in the hands of Gruevski's coalition partners, who are the main beneficiaries of the expensive and largely pointless government advertisements, and those same television stations and newspapers are very generous to the government during election time and they treat it to extremely cheap advertising space, or simply occur as donors. It is a vicious corruption cycle, which is nowadays one of the main hubs of the power of Gruevski and his ministers. That is why the media nowadays employs less and less journalists, and more megaphone speakers and propagandists, and we are less of the journalists we used to be ten years ago.

Even if someone who would be willing to design the media space according to a democratic principle in future, which I doubt, would come to power, it would take them years and years to create an atmosphere benevolent for cultivation of professional human resources and real media. The new generations of journalists have no one to learn from, especially if they end up in the biggest mainstream media controlled by the government, which is very likely to happen. Journalism here has been depreciated to such an extent that if the media were hospitals and the journalists doctors, we would be losing patients because of the common cold on daily basis. If this "professionalism" in journalism is translated, for example, into ELEM, we would have a hydroelectric dam ruined once a month and we would drown like mice.

Disasters of this scale will certainly start to happen. In fact, this is not some bleak fortune-telling, this is the future that we will face due to our deeply partisan society, where the main recruitment criterion is having a party-membership card and the ability to implement someone's political agenda. The destinies of these authoritarian societies, where only the voice of a single person can be heard - regardless of how capable or clever they may be, are apocalyptic. The media were

just the first hindrance on the way that Gruevski's regime swept away near the end of the previous decade, or as I like to put it, left them completely devoid of their essence.

After this media apocalypse in several installments, there is only a handful of free islands left, where one can freely create, yet even their existence has become nearly impossible, after the unresolved accident that the owner of Fokus, Nikola Mladenov, was killed in; after the "Spy" affair in which the journalist Zoran Bozhinovski was detained; and after the arrest of fellow-journalist Tomislav Kezharovski. The name I have given to these events is the Spring of Long Knives 2013.

And as it usually comes to pass, the most recent government's attempts to finish off what has been left of journalism, the high indemnification verdicts in favour of the Director of UBK, Sasho Mijalkov, in the court trial against me and the editor of Fokus - Jadranka Kostova - was when the first sparks of hope for the profession started to glimmer. The Association of Journalists of Macedonia (AJM) and its president Naser Selmani, recognized the gravity of this precedent, which was to sentence a journalist for publishing a statement, just because the chief of the secret police did not like it. This journalists' association grasped in good time that the verdict of judge Jovanka Spirovska-Paneva against Fokus could introduce a terrible practice in the media, which would mean that the journalists would be bound to double-check literally each and every statement they publish, if it happens to be related to the ruling elites. This would certainly lead to heaving certain topic and persons in Macedonia treated as a taboo and would lead to their idolization to the extent of gods, which is already happening to us in practice. On the social networks you may come across jokes such as "Thou shalt not take Mijalkov's name in vain", a satire which quite playfully reflects the real picture of the state of mind of Macedonian citizens.

This was the reason why AJM organized a several-week long action for solidarity and helped Fokus raise the 9,300 EUR it was to pay for indemnification after the lawsuit. This move of the association is of particular importance since a large number of the colleagues from the leadership of AJM work in the media controlled by the government, thus risking their jobs and existence.

Another point of resistance in these difficult times is certainly the Independent Union of Journalists and Media Workers (SSNM) led by Tamara Chausidis. With the concert of the Reporters - a rock band composed of journalists, the Union also substantially helped the raising of funds to pay off Fokus's fine.

I believe that the future will show that this explicit "NO" will prove to be as important for journalism in Macedonia, as it was for the survival of Fokus weekly, and my personal survival as a journalist subject to payment of an enormously high fine.

Though the solidarity which emerged in the Fokus case, a large number of the citizens, some of the businesspersons and the NGO-sector showed that they believe in the existence of independent media and recognized their role. Something which did not occur when the much more powerful A1 television station was in question. A more in-depth analysis may show why the public failed to take a stand in defence of the most popular television.

It may be due to the fact that in the A1 case, the government also mobilized the media and the entire state apparatus; or the fact that the police spokesperson Ivo Kotevski and the Head of PRO, Goran Trajkovski are still having trouble concealing the dark circles under their eyes from the night when Mol detained the owner of A1, Velija Ramkovski, and when they were bound to make appearances on literally all television stations explaining that the television is not a target of a brutal police action. Something which immediately proved to be false.

Perhaps, on the other hand, A1 did not withstand the siege of the authorities and failed to get support due to the image of its owner Ramkovski and his occasional frivolous flirting with all the government suites. The truth is most likely hidden in some combination of the two reasons, yet it is a fact that at the time neither the public, let alone the journalists and journalists' association or AJM, nor the Union which was in its infancy back at the time recognized the great danger in the downfall of a media house of such magnitude.

A strong union needs to be earned, it is not God-given

The shutting down of A1 TV, apart from extinguishing a serious channel of communication with the citizens, also meant that hundreds of journalists were left without a job, which quite humiliatingly led to a decline in the price of the journalists' labour on the market. As some of the owners say nowadays, you can hire a seriously good journalist, for a seriously low salary. In a situation when the day-to-day survival of journalists is threatened, no one can expect them to tackle the topic of media freedom more seriously. The poverty in Macedonian journalism may be even more terrifying than the pressures, blackmails and censorship, i.e. it is one of the prerequisites to reach a state of total media darkness such as the one we are in now. Therefore, the myopia of most of the journalists in Macedonia who refuse to become members of the Independent Union of Journalists and Media Workers (SSNM) is truly astonishing.

I have complete understanding for those who are unable to join SSNM because their editors and owners explicitly have banned them from membership in "sorosoid" organizations - there was even a case when all journalists from a single media outlet unexpectedly "voluntarily" gave up on their membership in SSNM, and for truth's sake there are even entire newsrooms which are deemed independent from the government, and which have strongly banned journalists from membership in the Union.

I can find some understanding as to why my colleagues from these media are not a part of the Union yet, however, I am unable to "grasp" the logic of those colleagues who have no obstacles, but refrain from membership with the explanation that "the Union has not offered them anything".

Simply, one cannot help but wonder when educated people, graduates of journalism, believe that union organizations are God-given and do not understand the concepts of solidarity and trade unions. They act as if the union leadership has been elected at a tender and they have already been paid several million EUR for it, so now the leadership is bound to do them favours when they have problems with media owners, while in the meantime they find it unnecessary to get involved in building a really strong union. As I said, they naively believe that the Union is a God-given entity.

The cruel reality is that if tomorrow, for any reason possible, the President of SSNM, Tamara Chausidid, decides to drop the whole thing, the survival of the union of journalists will be brought into question, since, despite the serious efforts invested in it, the union still does not have the necessary capacity to function without the sacrifices of the people who founded it.

And one of our struggles is definitely to provide solidarity, since without journalists with good financial standing, it is impossible to expect media freedom - it is simply an axiom.

It is a road that needs to be walked and no one, not SDSM, and definitely not this leadership of VMRO-DPMNE will help us do so. The time has come for journalism in Macedonia to be forged into a strong guild, to rise like a phoenix from the ashes of the conquered media and, unless my impressions are wrong, I believe that has slowly but surely started to happen!

According to Chinese philosophy, every cloud has a silver lining, and based on this yin-yang principle I would like to believe that the first signs of a true journalists' guild are beginning to glimmer in this dark media region. In this vein, a large number of the colleagues who found themselves without a job and were pushed to the margins after a direct order of the authorities, turned to the Internet.

Hence, at present, there are several portals the owners of which are journalists. Although the first impression is that they are low-quality media which are unable to deliver real news, a part of the online media have seriously profiled themselves and are becoming a factor in public life. It is interesting to note that many of these fellow-journalists would not have dared to such a step, to start their own media outlet, if they had not been pushed to the limit, and therefore these outlets, managed solely by journalists, are nowadays the best thing emerging from the country, which hits the bottoms of the lists by Reporters without Borders and Freedom House.

The "battle" is won, the "war" has just begun

If we were to compare the media occupation with the fascist occupation of Macedonia during the Second World War, we can metaphorically state that the activist struggle for journalism is at the level of the partisan resistance from 1941.

The first guns have fired, the ranks are getting denser, the journalists are counting themselves, organizing themselves and are clearly aware of their red lines, yet there are a few battles of the rank of the Battle of Neretva¹ that the journalists need to win in order for the media in Macedonia to be able to continue working decently.

The battle that must not be lost under any circumstances is the battle for fellow-journalist Tomislav Kezharovski to be cleared of all charges in the "Liquidation" case. Any other outcome of this case will be a defeat for the media workers in Macedonia.

Kezharovski has been charged and convicted with a first instance verdict for alleged revealing of a protected witness, although he did not reveal the true identity of the "witness". On the other hand, the topic he tackles with his texts is of the highest public interest, since there is sufficient evidence to believe that the police is planting a false witness to testify in support of murder charges.

The Kezharovski case is the bastion that the government must not conquer, especially in light of the fact that his detention occurred after the series of his texts for the traffic accident in which the owner of the Fokus weekly, Nikola Mladenov, was killed.

At the moment, Kezharovski is in house arrest and expecting the verdict of the second-instance court, and in the meantime both OSCE and serious European organizations and politicians supported his case.

Although it may seem that this strong public pressure of the international community on the authorities regarding the Kezharovski case is self-initiated, it is certainly not the case even closely. In fact, it is the work of a group of ten-odd journalists, the "Initiative Board for Kezharovski's Rescue", who after the arrest of the fellow-journalist kept all the relevant recipients both in Macedonia and in the world informed about what was happening to him on daily basis. They organized two

¹ A famous anti-fascist battle during WWII on the territory of former Yugoslavia

protests in front of the Primary Court in Skopje and they also initiated the major demonstration of journalists in front of the Museum of the Macedonian Struggle (wax museum) exactly on the holiday - the Macedonian Revolution Day, 23 October 2013.

On that day the journalists clashed with the police special forces near the Stone Bridge because they would not allow them approach the Wax Museum. The news about this event went around the world and a few days later Kezharovski was released and sent to house arrest. These cases serve to show that activism in journalism is a dire necessity, especially in societies where those in power keep the media on a short leash. The goal of these authoritarian ruling elites is to turn the media into bulletin boards for unilateral communication with the citizens, and turn journalists into people holding megaphones and asking nothing, thinking nothing and failing to put events and information in context.

For years already, and maybe solely in Macedonia, we have the phenomenon of so-called thematic press-conferences where the Prime Minister and the Ministers do not answer questions outside the topic that the conference was scheduled for. Real journalism has been and will always be based on suspicion, reconsideration, questioning, analysing and contextualizing events, all the while strictly adhering to the main codex of the profession.

In other words, this means that there are no questions of vital importance for the public that journalists must not pose and demand answers to from all the involved parties. This means that awkward questions will frequently come up, but a long time ago, the famous English writer, and above all, thinker, George Orwell said that journalism is printing what someone else doesn't want printed: all else is nothing but promotion, public relations!

A nation/people's situation does not change until the people change themselves.

Can it be possible that we are such "good" people that we always manage to find the strength to forgive the government no matter how much they steal from us? This evil will not just disappear if we keep looking the other way. It has to be exactly us, the citizens, who will make this country a better place to live, and thus return its bright future prospects. Don't you think that it would have been easier for us too (those of us who protest all the time) to keep quiet? But if we all keep quiet, the borderline moves, and it always does so at our expense! At the expense of the citizens, to the benefit of the ruling parties. The government sees the silence of the citizens as a sign of content and it proceeds to deprive us of our freedoms: it has conquered our media, spent our money on monuments, left us without any clean air, without sewerage, without decent hospitals and schools? Who would want to remain quiet any longer? Whenever we decide not to mess around with politics, we leave an empty space on the political stage that the government abuses. Therefore we should never again leave politics solely in the hands of parties, since this is our right, as well as our moral obligation.

As a member of the organization of the AMAN initiative, and as an initiator for the start of the 8 September initiative, I will try to share my experiences.

AMAN¹ with the price increases

The citizens' initiative AMAN emerged as a result of the continual increases in the price of electricity, heating and gas in 2011 and in 2012. The soaring prices were a serious blow to the budget of people with average income, and turned the payment of electricity bills for the social cases and the poor into mission impossible. The entire story of AMAN started with the creation of a Facebook event which announced a protest in front of the Energy Regulatory Commission (ERC) which was the one that approved the price increases, although it is stipulated that they need to pay consideration to the citizens' standard while shaping the prices. The facebook event was created by the activist Ilija Najdov, and led to several thousands of people announcing their presence in only a few hours. The first protest was held in front of ERC on the 16.08.2012, Tuesday, at 18 hours. At the protest, in front of about 3,000 citizens, it was announced that there would be protests each Tuesday until the requests were accepted. The next Tuesday already, apart from Skopje, protests were also organized in Bitola and in Prilep, and the protest in Kumanovo and Tetovo started in the oncoming Tuesdays. The first protests were relatively massive, with more than 2,500 people in Skopje, Bitola and Prilep each, and with 500 citizens in Kumanovo and Tetovo. If you gather them all together, it turns out that a civil initiative managed to gather 8,000 citizens out for protests without any financial resources and support. This fact encouraged the activists and they started organizing regular demonstrations, holding plenum sessions several times a week. The organization was based on a horizontal hierarchy, meaning that there was no leader, and all the decisions

¹ Aman - colloquially means "to the hell"

were adopted by the majority of the activists present. At the first plenums the following demands of the initiative were adopted and they were restated on each oncoming protest:

- **bring back the cheap tariff;**
- **bring the price of electricity back to the level from 2008;**
- **bring the price of heating back to the level from 2008;**
- **adjust the prices of petrols to the level of the citizens' standard;**
- **the citizens who do not use heating not to be obliged pay any fees to Toplifikacija;**
- **remove the entry of "engaged power" of 33% from the electricity bills;**
- **invest in alternative sources of energy;**
- **not to sell ELEM and MEPSO.**

How did AMAN function?

In each of the towns (Skopje, Bitola, Prilep, Kumanovo and Tetovo) where the protests were organized, the activists organized plenums where they discussed how the protests will be conducted, what the routes would be, what slogans would be chanted as well as all the other organizational issues. At the very start of the AMAN initiative, the requests of the initiative were accepted and 6 pm on Tuesdays was set as the time for the protests, while all the other details were organized separately in each town. The media came to every protests and took statements from the activists, and press-conferences were set for each next step of the initiative. In-between Tuesdays fliers were handed out and posters with information about the time and place of the next protest were placed. Moreover, open sessions were organized where the activists provided arguments for the requests of the initiative.

Cooperation with the Helsinki Committee

The Helsinki Committee started providing us with free legal assistance, which was of great significance for us. Then they started "browsing through" the approved price increases for the energy resources by ERC and revealed that a large part of the approved increases had been adopted improperly. This argument was presented at a press-conference and acted as an incentive for the citizens' revolt, and also increased the pressure on ERC. The Helsinki Committee also prepared the draft-changes to the Law on Energy which covered two of the seven requests of the initiative, and we proceeded with the collection of 10,000 signatures so that it could go into assembly procedure.

Threats, blackmail, labeling and counter-protests

The first protests were followed by the first labels by the pro-government media that SDSM is the group behind AMAN and the opposition controls the initiative, which was certainly false. One morning, when the collecting of the 10,000 signatures started, expensive posters were stuck on the electricity posts in Skopje in which activists of AMAN, as well as people who were just frequently

coming to the protests were presented as puppets on a string controlled by the former prime minister and President of the Republic of Macedonia, as well as then president of SDSM, Branko Crvenkovski. There were also cases when our activists were approached by suspicious "dudes" who showed them photos of us, activists and told them that it would be better not to start with the collection of 10,000 signatures. At the height of the campaign against AMAN, the pro-government "Izgor privatizacija" (Burnt by the Privatization) emerged, which apart from claiming that the price increase of electricity was the opposition's fault due to the sale of the former ESM (today the private company EVN), had no other request from the institutions. Naturally, the state-owned ELEM and MEPSO, as well as the privatized EVN rejected all the invitations by the independent media to debates regarding the requests of the AMAN initiative and the work of ERC. When I was invited as a guest in the Analysis show on 24 News Television hosted by the journalist Bogdanka Kuzeska, together with Voislav Stojanovski from the Helsinki Committee, the representative of Burnt by the Privatization cancelled her presence in the show.

Deaf institutions and unprofessional media

As long as the protests in front of ERC lasted, no one, not once, went out to talk to the citizens, they simply kept ignoring us, as if everything was normal. They only recognized the irregular price increases discovered by the Helsinki Committee. The police never discovered those putting up the expensive posters, although they were all over place which are monitored by the cameras of Mol. In the first few weeks after the labels against AMAN had started, we were no longer able to count on MRTV, TV Sitel, TV Kanal 5 and the other pro-government media. It has to be mentioned that in the course of the entire duration of the initiative the following media: TV Telma, TV Alfa, TV 24 News and some of the independent internet-portals adequately reported about the events. Enraged by the attitude of the public broadcasting service which is paid for by all the citizens, we decided to organize one of the protests in front of MRTV.

Collecting 10,000 signatures for a change in the Law on Energy

The Helsinki Committee prepared draft-changes to the Law on Energy in which the following request were stipulated:

- **to re-introduce the cheap electricity tariff;**
- **the citizens who do not use central heating not to pay any fees to Toplifikacija.**

Due to the deafness of the institutions, as well as the need to show that a large number of citizens are in favour of our initiative, we decided to present the proposal for a change to the Law at the mandatory parliamentary debate through the Law on Referendum by collecting 10,000 signatures in the regional units of the State Election Commission (SEC). After the collection of the initial 100 signatures and the permission from Parliament, we waited for nearly a month for the Government to inform SEC to open its regional units to us so that we could start collecting the signatures. We were bound to collect templates that the citizens were to sign and distribute to all the regional units of SEC. In some of the places we took templates in two languages, and in some in three, depending of the ethnic structure of the region covered in the regional unit. We were bound to print templates that could accommodate the total number of voters on the Voter List, deliver them before the start of the signature collection and collect them after the end of the signing, all of it on our expense. Zorica Dimovska was chosen as the authorized proposer of the Law. Zorica was

the one to elaborate the necessity of the draft law in front of Parliament when the time came for the MPs to accept it or not. When the collection of signatures started, we held several gatherings in towns across Macedonia in order to inform the citizens as to why they should sign and where they should do it. We collected the signatures although very often when the citizens came to the regional units they were closed even during their formal working hours. Despite all of these obstacles we managed to collect more than 13,000 signatures, which for us was a huge moral victory. A victory which proved our legitimacy contested by the pro-government media, a victory in which we proved that our two demands were greatly supported by the citizens, despite the overall arrogance of the institutions. When we submitted the signatures to the Assembly, 24 December had already happened - the day when the security and the members of Mol threw out most of the MPs from the opposition out of the Assembly who then started a boycott. When our authorized proposer, Zorica, elaborated on the necessity of changes in the Law on Energy in the Assembly, she was molested and insulted by some of the MPs from DPMNE. The MPs from DPA and NDP supported the draft-changes to the Law, the MPs from DUI refrained from voting, while the majority of MPs from DPMNE's coalition voted against the draft-changes to the Law, i.e. "in favour" of rejecting them.

Our mistakes

Although we managed to collect more than 13,000 signatures, although we discovered irregularities in the work of ERC, although we emerged from this battle of ours as moral winners, we must admit that we did make mistakes in the course of the initiative. We wasted huge amounts of energy on discussions inside the movement, on what stances we should take towards the political parties that labeled us and the parties that there was a potential to build a partnership with. Therefore, allow me to point out that the cooperation with the political parties that are ready to support your initiative is completely legitimate. Even more so, not only is it legitimate, but it is also desirable and commonsensical to cooperate, but only with previously **clearly defined partnership relations**. Seek partners for your initiatives in political parties, in NGOs, in informal groups alike, even in renowned intellectuals and artists. Create partnerships on an equal and fair basis. The "horizontal structure" is required in the process of building of the initiative, but you must always create sections (legal section, public relations, mobilization section, coordination section...) that will function. Unless those sections are functional, the "horizontal" becomes an obstacle to the efficient implementation of the actions. In the case of AMAN, unfortunately, those sections never started functioning, and we had to toil in order to push the initiative all the way to the Assembly. It is of essential importance to carefully communicate all the decisions about the oncoming steps of the initiative to the public. In AMAN, partly due to the media blockades, and partly due to our own negligence, we did not manage to successfully shift the time of the protests from Tuesday at 18:00 h to Saturday at 13:00, which significantly affected the turnout at the protest.

AMAN's success

Although our initiative did not pass the Assembly, AMAN is an example of a successful initiative which broke the ice and showed how to collect 10,000 signatures, and how to launch a topic and attract the height of media attention in public, despite all the media blockades and labels. AMAN did everything within the scope of an initiative to be accepted by the institutions, yet it was rejected due to their lack of interest. If it had not been for AMAN and the Helsinki Committee, the irregularly

approved price increases by ERC would not have been discovered. It should also be noted that after AMAN emerged, for a longer period of time there were no such high price increase in electricity, heating and gas, as there had been in 2011 and 2012.

"Food, water, clothes and electricity for every family" in order to make Macedonia a social country

The informal group 8th September was founded at my initiative along with members Vladimir Vangelov, Aleksandar Gochev, Olgica Stankovska, Ana Maljceva and together with about ten more other activists, intellectuals and artists we implemented the project "Food, Water, Clothes and Electricity for Every Family".

The need of one such initiative

According to its Constitution, the Republic of Macedonia is a welfare state, but unfortunately, in practice, it is a country of social inequality. The informal group "8th September" came up with the idea to propose a change to the Law on Social Protection and draft-measures to submit to the Assembly, the Government and to ZELS, which would provide minimum decent life to every family and every citizen. A single, four-member, socially-disadvantaged family receives 5,173 MKD a month and this amount is supposed to cover for all of the four people's needs. The electricity subsidies are 7-8 months late, and they amount to about 700 MKD. Yet only the electricity bills during winter months are higher than the entire amount of social assistance. If socially disadvantaged families do not pay their bills, then bailiffs are sent to them. Paradoxically, all the families who receive social assistance for several years, have the amount they receive cut down by 50% after the third year! This means that a four-member family is supposed to survive on 2,586 MKD. If you divide it among four people and over thirty days, it turns out that this "welfare" state takes care of the socially disadvantaged with 21.55 MKD a day! Who can survive with 21.55 MKD a day, and at the same time put clothes on their back, pay the overheads and bills, pay for medicines, pay for transport?! And while the real costs are constantly soaring, the Government on one hand minimally increases the social assistance, and on the other hand has cut down the number of socially disadvantaged families by nearly half.

2006 - 64,517 households received social assistance

2009 - 49,515 households received social assistance

2011 - 36,991 households received social assistance

2012 - 33,717 households received social assistance

The Government, which has a significantly higher budget than that in 2006, a budget which increases from year to year, and which is mainly filled from the citizens' money, has significantly decreased the transfer of funds to the socially disadvantaged families. According to the minimal basket of the Association of Unions of Macedonia, in order to live through a month decently a family needs more than 31,000 MKD. Macedonia is a leader in economic inequality in Europe and the countries from the former Soviet Union. The official data of the World Bank shows that the gap between the poor and the rich keeps widening. In other words: the rich get richer and the poor get poorer. In January 2004 there were 207,086 blocked accounts. Out of them 142,607 were blocked account of citizens, while the remaining 64,479 belonged to enterprises. This means that as much as 142,607 were unable to pay their bills.

Demands of the initiative

- 1) The Government to take over the debts and payment of electricity bills of socially disadvantaged citizens, and the local authorities the payment of water and public utility bills.**
- 2) Exempt the socially disadvantaged citizens from payment of healthcare services.**
- 3) Increase social assistance.**
- 4) Free public transportation for the members of socially disadvantaged families.**
- 5) Free housing for junior and senior students from socially disadvantaged families.**
- 6) Easier access to temporary employment in student canteens, libraries, houses, tourist bureaus for the students from socially disadvantaged families.**

Law on Social Protection, draft-measures to the Government, draft-measures to ZELS

The 8th September Initiative submitted draft-measures to the Government requiring: 1) 1) The Government to take over the debts and payment of electricity bills of socially disadvantaged citizens, and the local authorities the payment of water and public utility bills. 2) Exempt the socially disadvantaged citizens from payment of healthcare services. 3) Increase social assistance. 4) Free public transportation for the members of socially disadvantaged families. 5) Free housing for junior and senior students from socially disadvantaged families. 6) Easier access to temporary employment in student canteens, libraries, houses, tourist bureaus for the students from socially disadvantaged families.

Also, the 8th September submitted draft-measures to ZELS in which it required:

1) The local governments to take over the water and utility bills; 2) to provide free public transport for the members of socially disadvantaged families. The 8th September initiative, together with the Macedonian Platform against Poverty has also prepared a draft-law proposing changes and amendments to the Law on Social Protection, as well as a document with analysis of why the draft law is sound and sustainable. We decided not to submit these two documents to the Assembly, primarily because of the early general elections, but also due to the clear signs of the authorities that they will turn a deaf ear to our requests, since we had received no response whatsoever on the previously submitted measures from neither the Government of RM, nor ZELS. Consequently, we opted to find a way to create a broader coalition of political parties, NGOs, intellectuals and journalists who would support these requests and aid us in exerting sufficient pressure for them to be accepted.

Mini-caravan across Macedonia

When we set-off with the project, we found the Macedonian Platform against Poverty on the same track and we started working together, as partners. We organized a mini-caravan in 18 municipalities across Macedonia, where we held panel discussions at which, by means of arguments, we sought support for our requests for a radical change in the social protection system. We held panel discussions in Kumanovo, Tetovo, Vinnitsa, Karpos Centar, Kavadarci, Veles, Strumica, Struga, Delčevo, Stip, Brvenica, Bitola, Prilep, Skopje - Aerodrom, the residential areas Topaana, Kisela

Voda and Chair. There was quite good attendance of the panel discussions. We marked highest attendance in the discussions in Kumanovo where there were hundreds of citizens, in Delchevo there were also more than 100 citizens, the lowest attendance was marked in Shtip with less than 20 people. The caravan across the municipalities started in November 2013 and ended in April 2014. During the caravan we collected more than 3,500 citizens' signatures on the streets and at the discussions in support of our requests. Wherever we went, we distributed brochures stating our demands.

March and concert against poverty

On 01.03.2014 we organized a March against Poverty, with a route starting from Parliament to the Government building and then Jadran Square. The March started in front of the Assembly, symbolically at 11:55, which was meant to send the message that it is high time for a new social protection system. About 700 citizens set from the Assembly building towards the Government. I held my address in front of the Government as an initiative member, and after the address the March ended on Jadran Square where a concert against poverty was held. About 200 people stayed for the concert after the March. As organizers we expected higher attendance of the march, but it has to be mentioned that the unprofessional pro-government media with national concession started a smear-campaign against the event a few days before it started, in which they stated that it was going to be a violent march with planned destruction of parked cars and unsuspecting citizens.

Success?

Although there was no reaction on the part of the Government or ZELS on the draft-changes we submitted, we do have reason to believe that with the modest resources we had, we managed to bring the issue of social equality on the agenda, especially during the period when we travelled with the caravan across Macedonia, as well as when we organized the March against Poverty. This pressure led to the Government's need to make a single payment of the debts of some of the socially disadvantaged families. However, starting from the next month already, some of the socially disadvantaged families will keep on incurring new debts as they are unable to pay for their bills and live their lives in debt. That is why we need a more radical reform of the social protection system, and that is why I, as an activist, will continue to advocate social justice.

Today, 8th September is a registered association which will continue to deal with the issue of social justice, and by the end of 2014 we will hold ten workshops and 5 panel discussions across Macedonia; we will also launch a short non-professional documentary to show the life of social cases, redundant workers, which, based on arguments, would once again try to exert the need for a new, functional social protection system.

Obstacles and difficulties for the activists and the civil society

Activists and the civil society in Macedonia are hindered by many obstacles and difficulties in the successful achievement of their goals, such as: monitoring of the (ab)use of state power, motivating the citizens to start dealing with politics, encouraging tolerance and temperance, representing the citizens' interests, overcoming the ethnic, religious, regional, class-based antagonism, have them

create new political leaders, aid the democratic processes in a variety of ways, informing the citizens about the rights and responsibilities and aiding the economic development.

The Republic of Macedonia is without a census

In 2011 the Republic of Macedonia was supposed to conduct a census of the population. Without a census there is no realistic database, one upon which you would be able to create and offer policies in different areas (economic, educational, healthcare, social, developmental...). The Republic of Macedonia is the only country in Europe which has not conducted a census of the population. The last census was held in 2002, and the demographics of the population has significantly changed since then. According to the World Bank, more than 450,000 citizens have emigrated since then.

Partisan institutions

The state institutions are under the influence of the ruling parties and their main function is to maintain the rule of VMRO-DPMNE. As such they are deaf for the majority of initiatives, regardless of how sound and sustainable they are. The politicized institutions are deaf to the civil society.

Labeling and counter-protests

A government which is sensitive to well-grounded criticism, very often reaches after labeling activists, using the media under its control, to smear them as foreign mercenaries and traitors of the homeland, all of this in order to destroy the credibility of activists and organizations that raise the issues of interest to the citizens and the country, and are contrary to the interest of the ruling elites. Counter-protests are another instrument of the authorities by means of which they undemocratically stand in the way of citizens, activists and organizations. Through this instrument, the Government is trying to intimidate the citizens and repel them from fighting for their legitimate rights, and at the same time also manages to discourage citizens from dealing with politics to be later able to usurp their space.

Media darkness

The Government has managed to take hold of the media space. The media under its control are, in fact, an instrument in the fight with non like-minds and political opponents. Through the pro-government media, the authorities run smear campaigns and pursue all those that they feel threatened by. These are the same media which are not open to the ideas and initiatives by activists and organizations. When we founded the 8th September initiative, there were nine cameras present at the press-conference, yet only one media outlet informed about it. Through the pro-government media the Government puts labels on the very few critical media as funded by the opposition, in order to present the world as black and white and thus deter as many people as possible from dealing with politics.

Political prisoners

Our country is one of the few with political prisoners according to the reports of the State Department, mentioning Ljube Boshkoski, Velija Ramkovski, Tomislav Kezharovski...

Some future democratic government will also probably shed light on the suspicious circumstances that journalist Nikola Mladenov and professor Ruhi Bakiu lost their lives in. Nikola Mladenov was the owner of the Fokus weekly, a magazine which has fiercely criticized all governments, including this one, while professor Ruhi Bakiu was a former member of the Energy Regulatory Commission (ERC) and was a fierce critic of its work, especially when it comes to the increase of the price of central heating.

GLOSSARY OF THE SCHOOL FOR ACTIVE CITIZENSHIP

The glossary of the School for Active Citizenship is a collection of interpretations and deliberations on certain concepts by the participants in the six generations of the School for Active Citizenship at the trainings in the period from 2012 to 2014, organized within the USAID's project for civil society. These are not finite definitions of the concepts, but considerations on certain topics and specific concepts of the participants in the School for Active Citizenship. The concepts covered in the glossary have been reviewed and further reflected upon by the moderating team of the School of Active Citizenship. The glossary of civil society shall be updated with each new generation of the School of Active Citizenship.

Citizen

- The basic constituent of a society and a country. He/she is the holder of sovereignty. He/she is the one that the state has been conceived for and he/she decides how it shall be governed. Citizens are active agents in the social processes and as holders of the right to vote they also bear responsibility for their decisions.
- In contemporary societies, each individual needs to be useful to society.
- Citizens are in constant interaction with the state, they are aware of their rights and responsibilities and at the same time they demand that the state uphold those rights.
- An obedient citizen in an unrighteous state is nothing more than a machine who listens and obeys.
- A disobedient citizen is one who knows how to protect their rights, should they be violated in some way.
- A citizen is an individual belonging to a certain community, fulfilling his/her duties to the community, defining the laws and striving towards his/her own, as well as general well-being.

Civil sector

- A part of society where various organizations which have been founded and which operate as non-profit and non-governmental get organized and united and in which volunteering is one of the widely-accepted, key principles of involvement. A more extensively used term for this type of organizations is "the civil society".
- Synonyms to civil sector are: "non-profit sector" and "third sector", as opposed to the public and private ones.

Civil association

- Citizens gathering around an initiative or a problem. Citizens can get organized around an initiative or around a certain problem. It may occur on the level of related organizations, or as an association of individuals.
- Civil associations, both on an organizational level, or as individuals, may occur on long-term basis, or ad-hoc, on the short-term, until the goal of the initiative uniting the organizations' or individuals' interests has been achieved.

Civil action

- Civil action can serve as means, in case we have a certain goal and we know people with similar ideas, to conduct a certain action in order to improve our living.
- Organized activity of a group of citizens towards the realization of their mutual interests.
- Civil actions raise the awareness of citizens.
- Detecting a problem and finding the means to resolve it.
- Actions organized and conducted by civil associations in order to change some of the practices in society.
- Organized activities of citizens who are contributing towards a certain change in society.

Hate speech

- Hate speech is a term denoting speech intended to degrade, harass or cause violence or provoke actions based on prejudice against persons or groups of people on grounds of their race, gender, age, ethnicity, nationality, religion, sexual orientation, gender identity, disability, language abilities, moral or political beliefs, social and economic standing, profession or appearance (such as height, weight or hair-color), mental capacity or any other personal characteristic.
- The term refers to both written and oral communication, communication broadcasted on the media, as well as certain forms of behaviour in public spaces.

Identity

- Identity can be defined from the aspect of individuals and their concepts of personal identity, as well as a community with a specific system of values defining the individual's belonging to that community.
- A specific set of personal characteristics and behaviours, according to which a certain individual identifies her/himself as a member of a certain group.
- Clear and well-defined personality traits of a certain person which serve to specify her/his individuality.

- Civil identity as a system of values accepted by an individual in order to identify himself/herself as a member of a certain social, civil community.

Integrity

- Corpus of values possessed, nourished, expanded and cherished by a certain individual.
- A citizen without integrity is like clay.

Human rights

- With his/her birth, a human is entitled to certain rights, but has to be well-informed about them in order to be able to take advantage of them, as well as be aware when they are being breached.

Protest

- Expression of dissatisfaction. Can be presented in several ways.
- One of the most efficient ways to raise one's voice against certain injustice.
- A protest is the expression of dissatisfaction and the desire and will for a change of a certain civil act, a law, or a circumstance in society.

Flash mob

- A flash mob is an unannounced, spontaneous event created by hundreds of young or older people, in order to convey a certain message to society.
- An organized, creative street action, most often accompanied by music and dance, the purpose of which is amuse and inspire a larger number of people.

Petition

- A mechanism used to achieve a goal and the initial phase in dealing with a certain problem, which also serves to clarify the specific problem.
- Organized citizens who are set on changing something.

Boycott

- A boycott serves to express dissent or exert pressure on a certain person, organization, country, event, in order to express disagreement and disapproval.

Good management

- The final consequence/outcome of active citizenship
- Transparency
- Compliance with the law
- Control/supervision of all stakeholders

Good governance

- Compliance with the Constitution and the laws, bylaws and international treaties and acting in accordance with and in the spirit of those documents.

Social media

- 21 century phenomenon, enables rapid sharing of information, resources, increased flexibility and mobilization, which make it one of the most important factors for enhancement of active citizenship.

Discrimination

- Every act of differentiation, exclusion, limitation, or unequal treatment or non-treatment, the purpose or result of which is to disable or hamper the recognition, enjoyment or practicing of all rights and liberties by all people on equal terms, i.e. the action of treating a certain person more unfavorably compared to another one in similar circumstances.
- Each differentiation, abuse or limitation of people based on their collective identities (sex/gender, class, ethnicity, sexual identity), thus endangering or preventing the exercise or protection of their human rights and liberties.
- There are different types of discrimination and most often they are all punishable by law.

Xenophobia

- Fear of strangers, of everything unfamiliar.
- The repulsion that an individual feels towards a stranger or strangers.
- In practice, this denotes socially unacceptable behaviors towards immigrants, season workers, asylum-seekers, refugees and their families.
- Being unprepared to accept something different.

Prejudice

- Attitudes towards people, objects or situations which are not based on logical arguments, yet are continually perpetuated, followed by strong emotions and cause certain actions or behaviors which result in unfavorable treatment of one category in relation to another.
- Prejudice occurs due to lack of knowledge or previous consideration of facts. It is based on suppositions, emotions and beliefs.

Segregation

- Separation.
- Isolation.
- A system of repressive measures and actions which prevent, promote or impede mixing of people who are perceived as members of different groups.

Stereotypes

- Stereotypes are relatively reduced and rigid perceptions about the characteristics of the members of certain groups or categories of people.
- Stereotypes are exclusive and do not reflect reality.
- Stereotypes may be negative or positive, they are based on very little information and are very susceptible to change.

Stigma

- Stigma is a concept used to depict Jesus' wounds in Christianity. Later on, the term started to be used in order to denote the labeling, branding of people deemed undesirable for a community.

Marginalized group

- This is a group of individuals united by: their specific situation in society (outside the centers of power, exposed to social exclusion), which are an object of prejudice, who have certain characteristics which make them more exposed to certain types of violence.
- Marginalized people have fewer chances to practice their rights or protect themselves and are exposed to increased possibility of further victimization.

Inciting discrimination

Creating situations, acts, actions and events which trigger intolerance and hate towards certain people or groups.

Tolerance

- Respecting the differing opinions of others, which does not necessarily imply consent.

Solidarity

- Solidarity implies giving and sharing.
- Solidarity is empathy (compassion).
- Solidarity is essential to communities.
- Solidarity is activism which needs to result in structural changes.

Freedom

- There are many formulations defining freedom (political freedoms, civil freedoms, freedom of speech and expression, freedom of movement, religious freedom, freedom of choice, freedom of expression of free will...)
- Only when a citizen is free, his/her idea and goal for any action can come to the fore.
- Freedom is the possibility of citizens to act in accordance with their desires and interests, rights and responsibilities, as long as they do not jeopardize the rights of the others.
- Freedom provides the freedom to take many activities that the democratic system offers as instruments.

Informal education

- Not all people have access to information and formal education. The informal trainings and meetings, which introduce certain subject-matter, create much stronger impressions and lead to stronger conclusions.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

323.269(497.7)(035)

ПРИРАЧНИК за активно граѓанство / [автори Ѓунер Исмаил ... [и др.] ; [превод на албански јазик Назиф Зејнулаху ; превод на англиски јазик Ана Василева ; фотографии Ванчо Џамбаски]. - Скопје : #Центар за стратемиски истражувања и документација #Форум, 2015. - 236 стр. : илустр. ; 24 см

Текст на мак., алб. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Автори: Ѓунер Исмаил, Мирјана Најчевска, Зоран Бојаровски, Жарко Трајаноски, Владо Апостолов, Џелал Хоџиќ. - Содржи и: Doracak per qytetari aktive ; Manual for active citizenship

ISBN 978-608-65263-2-0

1. Исмаил, Ѓунер [автор]

а) Граѓански активизам - Македонија - Прирачници

COBISS.MK-ID 99276554

